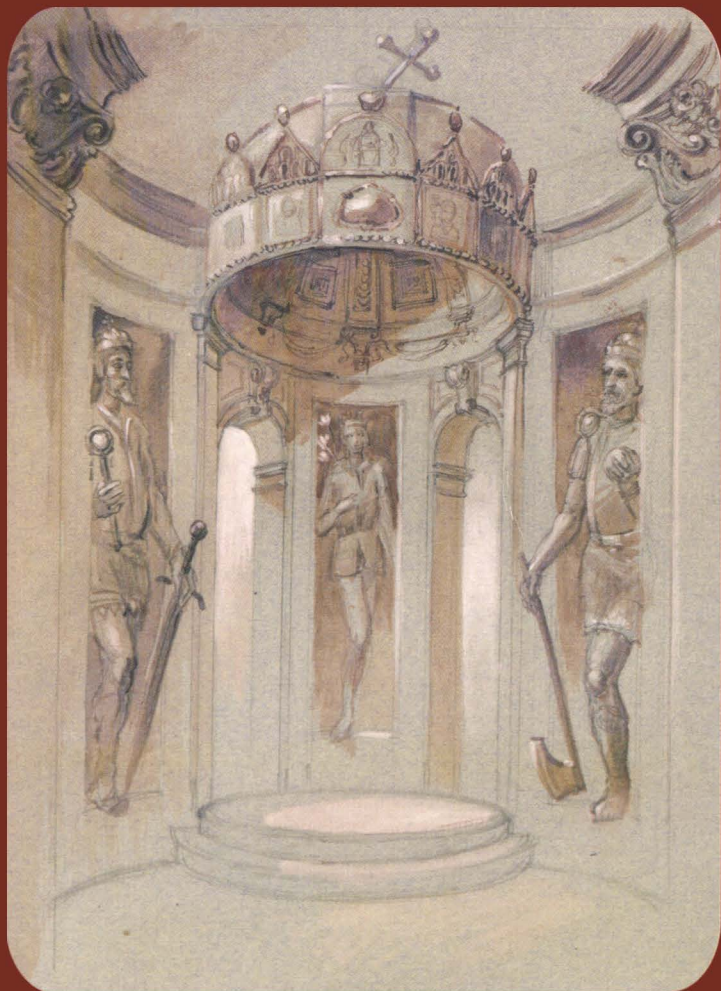

Kozma László

KORDA

NEMZETI KALENDÁRIUM

HIT, HAZA, HAGYOMÁNY

NEMZETI KALENDÁRIUM

HIT HAZA HAGYOMÁNY

KOZMA LÁSZLÓ

NEMZETI KALENDÁRIUM

HIT HAZA HAGYOMÁNY

KOZMA LÁSZLÓ

**KORDA KIADÓ
KECSKEMÉT
2005**

Lektorálta: Holczer József Sch. P.

© Kozma László 2005

© Korda Kiadó 2005

Kiadja a KORDA Kiadó

Kecskemét, Lestár tér 2. (Telefon: 76/328-977)

Felelős vezető: dr. Bujdosó Gabriella

Megjelent a MERCATO Bt. gondozásában (Telefon: 76/487-417)

ISBN: 963 9554 39 1

Nyomta és kötötte: Kaloprint Nyomda Kft., Kalocsa

ELŐSZÓ

*A csiki virágok méze édességes.
Bakonyi, sárosi virág méze édes:
legyen minden lélek magyar mézre éhes,
magyarok, épüljön az új magyar Méhes!*

Mécs László: Kóborló elődöm (részlet)

Kalotaszegen jártam, ahol a régi vakolatréteg alól csodálatos rajzolatú és színezésű, nagy királyainkat, szentjeinket ábrázoló árpádkori freskók bukkanak elő, gyönyörű festett kazettás mennyezetek, szószékek dicsérik az itteni nép hitét, tehetségét. Nagypetriben Kőrösi László lelkész úr kalauzol, mutatja be faluját. A nemrégiben épült református imatermet a katolikus Elekes László tervezte, Csiha Kálmán püspök 1999-ben avatta föl, díszítése csupa gyönyörű fafaragás, a mester, Gál István munkáját az újjáépült zsoboki templomban is megcsodálhattuk. A fogvatkozó gyülekezet 220 főből áll, a középkori templomhoz menet mai gondokról beszélgetünk: alig van munkalehetőség, azonban utat építettek, Kalotaszegen több iskolaközpont létesült. A lelkész megemlíti, hogy méheket tart, a 120 család messze földről hozza a virágmézet. Elgondolom, hogy ezek a méhecskék bizonyára beröpkülnek azokat a „hepehupás” dombokat, melyek Ady verseiben bukkannak föl. Könyvünket is így állítottuk össze, bejárva Kárpát-medencét, személyes találkozásokat idézve. Tudjuk persze, hogy népünk kincsei, művészeti, kulturális hagyományai kimeríthetetlenek, de reméljük, hogy egy-egy csepp mézet elhozhattunk a közös kaptárba, kedvet ébresztve olvasásra, utazásra. Könyvünkben az esztendő minden napjára találunk olvasnivalót, a futó év ritmusában, ünnepeinken és hétköznapijainkon bejárva történelmünk nagyobb idejét is.

Kozma László

EGY KIÁLLÍTÁS KÉPEI

Előszavunkat a budapesti Arcvonal kávéház kiállításával egészítjük ki, melyen Csobaji Zsolt mutatta be kalotaszegi festményeit. Kalotaszeg értékeivel, veszélyeztetettségével a magyar kultúrának olyan képét adja, melyben az anyaország is felismerheti arcát. Nagypetriben, az újonnan létesített panzióban Kőrösi László lelkész évente vendégül lát 10-12 erdélyi és magyarországi művészt. Ilyen módon fedezte fel Csobaji Zsolt is ezt a vidéket, az itteniek tiszta magyar beszéde, gondolkodásmódja, őszintesége is élményt jelentett a számára. A kiállítást Finta József építész nyitotta meg, akinek nagyapja, Csűrös József Váralmásra volt református esperes, az ottani parókiát is ő építette valamikor a 19. század végén: a festménykiállítás egyszerre összekapcsolódik emberi sorsokkal, magyarságunk történelmével. Finta József a festmények színvilágáról beszélve, a szelídséget hordozó kékek, barnák mellett utal arra, hogy a felderengő vörösek az itteni nép megpróbáltatásait, török, tatár betöréseket idéznek. Finta Józseffel beszélgetve, a festménykiállítás kiegészül az édesapa portréjával, aki a kolozsvári református gimnáziumban volt latin-magyar tanár, 1941-ben Nagyváradon újra létrehozta a Lorántffy Zsuzsanna református középiskolát, melyet 1944-ben sorsára kellett hagyjon. Ekkor Magyarországra menekültek, a kényszerű távozást az édesapa soha nem tudta megszokni. Fia visszajár arra a tájra, ahol ősei nyugszanak, újabb albumot tervez Kalotaszegről. „Kőrösfőn az esperes mutatott egy házat, amelyben egyetlen szög sincs, kiváló ácsmunka. Csodálatosak például a kapuzatok, a magyarbikali templom bejáratát hozom példának: jusson eszünkbe, hogy Kós Károly is úgy merített a népi építészetből, hogy közben a legmodernebb európai stílushoz kapcsolódott.” Ember és táj, művészet és történelmi sors kapcsolódik egybe az összmagyarság értékeit őrző Kalotaszegen.

JANUÁR

Mégis

Szó csak a szabadság.
Senki se keresse.
Mendemonda csupán.
Mégis hiszek benne.

Serfőző Simon

KÖZÖS IDŐSZÁMÍTÁS

A 2006-os esztendő egy székelykapun át érkezett a Kárpát-medencébe. A 12 méter magas székelykapu Csíkszentgyörgy határában, az országút fölött áll: Csíkszentgyörgy, Csíkménaság, Csíkbánkfalva újonnan szerveződött közbirtokossága állította. A régi Magyarország határvidéke volt ez a terület, Csíkménaság román neve, Armazan, fegyveres embert jelent, ami a székely határőrszolgálatot idézi. Még a XVIII. században is előfordultak tatár betörések, megtörtént, hogy a lakodalmi menetnek kellett fegyverre kapnia, a leendő após elesett az összecsapásban. A kapun faragott felirat: „Utas, ha erre jössz, és igaz úton jársz, ezen a kapun belül szeretetre találsz. Áldás a belépőnek, Isten hozott a Fiság völgyében.” Fel van a kapura írva a híres Tamási Áron-idézet is: „Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne.” Tamási Áron örökségét a mai ménaságiak is tovább viszik: Károly Veronika tanítónő kezdeményezésére a falu népművészeti múzeumot hozott létre, bemutatva a paraszti élet munkaeszközeit, berendezési tárgyait, a háziipar termékeit. A Csíkménasági Közösségmegtartó Egyesület lapot is alapított, melynek elnevezése, Órálló, a történelmi tradíciókra és mai feladatokra utal. Címlapján Tamási Áron idézet áll: „mienk a fény, amit lelkünkbe fogadtunk, s a föld, amelyen élünk s meghalunk.” A kapuállítás, a lapindítás, a helytörténeti múzeum létrehozása a helyi közösségek újjászerveződését, erejét jelzik. Errefelé hagyomány, hogy szilveszterkor kétszer ünneplik az újesztendőt: először az itteni időszámítás szerint, azután egy órákor a magyarországi szerint is. A magyar himnuszt közösen énekeljük. Gitárkísérettel elhangzott a Havas hegyek című ének is, a csíkszereidai fiatalok szerzeménye.

Kozma László

Havas hegyek

Havas hegyek őrködnek felettünk
Miért menjünk el innen, hiszen itt születtünk.
Vigyáznak ránk a csillagok
S az ezer éves fenyvesek.

Léptünket óvja minden gondolat
Vigyázz reánk, ó Szűzanyánk.
Ne menj el innen, ne hagyd a Székelyföldet el,
Felvirrad még miránk Csaba királyfi csillaga.

A nagyvilágban mindig csak hontalan leszel
Erdély népe, maradj, hisz megsegít az Isten,
Árva székelyek, térden állva kérünk,
Könyörülj rajtunk, segíts meg minket, Istenünk.

A dal születéséről Gergely István csíksomlyói plébános ad felvilágosítást: – Közös alkotás, Köpe Erika ötlete volt még 1988-ban, azután a csíksomlyói fiatalok együtt, közösen csiszolták tovább. Pár éve együtt énekeltük a menaságiakkal. Örülök, hogy megőrizték.” Bizony, nekünk, magyarországiaknak sem ártana megtanulnunk: hajlamosak vagyunk elfelejteni, hogy gazdasági, társadalmi fejlődésünk problémái európai vonatkozásban hasonlóak az erdélyiekéhez, kárpátaljaiakéhoz, hogy fejlettségi szintünket tekintve hozzájuk állunk közelebb, és nem Európához. Egyes foglalkozásokban pedig az európai jóval magasabb bérek a magyarországi munkavállalók számára éppúgy vonzerőt jelentenek, mint a magyarországi keresetek a kisebbségi magyarok számára. Gondjainkat tehát csak közösen tudjuk megoldani.

Kozma László

El akartam indulni

El akartam indulni messze,
Egy harangvirág nem eresztett.
Bimbója utamra hajolt:
Úgy kérte: – Mondd el, ki vagyok!

El akartam indulni messze,
De a fű szála nem eresztett.
Harmattal lábamra hajolt,
Úgy kérte: – Mondd el, ki vagyok!

El akartam indulni messze,
A harangzúgás nem eresztett.
Bejár völgyet, magaslatozt,
Úgy kéri: – Mondd el, ki vagyok!

El akartam indulni messze,
De egy halk sóhaj nem eresztett.
Népem lelkéből fakadott,
Úgy kéri: – Mondd el, ki vagyok!

El akartam indulni messze,
Ránéztem útszéli keresztre.
– Ha elmennél is, maradok,
Mert az Ige kimondatott.

El akartam indulni messze,
De Szándékom utamat szegte.
Úgy értem célhoz, hogy maradtam,
Ahogy patak zúg lankadatlan.

Kozma László

JÁNOS BÁ BRASSÓBA

A szilveszterhez, az újév köszöntéséhez hozzátartozik a multság, a tréfálkozás. Csikmenaságon sem volt ez másképpen, az ének után a kitűnő színészi tehetséggel megáldott Mátéfi László műfajt váltott, és egyszemélyes történetet adott elő János bácsiról, aki Brassóba indul, de saját falujába érkezik. A hallgatóság dőlt a kacagástól, pedig már tudták, mi fog következni, de a játékban annyi igazság volt, hogy magával ragadta a közönséget, talán magukat is látták János bá botladozásában, aki úgy megy messzi tájra, hogy végül csak hazatér. Mikor, szilveszter lévén, az előadás után poharazgattunk, Laci még valamivel kiegészítette János bá történetét. „Tudod, ezt a történetet apám is sokszor előadta, mesterember volt, de szerette a színészetet, én meg továbbviszem az örökségét.” Aztán már ketten hallgattunk, és arra gondoltam, mennyire egy tőről fakad ezen a tájon a komolyság meg a nevetés. De hallgassuk most Mátéfi László előadását.

Egyszer egy embőr elindult Brassóba, met hallotta, hogy igön szép város. Föltarisznyál hát, kezibe vötte cifra butyikás botját, s útnak indult gyalog. Hosszú vót az út Brassóig. Biza hamar elfáradt, sokszor leheverődött a fűbe az út mellé. Hát biz ez még valahogy megjárt vóna, de eccör fúni kezd istenösön a szél, pontosan szömbe véle. Hogy ne unatkozzék olyan erőssen, sze még fele utat se tötte meg, elészödi a pipáját, s reá akar gyújtani. De biza az nem akart meggyuladni az istennek sem. Egyet gondolt, s hátat fordít annak a nyavalyás szélnek, met mind az ótotta ki a tűzit. Hát biza így szépen meggyúlt a pipa. Hanem a pipa elfeledteti az emberrel, hogy hol is van ő. Így járt János bá is, met így hitták ezt az embört. Így biza, met mikor megfordult, hogy meggyújt-sa a pipáját, hát biza utána elfelejtött visszafordúni, így haza-

felé folytatta útját. Kutyagol János bá, de a vidék egy csöppet se akar változni. Váltig mondogatta ezért, hogy: „Hát ez a híres Brassó környéke egy csöppet se különb a mű vidékünknél.” Így közelődött a falujához. Most má annyit gyalogolt, hogy gondolta, hogy most már közel köll lögyön az a kutya Brassó! Hát egyszer csak meglássa a faluja tornyát, s elkiáltta magát: „Ni, már látom a nagy Fekete Templomot! De hát ez egy csöppet sem különb a miénknél!” Közelodik a faluhoz, de sehogyse tetszik neki a dolog. Neki már egy csöppöt se tetszik ez a város, tőle beszélhetnek ezöregyig is! Beér a faluba, s meglát egy embört, mire így szól hozzá: „Hát mi a, Gyuri koma, te mit keresöl itt Brassóba? Mönj haza, met ez se különb a Deákné vásznánál!” Az csudálkozva nézött rea, s sömmit se mert szólni. Továbbhaladva János bá meglássa a bírót, s így szól: „No, bíró uram, mű es jól megválasztottuk az üdöt, hogy annyian jöttünk egyszerre Brassóba!” Ez is hallgatott, de már gondolt valamit magába. Tovább mönve János bá megpillantotta a jegyzőt, s most már csudálkozik is: „Most már látom, hogy mindönki Brassóba jött, de nem baj, legalább együtt mönyünk haza.” De a jegyző már hallott a bírótól afelől, hogy ennek a János bának elmönte hazulról, s továbbmenekült. Így János bá sértetlenül került a felesége háza elé, s mikor odaért, szinte a földhöz ragadt a lába a csudálkozásába, amikor meglátta a tomácon a feleségit. „De mán, feleség! Én elhiszöm, hogy most mindönki Brassóba jött, de mán annyira bolond mégse vagyok, hogy lehetetlenséget elhiggyek! Hogy előzhettél úgy meg, hogy mire megérközőm, lefond a guzsalyat is egészen?!” Nagyot kacag erre a felesége, s megmondta, hogy ez nem Brassó, hanem az ő faluja, csak biztosan nem jó úton indult. Erősen csudálkozott János bá, de itthon maradt, s többet nem hitt el senkinek sömmit. Ha nem hiszik, járjanak a végére! –

Kozma László

A VERECKEI EMLÉKMŰ

Verebes ukrán-ruszin falu a Kárpátokban. Első írásos emléke 1600-ból való. 1703-ban Esze Tamásék itt várták Rákóczi Ferencet, hogy csapatuk élére álljon és vezesse őket. A falun keresztülfolyó Zavadka patak hidján átkelve kezdődik a kapaszkodó a Vereckei-hágóra: az év kezdetén kövessük gondolatban ezt az utat, mely történelmünk áttekintését is jelenti. A történelmi Magyarország magyar–lengyel határátkelőhelyén 1881. szeptember 4-én egy 4 m-es obelisk-határkövet állítottak. Kóródi Sándor időmértékes verse vastáblán volt olvasható:

„Szent kegyelet tüze gyúl itt minden csipkebokorban.
Oldozd meg saruid: Szent hely ez itt, ahol állasz.”

1896-ban, a millennium évében Erdélyi Sándor igazságügy-miniszter és Halaktovics Bertalan alsóvereckei plébános avatták fel azt a 4 méter magas gránátobeliszket, Dwarek Ede alkotását, melyen 4 márvány emléktábla volt elhelyezve. Trianon után az emléktáblákat leverték, a második világháború után a gránitoszlopot is ledöntötték. 1996-ban, a millicentenárium évében a Magyarok Világszövetsége, a Kárpátaljai Református Egyház, a KMKSZ közös összefogással pályázatot hirdetett egy új emlékműre, melyet Matl Péter munkácsi szobrászművész nyert meg. Ennek legfontosabb motívuma az életfa-istenfa motívum – lett volna, a felállítás részben adminisztratív eszközökkel akadályozták, végül a félkész emlékművet szétverték. Az ukrán kormány később sajnálkozását fejezte ki. A jelenleg látható csonka emlékmű, az oltárkövön a kereszttel, viszont talán éppen ebben a formában fejezi ki legjobban történelmünk zaklatottságát...

Kovács Sándor

Verecke

Ez hát a hon... Ez irdatlan
hegyek közé szorult katlan.
S az út... kígyó vedlett bőre.
Hány népet vitt temetőre.
S hozott engem, ezer éve,
Árpád török szava, vére
bélyegével homlokomon...

Szerzett ellen, veszett rokon
átka hull rám mint a rontás.
Perli-e még ezt a hont más?
Fenyő süssan, lombja lebben:
besenyő nyíl a mellemben,
szakadékok: szakadt sebek,
útpor-felleg: megy a sereg,
elmegy, s engem hagynak sírnak...

Ágyékomból most fák nyílnak,
Fényes szemem kivirágzik,
szájam havas vihart habzik,
málló szirtbe temessetek,
fejem alatt korhadtt nyereg,
két lábamnál lócsont sárgul –
ősi jognak bizonyosságul,
mert ez az út, kígyó bőre,
kit nem vitt már temetőre,
ki tudja még, kit hoz erre,
menni véle ölre, perre.

Kovács Vilmos

MUNKÁCS VÁRA

A legrégibb ránk maradt történeti munka Anonymus latin nyelvű *Gesta Hungarorum*a, mely a magyarság eredetét, honfoglalását és kalandozásait írja le. A mű 1200 körül keletkezett, szerzője valószínűleg Péter mester, III. Béla király jegyzője. Párizsban egyetemi tanulmányokat végzett, a királyi kancelláriában eltöltött szolgálata után esztergomi prépost lett. Felső-Tisza-vidéki birtokos család sarja, Munkács vára nem eshetett messze birtokaitól. Munkács névvel kapcsolatosan a következőket írja: „S így a Havas-erdőn áthaladva a hungi részekre szálltak. Midőn pedig oda megérkeztek, azt a helyet, amelyet először foglaltak el, Munkácsnak nevezték el azért, mivel igen nagy munkával, fáradsággal jutottak el arra a földre, amelyet maguknak annyira áhítottak. Ott aztán, hogy fáradalmaikat kipihenjék, negyven napot töltöttek, és a földet kimondhatatlanul megkedvelték.”

A vár maga a 68 m. magas, vulkanikus eredetű hegyen áll, alapterülete közel 14 ezer négyzetméter. Az itt lezajlott események, birtokosainak névsora egész történelmünkkel összekapcsolják; 1805–1806 telén Napóleon elől menekítve 88 napon át itt őrizték a szent koronát. A vár 1263–1311 között épült, ebben az időben egy őr- és lakótoronyból állt. 1352-ben, litvániai hadjáratából hazatérőben, itt pihent meg Nagy Lajos király. Korjatovics Tódor litván fejedelem, akinek szobra a várudvaron található, 1396–1414 között birtokolta a várat. A vár 1446-tól Hunyadi János kezén volt, ezután Szilágyi Erzsébet, majd Mátyás király, később pedig Corvin János birtokolta. 1528-ban a várat a Ferdinánd-pártiaktól Zápolya János elfoglalta.

1605-től az erdélyi fejedelmek birtokolták a várat, előbb Bocskai István, aztán 1622-től Bethlen Gábor, majd 1630-tól I. Rákóczi György. 1680-ban, I. Rákóczi Ferenc halála után a vár az özvegyre, Zrínyi Ilonára szállt. Zrínyi Ilona és Thököly Imre 1682-ben kötött házasságot, ezután a vár a kurucmozgalom bázisa lett. A császáriak ellen Zrínyi Ilona 1686. március 10. és 1688. január 17. között védelmezte, ekkor kénytelen volt feladni. 1993 óta márványtábla őrzi emlékét. 1704-ben II. Rákóczi Ferenc ostrommal foglalta vissza tulajdonát. A várat francia minta szerint korszerűsítette, pénzverde is működött itt. A vár 1787-től kezdve börtönné alakult, 1800–1801-ben Kazinczy Ferenc is itt raboskodott. 1847. július 11-én, menyegzőjére vezető útja során Petőfi is ellátogatott a várba. A vármúzeumban a költő életét bemutató emlékszoba található. 1848. május 23-án a várbörtönből kiszabadították a foglyokat, a várat honvédség vette birtokba, és a fellegvár középső körbástyáján elültették a „szabadság fáját”. A több mint százéves hársfát egy vihar 1961-ben döntötte ki. 1896. július 19-én a Hajdú-bástyán 33 méter magas emlékoszlopot állítottak, tetején egy kiterjesztett szárnyú, csőrében kardot tartó turulmadárral. A csehszlovák hatóságok 1924-ben eltávolították az emlékművet. A várat a csehszlovák hadsereg 1919-től 1938-ig, a visszacsatolás után pedig a magyar hadsereg 1944-ig kaszányaként használta. A második világháború után a szovjet belügyi szervek gulágot működtettek a várban, 1962-től iskola volt itt. Jelenleg múzeum.

Kovács Sándor

BOLDOG ÉVA

Milyen lehet annak a sorsa, aki magyarnak született a Kárpátalján, és a nevébe már születésekor beleírta az Úristen a boldogságot? Boldog Éva, a nagyszőlősi református tiszteletes felesége nem könnyű sorsot élt meg, de úgy érzi, helyesen gazdálkodott azokkal a talentumokkal, melyek rá bízottak, és ez meghozta az életcélok teljesedését.

– 1973-ban végeztem Kijevben, vegyészként. Hívtak, hogy maradjak bent az egyetemen, jól induló kutatási eredményeim voltak. Kikísérleteztem egy zöld színű cementet, amely az ajkai timföldgyár vörös salakját hasznosította. Munkácsra mentem dolgozni, így közelebb lehettem anyámhoz, aki súlyos cukorbeteg volt. Azonban egyre nagyobb szüksége volt az ápolásra, ezért szerettem volna hazaköltözni. Akkoriban ez nem volt egyszerű, három évet el kellett tölteni a kijelölt munkahelyen. Egyszer azonban a tröszt elnökének errefelé volt dolga, felajánlotta, hogy hazához látogatóba. Útközben részletesebben is elmondhattam a gondjaimat, annyira meggyőzte, hogy azt mondta, megadja az írást, mehetek dolgozni, ahová akarok. Így kerültem vissza a falumba, természetesen a szakmámban itt nem tudtam elhelyezkedni, kosárlabda-edző lettem. Egyetemista koromban ugyanis a Kijevi Dinamóban játszottam, országos bajnokságot is nyertünk, megkaptam a sportmesteri címet. Mikor férjem benyújtotta református papi jelentkezését, hívott az igazgatóm, hogy amennyiben a férjem pap, nem foglalkozhatok gyerekekkel, adjam be lemondásomat. Ennek nem tettem eleget, dobjanak ki őket. A szülők is megpróbálták ellenem hangolni, ez azonban eredménytelen volt, maradhattam. Aztán, 1990 után, az edzői feladatokhoz csatlakozhatott a hittan is.

A sportban megszoktam, hogy a megfelelő edzőmunka esetén az eredményeknek mutatkozniuk kell. A hitoktatás azonban más, sokszor úgy érzem, nem tudtam eredményt elérni, aztán váratlan visszajelzés jön, mintha a cél elérése nemcsak tőlem függene. Valóban boldog vagyok, hiszen testet-lelket nevelhetek, családom, gyermekeim vannak. Kemény alapokra épül ez a boldogság, családuk sorsa része az itteni történelemnek. Az számított szerencsének, hogy apám hazakerült a Gulágról, ahogyan megtudta, tévedésből vitték el. Habár akkoriban egyáltalán nem számított, ki az ártatlan. Rokonaim között lelkészek, teológusok vannak, akik hirdették az igét, nem hátráltak meg a nehézségek előtt, vállalták sorsukat. Apósom 44 évig szolgált Fertősalmáson, a román–magyar–ukrán határ csücskében. A parókiát el kellett hagyniuk, egy istállóból átalakított szobában neveltek három gyermeket. Ma a református templom falán tábla őrzi emléküket. Egyik rokonomat, Horkay Barnát azért vitték a Gulágra, mert Zimányi Tibor lelkész-társával levelet intézett Sztálinhoz, melyben figyelmeztette tévelygéseire. A diktátorhoz valószínűleg nem jutott el a levél, ők azonban fontosnak tartották, hogy valaki kimondja az igazságot. Ha mindenki így tennie, nem létezne elnyomás és diktatúrák.

Egyszer este, mikor haza indultam, az iskola kerítésén megpillantottam egy ukrán kislányt, aki rendszeresen járt a hitoktatásra. – Hát te mit csinálsz itt? – Várom, hogy jöjjön valaki, hogy elmagyarázza nekem, mi az a virradat, mert én nem értem ezt a szót. Hát, igen. Magyarul, ukránul, ruténül mi is a virradatot idézzük itt Kárpátalján. És várjuk, hogy jöjjön valaki, aki elmagyarázza nekünk, mit is jelent ez a szó, mint valamikor az emmauszi tanítványoknak.

Kozma László

IGEHIRDETÉS

Mint piarista, élelem-vallom a rend alapítójának, Kalazanci Szent Józsefnek az elvét: „Pietas et litterae” – a vallás és a tudomány kiegészíti egymást. Krisztus-hívők vagyunk: az ő halálának és feltámadásának ténye indította hitre az apostolokat és az első keresztyényeket. Az ő hitük mindannyiunk hite. A piarista is a feltámadás titkát állítja hite és igehirdetése központjába: oltárnál, katedrán egyformán.

Az **Igehirdetés** szónál álljunk meg egy pillanatra: kettős értelme van ennek a kifejezésnek. Az értelmezésben, mint annyiszor, a forma, a helyesírás segít.

Hiszünk Krisztusban, aki az Atya tetté lett szava: ő a nagybetűs Ige. Konkrétan Őt hirdetni tehát: Ige-hirdetés.

De ugyanakkor az Isten Országáért való munkánk lényegét mégis inkább kisbetűvel, egybeírottan igehirdetésnek nevezzük. Hirdetnünk kell az evangéliumot, azaz a jó hírt, üdvösségünk örömhírét. Ám többről van itt szó, mint csupán a négy evangéliumról: Máté, Márk, Lukács, János könyvéről. Igehirdető munkánk bőven merít a teljes (ó- és újszövetségi) Szentírásból, mely mindenestül az Isten szava: hozzánk intézett üzenete, egy szóval – igéje.

Az irodalom- és nyelvtörténetre vetve egy pillantást: Sylvester János 1541-re lefordította az Újszövetséget, s az eleje írt disztichonban ezt állapította meg: „Lelki kenyir vagyon itt...”

És micsoda kosárkában, milyen eredeti csomagolásban! – kiálthatunk föl, hiszen ő, a tudós grammatikus fedezte fel azt, hogy magyar nyelven is lehet antik időmértékes formában verset írni – formai tökéletességének ezen a területen sokáig nem jutottak a nyomába, majd csak a 18. században lesz nagyobb divatja-keletje az ilyenfajta költői beszédnek. Úgy látszik, nemcsak az ipari találmányok hasznosítására kell várni sokszor évtizedeket, így van ez a humán tudományokban, a nyelvi lelemények területén is. Az idézettel magával kapcsolatosan pedig emlékezhetünk Jézus szavaira, melyekkel az őt megkísérteni akaró Sátánnak válaszolt: „Nem csak kenyérrel él az ember, hanem minden igével, amely Isten ajkáról való” (Mt 4,4). A „lelki kenyér” gyönyörű jelzős szerkezet, a „kenyér” pedig immár rózsává változott, azaz: metafora lett. Az igén túl a nyelvről, az anyanyelvről is kimondhatjuk: lelki táplálónk! Sylvesternek és számos Biblia-tolmácsoló társának a századok során valóban sokat köszönhetünk.

Az egykori kolozsvári piarista diák, az erdélyi költő, Kiss Jenő „A fordítók” című költeményéből hadd idézzek még: „...Segítő bátyánk lett a Biblia, / és minden zsoltár jó atyánkfia, / Mintha nem is éltek volna máshol, / mint-hogyha itt, miköztünk, mivelünk, / születtek volna testből, látomásból... / Fennen dicsértessék a Fordító, / a vágó fegyver nélkül hódító.”

Édes anyanyelvünk, a magyar nyelv Isten leggazdagabb ajándékai közé tartozik.

Holczér József

SZENT ARNOLD, A VERBITA RENDALAPÍTÓ

Az elmúlt századokban gyakran előfordult, hogy sokszor a hit (néha erőszakos) terjesztésében kimagasló eredményeket elérő hatalmas fejedelmeket és dicső hadvezéreket emelték a szentek közösségébe. Az utóbbi években azonban egyre nagyobb számban olyan egyszerű, szerény és esendő hitteljesztőket is szentté avattak, akik lemondásokkal, áldozatos és esetenként kudarcokkal teli életútjuk eredményeként vívták ki a tiszteletet és elismerést, és végül az oltárra emelés dicsőségét. Ebbe a körbe tartozik Janssen Arnold, az Isteni Ige Társasága (más néven: a Verbita Rend) megalapítója és Freinademetz József, a rend első kínai misszionáriusa. Janssen Arnold 1837-ben született egyszerű kispolgári családban az Alsó-Rajnavidéken, a münsteri egyházmegyében. Gimnáziumi és egyetemi tanulmányai során érdeklődése a matematika és a természettudományok felé fordult, és bár ezekben megszerezte a tanári diplomát, mégsem fogadta el a számára felajánlott gimnáziumi tanári állást Berlinben. Ő ugyanis a missziós munka megszervezésére kapott hivatást és pappá szentelését követően erre tette fel az életét. Három szerzetesi közösséget hozott létre egy olyan nehéz időszakban, amikor hazájában a kultúrharc égisze alatt inkább visszaszorítani próbálták az egyház tevékenységét, és ennek keretében például a jezsuita rendet be is tiltották. Az általa létrehozott közösségekben (Isteni Ige Társasága, Szentlélek Szolgáloi missziós nővérek és Szentlélek Szolgáloi örökimádó klauzurás nővérek rendje) az imádság szeretete, az alázatosság és a szolgáló felebaráti szeretet a legfontosabb hivatási ismertetőjegyek.

Hogy ezt a missziós területeken élő embertársakért végzett önfeláldozó munkát a közösség tagjai hatékonyan tudják végezni, a rendalapító nagy súlyt helyezett a magas színvonalú szakképzésre. Haláláig 500 pap kiképzéséről gondoskodott, akik közül néhányat természettudományi és nyelvészeti főiskolákra is elküldött. Az apácarendekbe jelentkezőktől is megkövetelte legalább két idegen nyelv megtanulását. Abban a korban nagy haladásnak számított, hogy a nővérek részére tanítóképzőt is létesített és egy részüket még szülésznővé is kiképezte, a szerzetes testvérek részére pedig műszaki és kereskedelmi képzést biztosított. A látványos sikerek ellenére élete végéig egy egyszerű, szerény pap módjára viselkedett. A fiatal papnövendékek felszentelése után térden állva szokta megcsókolni az újmisések felszentelt kezét. Sohasem dicsekedett a saját eredményeivel, holott akkor már több országban sikeresen működtek az általa alapított közösségek. Ha valaki mégis az ő érdemeit hozta szóba, azt válaszolta, hogy „az Úr a legkevesbé alkalmast használta fel eszközül”. Az 1909-ben bekövetkezett halálát követően közel száz esztendővel a rend tevékenységének újabb eredményeit jelzik a rend által alapított és a szerzetesi közösség által működtetett egyetemek, főiskolák, alap és középfokú oktatási intézmények mellett a széles körű karitatív tevékenységek a világ különböző kontinensein. A rendalapító boldoggá avatását VI. Pál pápa végezte 1975-ben, a szentté avatásra pedig – amelyen a rend mai tagjaival, a közösség által működtetett iskolák diákjaival, stb. együtt több tízezren vettünk részt – 2003. október 5-én került sor a világegyház központjában: Rómában, a Szent Péter téren.

Márkus Gábor

Testvériség

A kisebbségi magyarsághoz

Megérint egy fájó érzelem:
A sorsotokra emlékezhetem?
Fenyőerdőt, patak-fényeket
Rajzolhat a tündér képzelet.

De ami itt annyiszorta dúlt
Felidézhet harcot, háborút?
Fájhat-e a kardcsapás *nekem*
Tatár-dúlta messzi végeken?

Lehet-e a múlt idő jelen?
A végveszélyt megérezhetem?
Ne maradjon távol, idegen
Nyíl-süvöltés fájó idegen.

Számotokra a „történelem”
Barázda-seb sajtó földeken.
S akiket a végzet taposott
Vetnek búzát, pityókát, rozsot.

Hétköznapi öröm, gyötrelem
– Lehetsz-e dal a búzaföldeken?
Süvöltő szél és szárnyaló vigasz,
Villámcsapásként egyetlen igaz.

Kozma László

CSILLAG-LÁMPÁS

Ma az jutott eszembe, hogy mikor én születtem, már este volt. Csillagos augusztusi este. Az én lelkem lámpásába, a törékeny, romlandó üveg- vagy cserépedénybe világító testnek egy csillag hullhatott akkor. Azóta járok a világban, s a lámpámban egy csillag világít. Nem olaj, nem zsír, nem szurok, nem kanóc, nem gyertyabél, nem is elektromos áram, hanem csillag. Azt mondják, mikor a gyermek születik: világra jön. Én akkor szálltam alá a sötétségbe. Valami nagy-nagy világosságból leszálltam egy homályos barlangba. De a lámpásomban magammal vittem azt a csillagot és azzal világítottam meg a barlang falait, a nyüzsgő fantomokat, árnyakat, rémeket, s a szembejövők arcát.

Reményik Sándor naplója

A szőnyeg visszája

Kétségbe estem sokszor én is
A világon és magamon,
Gondolva, aki ilyet alkotott:
Őrülden alkotott s vakon.

De aztán balzsamként megennyhít
Egy drága Testvér halk szava,
Ki, míg itt járt, föld angyala volt,
S most már a mennynek angyala:

„A világ Isten-szötte szőnyeg,
Mi csak *visszáját* látjuk itt,
És néha – legszebb perceinkben –
A *színéből* is – – valamit.”

Reményik Sándor

VÁR ÁLLOTT, MOST KÓHALOM: HUSZT

Úgy tartják, hogy a tatárjárás idején a Kárpátok lábainál lévő várat Huszth nagyúr birtokolta. Mielőtt hadba indult Batu kán ellen, kislányát, Ilonát a nagyanyjához menekítette. Feleségét és fiát, Csabát pedig a várban hagyott csekély számú katonára bízta. A muhi csatavesztést sikerült ép bőrrel megúsznia, és sietett haza, hogy erős várában rejtőzzék el a tatár elől. Várát azonban a tatárok szétrombolták, nejét és fiát rabláncra fűzve magukkal vitték. az úrnő a rabságot nem sokáig bírta, meghalt, a fiút pedig tatárként nevelték fel. A kán udvarában egy ősz hajú, Csaba nevű férfi gyerekkori nyelvén sokat beszélt egy szép országról, ahol oly boldogan éltek az emberek. Rábírta a fiút, hogy menjenek el ebbe az országba: Magyarországra. Az eltelt 18 év alatt Huszth újjáépítette a várat, és megparancsolta, hogy a vár környékén megjelenő minden tatárt végezzenek ki. Ilona szépséges kisasszonnyá lett. Testvérbátyja és édesanyja emlékét pedig csupán egy kápolna őrizte. Az öreg és Csaba megérkeztek e földre. Az öreg, aki már nem is remélte, hogy viszontláthatja hazáját, a nagy örömbé belehalt. A fiú épp a vár melletti erdőben haladt el, mikor észrevette, hogy egy hölgyre hatalmas szörnyeteg támad. Kardjával levágta a szörny fejét, megmentette a hölgyet, akiről nem is sejtette, hogy a saját húga. A hálás leány kérésére Csaba a várban maradt. Egyszer a fiú válláról félrecsúszott a ruha, és a leány megpillantotta vállán azt az anyajegyet, mely családjuk sajátossága volt. Azonban beszélgetésüket kihallgatta egy gonosz tisztviselő, és megtudta, hogy a fiú tatár. A leány tiltakozása ellenére kivégeztette a fiút. A hazaérkező Huszth kétségbeesésében maga ellen fordította törét. Ilona megőrült fájdalmában, és örökre a sötét erdőkbe menekült.

Alkonyatkor jár csak vissza az ártatlanul kiomlott vértől vörössé vált dombra, hogy hajnalig tartó zokogással figyelmeztessen mindenkit a tragédiára. – A Vörös domb mondája csak egyike azoknak a legendáknak, melyek szerint a várat 1090-ben, Szent László korában kezdték építeni, és 1191-ben, III. Béla idején fejezték be. Legvalószínűbb azonban, hogy a tatárjárás után a várhegy csúcsán épült lakótorony köré húzták fel fokozatosan a vár többi részét ezen a stratégiaileg kiemelkedő ponton. A mohácsi vész után a vár az Erdélyi Fejedelemség kulcsfontosságú erődítménye lett, váltakozva került a Habsburgok és az Erdélyi Fejedelemség birtokába. Rákóczi fejedelem 1703 augusztusában vette be a várat. A XVIII. században villámcsapások következtében többször megrongálódott, II. József 1773-ban lemondott újjáépítéséről. **Kovács Sándor**

A hely hangulata **Kölcsey Ferenc**re is hatással volt. 1825-ben a közeli Visk fürdőjében gyógyította magát, ekkor látogatott el Huszt várába. Ekkor írta *Régi várban* című epigrammáját, melynek utolsó két sorát idézzük:

„S hév kebelem dobogott,

s e könny, mely forra szememben

Titkosan omladozó szent haza, néked ömölt.”

A költő kapcsolatot teremt a látvány: az omladozó vár, és a haza belső pusztulása között. Ez a finom párhuzam Kölcsey elvont, filozofikus képalkotását mutatja. Igazán híres azonban az 1831. december 29-én, Csekén írott Huszt című epigrammája, melynek utolsó két sora a reformkor jel-szava lett.

„Messze jövődövel komolyan vess öszve jelenkort;

Hass, alkoss, gyarapíts: s a haza fényre derül!”

Kozma László

HIMNUSZ-SZOBOR

Budakeszin az Erkel utcánál szállok le az autóbusról. Betérve az utcába, egy idősebb emberre leszek figyelmes: az egyik ház előtt megáll, egy pillanatra leveszi a kalapját, azután folytatja útját. A ház falán márvány emléktábla, közelebb megyek, elolvasom: „Ez a ház volt az Erkel család nyaralója, amelyben Erkel Ferenc, a Himnusz zeneszerzője is többször megpihent. Megemlékezésül a zeneszerző halálának 175. évfordulóján. Budakeszi lakói. Budakeszi Szépítő Egyesület, 1985. november 7.” V. Majzik Mária keramikusművészhez igyekszem, a Petőfi Sándor utcába, hogy legújabb alkotásáról, a Himnusz-szoborról beszélgesünk.

– A műalkotás a múlt, jelen és jövő egyidejűvé tételével megállítja az időt, azt emeli ki, ami örök érvényű. Kölcsey Ferenc 1823-ban egy középkori énekes alakját felöltve tekint a saját jelenébe, amely ebből a nézőpontból egyúttal jövő is. Ez az időszemlélet teszi mindenkor jelen idejűvé, aktuálissá himnuszunkat. Hiszen szinte nincs olyan korszaka történelmünknek, mikor ne több malomkő között őrlődtünk volna, a „középkori” énekes a mindenkori magyar történelemről dalol. Ebben a küzdelemben főként hitünkre, önmagunkra számíthatunk. A szoborkompozíció részét képezi, hogy ábrázoltam 19 megyénk harangjait. Az elcsatolt vidékeknek is van egy harangja, és 1 harang „szól” a bárhol a világon élő magyarsághoz. Természetesen nem ezek fognak megszólalni, de elképzelésem szerint nagy ünnepeinken a Himnusz kezdőhangjait idéző harangjáték lesz hallható. Azt szeretném ezzel kifejezésre juttatni, hogy a Himnusz mindannyiunké. A kompozíció egy kört idéz, amelyből hiányzik egy cikk. Így utalok arra, hogy Magyarországból kiszakítottak egy részt.

Mivel a kompozícióval a forgást is érzékeltetni szerettem volna, a kör helyett talán pontosabb a „kerék” szó. Középen dicsfénnnyel ragyogó istenalak áll. Utólag tudtam meg, hogy a művet Kölcsey egy malomban írta, tehát keletkezésakor valahogyan jelen volt a forgás, megdöbbsentett ennek a két motívumnak az egybecsengése. Fontosnak tartom, hogy a kompozícióban a Himnusz szövege is megjelenik. A küllősor, mellyel a forgást szerettem volna érzékeltetni, a tavasszal kezdődik, melyet virágok és levelek jelképeznek, az őszt és a telet pedig csupasz ágak. Az egész egy palmetta-díszben áll, amiből három halmot alakítottam ki. A palmetta-díszítésnek egyébként már honfoglalás kori leleteinken is gazdag hagyománya van. A három halmon rovátkákkal jelzem a Trianon előtti 63 vármegyét, kereszttel a Trianon után megmaradtakat. A kompozíciót hét galamb fogja közre, utalva egyebek mellett a hét vezérre is. A két szélső galamb szárnyalása a magasba emeli a kompozíciót, a középen levő galamb csőrében a koronán levő kereszt látható. A középső halmon a Tisza vonala látszik. A hármas egység a felső részen három boltívben ismétlődik. Az első boltív oldalán a Duna menti megyék, a másik boltívben a Tisza mentiek harangjai, középen pedig Pest megye harangja látható. Fent a galambokra utalva tollak szállnak le egy kisgyerek nyitott tenyerébe. A kompozíció két oldalán székely őrmotívum látható, hiszen a Himnusz által bemutatott történelmi teljességhez hozzátartozik, hogy a székelyek védték határainkat. A kompozíció hátoldalán megjelenik a tápiószentmártoni aranyszarvas motívuma, amely tenyérlenymatok által képzett ívet tart. A tenyérlenymatok a jelenlegi magyar társadalmat képviselik. Múlt, jelen, a jövő reménységének összeolvadása: a kerámia nyelven én is ezt szerettem volna kifejezni.

V. Majzik Mária

Himnusz

Isten, áldd meg a magyart
Jó kedvvel, bőséggel,
Nyújts feléje védő kart,
Ha küzd ellenséggel;
Bal sors aki régen tép,
Hozz rá víg esztendőt,
Meggúnyhódta már e nép
A múltat s jövőndőt.

Őseinket felhozád
Kárpát szent bércére,
Általad nyert szép hazát
Bendegúznak vére;
S merre zúgnak habjai
Tisztának, Dunának
Árpád hős magzatjai
Felvirágoznak.

Értünk Kúnság mezein
Ért kalászt lengettél,
Tokaj szőlővesszein
Nektárt csepegtettél,
Zászlónk gyakran plántálád
Vad török sáncára,
S nyögte Mátyás bús hadát
Bécsnek büszke vára.

Hajh, de bűneink miatt
Gyúlt harag kebledben,
S elsújtád villámidat
Dörgő fellegedben:
Most rabló mongol nyilat
Zúgattad felettünk,
Majd töröktől rabigát
Vállainkra vettünk.

Hányszor zengett ajkain
Ozman vad népének
Vert hadunk csonthalmain
Győzedelmi ének!
Hányszor támadt tenfiad
Szép hazám, kebledre,
S lettél magzatod miatt
Magzatod hamvvedre!

Bújt az üldözött, s felé
Kard nyúl barlangjában,
Szerte nézett s nem lelé
Honját a hazában,
Bércre hág és völgybe száll
Bú s kétség mellette,
Vérözön lábainál,
S lángtenger fölette.

Vár állott, most kőhalom,
Kedv s öröm röpkedtek:
Halálhörgés, siralom
Zajlik már helyettek.
S ah, szabadság nem virúl
A holtnak véreből,
Kínzó rabság könnye hull
Árvánk hő szeméből!

Szánd meg Isten a magyart
Kit vészek hányának,
Nyújts feléje védő kart
Tengerén kínjának.
Bal sors akit régen tép,
Hozz rá víg esztendőt,
Meggúnyhódta már e nép
A múltat s jövőndőt!

Cseke, 1823. január 22.

Kölcsey Ferenc

Kölcsey Ferenc életrajza egyszerre utal magyarságunk egységére és szétszakítottságára: Sződemeteren, anyai nagyanyja házában született, amely most Románia területén, a határ mellett található, a hajdú-bihari Álmosdon pedig lakóházát látogattuk meg, mely 1790-től 1815-ig volt az otthona, innen költözött Szatmárcsekére. Lakóházában Nagy Sándor tanár úr kalauzolt végig: két iskolában, az itteniben és a szomszédos Bagamérban is foglalkozott az ifjúsággal, felesége szintén tanár, néprajzkutató. Nagybátyja, Székelyhidi Béla református esperes volt, megírta a település történetét. Emberi sorsokban így él tovább Himnuszunk szellemisége, a múlt tisztelete és a jövőbe vetett hit.

NE BÁNTSD A MAGYART! AZ TÖRÖK ÁFIUM ELLEN VALÓ ORVOSSÁG

Jó szerencse, semmi más. Szép és dicsőséges dolog a hazáért meghalni. Eléri a halál a menekülő férfit is. Még szebb a hazáért élni. (Ford. latinból) áfium = ópium

Cyrus király mikor Cresusra (Krózusra) Sardis városát vitatta volna, azt írja a história, a városnak megvételekor egy vitéz magára Cresus királyára akadván, s nem tudván, ki legyen, meg akarja vala ölni. Cresus király fia, aki egész életében néma vala, ott találkozáván lenni az atyja mellett, látván veszedelmét atyjának, megszólala a vitézhez, mondván neki: Ne bántsod a királyt! Valljon nem hasonló-e az én mostani felkiáltásom, édes nemzetem, te hozzád? Látok egy rettenetes sárkánt, mely méreggel dühösséggel teli, kapóul és ölében viseli a magyar koronát: én csaknem mint egy néma, kinek semmi professiom a mesterséges szólásra nincsen, felkiáltok mindazonáltal, ha kiáltásommal elijeszthetném ezt a dühös sárkánt, kiáltván: Ne bántsod a magyart! Szegény magyar nemzet, annyira jutott-e ügyed, hogy senki ne is kiáltson fel utolsó veszedelmeden? hogy senkinek ne keseredjék meg szíve romlásodon? hogy senki utolsó halállal való küszködéseden egy biztató szót ne mondjon? Egyedül legyenek-e én őrállód, vigyázód, ki megjelentsem veszedelmedet? Nehéz ez a hivatal nékem, de ha az Isten az hazámhoz való szeretetet reám tette, imé kiáltok, imé üvöltök: hallj meg engem, élő magyar, ihon a veszedelem, ihon az emésztő tűz!

De mi dolog ez, magyarok, hogy nem csak az őrállótok jelenségét hallván, hanem magatok szemével a veszedelmet látjátok, s mégis fel nem serkentek mély álmodokból? ... Ez a rettenetes sárkány, a török, Váradot, Jenőt tőlünk elvette, sok ezer magyar lelket rabságba vitt, sokat a kardnak élével emésztett meg: Erdélyt, koronánknak egy legszebbik boglárát, felprédálta, zavarta, fejedelmét eltiporta, gázolja nemzetünket, országunkat, mint egy erdei kan a szépen plántált szőlőt. ... Itt talám valaki engemet megszólít, s kérdi tőlem; mit akarsz ezekből a sok beszédekből kihozni? mit tanácsasz? könnyű akárkinek is declamálni, prédikálni, de orvosság kell a betegnek, flastrom a sebnek. Én arra röviden felelek, meg is duplázom kiáltásomat: Fegyver, fegyver, fegyver kívántatik, és jó vitézi resolutio! Ezenkívül én semmit sem tudok, sem mondok. Avagy azért, magyarok, evvel oltalmazzuk meg magunkat, avagy vitézül haljunk meg mindnyájan, mert nincs más közbülső út. Elfusunk? nincs hová, sohun másutt Magyarországot meg nem találjuk, senki a maga országából barátságunkért ki nem mégyen, hogy minket helyheztesse belé: az mi nemes szabadságunk az ég alatt sohun nincs, hanem Pannóniában. Itt győznötök vagy halnotok kell. De miért kelljen elvesznünk avagy kétségben esnünk, míg csontjainkban velő, ereinkben vér, markunkban szablyát szoríthatunk?... Nincsen-eá Istennek hatalmában Hunyadi győzelmeit, Mátyás király dicsőségeit kezünkben ismét újonnan megvívágoztatni? De úgy, ha mindnyájan egy szívvel, egy lélekkel, segítségül híván Istennek szent nevét, körmösen nyúlunk a magunk dolgához, és fáradunk, vigyázunk, tusakodunk az mi életünkért.

Zrínyi Miklós

IMA AZ OLTÁRISZENTSÉG ELŐTT

Jobban ismersz te engem önmagamnál, Istenem. Mit mondhatok néked magamról, amit nem látsz énbenem? Féreg vagyok és a föld pora, de még ez sem önmagamtól vagyok; az is, ami vagyok, irgalmad által vagyok.

Te magadnak teremtetted engem, de én mindig önmagamért cselekszem, amíg csak nem méltóztatsz általam cselekedni azokat, amiket akarsz, hogy éretted tegyek.

Színed elé állok, bár mindig szemed előtt járok, de, jaj, milyen könnyen és mily gyakran elfeledkezem arról, hogy te látsz engem, s ennél fogva tántorgok, botladozom, elesem az úton, amelyen járok, te azonban nem hagyod el kezeden alkotását.

Hányszor megbotlom, s te megtartasz; hányszor elesem, s te méltóztatsz fölsegíteni! Ilyen viszontagságok közt telnek-múlnak napjaim.

Szívem édessége, mily nagyok a te irántam való irgalmad jótéteményei és mily nagy a háládatlanságom teirántad! Te mindig azt teszed, ami hozzád méltó, s én szüntelen azt cselekszem, ami hozzám, teremtményedhez nem méltó.

Mit tegyek, Istenem, és hová fussak a te orcád elől? De miért is fussak, mikor te így, ahogy vagyok, megkeresni méltóztatsz Fiaid által, aki széttárta kezét a kereszten, hogy megragadjon engem. ...

Ó, szeretet forrása, Jézusom, íme, azért járulok elődbe, hogy szeretet merítsek belőled. Te, aki megadtad, hogy ismerjem magamat, add, hogy szeretetben egyesülve véled magamban megismerjelek téged, hogy így mindent benned és éretted cselekedjem.

II. Rákóczi Ferenc

Ének a Boldogságos Szűzről

Boldogasszony anyánk, régi nagy pátrónánk,
Nagy ínségben lévén így szólamlík hazánk:
Magyarországrúl, Pannóniárúl
Ne feledkezzél el árva magyarokrúl!

Ó, Atyaistennek kedves szép leánya,
Krisztusnak szent anyja, Szentlélek mátkája,
Magyarországrúl, Pannóniárúl
Ne feledkezzél el árva magyarokrúl!

Nyisd fel az egeket sok kiáltásunkra,
Tégy méltóvá lennünk régi gráciákra,
Magyarországrúl, Pannóniárúl
Ne feledkezzél el árva magyarokrúl!

Ime, ládd, mint kérünk, bűnünkből kitérünk,
Tehozzád sóhajtunk, énekszóval intünk,
Magyarországrúl, Pannóniárúl
Ne feledkezzél el árva magyarokrúl!

Ferdíts el hazánkrúl ennyi sok ínséget,
Melyben torkig úszunk, s nyerj már békességet;
Magyarországrúl, Pannóniárúl
Ne feledkezzél el árva magyarokrúl!

Abigailnál szebb, Rákhelnél ékeőbb,
Még Judit asszonynál is vagy gyönyörűebb;
Magyarországrúl, Pannóniárúl
Ne feledkezzél el árva magyarokrúl!

Krisztus fiad előtt hajts térdet érettünk,
Ha ezt nem cselekszed, egy lábíg elveszünk;
Magyarországrúl, Pannóniárúl
Ne feledkezzél el árva magyarokrúl!

Ím, ugyanis rajtunk mindenféle ostor,
Ki, mint néked, általverte szívünk, mint tőr,
Magyarországrúl, Pannóniárúl
Ne feledkezzél el árva magyarokrúl!

Úgy vagyon mi dolgunk, mintha Egyiptomban
Babilonnak tornyát építnénk hazánkban.
Magyarországrúl, Pannóniárúl
Ne feledkezzél el árva magyarokrúl!

Sírnak és zokognak árváknak szemei,
Hazánknak romlásán felettébb szívei.
Magyarországrúl, Pannóniárúl
Ne feledkezzél el árva magyarokrúl!

Lancsics Bonifác

A keresztény világnézet megváltottságtudata azt tartalmazza, hogy az ember megkapja az isteni segítséget a maga elégtelenségének kiegészítésére. Amennyiben elismeri a maga hiányosságait, amennyiben számot vet a maga ballépéseivel, ez az elismerése javára fordítja a hiányosságokat is. Az ember nincs kiszolgáltatva sem a vak természet erőinek, bármennyire hatalmasak is vele szemben, sem egy anyagelvű determinizmusnak, ami meghatározná sorsát, amellyel szemben semmit sem tehet. De nincs kiszolgáltatva a körülötte levő emberek döntéseinek, cselekedeteinek, önkényének sem.

Zlinszky János

KISLÁNY ÜL A LÉPCSŐN

Gyorsvonat sebességével robog velünk a képzelet a holnap felé: vitatkozunk, birkózunk, hogy később, amikor ránk talál az éjszaka, hunyott szemmel átszálljunk egy másik vonatra. Az emlékezés lassan poroszkáló szerelvényére, amely visszavisz bennünket a múltba. Régi tájak, régi arcok villannak fel, a nevetés is olyan, mintha most buggyanna. Ilyen múltba való barangolás közben akadt emlékezésem kivetett hálójába a múltkoriban Bujdosó Erzsike. Gyepsori kislány volt, szeplős, kék szemű, szőke. Gyakran benyitott hozzánk a kiskapun, beszólt az udvarra engem keresve. Aztán behívtam, és a gangon játszottunk. Olykor segített a mamának is, el lehetett küldeni a sarki boltba élesztőért vagy ecetért, hozott apámnak is cigarettapapírt, mert abban az időben még sodorták a cigarettát. „Szaladj már, Erzsikém, kislányom...! Nagyon szerettem Erzsikét, megígértem neki, ha felnövök, feleségül veszem. Már akkor, öt éves korában a nőkre jellemző tulajdonságai voltak, megkérdezte tőlem: „És akkor mit veszel nekem...? Erre bennem is a leendő férfi adta meg a választ: „Amit csak akarsz, mindent, ami neked tetszik...” Egy délután aztán összeírtuk, hogy mi mindent veszek majd neki, ha a feleségem lesz. Először is egy gyönyörű, selyemborítású papucsot. Mert akkoriban ő csak mezítláb járt, később úgy ment az iskolába is, ha az időjárás engedte. Esőben, hidegben anyja cipőjét vette fel, de amikor futott, mindig lerúgta a lábáról. Mezítláb könnyebb volt a szaladás. Szóval: papucsot veszek, és nem is akármilyet. Olyan szépet, hogy abban még a vasárnapi misére is elmehet. Ja, és persze új ruhát is veszek majd neki, selymekendőt a fejére, meg meleg gypjúkendőt a vállára.

Ő is megígérte, hogy nekem is veszünk majd a vásáron csizmát meg lajbit is, amelyet a gazdagok hordanak. Milyen egyformák a lányok! Bakos Teruska is ugyanezeket mondta másnap, amikor eljött hozzánk játszani. Persze neki is megígértem mindent, de a szívem Bujdosó Erzsikéhez húzott. Aztán elkerültem a faluból, gimnáziumba íratlak, tanulnom kellett, és közben teljesen megfeledkeztem Erzsikéről. Egy napon azt hallottam, hogy kérője akadt, egy bánnati gazdalegény jött érte kocsival. Felpántlikázott lovak vágtattak a lakodalmas menet élén. Húzta a talpalávalót a temerini tamburazenekar, akik felöntöttek a garatra, azt kiabálták, hogy: „Sej, sose halunk meg!” Nem mondom, egy kicsit elkeseredett voltam, de aztán ezt is elfelejtettem. Ugyanúgy, mint Bakos Teruskát meg a cimborákat, mert robogott velem az élet vonata, vágyakozva tekintettem a jövő felé, valami csodában reménykedve űztem hajtottam magam, aztán egyszerre azt vettem észre, hogy megállt velem a vonat. Kiszálljak, és gyalogosan folytassam? Megéri? Üldögélek hát megadva magam a sorsomnak. Hogy sötét gondolataimat messze űzzem, régi fényképeket nézegetek. És közben haladok visszafelé az emlékezet tehervonatán. Minden kis állomáson megállunk. Ez itt egy katonafénykép! Emez egy ifjú gimnazistát ábrázol egy fa alatt. A régi eperfa! És a régi ház. Nézem, mintha ott ülne a gang bejáratí lépcsőjén az a régi Erzsike. Mezítláb, kócosan. Lehet, hogy a valaha megígért kendőt és a selyempapucsot várja.

Illés Sándor

Tizenkét válasz

szeretsz lélekkarodba vettél
megbékéltem leheletednél
megláttam rejtelmes ösvényem
elindultam sziklás örvényen
rossz lépésem igazítottad
zuhanó életem kifogtad
zuhogó könnyeid sikáltak
értem már csönded muzsikádat
értem haltál meg értem éltél
értél a Babilon vizénél
láttál gólemnek torzó testben
hagytál tudnom és tévelyegnem
szeretsz rózsát hoztál a kertbe
alma szőlő kél vetekedve
árnyékot tartani ha az kell
együtt fakulni mint a pasztell
ájulni mint a makulátlan
merészség tavaszi sugárban
fehérség álmunk rejtekében
önkéntes vámon könnyű réven
felismertelek megbocsátasz
szólítottál szavam is válasz
izgágaságom nevetésem
segíts e földi keresésben

Egyed Emese

FEBRUÁR

Magyar erdők

Fenyőlombok és tölgyek, hársak
Zúgnak, zúgnak a magyar erdők
És üzennek az elmúlásnak.

Hófelhőben viharzó sorsnak
Ezt üzenik a magyar erdők:
Rügyeznek, élnek és dalolnak.

Törhetik barbár, vad csapások
Mert megújul a magyar erdő,
Eddig minden csapást kiállott.

És ezt zúgja a lombok zöldje:
A hegyeken át ezer karral
Meghajló ággal fogjunk össze.

És nem ver le a vész, ha támad
Ezt üzenik a magyar erdők
Zöld levéllel a pusztításnak.

Kálváriás ösvényen járok
És hallgatom az erdő hangját,
A megújuló imádságot.

S látom: míg bíbor sugarat szór
A bukó nap, a téli alkony
Hajtás fakad a holt avarból,
És madár kiált messze hangzón.

Kozma László

KAPCSOLATAINK

„Gondolkodtunk-e már azon, hogy mi tesz erdővé egy erdőt? Az erdő fáit láthatatlan gombaszövedék köti össze, ami lehetővé teszi, hogy az árnyékban levő fáknak a napon levő társaik tápanyagot adhassanak. És a gombák juttatják el a napon levő fákhöz az árnyékban lévő fák által termelt védőanyagokat is, amelyekkel azok az ultraibolya sugarak káros hatásai ellen védekezhetnek. Az erdő tehát nem sok fa egymás mellett. Az erdő *egyetlen élőlény*, amelynek *minden különálló része segíti a másikat*. Az erdő ezért stabil. Érdemes tanulnunk az erdőtől.” **Csermely Péter**

A ma Romániához tartozó Hegyközszentimrén Szent Imre herceg emlékművét tekintettük meg. Vendéglátónk, Borzási Gyula református lelkész csendesen megszólalt: Debrecen innen légvonalban mindössze 60 kilométerre van. Nem mondott többet, de megértettük a hallgatását. Vajon odaát, Magyarországon számon tartjuk-e, milyen szálakkal kapcsolódik egybe nemzetünk kultúrája, történelme. Petőfi tartózkodása Munkácson, Beregszászon, Nagykárolyban, a Felvidéken: mindenütt emléktábla őrzi a nyomát. Arad, Tóth Árpád szülővárosa: Édesapja, Tóth András szobrászművész 1889-ben költözött Debrecenbe. Nagyszalonta, Arany János szülővárosa az egykori hajdú őrtonnyal. A hajdúk jelentős szerepet játszottak Bocskai István erdélyi fejedelem szabadságharcában: a Kismarján álló Bocskai-szobrot Tóth András készítette el 1911-ben. A határ melletti Geszten a kastélykertben még áll a kis fehérfalú ház, melyben a házitánító Arany János Tisza Domokoshoz intézett versét írta. „Előtted a küzdés, előtted a pálya, Az erőtlén csügged, az erős megállja.” Néhány adat csupán a sok ezből, hogy elgondoljunk: mi teszi emberek sokaságát egyetlen nemzetté. **Kozma László**

GYERTYASZENTELŐ BOLDOGASSZONY

Gyertyaszentelő Boldogasszony tartalma szerint Jézus és Mária ünnepe egyszerre, meghittségében az anya-gyermek kapcsolatra is utal. Ezen a napon a katolikus templomokban gyertyát szentelnek. Mária az isteni gyermek születése utáni 40. napon a Mózes törvénykönyvében meghagyott módon bemutatta a tisztulási áldozatot a templomban. Jézust mint elsőszülöttet a szülei ezen a napon mutatták be a zsinagógában. Az ünnep neve ezért a keleti liturgiában Hypapante, azaz: találkozás. Az örmények az „Úr érkezése a templomba” néven nevezték.

„Amikor elteltek a Mózes törvényében megszabott tisztulás napjai, felvitték Jeruzsálembe, hogy bemutassák az Úrnak, ahogy az Úr törvényében elő volt írva: Minden elsőszülött fiút az Úrnak kell szentelni, s az áldozatot is be akarták mutatni, ahogy az Úr törvénye előírta: egy pár gerlicét vagy két galambfiókát. Éle Jeruzsálemben egy Simeon nevű igaz és istenfélő ember. Várta Izrael vigaszát és a Szentlélek töltötte el. Kinyilatkoztatást kapott a Szentlélektől, hogy addig nem hal meg, amíg meg nem látja az Úr Fölkentjét. A Lélek indítására a templomba ment. Amikor a szülők a gyermek Jézust bevitték, hogy a törvény előírásának eleget tegyenek, karjába vette és áldotta Istent ezekkel a szavakkal: „Bocsásd el, Uram, szolgádat, szavaid szerint békében, mert látta szemem üdvösségedet, melyet minden nép színe előtt készítettél, világossággul a pogányok megvilágosítására, és dicsőségül népednek, Izraelnek.” Apja és anyja csodálkoztak azon, amit fiukról mondott. Simeon megáldotta őket, és így szólt anyjához, Máriához: „Ez sokak romlására és sokak feltámasztására lesz Izraelben, jel lesz, amelynek ellene mondanak – „a te lelkedet is tör járja át –, hogy sokaknak kiderüljenek a titkos gondolatai.”

Lukács evangéliuma

BALÁZS NAPJA

Szent Balázs püspök és vértanú ünnepe. A Legenda Aurea szerint Balázs egy özvegyasszony fiát, akinek torkában megakadt a halszálka, imájával mentette meg a fulladástól. Az özvegyasszony étellel és gyertyával fejezte ki köszönetét a püspöknek. A 6. sz.-ban a püspök nevét már a torokfájás gyógyítójaként emlegették. Emlékére alakult ki az a szokás, hogy a nép az áldozatra szánt gyertyákat a torka elé tartotta, miközben egészségéért imádkozott. Később ezt a szokást az egyház szertartásként gyakorolta, nálunk balázsolás vagy balázs-áldás néven. Az esztergomi rituale (szertartáskönyv, Velence, 1505.) erre a napra az alma megáldását is előírja. A néphit mind a balázs-áldást, mind a szentelt almát a torokfájás elleni védekezéséként tartotta számon. Hazai fejlemény a Balázs-napi almaszentelés. Zalabaksán a szentelt almával, Parádon a Balázs napján szentelt almának héját parázsra vetik, és füstjét torokfájáskor belélegzik. Szentsimon, továbbá Somodi faluban is megvan a szentelés: az alma egy-egy szeletét itt is torokfájáskor nyelik. Csutkáját, magját tűzbe vetik. A balázssalma kedvelt szentelmény Mezőkövesden, Bélapátfalván is. Nemcsak a család tagjainak, de a jószágnak is jut belőle.

Bálint Sándor

Mit tudsz?

Hogy létem véges
csak Isten végtelen
de aki kérdez
már nem reménytelen

Kovács Tibor

Ómagyar Mária-siralom
Átírás

Voltam sírás-tudatlan
s most sírva szenvedek.
Epesztő fájdalomtól
testem, lelkem beteg.

Fiam volt, szép világom,
sugaras, mint a nap,
s én édes örömemtől
zsidók megfosztanak.

Én édes fejedelmem,
egyetlen magzatom,
tekints síró anyádra
és könnyebbítsd bajom.

Szemem csak könnyel árad,
szivem csak búval él.
Hullt véred harmatától
a lelkem elalél.

Ó, virágok virága,
fényességes világ,
kínok-gyötörte tested
vasszeggel verik át.

Ó jaj nekem, fiam, jaj!
A méz megkeserül,
szegényül ékességed,
véred csobogva dül.

Hulló könnyem mutatja
s szüntelen sóhajom,
hogy meggyötör sebével
a belső fájdalom.

Halál, szakassz le engem,
csak hagyd meg gyermekem.
Maradjon meg királynak
s úrnak lelkemen.

Áprily Lajos

Gyönyörű kiáltás

– – – nagyon messziről anyám kiáltott!
Félálomban
megszólal ablakom alatt
a gerle a lombban –
ugyan mi emlékeztethet ebben
a madárhang-aggodalomban,
hogy nyomban felébredek, felülök, kiülök,
hallok és látok
s mint egykori őzgida, sasfiók, kisgyerek
repesve fülelek.

Lászlóffy Aladár

EGY SZÉKELY FALU

Csikménaság, vagy ahogy az itteniek mondják, Menaság. Kis falu a Keleti-Kárpátok legtávolabbi zugában. Csikszere-dától keletre, a szentmártoni sík vidékről észak felé kanyarodik a völgy a Fisák és a Taploca patak mentén, benne sorjáznak a falvak, Bánkfalva, az oldalban Kotormány, majd Szentgyörgy. A köves, keréktörő út Ménaságra fordul, több falurész követi egymást, zsombékos rétekkel megszakitva Alfalu, Közép- és Felszeg, a legvégén Pottyand a fészülettel. Nem ritka a szép faragott kapu, százévesnél régebbi is van nem kevés, rendezett udvarok, nagy, tágas csűrök beszélnek az egykori jó gazdálkodásról, melynek ma sok híja található. Az utolsó porták egyike előtt 1830-ban állított szép, faragott kapu, itt született anyám, a bíró lánya. Az után már a havasokba kapaszkodik a mélyút, messze fenyvesek, legelők, kaszálók, Tomot havasa, Borda kopasz hegye, a Kis-Tölgyesi szoros irányába. Sokat jártam erre nagybátyáimmal, borvizeket, bővízű forrásokat találva, és ismerősöket a juhtartó esztenákon, a Kárpátok szelidlejtésű magasain, ahol mindig fúj a szél. – Itt volt egykor az ezeréves határ. Ménaságnak régi román neve van. „Armaseni”, vagyis „fegyveres ember”. A moldvai vándor itt találkozhatott a határ őrzőivel. A faluszalag közepén, az útkanyar ölelésében mint szerényen odaillő dísz emeli orrát a templom. Tekintélyes meszelt kőkerítés övezi, meredek lépcső vezet kapujához. A templomkertben régi, jóemlékű papok sírkeresztjei. Vasárnap, ünnepen ma is megtelik hívekkel, lent az asszonyok, fent jobbra férfiak a kórus padjain, és erős hangon éneklük a régi énekeket. Nyíró József pappászentelése után itt, anyja falujában mondta első miséjét.

Szinte Gábor

ÚJMISE

A szürke fehérségbe vesző horizont pereméről már ide látzottak a falu faházai a hegyek aljából, odaragasztva a Kárpátok sziklamellére, különös keleti formákban, mintha Attila húnjai építették volna. Fenyők zöld zászlaja lengett fölöttük. A fűszalak esőcseppek alatt görnyedeztek, a föld barna és ázott volt, mintha új emberteremtésre készítette volna elő az Isten. Ezekből a sziklából puhított, ebből a sárból markolt fel engem is.

Percek alatt bensőleg kicserélődöm. Ezeket az embereket most látom először, de mintha időtlen idők óta ismerném. Mind testvéreim. ...

– Mindjárt, mindjárt megyek, Álózi! Csak előbb...

Csak előbb el kell mondanom első misémet mindennek, ami körülöttem, fölöttem, alattam van... Csak előbb meg kell áldoznom magamat értük, hiszen én csak értük lettem pap, Álózi, nem a püspökök egyházáért, a fényes dómekért, Róma világhatalmáért, hanem azért a kicsi fecskéfé-
szekért, mit egy jóformán nevesincs, kis, testvértelen nép ide ragasztott Kelet kapujára. Azért a dalért, amit az a hegyoldalban dolgozó leány énekel, a mindenfelől rámbámuló életekért, a rongyokért, melyeket ezek a szegények viselnek, azért a füstért, ami ott az erdőben a sovány vacsora hírét megviszi az Öregistennek. A lehulló falevéért, amely azért esik le, hogy esztendőre búzaszem, vagy egy tejcsöpp legyen értünk belőle... – Mindjárt, Álózi! – ...de előbb meg kell tanulnom új theológiámat: a szegények, egyszerű, bűnös, megvert, árva székelyek theológiáját, az ő életüket, melynek egyik orcája angyal, másik orcája ördög...

Nyíró József: Isten igájában

MENASÁGI MÁRIA

A csikménasági templom hajója Árpád-kori, a szentély gótikus, finom hálóboltozattal. Mai oltára szerény, vidéki munka a múlt századból. Ennek helyén állott a Szűz Mária főoltár, melyet Majláth püspök 1909-ben vitetett a Nemzeti Múzeumba. Ma a Nemzeti Galéria gyűjteményében található.

Közel 3 és fél méteres magasságával uralta a kis templom szentélyét. A templomhajó távlatában különlegesen meleg, életteli hatása lehetett, oromdíszei fölött a hálóboltozat freskóival. A freskók színei komorak: az alakok sötét kékkesszürke alapból aranyokker földfestékekkel formálódnak. A tompa, mélytónusú hangulat illik ide a végekhez. Az oltár felett a nap és a hold, a négy evangélista. Majd csupa női szent. Mária Magdolna, Szt. Borbála, Szt. Katalin, Szt. Ilona, Szt. Margit, Szt. Klára, Szt. Anna, Szt. Zsuzsanna. Újabb kérdőjel. Nincs nyoma női kolostornak, talán a háttérő katona-parasztok női szentekbe vetették bizodalmaikat? A főoltárt Szűz Mária festett, aranyozott hársfa-szobra uralja. Mint Csiksomlyó Máriája, a ménasági is kerek, teltarcú, a fehér, gömbölyű fej a távlatban kiemelő hatású. A gyermek Jézus fehér testével úgy hat, mintha külön reflektor világítaná ezt a két formát. A kisdéd arca sugárzóan értelmes, beszédes. Nem babaarc, határozott vonások jelzik a későbbi férfi karakterét. Mária feje fölé két lebegő angyalgyerek tart koronát, arcuk piros az erőlködéstől. A falu gyerekeit idézik, mikor valamit a felnőttek ámulatára teljesítenek. Ők ménasági „ügyes” gyerekek. A mozgalmas, vidám középrész két szélén négy kis szobor sorakozik. Szt. Borbála koronával, kehellyel a tűz ellen védi a falut.

Szinte Gábor

FALUSI ÁHÍTAT

A félkör záródású oromképen Szt. Anna, Szűz Mária és a Kisjézus mintha a templomot övező tájban lenne elhelyezve. A vastag bükkfatörzsek levéltelen csoportja, alattuk köves, szakadékos erdősél, lengedező füvekkel: a festő azt a természeti környezetet hozza a képbe, ami a templom mögött, a hegyoldalban ma is látható. Az oltár képeinek Dürer metszetei szolgáltak mintaképül. A nyitott szárnyakon az Angyali Üdvözlét, Mária és Erzsébet találkozása, Jézus születése, a Három Királyok. A fejek plasztikusan árnyaltak, a részletek egyéniek. Az Angyali Üdvözlét sarkában szépformájú, hasas cserépedényben húsos gyöngyvirágcsokor. Jézus Születésénél az istálló tetején a szénatartó rudazat részletei, a jászol helyett. A szénatartó a Három Királyok jelenetében ismétlődik, igazolva a helyszín azonosságát. A Kisjézus örömmel markol bele az arannyal teli tálba. A becsukott böjti oltár tábláin a Passió jelenetei. Nyolc táblán a Getszemáni kert, - Júdás-csók a Péter szolgál-fül levágásával. - Jézus Kajafás előtt. - Jézus ostoroztatása. - Töviskoronázás. - Keresztvitel. Veronika kendőjével. - Jézus a kereszten. - Feltámadás. A képeket nem uralják szürke, gyászos színek, keretezése piros, a vér színe, benne fekete szegfű-minták jelzik a Passiót. A szegfű vadonatúj virág, törökök hozták be. - A predellán lent Sírbatétel. Krisztus kidolgozott, paraszti tagokkal fekszik hét gyászoló keretében. Egyszerű, kemény arcok, nincs jajgatás, könnyek patakja, mint a korban leginkább szokás. Tiszta gyolcsba helyezik a testet, fűzháncs edényből, Ménaságon „kártyának” nevezik, kenik meg írral.

Szinte Gábor

FARKASLAKA

Farkaslaka Tamási Áron szülőhelye. Az éghajlat nem kedvez a növénytermelésnek, ezért a község lakóinak fő foglalkozása a szénégetés lett – írja Pivárcsi István székely legendáriumában. Hozzátehetnénk: itt lobbant föl Tamási Áron írói tehetsége is, hogy bevilágítsa az itteniek életét, megmutassa sorsukat a nagyvilágnak. Szűkült-e azóta a tűz lángja, őrizzük-e magunkban a lobogást, melyet ránk bízott? Mert az öröksége nemcsak gyönyörködtet: kötelez is. Erről a vidékről való a következő anekdota:

„Szénnel telt taligát tol hazafelé egy farkaslaki székely az úton, s egyszer csak látja, hogy egy vastag gerenda fekszik előtte keresztben. Nem akart kerülni, ezért hát egyenesen nekitaszította a gerendának a taligát, gondolván azt, majd csak átdöccen azon. Ám a taliga megakadt a gerendában. – Ej az angyalát – mérgelődött a székely –, no még egyszer!

Hátrább húzta a talicskát, nekilendült ismét, de a taliga újra csak elakadt.

– Ezt sem hittem volna – mondta magának a székely –, s még hátrábbról próbált meg lendülettel áthaladni. A taliga ugyanúgy fennakadt a gerendán, mint eddig, ám a tempótól a székely atyafi nagyot huppanva általesett a gerendán. Föltápáskodik, leporolja magát, s azt mondja:

– No végre! Én már által vagyok!”

Van valami akasztófahumor-jellege ennek az anekdotának. Hiszen hányszor kellett megindulnia az ittenieknek, tatár, török, német elől, mindenüket hátrahagyva. S nem is mindig mondhatták el: Legalább én már által vagyok...

Kozma László

Ábel

Innen indult útjára Ábel
Hogy győztes hittel és merész
Szívével hágjon a sorsán fel
Mint rétek közt fentebbre érsz.

Egy öleléssel innen itta
Szeme a táguló mezőket.
A szélbe fönt porlott a szikla,
De az ő lelke mind erősebb.

Hiába hinnéd: csak kopár hely
Füvek és illatok rezegnek.
A szikla oldalán gyopárt lel
S harangvirágok színesednek.

Tamási Áron: Vitéz lélek

A szerelmet a szívedbe fogadtad:
Egy elsuhanó eszme lány-alakját.
Könnyű testét örömmek, sóhajnak,
Hogy tebenned nőjön a szabadság.

Kozma László

„Várad már nincs”

Hogy mit jelent nekem Nagyvárad, azt talán azóta tudom, szorongató élményszerűséggel, amióta először hallottam magától a költőtől azt a kis négysoros verset, amelyet most megpróbálok emlékezetből idézni, talán nem is pontatlanul.

„Várad már nincs. Mióta itt vagyok,
elseperte az idő Váradot.
Így érzem itt, de hallga...ez a hang
úgy szól, akár a váradi harang.”

A költő, Horváth Imre a váradi elmekórházban, a nagy „Sárga házban” mondta el nekem ezt a versét, valamikor a harmincas évek végén. A fenyegető Semmi most megsokszorozza az értékét mindannak, amit Nagyváradban szerettem. A szőlődombjait, amelyek először amelyek először tűnnek fel a vonatablaktól. A vasútállomás teréig felérő káptalani kerteket, melyek a legszebb épületegyütteshez, az árkádos kanonok-sor egyemeletes házaihoz tartoznak. A végtelennek látszó árkádok alatt breviáriumozhattak a kanonokok, ha éppen esett az eső. A talpam szeretne ráismerni az árkádsor göcsörtös tögyfapadlatára, de úgy érzem, ezt már kicserélték. És a puritán kanonoki házzal szemben a széles út túlsó felén a vasrácsos kerítés mögött a lenyűgözően pompás püspöki palota (állítólag 365 ablakával) és a hatalmas székesegyház. Ezt az épületegyüttest is hogy szerettem, itt tanultam még szavak nélkül a régi történelmi korok beszédét, a történelem ihletét, az Egyház pompáját és mártíriumait. Ha kiszámolom, nem lehettem több háromévesnél, amikor, tisztán emlékszem, még láttam Széchenyi György püspököt, amint aranyos

pásztorbotjával, teljes ornátusban kilép palotája kapuján, beül négylovas nyitott hintójába és átgördül a talán 50 méterre levő székesegyház kapujához, ahol a templomból előjött kanonokok lila selyemben várják. Ebbe az épületegyüttesbe simult bele az a kis, sárgára festett múzeum, ahová nem győztem betérni minden csütörtökön és vasárnap, mikor Bartha bácsi, a múzeumőr, akinek szájából soha nem esett ki rettenetesen bűdös pipája, kinyitotta kapuját. Mamutcsontok, bronzkori balták, ezüstoffalatban strucctojások, és régi püspökök meg főispánok arcképei. Ennek a múzeumnak üres szobáiba ömlesztették a Trianon után felszámolt magyar közkönyvtárak, mint például az egykori Uri Kaszinó könyveinek maradékát...Nem is tudom, hogy jutottam ahhoz a privilégiumhoz, hogy kisgimnazistaként Bartha bácsi beengedett a múzeum lakattal lezárt könyvraktárába. (Talán azért, mert a fia az elemiben iskolatársam volt, vagy azért, mert a nevelőapám a Múzeumegyletnek valamikor oszlopa volt. Szabadon és egyes-egyedül kotorászhattam kedvemre a három, könyvekkel tele szoba polcain, a kimeríthetetlen, varázslatos magyar múltban. Onnan hoztam haza egyenként Teleki József nyolckötetes művének, a Telekiek kora Magyarországon egyes köteteit. Nem lehetett olyan megalázó a kisebbségi lét, hogy ezzel mit se törődve, ne fürödhessenek a magyar dicsőségben.

Hubay Miklós

Fény és árnyék

Az egyik fény, a másik árnyék. Nézem:
mind a kettő elfér egy falevélen.

Horváth Imre

Felelet

Feleljetek, madarak, levelek:
életemben boldog még lehetek?
Felszállnak erre mind a madarak,
és a levelek mind lehullanak.

Mindhalálíg

Tudja a fa, hogy lehull levele,
mégis mikor megérzi, hogy tavasz van,
minden ága lombokkal lesz tele:
levelet hajt halálíg, hajthatatlan.

Folyó

Hegyről fakadt. Keskeny volt és sekély.
S hogy több legyen: folyó, csak erre vágyott.
Most már folyó. Széles, a medre mély:
s visszasírja a vesztt magasságot.

Igaz rokon

Vágyam csak a tenger után kiált!
Szeretem, mert végtelen, mert kitárt.
S mert a tenger lelke vérrokona:
nem fagyhat be a mélyéig soha.

Horváth Imre

Erasmus

Becsukódom, magam kitárva,
Felszabadít, mi bekerít.
Az egyszerűség komplikálja
tág világom szűk tereit.

Gyenge vagyok, – de mégsem gyáva,
Félénk vagyok, – de nem szelíd.
Sértett vagyok, ki megbocsátja
Korának, hogy nem emberibb.

Ami elveszett

A könyvet, mit ott hagytam egy padon
ki olvassa? Én még olvashatom?

S mit elhagytam szintén, kié a toll?
Ki forgatja, lázadó, vagy lator?

Az elhagyott sétabot merre lép?
Ki rongyolja kesztyűm jobbik felét?

S a zsebkendőm, mely szintén elveszett –
könnyet törül fel, vagy vércseppeket?

Horváth Imre

NAGYVÁRAD BELVÁROSA

Az állomásnál kezdődő főutca legszebb szakasza (az Adyversben halhatatlanná lett „poros a hosszú hársfa-sor” – 10 éves koromig ott laktunk) a Barátok templománál, enyhe kanyarral fordult a Belváros felé, mely ellentétes pólusa volt a barokk püspökségnek, kanonok-sornak, múzeumnak. Nagyvárad nemesen modern belvárosába az első világháború előtti nagy üzleti élet és a fővárosinál is magasabb szintű újságíró világ még eleven volt, vagy annak látszott: a kávéházak még megvoltak, és mindenki számon tartotta, hogy a „Rimanóczy teraszán” melyik asztalnál mutatták be Ady Endrét Diósy Ödönnének, Lédának. A Rimanóczyval szemben a Bazár-épületben volt a nagyváradi újság-fejedelemnek, Hegedűs Nándornak (a Pesten később ismert író, Hegedűs Géza nagybátyja) „hírlapirodája.” A szecessziós paloták sora éppoly tökéletes stílusegységet képvisel ma is, mint a székesegyház és környékének barokk emlékei. A belváros szíve: a tényleg szív alakú Brémer-tér. És itt áll a színházépítő Fellner és Helmerék talán legszebb belvilágú színháza. A színház névadója Szigligeti Ede, a város első drámaíró szülöttje. Szobra ott állt a színház előtt, de a románoknak szúrta a szemét, és innen egy eldugottabb helyre szállították, a Schlauch térre. Gyermekkoromnak a Schlauch tér volt az örökös játszótere, ki tudja, nem annak köszönhetem-e drámaírói hivatásomat, hogy Szigligeti Ede követte szemmel márványtalapzatáról már első lépteimet is. Csakugyan szerettem elmenni a messze levő Garasos híd felé, mert arra volt a Szigligeti utca, csakhogy újból és újból elolvashassam a márvány emléktáblán:

„Bölcsőd itt ringott, itt gyúlt ki isteni szikra
A művészet egén, lángoló csillag utóbb.”

Hogy aztán hazafelé zavartan és szorongva fürödjem a vers utolsó során:

„Míg magyar él, neved s szent porod áldva leend.”

Hogyhogy? Hát a magyar nem fog mindig élni?

Hubay Miklós

Az Úr érkezése

Mikor elhagytak,
Mikor a lelkem roskadozva vittem,
Csöndesen és váratlanul
Átölelt az Isten.

Nem harsonával,
Hanem jött néma, igaz öleléssel,
Nem jött szép, tüzes nappalon,
De háborús éjjel.

És megvakultak
Hiú szemeim. Meghalt ifjúságom,
De őt, a fényest, nagyszerűt,
Mindörökre látom.

Ady Endre

SZÍNHÁZTÖRTÉNET

A Hubay Miklóssal folytatott beszélgetés utáni napokban betértem az Országház-antikváriumba, várostörténeti kiadványokban indultam sétára a régi Nagyvárad utcáin. Váratlanul társam is akadt, Nagy Béla, a nagyvárad színház dramaturgja személyében, aki a város művelődéstörténetével, színház történetével is foglalkozik, régi képeslapok után kutatva tért be az üzletbe. Felhívja figyelmemet, hogy a Bémer tér névadója Bémer Pál kanonok, aki a városnak adományozta ezt a területet. Élt ugyanis a 19. században egy Bémer László nevű püspök is, akinek nevét szintén érdemes megjegyezni. Az 1848–49-es szabadságharcban papságával körlevélben tudatta a Függetlenségi Nyilatkozatot, ezért Pesten először akasztásra, majd 20 évi várfogságra ítélték. A király azonban elengedte a büntetést, de 10 évig ausztriai kolostorokban kellett tartózkodjon, nem jöhetett hazájába. Ungváron halt meg 1862-ben. Mintha az azóta különvált területek stációit járta volna végig... Nagy Béla kiegészíti a váradi szobrok vándorlásának történetét: Szigligeti Ede szobra visszakerült a színház elé. Szent László király szobrát a két világháború között szállították a mai helyére, a székesegyház elé. Nagy Béla idézi Hubay Miklós esszéjét, melyben leírja, hogy Szent László király szállítás közben „benézett” az ablakukon. László egyébként, ahogyan Arany János balladája is leírja, a tatár betörések idején is megmozdult, nem a szobor, hanem maga a szent király kelt föl sírjából és verte szét a betörő sereget. De nemcsak a szobrok mozdultak, hanem a terek, utcák tábláit is sűrűn cserélgette a történelem szélvihara. A Bémer tér Mária királyné tér lett, a világháború után a kötelező Sztálin tér, majd Köztársaság tér. A nagyvárad színház 1900-ban épült, ekkor Szigligeti Ede nevét kapta.

1920–40 között Mária királyné színház lett, 1940–48 között ismét Szigligeti Ede kapta vissza keresztpai rangját, ezután a színház elvesztette a nevét, Állami Magyar Színház lett, majd a névből eltűnt a magyar is. 1989. december 24-től Nagyvárad Színház Szigligeti Társulat néven működik. A színház elnevezéseinek története magában is Szigligeti tollára illene... Repertoárjában zenés darabok, drámák szerepelnek. Évente 10-12 premiért tartanak. Az idei évadban Görgey Gábor–Illés Lajos átdolgozásában Csongor és a tündér címmel zenés formában adják elő Vörösmarty Mihály darabját. Aktuális témája lesz a Helynevek c. ír darabnak, mely az ír helynevek angolosításáról szól. Hajdu Géza főszereplésével adják elő Rideg Sándor Indul a bakterház c. művét.

Egy erdélyi színésznőnek

Másik színpad. Tán eljátszhatod
De csak itt élheted meg sorsodat.
Fogadhatnak forró tapsviharak
De sikert csak ez az otthon ad.

Ez a táj, mely körülölel némán
De tied az egyetlen szerep.
Fény lobban a fenyvesek árnyékán
A színre léphetsz és elkezdheted.

Amely itt az alkonyokban vérzett
Eljátszhatod a sorsot és a népet.
S az álmunkat, mely forrásvízben csillant
Valósággá bűvöli a színpad.

Kozma László

VILLAMOSCSENGŐ

Az 1950-es évek elején feloszlatták a szerzetesrendeket; a piarista rend 12 iskolájából csak kettő maradhatott meg. Somhegyi Mihály atya latin–német szakos piarista tanár sem folytathatta működését, Debrecenből Budapestre került, gyári munkásként dolgozott a Chinoin Gyógyszer-gyárban. De talán jelképes, hogy ő, aki a lelket ápolta, gyógyította, továbbra sem szakadt el a gyógyítástól, a gyógyszerektől. Mihály atya a messzi Érdről villamosozgatott munkahelyére, naponta többórás utazással, sok nélkülözés közepette. Egyik ilyen villamos-útján történt az az apró esemény, melyet egyszer elmesélt: – A hajnali járat zsúfolt volt, mindenki tülekedett, idegeskedett. Mihály atya már régen átadta ülőhelyét, most a fogantyúba kapaszkodva, forgatta ujján a szentolvasót helyettesítő gyűrűt, mondta szokásos reggeli rózsafüzérét.

– Azért jó volt ez a hosszú villamosozás, legalább a nép között, sokszor úgy éreztem: velük együtt mondom a szentolvasót – tette hozzá elbeszéléséhez. – Legalább bele lehetett fonni az imádság egy szálát a városi élet tömkelegébe.

Hanem egyszer csak alaposan oldalba lökte valaki, és még neki állt feljebb: – Nem tud arrébb állni, nem látja, hogy mások is fel akarnak szállni? – hangzott a szokásos reggeli szöveg, amely inkább az illető idegességét hivatott levezetni, hiszen a zsúfolt járművön nemhogy oldalt lépni nem lehetett, de még a lélegzetvétel is akadályokba ütközött. – Különben is, mit motyog magában, talán nem tetszik a rendszer? – adott váratlanul némi politikai élt is szemrehányásának az ismeretlen. A „nem tetszik a rendszer” afféle szállóigévé vált akkoriban, szerzője ismeretlen, vagy nagyon is ismert volt: maga a diktatúra, amely amellelt, hogy

ránehezedett a mindennapi életre, még kötelező tetszést is megkísérelt kivívni magának. Ugyan ki tudná megmondani, honnan a diktátorok szenvedélyes szeretete az ütemes tapsok, dicsérő himnuszok iránt, mikor pedig mindenki, ők maguk is tudják, hogy az egész nem egyéb felszínességnél, önámításnál. No, de maradjunk annyiban, hogy szeretetre mindenkinek szüksége van – a diktatúrák azonban szeretik elfelejteni, hogy ez az érzés aztán valóban csak önkéntes lehet, megparancsolni tehát céltalan. Igaz ugyan, hogy még az önkéntességet is hozzáhazudtatják...

A társadalmi háttér mellett nem volt hát egészen veszélytelen az ilyen támadás. Különb is mit lehet tudni, kicsoda az illető, honnan veszi ezt a nagy önbizalmat. Talán valóban a fölsőbb rendszer nevében várja-várhatja el, hogy az oldalböckést simogatásnak vegyék, és még meg is köszönjék. De hiszen a jó Mihály atyának volt ilyesmiben része éppen elégszer, ha nem is okvetlenül a villamoson. Mégis meg tudta őrizni valóban keresztényi alázatát, mely számos hasonló esetben átsegítette a nehézségeken.

– Imádkozom, kérem – mondotta csendesesen, de ez a két szó elég is volt. Angyal szállt el fölöttünk – szokták mondani, ha a társaságban hirtelen beáll a csend. Most azonban a zibongó villamos fölött csakugyan elszállt az angyal. Hirtelen csend lett, és akkor, valamelyik kanyarban, megszólalt, alig csendülve, a villamoscsengő. Mihály atya kissé hamiskásan mosolygott, mikor idáig ért az elbeszélésben: – Tudod, akár úrfelmutatáskor. De hát a csöndben mindenki meghallotta...

Holczer József – Kozma László: Minden szó egy regény

REMÉNY

A keresztény értékek rendjében a reménynek mint erénynek kettős alapja van. Az egyik az isteni gondviselés, amelynek révén az ember bízhat abban, hogy nincs magára hagyva. Bízhat abban, hogy amíg jót cselekszik, addig teljessé válik az élete. Az a személyes viszony, ami a Teremtő és személyes teremtményei között fennáll, a Teremtőnek a gondoskodását biztosítja az ember számára, mindaddig, ami a maga részéről a Teremtő felé fordulva és halad a maga útján. „Ne aggódjatok éltetekről, mit egyetek, mibe öltözzetek... Tudja a ti mennyei Atyátok, hogy mindezekre szükségetek vagyon... Ne aggódjatok a holnapon... (Máté 6,25., 32., 34.) A gondviselés segíti az embert abban, hogy kibontakoztathassa tehetségét, hogy önmagát pallérozva, a többi embert segítve, a világot szeretve és gondozva, teljesebb életet éljen. Az ember azonban a tapasztalatok szerint éppen szabadságából kifolyólag időnként elhagyja ezt a teljesség felé vezető utat. Tévedésből, hajlamai rossz irányából, gyengeségből különböző esetekben a kevésbé tökéletes megoldásokat választja, és így élete folyamán egyre távolabb kerül, viszonylag, abból az ideális helyzettől, amely a teremtésével kapcsolatban kapott tehetségek kibontakoztatása révén számára lehetőségként adva van. Egyre távolabb kerül attól az egyenes vonaltól, amely a természetes élet során a természetfölötti felé vezetné. Ennek a minden ember életében tapasztalható eltérésnek a helyesbítését szolgálja **a megváltás.**

Zlinszky János

Kegyelem

Először sírsz, / Azután átkozódsz.
Aztán imádkozol. / Aztán megfeszíted
Körömszakadtig maradék-erőd.
Akarsz, egetostromló akarattal –
S a lehetetlenség konok falán
Zúzod véresre koponyád. / Azután elalélsz.
S ha újra eszmélsz, mindent újra kezdesz.
Utoljára is tompa kábulattal,
Szótalánul, gondolattalanul
Mondod magadnak: mindegy, mindhiába:
A bűn, a betegség, a nyomorúság,
A mindennapi szörnyű szürkesség
Tömlöcéből nincsen, nincsen menekvés!

S akkor – magától – megnyílik az ég.
Mely nem tárult ki átokra, imára,
Erő, akarat, kétségbeesés,
Bűnbánat – hasztalanul ostromolták.
Akkor megnyílik magától az ég,
S egy pici csillag sétál szembe veled,
S olyan közel jön, szépen mosolyogva,
Hogy azt hiszed: a tenyeredbe hull.

Akkor – magától – szűnik a vihar,
Akkor – magától – minden elcsitul,
Akkor – magától – éled a remény.
Álomfádnak minden aranyágán
Csak úgy *magától* – friss gyümölcs terem.

Ez a magától: ez a Kegyelem.

Reményik Sándor

NÁDSUHOGÁS, ERDŐZUGÁS

Biztosan van tíz éve, hogy nem jártam a kállósemjéni Mohos-tónál. Azelőtt, mint természetvédelmi felügyelő gyakran megfordultam erre. Aztán az élet másfelé sodort és ezek az utak is elmaradtak. Talán éppen ez hozott most újra erre. A régi emlékek szépsége és varázsa. Öreg tölgyek alatt állítottuk le a kocsit. Rücskös törzsükön fehér mellű, szürke fakúszók haladtak felfelé, átnézve minden kis kéregrepedést. Időnkint finom hangon szóltak egymáshoz, mintegy jelezve, hol tartanak a tavaszi nagytakarítással. Ahogy távcsöveinkkel figyeltük őket, szinte karnyújtásnyira voltak tőlünk. Felettük, a csupasz ágak között cinkecsapat haladt fáról fára hangos csipogással és szorgalmas bogarászással. Az erdei úton bokortól bokorig feketeterigók rebbentek. Majd biztonságban érezve magukat, méltatlankodó kiabálásba kezdtek. S mivel volt belőlük bőven, a rigó szitkozódását jó darabig hallottuk. Tőlünk balra terült el a Mohos-tó, amely egy hajdani folyómederben alakult ki, amelyet a jégkorszak utáni időben egy súvadás zárt el. Ma is homokdombok szegélyezik, amelyeket ültetett kocsányos tölgy, akác és erdei fenyők borítanak. De ez nem volt mindig így, mert a 18. században még homoki tölgyesek éltek ezeken a dombokon, amelyeket csak az 1800-as évek végén vágtak le. Ez sokat ártott a tónak, mert a hosszú időn keresztül legeltetés miatt fedetlen területről sok homokot hordott az örökké futkározó nyírségi szél a lápteknőbe. Ez hazánk egyik utolsó ingólápja. A terület nagy részét benőtte a rekettyefűz, áthatolhatatlan sűrűséget képezve. A parton fűz és égerek nőttek, amelyek a simogató meleg hatására duzzadó rügyekkel jelezték a közeledő tavaszt. Az égerek lilásrózsaszín barkái már itt-ott kezdtek kinyílni. De itt még nem adta fel a harcot a tél, próbálta állásait megtartani.

Míg a magasban, a napsütötte ágak már a tél végéről meséltek, lenn a fák tövénél, a nád között vékony, üvegtiszta jég borította a vizet. Úgy lehetett átlátni rajta, egészen a fenéig, mintha ablakon tekintenék a láp rejtett világába. De itt még csend volt és nyugalom. Az újrainduló életnek még semmi mozgó jele. Az egyik akác alatt nagy csomóban rojtos szélű tobozokat találtunk. Egy harkálműhelyt. Fenn a magasban egy ág villába szorította a madár – minden biztonnyal a többször is látott és hallott nagy fakopáncs – az odaszállított erdeifenyő-tobozokat és megpróbálta belőle kikopácsolni a tápláló magokat. Tulajdonképpen az állati eszközhasználatnak egy formáját láthattuk. Az akácosban sarjadó üdezőld fűben több helyen is találtunk kisebb-nagyobb kaparásokat, amelyek a rőt bundájú rablólovag, a róka egerésző tevékenységéről árulkodtak. És még mi szidjuk ezt a „fácánpusztító” állatot. Ha ezt az erdei egerek tenék, még csak érthető is volna. Az egyik akácon zöldre festett madárodú hintázott. Benne erdei egerek falevelekből épített téli fészke bújt meg. Korábban is gyakran tapasztaltuk, hogy a cinegéknek szánt deszkaodúkat előszeretettel foglalták el különböző erdei egerek és mogyorós pelék, tartós rezidenciát alakítva ki a kiváló védelmet nyújtó dobozokban. Itt is, ott is újabb odúk tűntek fel, de legtöbbjüket összetörték, vagy jobbik esetben csak a fedelüket lökték le. Ez is egy olyan dolog, amit soha nem tudtam megérteni. Miért tesz ilyet egy ember? Mi van a fejében, amikor rombol? Mi játszódik le a lelkében, ha van egyáltalán?

Legány András

BÖRTÖNVILÁG MAGYARORSZÁGON

Szent István első vértanú ünnepén (1948. december 26-ikán) este vesznek őrizetbe. (Az ő tiszteletére épített San Stefano Rotondo az én tituláris templomom Rómában.) Most is Décsi rendőralezredes vezetésével érkezik meg házamba a szokatlanul nagyszámú rendőrosztag.

Az őrnagy felszólít, hogy vetközzem. Én nem vetkőzöm, mire ő a félhomályban levetkőztet. Elém áll és felteszi az első kérdést: – Kik voltak a világnézeti politikai tömörülés programjának kidolgozói? – A kérdés meglepett és feltételeztem, hogy Bozsik Pál prépost szerepét kutatja. Nem felelek. Újra rám rivall. Én megint hallgatok. Erre előveszi kihallgató szerszámain: egyik kezében van a gumibot, a másikban kinyitott hosszú, éles kést tart. Parancsokat ad, nagyot kiált és mint lovardában a lovat, ügetésre fog. Hátamra és lágyékomra hullnak a gumibot-ütései. Hatalmában van egész testem: kerget, űz. Percig szünetet tart s így fenyeget: – Szétverlek, felaprítalak reggelig. Hulládat darabokban a kutyáknak vetem és a csatornába dobom. Most mi vagyunk az urak! – A lábamat fájósan szúrják a szálkák. Kimerülve lihegek a futástól; de futok, mert így kevesebb botot kapok. Gyenge vagyok, kimerült, minden idegszálam és egész testem kínban van. Lehet úgy éjfél után 2-3 óra, amikor belátja, hogy az ütlegetés és a futás, bár elcsigáz és gyötör, nem hozza meg az eredményt az ő számára. De tanúja volt két héttel előbb a primási palotában, ahogyan fájdalmasan és könnyekkel a szemében édesanyám búcsúzott tőlem, amikor elhurcoltak.

Nyilván erre emlékezve mondja: – Ha meg nem valdod (kínzás közben máskor is élvezettel letegez), hajnalra ide szállítatom az anyádat. Meztelenül állítatlak eléje. Anyádat itt üti meg a guta, de meg is érdemli, mivel téged hozott a világra! Te leszel a gyilkosa!

Az itt elmondott éjszakai futtatást később a fegyházban állítottam össze emlékezet-foszlányokból, amidőn ott ráléptem este egy szálkára és lábamban meg emlékezetemben működni kezdtek a „korábbi szálkák”.

Mindszenty József

A modern irodalomból sok példát idézhetünk az emlékezet, az asszociációk szerepére: egyik legismertebb a Marcel Proust regényéből (Az eltűnt idő nyomában) való. Marcel, a regény főhőse megkóstol egy teába mártott süteményt, melyet gyermekkorában evett, ekkor hirtelen megjelenik az egész múlt, elevenné lesz az elsüllyedt idő. Mindszenty József esztergomi érsek, primás emlékezetét a fájdalom, egy szálka indítja meg, melyről nekünk Krisztus töviskoronája jut eszünkbe. Ezzel kapcsolatosan idézzük tovább az emlékiratokat: „Magamhoz veszek egy töviskoronás Krisztus-képet is, amelyet még novemberben küldött egy ismeretlen hívem ezzel a felírással: Devictus vincit – Legyőzve győz. A képet az Andrássy-útra is magammal viszem. A börtönben is velem van. Hogyan maradt meg? – Nem tudom. A tárgyalás napjaiban is ott van és titokban rá-ránézek. Amikor a fegyházban misézni engedtek, ez az ol-tárképem. A háziőrizetben is ezt veszem először magamhoz 1956-ban. Az amerikai követségen is ennek a „legyőzve győző” Krisztusnak a képe előtt misézek. A felirat fele, a legyőzetés rajtam is és az én életemben is megtörtént. De az állítmány, a „vincit”... Isten kezében van.”

Andrássy-út 60.

Milyen színnel – vérvörös, kéklő, sárga
Mit írhatok egy múzeum falára?
Reményt, amely kéken ragyogott
S e falak közt halálra fagyott.

Mit őriztünk, fényes csillagot
Egy csillag nevében kioltatott.
Ahol savas kádak fenekén
Arany álom porlott feketén.

A tüdőbe csap gőze, szertemárja
Törik a csont, mely népünk összetartja.
A gyönyörű templom-boltozat:
A koponya ütéstől hasad.

Így akarták: ne állhass sose talpra,
Csússz a porban, március magyarja!
Lelked legyen dermedt és halott,
Felejtsd el az Egy gondolatot.

A Terror-ház falára mit írhatok?
Eső csorog, néma kín ragyog.
Mint ami a kőből kicsapott
Forrásként a sorsuk felbuzog.
S mintha vinné szívemnek ere
Dobog, dobog egy nép üzenete.

Kozma László

MÁRCIUS

Az erdélyi hadsereg

Mi ne győznénk? hisz Bem a vezérünk,
A szabadság régi bajnoka!
Bosszuálló fénnel jár előttünk
Osztrolenka véres csillaga.

Ott megy ő, az ősz vezér; szakálla
Mint egy fehér zászló lengedez;
A kivívott diadal utáni
Békességnek a jelképe ez.

Ott megy ő, az ősz vezér, utána
A hazának ifjúsága mi,
Igy kísérik a vén zivatart a
Tengerek szilaj hullámai.

Két nemzet van egyesülve bennünk,
S mily két nemzet! a lengyel s magyar!
Van-e sors, amely hatalmasabb, mint
E két nemzet, ha egy célt akar?

Egy a célunk: a közös bilincset
Összetörni, melyet hordozánk,
S összetörjük, esküszünk piros mély
Sebeidre, megcsufolt hazánk!

Küldd elénk, te koronás haramja,
Légiónként bérszolgáidat,
Hogy számodra innen a pokolba
Holttestökből építsünk hidat.

Mi ne győznénk? hisz Bem a vezérünk,
A szabadság régi bajnoka!
Bosszuálló fénnyel jár előttünk
Osztrolenka véres csillaga!

Petőfi Sándor

A bánffyhungyadi református templom falán található emléktábla szerint, Petőfi Sándor a fenti verset 1849. március 25–26-án, itteni tartózkodása alatt írta. (A vers a lengyelországi megmozdulásokat üdvözölve, az 1956-os forradalmi sajtóban is megjelent.) A szószerk feljárójánál Széchenyi István emléktábláján ez áll: „Senki ember ne akarja megváltoztatni vagy éppen elpusztítani egy nemzet nyelvét.” A templomkertben egy kőasztal látható, melyet Kusztos Tibor lelkész állíttatott ide: „A szolgabíró lányának jó barátnője volt Csinszka, úgyhogy Ady Endre sokszor ült e mellett az asztal mellett. De megfordult a háznál Babits Mihály is, Kós Károly is nyugtatta a kezét ezen az asztalon.” Úgy tűnik, most mindannyian itt ülnek az asztalnál, segítenek mostani sorsunk átgondolásában. Hiszen a megmaradás a tét, a valamikor szintiszta magyar városnak ma 33 százaléka magyar ajkú. A lelkész kitűnő ismerője a kalotaszegi népművészetnek, mely fontos jövedelemforrást jelent az ittenieknek, hiszen nagyarányú a munkanélküliség, a mezőgazdaság alig biztosít megélhetést. A kalotaszegi falvakban több a temetés, mint a keresztelő, a fiatalok a városokba vagy külföldre mennek dolgozni, boldogulni. Fejleszteni kellene a feldolgozást, az állattenyésztést, vállalkozói tőke bevonása is szükséges lenne. Megfelelő életlehetőségeket kell teremteni, hogy néhány évtized múltán is élő magyar kultúrával találkozassunk ezen a vidéken – fejezi be egyszerre népművészeti és gazdasági ismertetőjét a lelkész.

Kozma László

SZŐTTESEK LOBOGÓI

Kalotaszeg nevét a honfoglaló magyarok itt megtelepedett egyik nemzetségéről kapta. Kós Károly, aki az itteni Sztánán építette föl lakóházát, a híres Varjúvárat, így ír erről a tájról: „Eredetileg a Vigyázó (Vlegyásza) lábánál elterülő, azt a kicsi háromszögletű földterületet jelentette, melyet a Bánffyhunrad alatt összeömlő Körös és Kalota vizei fogtak egybe. Tágabb értelemben Kolozs megyének azt a területét, mely a Kolozsvár–Nagyvárad vasútvonala, illetve országút közén és két oldala mentén Kolozsvártól Csucsáig terül el, melyet délen a Gyalui havasok északi, nyugaton a Vlegyásza havas és a Meszes hegylánc keleti lába foglalnak le. Ehhez az egységes, eléggé zárt területhez dél felé vékony nyúlványban csatlakozik még néhány falu a gyalujárai út mentén egészen Alsójáráig, észak felé az Almás patak mentén észak felé az Almás patak mentén egészen Zsomborig, melyeket néprajzilag szintén Kalotaszeghez kell számítanunk. ...kopasz, köves dombok, esőmott árkokkal szaggatott hegyoldalak, fátlan, sovány kaszálók és legelők, vizes rétek, kínosan művelt oldalas szántók egyhangú egymásutánja, majd váratlanul csodálatosan szép vidék, tölgy és bükkerdők, vad gyümölcsfákkal tarkított virágos kaszálók, mint ültetett, gondozott angol kert. De csak oázisfoltja ez a kopár dombvilágnak”. Népét földje képtelen eltartani, ezért a férfilakosság nagy részének évszázadok óta a földművelés mellett más mestersége is van: fafaragó, kőfaragó, ács, asztalos, kőműves. Asszonyai, lányai pedig szorgalmasan varrják vászonra az évezredek álmodait, csodálatos motívumkincset. Kolozsvár felé gépkocsival robogva, az út mellett mint zászlók lengenek a színes szőttesek, varrottasok.

Kozma László

ÜZENET AZ ÁRPÁDOK KORÁBÓL

Kalotaszegen a látogatók általában átszáguldanak, Erdély bentebbi tájai felé. Kós Károly szavai azonban megállítanak bennünket: „A tipikus kalotaszegi tájék ma is komoly élménye minden egészséges szemű és lelkű, a szépet szerető és a szépet megértő embernek. De egyik jellemző tulajdonsága ennek a különös világnak, hogy a maga artiztikumát nem tárja rögtön az ember elé; olyan mint az igazi művészi alkotás: nem kirakatba való, tömeget vonzó reklámáru, csak a hozzáértőnek és csak egy idő múlva leplezi le a maga igazi nagy szépségeit. És csak annak, aki e szépségek forrásához, lelkéhez tud hozzáférni, aki megérti sajátos harmóniáját: vonalaiban, színeiben, formáiban, hangjában és mozgásában: egész élő valóságában.” A középkorban őt vár védelmezte ezt a vidéket: Sebesvár, Váralmás, Egeres, Léta és Gyalu, ezeknek ma már csak romjai láthatók. A vidéket járva, az ősi Árpád-kori templomok titkai mellett Trianon hatását is felmérhetjük. Ennek a vidéknek lüktető kapcsolata kellene legyen az Alföld többi részével, melytől most egy határ választja el. Pedig az itteni magyarság csodálatos értékeket őriz, a templomokban árpádkori freskók sorát tárták föl, megragadó az ősi épületek erőteljes, egyszerű szépsége, az Árpád-kori ablakok, boltívek rajzolata. A nép sokat szenvedett a történelem során: 1241-ben kun és tatár betörések, majd a törökök dúlásaiban tűntek el egész falvak, az 1848–49-es pusztítások, a második világháborút követő bosszúk, megtorlások, de sok kárt okozott az erőszakos kollektivizálás, a diktatúra időszaka is. Ezekkel az eseményekkel párhuzamosan azonban virágzott a népművészet, dalok fakadtak, versek születtek. Ne hagyjuk elveszni őket, látogassuk ezt a vidéket, adjuk tovább élményeinket.

Kozma László

KORONA ÉS KOPJAJA

Bánffyhunyard közigazgatási központ, Kalotaszeg egyetlen városa. A település a honfoglalás kora óta létezik. Központját az Árpád-kori református templom uralja, melynek négy fiatornya a négy apostolt, a középső magasabb Krisztust jelképezi. Hunyard volt központja a váradi püspökség kalotai főesperességének. A mai templom helyén egy 1200 körül épült kisebb templom állt, amelyet 1307-ben kibővítettek. Az új templomot Szent Erzsébet tiszteletére szentelték fel. A torony a XV. század első felében, a gótikus szentély pedig Mátyás király idejében, 1483-ban épült. A reformáció térhódításával a gyülekezet először unitáriussá, majd reformátussá vált. 1605-ben Básta György zsoldosai pusztították a vidéket. 1661-ben az itt átvonuló tatárok a templomban menedéket kereső lakosokat lemészárolták és az épületet felgyújtották. Az elpusztított templomot 1698-ban építették újjá. A mostani javítások során a falak tövében csontokat találtak, melyeket közös sírba temetve, fölējük korona alakú, kopjafás halmot, milleniumi emlékművet emeltek. A szentély mennyezetét Kolozsvári Asztalos Umling Lőrinc festette 1780-ban. Az Umlingok nevével – idősebb és fiatalabb Umling Lőrinc, és a másik testvér, Umling János – festett kazettás mennyezeteivel sok kalotaszegi református templomban találkozhatunk. A harang 1761-ből származik, felirata: „Az Isten dicsőségére tsináltatta a Bánffy Hunyadi Reformata Ecclesia a maga költségén Anno 1761 D.I.K. A templom reneszánsz díszítésű kő szószéke Kidei Sipos Dávid munkája a XVIII. századból. Díszesen festett, dús aranyozású koronáján a következő felirat olvasható: „Haszon-talan reád nézve te ember a megékesített szép templom, ha magad belől ékes nem vagy szentlélekkel és kegyelemmel, és keresztény virtusokkal.”

HÍMZETT KINCSEK

A bánffyhungyadi templom története azt tanúsítja, hogy az épület maga is osztozott az itteni nép sorsában, az építéstörténet eseményei sokszor pusztításhoz, tragédiához kapcsolódnak, az újjáépítés viszont a töretlen hit, a meg nem alkuvás jele. Erre is gondolhatunk, amikor szemügyre vesszük a templombelsőt díszítő gyönyörű kézimunkákat, melyekben az itteni nép mintha alkotókészségét, lelkének kincseit akarná Istennek bemutatni. Ahogy a „mezők lilioimai”, úgy indáznak itt a gazdag motívumok, lobbannak föl a piros, kék színek. Megtalálhatjuk ezeket a varrottasokat a többi kalotaszegi templom szószékein, úrasztalain, mellvédein is. Kusztoz Ildikó Mária, a református lelkész felesége ismertetőt állított össze a templom „hímzett kincseiről”. Jellegzetes erdélyi magyar sors az övé is, a hűség és a szeretet története. Orvosnak készült, az egyetemet azonban megszakította, mivel a 70-es években kötelező kihelyezés volt érvényben, és elszakították volna férjétől. Ezért az orvosasszisztensi képzést folytatta, így már követhette férjét. Akárcsak az összehajló virágdíszítések a kalotaszegi varrottasokon... Az ismertetőből megtudhatjuk: a kalotaszegi varrottas háziiparrá alakításának története Gyarmathy Zsigáné Hory Etelka, az egykori magyargyerőmonostori lelkész leányának nevéhez fűződik, aki ilyen módon keresetet és megélhetést biztosított sok-sok kalotaszegi családnak. A népművészet egyéb ágai iránt is érdeklődött, tizenkilenc évesen már népdalgyűjtésre jelentkezett Gyulai Pálnál. Bejárta a falvakat, gyűjtötte, rajzolta az ősi mintákat. Az ő vendégeként járt és festett Kalotaszegen Munkácsy Mihály, az angol Walter Crane, a preraffaeliták vezére, Edvi-Ilés Aladár, Körösfői-Kriesch Aladár, a gödöllői művészcsoporthoz vezetője.

Kozma László

Zengő nevek

Hadrév,
Sáronberke,
Kalota-Szentkirály –
didergő fészkek az erdélyi rengetegben!
Neveteket ki mondhatná ki szebben,
mint én az emlékezés áhítatában.

Zentelke,
Asszonynépe,
Szépkenyerű-Szentmárton,
s Detreheim, ki Betlehemet idézed –
hogyan elszakított töletek a végzet,
lelkem térképén egyre pirosultok.

Régi vitézek lábnyomán kelt virágok,
hervadt bokréták kopjás, árva dombon:
valahányszor a nevetek kimondom,
álmodozásom sólyomszárnyra kap.

Némelyitek mint húsvéti harangszó,
másban egy fejedelem csizmás lépte döng,
csillagfény csillan s ékes pártagyöngy,
ha felderengtek az őszi éjszakában...

Hazám lelkéből lelkedzett nevek,
ti maradtatok nekem a világon!
De meghalljátok-e szólomat,
s hívásomra szálltok-e közelebb?

1947

Jékely Zoltán

KALOTASZENTKIRÁLY – ZENTELKE

Kövessük Jékely Zoltán versét, látogassunk el Kalotaszentkirályra. A falu Bánffyhunyadtól délre fekszik, a Kalota-patak partján. Valószínű, hogy a település neve a templom védőszentjére, Szent Istvánra utal. Miután István királyt 1083-ban szentté avatták, az utána következő években több településsel együtt ez a falu is felvette a Szentkirály nevet. A Kalota előtagot a többitől való megkülönböztetés végett kapcsolták hozzá. A Zentelke név a Szenttelekből alakult ki, mely ezen a falurészen abban az időben székelő szerzetesektől származik. Íme, a „zengő nevek” valóban magukba sűrítik a történelmet. Kalotaszentkirály sokszor vált háborús támadások áldozatává. 1241-ben a tatárok perzselték fel a falut. 1660-ban II. Rákóczi György erdélyi fejedelem seregét a budai pasa Gyalu mellett legyőzte, és az őt üldöző török-tatár csapatok pusztítottak ezen a vidéken. 1848-ban, miután a szeptemberi balázsfalvi nagygyűlésen az erdélyi románok a Habsburg-ház mellé álltak, Kalotaszeg frontvonalba került. 1848. november 7-én a havasokból levonuló román kőborcsapatok felégették a települést, több embert meggyilkoltak. 1940-ben a második Bécsi döntés a falut Magyarországhoz csatolta, az országhatár a falu végétől 1 km-re húzódott. 1944 októberében a front továbbvonultával a román falvakból verbuválódott civil szabadcsapatok fosztogattak. A település ma községközpont, kulturális központ, iskolája bentlakással rendelkezik. Kalotaszentkirályon található Ady Endre hársfája és az Ady-emlékmű. Anyai ágon Ady Endrének rokonai voltak itt, a költő 1914. június 6-án járt először a faluban Boncza Berta társaságában. Itt született verse, „A Kalota partján” a nyugalomról, szépségről szól: pár hét múlva kitört az első világháború... **Vincze Kecskés István**

TÖRÖK BORBÁLA

Jókai regényeiből ismerjük az 1848-as forradalom asszonyhőseinek bátorságát, önfeláldozását. Hogy ezek a regények mennyire a valóságból táplálkoztak, azt Török Borbála élete is mutatja. 1816. november 6-án született Abrudbányán, régi magyar nemesi család ivadéka. Tizenkét éves korában árván maradt, tizenhárom éves korában feleségül adták Némethi Jánoshoz. Hét gyermeke közül hat elhalt, csupán egy lánya maradt életben. 1848-ban már özvegy. 1848 augusztusától Erdélyben már vész és jajkiáltás hangzott az ország egyik szélétől a másikig, és tűzoszlopok voltak láthatók mindenfelé, különösen a nyugati Érchegységben. 1848. október 24-én Zalatnán magyar nők, gyermekek és aggok virrasztottak a római szentegyház udvarán, míg a túloldalon felfegyverzett román sokaság követelt nagy mennyiségű bort és szalonnát, valamint a fekete-sárga lobogó kitűzését a magyar helyébe. A tárgyalás alatt a románok a várost felgyújtották és a bekerített magyar lakosokból mintegy 700-at puskával, fejszével, buzogánnyal meggyilkoltak. Török Borbála kislányával és Szabó János segédlelkésszel egy városszéli házban húzta meg magát, de a románok a házat bekerítették és egy román a házból kilépő asszonynak szegezte fegyverét, pénzt, kincset követelt. Másnap a megmaradt magyarokat Károlyfehérvárra kísérték. Itt egy összeesküvést hiúsított meg. Egy császári tiszt meglátogatta, és elmondta, hogy született lengyelként rokonszenvezik a szabadságharcnal. A tiszt közölte, hogy a vár kazamataiban magyar foglyok synylódnak. Elmondta, hogy a várban titokban 300 Kossuth-husár egyenruhát készítenek, abba az osztrák lovasokat bújtatják és így akarják a várat körülzáró magyarok táborát meglepni. Egy gombolyagban kicsempésztett levéllel sikerült a magyar csapatokat értesíteni, így az osztrák csejt

meghiúsították. Török Borbála végül eljutott Csányi Lászlóhoz, Erdély teljhatalmú kormánybiztosához. 1849. március 19-én vállalta, hogy a román táboron átmenve Bemnek üzenetet vigyen. Nagyenyeden a román tábor előőrsei elfogták, megkötözték, karját lándzsával átszúrták, így örökre elnyomorodott. Számos megpróbáltatás után megérkezett Bem táborába, aki Szebenbe küldte. Török Borbála szász nőnek öltözve tejárusként jutott be a városba, felderítette az osztrák tüzérség állásait, az ágyúk űrméretét, a csapatok elhelyezését. Eszünkbe jut Baradlayné útja az ostromlott Bécsben, amikor zöldségesként jutott át az osztrák vonalakon... Ezután a tábornok Károlyfehérvárra küldte, román pórnő ruhájába öltözve bejutott a várba, pontos leírást adott a csapatok elhelyezéséről. Brassó csellel történő bevételét szintén az ő ügyessége tette lehetővé. Székely parasztszozonynak öltözve pálinkaárusként jutott be a városba, ahol elhíresztelte, hogyha Bemnek fegyveres erővel kell bevennie a várost, akkor szabad rablást engedélyez és óriási hadisarcot követel. Ennek következtében a brassói tanács meghódolt. Július végén a Brassót elfoglaló Lüders csapatainak kikémlelésére indul, személyesen Lüderstől szerez útlevelet. Egy székely lánnyal az oroszok elindulása előtt megszökik és Csíktasnádra érkezik. Innen Gaál Sándor azonnal Bemhez küldte, akivel a nagycsúri csata után találkozott. A bukás után Kézdivásárhelyre ment, ahol egy orosz tisztet szálaltoltak a házába, amelynek padlásán az életre-halálra keresett ágyúöntő Thuróczi Mózes nyolc napig rejtegette. Nagyszebenben hadbíróság elé állították, de a vádak nem tudták bizonyítani, és felmentették. Egészsége helyreállítása végett Kovásznán telepszik meg. Itt leányneveldét nyitott, de a hatóságok rendszeresen zaklatták és neveldéjét betiltották. Nagyenyedre költözött, ahol nehéz körülmények között élt.

Czire Dénes

SZÉKELY VÉRTANÚK

Március tizedike a székely vértanúk: Török János, Horváth Károly és Gálfi Mihály 1854-es marosvásárhelyi kivégzésének évfordulója. Öt nap múlva, március tizenötödikén, 1848-as forradalmunk kitörését ünnepeljük, az egybeesés mintha kései elégtételt szolgáltatna azoknak, akiknek élete látszólag értelmetlenül, bevégtetlenül ért véget. Székelykeresztúron állt egy körtefa, mely alatt 1849. július harmadikán együtt ült Petőfi Sándor, Zeyk Domokos és Gálfi Mihály. Petőfi innen indult a segesvári csatába, Zeyk Domokos hősi halálának emlékét ma Héjjasfalván külön oszlop hirdeti. Gálfi Mihály életben maradt, és folytatta a maga szabadságharcát. Kilátástalan helyzetben, az osztrák önkényuralom tombolása közben, de hiszen Gábor Áron is reménytelen körülmények között kezdte az ágyúöntést, teremtetett a semmiből tüzérséget. Kossuth Lajos az emigrációban 1851 júniusában megbízta Makk József tüzérezredest az egész Magyarországra kiterjedő ellenállási mozgalom megszervezésével. A szabályzat az „évszakrendszer” szerint az ország területét 12 hónapra osztotta, melyből Erdélyre három jutott. A Székelyföld egy hónap lett és négy hétre oszlott (Udvarhely, Maros, Háromszék és Csík székek), a heteket tovább osztották napokra, órákra és percekre. A szigorú konspiráció azonban a gyakorlatban nem érvényesült, a titkos tervek kiszivárogtak, az osztrákok szinte a kezdettől figyelemmel kísérhették a mozgalmat. A székelyföldi hónap főnöke Török János lett, a marosvásárhelyi református kollégium pap-tanára, aki 1848-ban a nemzetőrség szervezésével tűnt ki, a mozgalomba a marosvásárhelyi tanulóifjúságot szervezte be. Gálfi Mihály az udvarhelyszéki széket vezette, kiváló vívó, a szabadságharc idején Bem lapjában, a Honvédben írt cikkeket a székely-

földi jobbágy-zsellér viszonyokról. A harmadik vértanú, Horváth Károly, Török Jánosnál volt kosztosdiák, ő a háromszéki és miklósvárszéki mozgalmat szervezte. 1850 őszén az ő balavásári szőlőjében, a Kis-Küküllő melletti hegyoldalon tartották az összeesküvés vezetői első nagyobb találkozójukat. – Az összeesküvés vezetőit egy napon, 1852. január 24-ikén fogták el. A nyomozásokat báró Heydte, a Székelyföld katonai parancsnoka irányította – 1848 telén Gábor Aron ágyúí először őt futamították meg. A letartóztatások két éven át folytak, megteltek a börtönök. Több nőt is letartóztattak, így Török János nejét, Gálfi Rózát, őket Szebenben vallatták. A marosvásárhelyi kivégzések csak a nyitányát jelentették a megtorlásoknak, többeket halálra ítélték, mintegy ötven vádlottra 5-től 18 évig tartó, nehéz vasban letöltendő várfogságot róttak ki, a nőket sem kímélték. Az elítélteket a monarchia különböző börtöneibe hurcolták. Marosvásárhelyen 1870-ben emlékművet állítottak a kivégzettek emlékére, melyen Jókai Mór verssorai is olvashatóak:

„Szent hely ez, oh vándor! egy nemzet tette e jelt itt
Leghűbb gyermekei végzetes sírja fölé.
Élni szabadságban, vagy azért meghalni merészen:
Ezt hitték, vallák s haltak érette hiven
Törvényes, szabad és független nemzeti állás
Intő szobor legyen, honfi, e drága jel itt!”

Bágyi Török János 47, Martonosi Gálfi Mihály 37, nagyvárad Horváth Károly 25 éves korukban alkotmányos szabadságért Marosvásárhelyett, 1854 márczius 10-én együtt kivégzett székely vértanuk emlékének szentelte a kegyeletes nemzedék.”

Egyed Ákos

Apáink arcán

Itt Erdélyben a suvadásos dombok
a férfiakban éjjel mélyre szállnak,
reccsenve nőnek meg a pofacsontok,
s a vízmosásos szemekben az árnyak

nézik, nézik évezredes hosszan,
hogy a türelem partjain milyen erdő ég el.
Hiába kentétek be a füves rétet
jelszavakkal és piros borjúvérrel,

mert felzúg makacs hajuk az éjben
és erdőtűzként világít,
forradalmas-szép arcuk foszforeszkál,
hogy megleljük az utat hazáig,
fiúk,

fiúk, viháncoló csitkók a vad szelekben,
ha netán az űrig nem sikerül szállnunk,
s e rögs földre mégis visszatérnénk,
csak lábujjhegyen, halkan!
apánk hűlő, drága arcán járunk.

Farkas Árpád

A piski hídnál

A régi híd. Néhány cölöp maradt
De hidat ver az alkonyati nap.
Szélben zúgnak a vezényszavak:
Mögöttünk Erdély. Nem engedheted
Hogy hitek, álmok ködbe vesszenek
Felragyogó csillagaidat:
Nem hagyhatod az utolsó hidat!

Hársak és körtefák

Órзитеk, hársak, körtefák
A költőt, aki erre járt.
A csillogást, mit itt hagyott
Lombok és virág-illatok.
És gyümölcsével teljesebb:
Ringatjátok a verseket.
Mint szeretők és jó anyák
Ezüstös hársak, körtefák.
Ki Segesvárra ballagott
Órзитеk egy gondolatot.
Hársak lelkébe költözött
– Virágzás, élet és örök.
Suhogtok, hársak, körtefák
S egy nép kimondja önmagát.

Kozma László

Petőfi körtefája Székelykeresztúron hajt tovább, újul meg,
Ady hársfája Kalotaszentkirályon suttoja a költő verseit.

LÉSZEN ÁGYÚ!

Gábor Áron neve összekapcsolódik az erdélyi Háromszék önvédelmi harcával az 1848–49-es forradalomban. A helyzet reménytelennek látszott: a székely haderő 1848. november 5-én Marosvásárhelynél vereséget szenvedett az erdélyi császári reguláris haderőtől. Maros- és Udvarhelyszéket megszállták a császári csapatok. Csíkszék Dorschner ezredes „pacifikálta”. Háromszéknek arról kellett döntenie, hogy meghódol-e Puchner császári tábornok, katonai főparancsnok előtt, vagy vállalja a fegyveres harcot. A székelység helyzetét nehezítette, hogy ágyúkkal egyáltalán nem rendelkeztek. „Amikor a katonatisztek és a szék vezetői éppen Gál Dánielékkel vitáztak, s ismét azt bizonygatták, hogy ágyúk nélkül nem szállhatnak szembe a jól felszerelt császári haderővel, felállt Gábor Áron, s a következőket mondta: „Uraim! Hallom, hogy a főtiszt urak azt mondják, meg kell hajolnunk az ellenség előtt, mivel nincs muníció, nincs ágyú. Uraim! Ha csak ez a baj, úgy én azt mondom, hogy két hét alatt leszén ágyú, lesz muníció, amennyi kell.” (1848. november 16.) Az izmos, középtermetű, szakállas, kerek képű férfi szavai hatalmas lelkesedést váltottak ki: „Éljen Gábor Áron!” „Harcolunk az utolsó csepp vérig” – kiáltotta a tömeg, amelyet a Kiskomité hetek óta tartó agitációja már a hevülésig fellelkesített. Majd a főtisztek újabb ellenvetésére, hogy az ágyúk csak ijesztgetésre lesznek használhatók. Gábor Áron kijelentette: ágyúi igazi harci eszközök lesznek. Valóban beváltotta szavát: Kézdivásárhelyen a szabadságharc végéig 65-70 ágyút öntöttek Bem serege számára. Gábor Áron a tűzérsg megszervezésével is foglalkozott, a kézdivásárhelyi katonaiskolában képezte ki a tűzérsgbe jelentkezőket, akik között sok diák volt.

Egyed Ákos

Gábor Áron

– Szabad e föld, ha szavukat hallod
S megindulnak a székely harangok. –

Furcsa szózat. Oda vannak kötve
S a toronyban zúgnak mindörökre.

A harangnak nincsen keze-lába
Hogy induljon az erdélyi tájra?

– Fegyver kell a hadnak minden áron!
Miből öntsön ágyút Gábor Áron?

Leszállnak a toronyból egyszerre,
Elindulnak Kézdivásárhelyre.

Ágyúszóban zengésüket hallod
Tűzet szórnak a székely harangok.

Kozma László

GÁBOR ÁRON

Gábor Áron 1814. november 27-ikén született a háromszéki Bereckben. A csíksomlyói ferences gimnáziumból a háromszéki II. székely gyalogezredbe került, ezután Gyulafehérvárt, Pesten, majd Bécsben sajátította el a tüzérségi alapismereteket, érdeklődött az ágyúöntés iránt is. Mikor előbb idézett emlékezetes kijelentését megtette, már három éve leszerelt a háromszéki határőrezredből, asztalosmesterként dolgozott. A sokféle foglalkozás nyilván erősítette a körülötte kialakult legendát, mely szerint képzettség nélkül, szinte mesehősként vállalkozott az ágyúöntésre.

Gábor Áron minden iránt érdeklődő, igazi ezermester volt, aki meg tudta valósítani elképzeléseit. Vállalkozni akár a lehetetlenre is: hányszor volt erre szükség viharos történelmünk évszázadaiban, gondoljunk a végvári harcokra, az egri Dobó István vitézségére, Balassi Bálintra, szabadságharcainkra. Gábor Áron kiváló gyakorlati érzékkel rendelkezett, sikerült áthidalnia a technikai felszereltség hiányát. Akkoriban ugyanis a legfejlettebb technológia szerint fűrták az ágyúcsöveket, Gábor Áron műhelyében azonban öntötték és öntés után simára esztergálták. 1848-ban még harangokból öntötték az ágyúkat, 1849-ben azonban már bekapcsolódott a székelyföldi bányák nyersanyaga, a hermányi és lövétei vas, a csíkszentdomokosi (Balánbánya) réz. (Nemrégiben Csíkszentdomokoson jártam, az ottaniak a termelés leépítéséről, a bánya bezárásáról panaszkodnak.) Bözödi György felsorolja azokat a helységeket, ahol Gábor Áron társaival ágyút öntött: 1848 végén Kézdivásárhely, Erdőfüle, Magyarhermány, Sepsiszentgyörgy. 1849-ben hadianyaggyártó telepek jöttek létre Csíkszépvízen, Szentdomokoson, Csíkszeredán, Hermányban, Lövétén, Marosvásárhelyen és Székelyudvarhelyen.

Gábor Áronnak és társainak mindössze öt hónapnyi ideje volt a tevékenységre: eredményeik megmutatják azokat a lehetőségeket, melyeket a soha meg nem valósult székelyföldi iparfejlesztés rejtett magában. Ráadásul Gábor Áron működése nagy részében kormányzati támogatás nélkül működött. Gróf Esterházy Mihály, fegyver- és lőszergyártási kormánybiztos egyenesen azt írja a Kolozsvárt székelő Csányi László országos biztosnak, hogy a székelyföldi kezdeményezéseket hagyják abba, mivel „az álgyu fűrásnak készületi ottan nem lesznek és ez olyan dolog, hogy annak nagy pontossággal és felsőbb tűzéri felügyelet alatt kell tör-

ténni valamint a felszerelésnek is, hogy a tökéletesség és egyformaság eléressen”. Esterháznak a hétköznapi logika szerint tulajdonképpen igaza volt, érvelése azonban csak fokozza csodálatunkat Gábor Áron iránt: valóban a lehetetlenre vállalkozott. Bem tábornok, aki tudta, hogy rendkívüli feladatokat csak rendkívüli emberekkel lehet megvalósítani, századossá, majd őrnaggyá léptette elő. „1849 májusára a Székelyföld védelme megszilárdult: a kárpáti szorosokba Gál Sándor ezredes, a székelyföldi haderő főparancsnoka jelentős haderőt vezényelt, s mindenhol jelen voltak a Gábor Áron által öntött ágyúk és az általa kiképzett tüzérek.” **(Egyed Ákos)** Ebből a mai napig megőrzött lelkesedésből érhetjük meg a Csíkszerezdán épülő új templomokat, köztük a Makovecz Imre által tervezett, angyaloktól védett Szent Mihály-templomot, a székelység törekvését saját egyetemre, Csaba testvér gyermekotthonait, Berszán atya csángó iskolaközpontját. De sorolhatjuk a marosvásárhelyi református gyermekotthont, a semmiből teremtettségi, zsoboki iskolaközpontot, Molnár János professzor működését. – 1849. június 18-án a Tömösi szorosban bekövetkezik a cári seregek támadása, Lüders tábornok Brassó elfoglalása után Háromszék ellen fordul, elpusztítja a sepsiszentgyörgyi és kézdivásárhelyi létesítményeket. A székely haderő azonban a tusházi szorosban rendezte sorait, és a 7-8000 fős alakulat ellentámadásba ment át. Ismét egy olyan mozzanat, amely történelmünk más epizódjait, 1956-os forradalmunkat is felidézi: egy maroknyi csapat támadásba indul egy világbirodalom elnyomó hadigépezete ellen. Július másodikán a kökői csatában a tüzérséget irányító Gábor Áron elesett.

1849. április 20., Debrecen. Kossuth Lajos kormányzó értesítése a Habsburg-ház trónfosztásáról, és a függetlenség kinyilvánításáról.

Udvarhely anya-, Keresztur-és Bárdoc szék közönségének A haza megmentésében sikeres előrehaladás, mellyel lelkes hadvezéreink és vitéz hadseregünk a nemzetet megörvendezteté. A Habsburg-Lothringen-i ház folyton folytatott hitszegő zsarnoksága, mely annyira vetemedett, hogy miután hazánkat a legistentelenebb módon vérbe, lángba borítá, s becsületes kiegyenlítésnek minden lehetőségét kizárva, a Martius 4-kei s 6-kai manifestumában Magyarországi területi épségének eldarabolását, álladalmi lételének eltörlését s a magyar nemzetnek az élők sorából kiirtását megkísérteni nem iszonyodott, s eként a közte s a magyar nemzet között fennállott kötelékeknek minden szálait saját kezével szétszaggatta: A nemzetgyűlésnek természetes kötelességévé szabta ki, hogy tovább ne késsék, innepélyes határozattal szentesíteni a magyar álladalom önállását, szabadságát és függetlenségét, s a Habsburg-Lotharingen-i házat thronvesztettnek és száműzöttnek nyilatkoztatni. Tartozott ezzel a nemzetgyűlés Istennek, tartozott a hazának, jognak erkölcsnek s a szabadság és civilisatio tekintetének... És tartozott a népnek, mely annyi áldozat jutalmául méltán kívánhatá, hogy hazáját szabadnak tudja. ... Gyámolítsanak önök nehéz feladatomban, a kimondott szabadságot s függetlenséget biztosítani s e sokat szenvedett nemzetet a szabadság útján boldoggá tenni. Ajándékozzanak meg bizalmukkal, hogy hazánk újjáteremtésének nagy munkáját mielőbb szerencsésen bevégezhessek, s én a teljesített kötelesség nyugtató érzete mellett a siker örömeivel is a magánélet szelíd nyugalmaiba visszatérhessek.

Én Magyarország, a vele egyesült Erdély s hozzá tartozó minden részek és tartományok függetlenségét, területi ép-ségét, országos önállását s közszabadságát a bajnok hadse-reg vitézségének, s a nép hazafiúi áldozatkészségének, a törvényhatóságok és tisztviselők lelkiismeretes buzgalma-nak védpajzsa alá helyezem.

Éljen a szabad magyar haza!

Kelt Debreczenben, April 20-án, 1849.

Az Ország Kormányzója, Kossuth Lajos

1849. április 23., Kolozsvár. Csány László orszá-gos kormánybiztos felszólítása Horváth János udvarhelyszéki kormánybiztoshoz a függetlenségi nyilatkozat írásbeli méltatására és a kormányzó e célbóli üdvözlésére

A függetlenségi határozat legkitűnőbb fénypontot képez-vén ezredéves alkotmányos életünkben, nem lehet azt ma-gasztos hazafiúi érzettel nem fogadni, mert azzal európai nemzeteknek sorába emeltetve, biztosan nézhetünk a hos-zsas viharok után egy szebb jövőnek elibe. Mihezképest azon meggyőződésben vagyok, hogy kormánybiztos úr he-lyes mértékben osztván nézeteim, igyekezni fog, hogy a kormányzására bízott megye és szék ne csak elfogadja a függetlenségi nyilatkozatot, hanem adrest is írásson az Or-szágos Kormányzóhoz, melyben az ország határozata irán-ti öröm kijelentvén és annak fenntartására hűség és ál-do-zatkészség a hazának felajánltasson. Az ország Kormány-zója iránt pedig bizalom nyilvánítasson a megye és szék ré-széről. Csány László Országos Telyhatalmú Biztostól
Udvarhelyszéki Kormánybiztos és Felső Fehéri Főispány
Horváth János Úrnak. Sz. Udvarhely.

PIROS-FEHÉR-ZÖLD

Zabola a háromszéki havasok előterében fekvő település. Értékes műemléke a XVII–XVIII. századi Mikes-kastély, melyben a székely főnemes Mikesek nemzedékei éltek, pár évig Mikes Kelemen is itt nevelkedett. 1949-ben a kastélyt államosították, a család egy részét a Duna-deltába hurcolták. Az Ausztráliába került leszármazottaknak pereskedés után sikerült visszakapniuk az épületet, melyet konferencia központként, turistaszállóként kívánnak hasznosítani. Zabola nagy szülöttje gróf Mikó Imre, az „erdélyi Széchenyi”. Irodalomtörténészként, történészként is tevékenykedett, de jelentős szerepe volt különféle közéleti intézmények létrehozásában: egyik alapítója az Erdélyi Múzeum Egyletnek, 1859-ben megalapította a sepsiszentgyörgyi Református székely Mikó Kollégiumot, egyik alapítója a Magyar Történelmi Társulatnak. Elnöke volt az 1848. október 16-ra „a székely nemzet régi szabadságának visszaszerzésére” összehívott agyagfalvi nemzeti gyűlésnek, melyen mintegy 60 ezren jelentek meg. „Harcunk szent és igaz – a szabadságért harcolunk” írta Mikó Imre a magyar országgyűlésnek. Születésének kétszázadik évfordulóján, 2005. szeptember negyedikén szülőfalujában megemlékezést tartottak, melyre külföldről is sokan érkeztek. A református lelkész, Pásztori Tibor Endre Erdélyben az elsők között volt, aki a templomban, majd a házára is kitette a magyar nemzeti lobogót. „Híre ment, hogy nálunk a templomban van egy piros-fehér zöld színt valló magyar zászlónk. Egy napon három férfiú érkezett a templomba, aktatáskával, mindjárt látszott, hogy a hatóság képviselői. Nem keresték az oltárt, a kazettás mennyezetre sem tekintettek, pedig hát XVII. századi erdélyi reneszánsz, hanem odamentek, és rátekintettek a piros-fehér-zöld zászlóra, és azt kérdezték:

– Na, hát ez hogy került ide? Mire én: – Na, hát ez az, én is ezen csodálkozom. Akkor már négyen csodálkoztunk. Egyikük megkérdezte: – De ki viszi ki ezt innen? S én akkor elmondtam, olyan magyar ember nincsen, aki egy száz esztendő magyar templomból ezt a zászlót kivinné. Akkor még érvényben volt az a rendelkezés, hogy nyilvános helyen idegen ország felségjeleit tilos kitenni. Én azonban fölvettem a kérdést: miért lenne nyilvános hely a templom, nem kocsma ez, ott nem is akarjuk kitenni, itt azonban magunk között vagyunk az Úristennel. Hümmögtek, aztán valahogy elvonultak, a zászló azóta is itt van. Persze, ha svájci vagy egy valóságos török zászlót tettünk volna ki, az nem szúrt volna szemet: az „idegen” alatt elsősorban a magyar zászlót értették. Mikor a házamra kitettem, akkor már enyhült a szabályozás, de azért újra csak megkaptam a hivatalos látogatót, aki megkérdezte, hogy milyen alkalomból tettem ki a lobogót. – Szellőztetési alkalomból – válaszoltam, tovább aztán már ő sem kifogásolt. Az a zászlószellőztetés valahogy éppen március tizenötödikére esett, friss tavaszi szelek fújtak, nem akartam, hogy a zászló valahol a fiók mélyén túlságosan befülledjen. Azután már nem is tettem vissza, ott lobog a házon. – A Mikes-hagyomány továbbéléséről Sylvester Lajos riportjából értesültünk. Rodostóban nagy sikert aratott a Haáz Sándor által vezetett Szentegyházásfalui Gyermekfilharmonia 140 fős csapata. Színpompás székely viseletben adták elő műsorukat, melyben török népdalok, sőt a török himnusz is felcsendült. Rodostóban Rákóczi Múzeum van, Magyar utca létezik, sürgető feladat Mikes Kelemen házának újraépítése. A rodostói parkban II. Rákóczi Ferenc egész alakos szobra és a budapesti Mónus Béla háromalakos Mikes szoborkompozíciója látható.

Kozma László

ZENÉLŐ KÚT

Marosvásárhelyen a vártemplom befalazott gótikus kapuját csodáltam meg: az ív alatti középkori freskón a szenvedő Krisztus mellett egy török és egy német katona látható, a magyarság szenvedésének okát is megjelenítve. A templom mellett Szakács Szabó Béla grafikusművész kínálja a marosvásárhelyi főteret ábrázoló rajzait. Ezek azonban nem közönséges alkotások: a felirat szerint az 1860-as évek állapotát mutatják be. A barokk katolikus templom előtt ott van a ma már nem látható Kossuth-szobor és Bodor Péter székely ezermester híres-nevezetes zenélő kútja. Merthogy a mi történelmünk ilyen: a múltat ábrázolva is lehet a jövőendő álmait felidézni, mint ahogyan Kölcsey Ferenc egy középkori énekmondó képében írta meg az isteni kegyelemben bizakodó nemzeti imádságunkat. A zenélő kút, amely mintha elsüllyedt dallamokat és reménykedéseket is felidézne, amelyek valósággá válhatnak, ha nem hagyjuk végleg elveszni őket. Bodor Péter életrajzát Czirják Árpád kolozsvári érsek Erdélyi magyar breváriumából idézem. „Bodor Péter mechanikus, székely ezermester 1788. június 22-én született Erdőszentgyörgyön. Kitanulta az asztalos-, órás-, kertész- és lakatosmesterséget, egy évig a bécsi politechnikumot is látogatta. 1818-ban Marosvásárhelyen telepedett le. Megépítette a tisztán fából, vasszeg nélkül készült Maros-hidat. Ezután pénzhamisítás miatt börtönben ült. Sok eredeti gépet, például önműködő guzsalyt, malmokat, vízvezetékeket, szökőkutakat készített. Legismertebbé a marosvásárhelyi piactéren felállított zenélő kútja vált, melynek hű mását 1936-ban a Margit-szigeten újból felépítették.

Börtönbüntetése után főleg orgonákat készített. Utolsó alkotása – a sokcsövű orgonaágyú láncos golyókkal – a szabadságharcból ismeretes. Kolozsvárott hunyt el 1849. augusztus 17-én.” Érdekes a párhuzam Gábor Áron foglalkozásával: mindkét ezermester foglalkozott asztalossággal is, tehát famegmunkálással, ami a székelység körében természetes adottságnak számít. Bodor Péter nagy tehetsége mellett találékonyságát nem mindig egyenes úton kamatoztatta: egy történetet nagyanyám elbeszéléséből is őrzök. Eszerint, a bankóhamisításra olyan sajtót szerkesztett, melyet háza lépcsőjének lenyomása működtetett. A süllyedés minimális volt, nem vevődött észre, így viszont a feltaláló azt mondhatta, hogy ő nem állított elő hamispénzt. Nem is, mert ezt a munkát a vendégei végezték el, talán éppen a rendőrkapitány. – De idézzük tovább Czirják Árpádot, a kolozsvári Szent Mihály-templom plébánosát, aki könyvében mai „ezermesterségről” ír: „A rendszerváltást a fordulat szó fejezi ki találóan, ami nálunk felfordulásban mutatkozik meg. A tanár sofőr, a könyvtáros pizzát süt, a mérnök takarít, a betegápoló butikot nyit. Ilyen rövid idő alatt ennyi újdonsült szakember!... Hérakleitosz mondja: „Mindennap megszűnik valami, amiért az ember szomorkodik, de mindennap születik valami, amiért érdemes élni.” Mint-ha egyenesen nekünk írta volna ezt a bölcs mondást, annyira időszerű, csak éppen ellenkező értelemben: politikusaink örülnek, ha minden marad a régiben és szomorúak, ha nemzetközi nyomásra valami újat mégiscsak fel kell mutatni. Így van ez egy „csodával határos” országban. De hát-ha egyszer csak eltűnnek a határok...”

Kozma László

Szavalóest

Szabó Andrásnak

Történelem, amely lehetne
Gördül fűszálra, levelekre,
Kibomlik rügyn és virágon
Magyarország, gyönyörű álom.

Szava a Halotti Beszédnek
Minekünk azt mondja: élet
A foszló pergamen-kötések –
Siralom volt az öröm-ének.

Hálaadás és könyörgések
Míves és aranyos kötések
Hová szóródott az a könyvtár
Mátyás király, kiben lapoztál?

Tenger-hullámok fehér fényén
Egy tompa sóhaj: – Édes néném!
Ki olvassa és ki lapozza
A sorsunkat ki csillagozza?
Ragyog a tenger tükrén szerte
Erdélyországnak tündéerkertje...

Mert ott van, hullámokba rejtve
Balassi és Mikes szerelme.
Lehet, csak egy-egy lapját látod
Örök Ige a fény- meg árny-folt.

Történelem, amely lehetne
Amely tebenned teljesedne
Ami szétfoszlik, újra rajzold
És tiszta tűzzel gyűjti arcod.

Rajzolj arany iniciálét
Foszló s örök emberi szándék.
Egybefogja és nem esik szét
Szavalatod a könyv gerincét.

Munkácsy-kép, örök valóság
Festménybe hajlanak a rózsák.
És a rózsza, mely ég felé tör
Szívedbe hajlik a festményből.

Julianus

Julianus a távolba tart –
Itt, az országban keress magyart!
Dalolva az igazság dalát,
Mely megment népet és megtart hazát.
Mert szisszenő tatár nyíl fenyeget,
Felhők gyűlnek az új Mohács felett.
Mit maga ás, ön-sírába hull,
Egymásra tör, s nem ért magyarul.

Kozma László

BALLADÁK VILÁGA

Marosvásárhelyen a Teleki-ház előtti parkban áll Bernády György szobra, aki 1902–13 és 1926–29 között volt a város polgármestere. A szobor Bocskai Vince szobrászművész alkotása, 1994. október 29-én avatták. Bernády György volt a modern Marosvásárhely megálmodója: az őáltala kezdeményezett építkezések után, melyekben elképzelései megtestesültek, azonban az első világháború következtetett. Polgármestersége alatt, 1911 és 1913 között épült fel Komor Marcell és Jakab Dezső tervei alapján a magyar szecesszió kiemelkedő alkotása, a közigazgatási palota mellett található Kultúrpalota, melynek belső díszítésére a polgármester a Gödöllői Művésztelep legrangosabb alkotóit hívta meg. Az épületet Zsolnay-majolika tető fedí, a homlokzaton Körösfői-Kriesch Aladár festménye alapján készült mozaik és Kallós Ede domborművei találhatók. Az előcsarnok freskói szintén Körösfői festményei alapján készültek. (Egyéb művei láthatóak az Országház ebédlőtermében: Bölényvadászat, Halászat a Balatonon, a Zeneakadémián a frizeket és a Művészet forrása c. freskóját csodálhatjuk meg.) A Kultúrpalota nevezetessége a Tükörterem, mely nevét a két végén elhelyezkedő, hármass velencei tükörről kapta. A 12 részes ablaksor üvegfestményei a székely balladakincset mutatják be, Toroczkai-Wigand Ede és Nagy Sándor alkotásai, Róth Miksa budapesti műhelyében készültek el 1913-ban. A terem szélső ablakai Thoroczkai-Wigand Ede festett képei alapján készültek, témájuk a székely mondavilág. Bemutatják a székelység tárgyi, társadalmi-szellemi néprajzát, az építkezési stílusokat, szemléltetik a családi élet jeleneteit. (Hajdanában réges-régen, A nagyúr kapuja, Sátoros palota.)

Egyes képek a hun-magyar mondakörhöz kapcsolódnak: Réka asszon sátoros kertje, Réka asszon kopolafája, Csaba bölcsője. Nagy Sándor festőművész székely balladajeleneteket tervezett. A Budai Ilona témája a gyermekeivel kegyetlenül bánó anya. Salamon Sára története az ördögtől elcsábított lány szomorú végét meséli el. Kádár Kata története a szerelmesek halála után összehajló két kápolnavirág, Európa folklórában is megtalálható. A Júlia szép leány üvegképe a valószínűleg egyik legrégebbi, a XI. században keletkezett balladánkat ábrázolja. Vallásos tárgyú, pogány kori hiedelmek és keresztény elemek keverednek benne egymással.

Júlia szép leány (részlet)

Júlia szép leány egykoron kimőne
Búzavirág-szödni a búzamezőbe,
Búzavirág-szödni, koszorúba kötni,
Koszorúba kötni, magát ott mulatni.

Föl is föltekinte a magos egekbe,
Egy szép gyalog-ösvény hát ott jöddögel le,
Azon ereszködék fodor fehér bárány,
A napot s a hódat szarva között hozván;
A fényes csillagot a homlokán hozta,
Két szép arany perec, aj, a két szarvába.
Aj, a két ódalán két szép égő gyertya,
Mennyi szőre-szála, annyi csillag rajta.

Szóval mondja neki fodor fehér bárány:
Meg ne ijedj tőlem, Júlia szép leány!
Mert most esött héja szüzek seröginek,
Ha eljőnél velem, én oda vinnélek...

HIT, IGE, ZENE

Hit és zene kapcsolata egyidős az emberiséggel. Az ember a Mindenek Felettibe vetett hitét ritmussal, tánccal, zenével fejezte ki. Dávid király táncolt a frigyláda előtt, és zsoltárában arra biztatott, hogy „szépen csengő cimbalommal” dicsérjük az Urat. A kereszténység gregorián liturgiával és protestáns choralokkal gazdagította az egyetemes zene-kultúrát. – Az Újszövetség, Jézus Krisztus tanítása, az IGE, jelenti létünk, hitünk alapjait. A zene az ige hirdetésének egyik fontos eszköze. És itt nemcsak arra a lehetőségre gondolok, amellyel a rengeteg, eleve vallásos tárgyú oratórium vagy zenedarab él. A legtöbb kompozíció magában hordja azokat az érzéseket és mélységeket, amelyeknek felszínre hozatala által közel kerülhetünk az IGE mondani-valójához, Krisztus cselekedeteinek megértéséhez. Ha az ember alázattal közelít egy alkotáshoz, felfedezi benne az egész emberi lét belső világát, esendőségét, megtisztulását, gazdag gondolatvilágát. Az interpretálás művészete ilyen módon, ha hittel van átitatva, észrevétlenül válik igévé, ige-hirdetéssé. A klasszikus szimfóniák tiszta humánuma, a romantikus hősök harca az emberi méltóságért, a klasszikus magyar zene nemzeti imádságai a zenei Szentírás kimeríthetetlen könyvei.

Liszt Ferenc tanítása, hogy „az előadóművész „úgy álljon a közönség elé, mint pap a gyülekezet elé.” Ennél szebben senki sem fogalmazta meg a pódium művészenek célját és hivatását. Érdemes megemlékeznünk a 19. század két nagy művészenek, Liszt Ferencnek és Munkácsy Mihálynak találkozásáról: 1886. március 22-én Munkácsy és felesége Párizsban estélyt adott Liszt tiszteletére, március 25-én a Saint Eustach templomban bemutatták Liszt Esztergomi miséjét.

Medveczky Ádám

Liszt Ferenchez (részlet)

Hírhedett zenésze a világnak,
Bárhová juss, mindig hű rokon!
Van-e hangod a beteg hazának
A velőket rázó húrokon?
Van-e hangod, szív háborgatója,
Van-e hangod, bánat altatója?

Sors és bűneink a százados baj,
Melynek elzsibbasztó súlya nyom;
Ennek láncain élt a csüggedett faj
S üdve lőn a tettlen nyugalom.
És ha néha felforrt vérapálya,
Lázbetegnek volt hiú csatája.

Jobb korunk jött. Újra visszaszállnak,
Rég ohajtott hajnal keletén,
Édes kínja közt a gyógyulásnak,
A kihalt vágy s elpártolt remény:
Újra égünk őseink honáért,
Újra készek adni életet s vért.

...
És ha hallod, zengő húrjaiddal
Mint riad föl e hon a dalon,
Melyet a nép millió ajakkal
Zeng utánad bátor hangokon,
Állj közénk és mondjuk: hála égnek!
Még van lelke Árpád nemzetének.

Vörösmarty Mihály

BÍBICEK

Az idén sehogyan sem akar megérkezni a már nagyon várt, virágos kikelet. Kertünkben is éppen csak kidugták a fejüket a hó alól a sárga virágú téltemetők és mint apró, parányi napocskák kacagtak az ég felé. A szikes tó félig fagyott vize felett Máramarosból érkező böjti szelek vágattak. Habos hullámokat keltettek a hideg víz felszínén, amelyekkel folyamatosan szaggatták a még mindig ellenállni igyekvő jeget. Nem sok sikerrel, mert a márciusi nap és a szél együttes erejének már nem volt képes ellenállni a tél eme összeroskadó erődjére. A levegőben is volt valami tavasz-illat, amit az olvadó hólé, a vizes föld, és a sarjadó fű keveréke eredményezett. A szikes ereit csillogó víz borította és mi azokat kerülgetve haladtunk a már halványzöld gyepen. Lábunk alatt a veresnadrág csenkesz apró csomói, mint megannyi puha párna, szőnyeget alkottak. A fű között még sehol egy szál virág, csupán a tavalyi kórók elszáradt és a téli szelek tépte maradványai. Aztán a szomszédos kicsiny akácospól a párját hívó egerészölyv kiáltása hangzott fel. Ott a fészke is az egyik természetes, szélső akácon. Jól láthatóan sötétlett ki az erdőből. A madár szárnyra kapott és nagy köröket írva az égre repült egyre feljebb. A párja a szikes szélén árválkodó egyetlen nyárfán ült és figyelt, majd rádobta magát a szélre és azt meglovagolva körözött ő is fölfelé. Távolról bibicek jajongó kiáltását hozta felénk a szél, majd a madarakat is. Több tucat fekete-fehér madár repült gyors szárnycsapásokkal a szikes tó irányába, de mielőtt elérték volna, leszálltak a hótól nyomott alacsony fűbe. Fekete bóbítájuk úgy meredt az ég felé, mint egy csomó apró villámhárító. Gyors léptekkel haladtak ide-oda, miközben a talajon valami ennivalót kerestek.

El sem tudom képzelni, mit találhattak ebben a hideg, vi-
zes világban, hiszen a rovarok és a pókok is még dermed-
ten bujkálnak valahol. A bóbicek azonban a reményt nem
feladva bogarásztak fáradhatatlanul. Aztán egyszer csak,
váratlanul fenn a magasban megszólalt a tavasz első igazi
hangja, egy mezei pacsirta. Kicsiny fekete teste csak mint
egy fekete pont jelent meg az égen, de torkából úgy áradt
a tavaszt köszöntő dal, mint a folyó gátszakadáskor. Meg-
állíthatatlanul. A piciny madár szállt feljebb és feljebb és
közben egyre csak énekelt. Eszembe jutottak a Herman
Ottó által lejegyzett sorok, hogy a szántó-vető magyar nép
hogyan értelmezi e kismadár énekét: „Dicső, dicső, /
Kikelet, kikelet, / kivirít, kivirít, / A virág, a virág / Mind!”

Legány András

Rigó

Lelkében a tavaszi varázs
Egy elámult rigó fuvoláz.

Más most a hang. Bűvös, puha-lágý
Egy elámult rigó fuvoláz.

Dalára nap süt, mint a fényre fény
Ringatózik saját énekén.

Kozma László

Erdély

Rólad álmodtam, Erdély,
kamasz koromban, Erdély,
messziről süvegeltek
hegyek és fejedelmek.
S ki voltál könyvem, Erdély,
ezeregyéjem, Erdély,
lettél ifjonti házam
és tanuló lakásom.
Három nagy évig, Erdély,
laktam földedet, Erdély,
ettem kürtös kalácsát
s a tordai pogácsát.
Ismertem színed, Erdély,
tündérszín ősöd, Erdély
üveg eged metélő
csúcsaid gyémánt élet.
Most versbe szállok, Erdély,
az első hírre, Erdély
hogy varázsod határát
sorompók el nem állják.
Öreg pilóta, Erdély,
ül így gépébe, Erdély,
mégegyszer ifjúsága
tájain szállni vágyva...

(1940)

Babits Mihály

ÁPRILIS

Szent Anna-tó

Sötétlő víz csak
Múlt álmodója.
Szél fut a csöndes
Szent Anna-tóra.

Csupa ezüst lesz
Fénye mosolynak
Vagy ahogy könnyek
Egymásba folynak.

S úgy érzed: egyre
Szívedbe nőnek –
Ezüst árnyéka
Sötét fenyőnek.

Eláll a szél majd
S hull a világra
Ezüst fenyőnek
Fekete árnya.

De a szerelmünk
Ez lesz örökre:
Csillogó hullám
Ezüstös gyöngye.

Kozma László

AZ ÜSTÖKÖS

250 évvel ezelőtt, 1756-ban Salzburgban született minden idők egyik legnagyobb zeneszerzője, Wolfgang Amadeus Mozart. Ő szinte az egyetlen, aki csodagyermek létét a „csodafelnőtt” valóságaival koronázta meg. Mozart volt az első, aki a hatalmasoktól való függést szétrombolta; a művészet és a művész szabadságát hirdette. Botrányos körülmények között szakított az érseki udvarral Salzburgban, vállalván a kiszolgáltatottságot, nélkülözést, bizonytalan sorsot. „A zene nem arra született, hogy szolgáljon, hanem, hogy szolgáljanak neki” – ez alapelve volt. – Mint ahogy Pallas Athéne pattant ki Zeus fejéből teljes fegyverzetben, úgy született világra a tudás teljes birtokában Amadeus, a zseni. A gyermek Mozart hegedű- és zongorajátékával meghódította Párizst, Bécsset; olaszországi körútja is meghatározó volt számára. Számára a komponálás nem munka volt, hanem természetes közlés. A vázlatoknak, javításoknak hírért sem ismerte, kész művekkel volt tele az elméje, csak le kellett másolnia azokat. Szinte minden műfajban maradandót alkotott, az egyszerű daltól a grandiózus oratóriumokig. Hangszerismerete egyedülálló, versenyművei mindennapi kenyeret jelentenek zongoristáknak, hegedűsöknak és az összes fúvós hangszernak. Operáit töretlen népszerűséggel játsszák a világ összes színpadain. Bizonytalan egzisztenciális, anyagi és családi körülményei mellett zenéje ontotta a fényt, derűt, az emberséget. Egyik késői szimfóniájának az utókor a „Jupiter” elnevezést adta, jelképeül annak, hogy ilyen mesterművet halandó ember csak isteni közelségben alkothat. – Munkácsy Mihály, akit az alkotás, az alkotóművész alakjának témája is foglalkoztatott, 1886-ban fejezte be a Mozart halála c. festményét, melyen Mozart Requiemjét vezényli.

Medveczky Ádám

Mozart hallgatása közben

„Csak a derű óráit számolom”,
mondta pár szó s egy vasrúd a falon,
a napóráé. Láttam én is a
latin szöveget, s lelkem bánata
irigyelte a vidám öreget,
aki oly bölcs betűket vésetett
a buta kőbe... Bár, ki tudja, nem
rögtönzés volt-e csak, szellemesen
dacos sugallat az a gondolat?
Dac és sugallat bennem is akadt
egykor, de az árny mindig súlyosabb
maradt a fénynél... A felhők fölött
kellett volna elfogni az örök
tündöklést! a nap arany árvizét,
tengerét! az édes könnyelműség
lepkeszárnycsókú pillanatait,
s főképp azt, melyben a mámor lakik,
az ifjú gyönyört, melynek kései
mása most annyi váddal van teli:
a szeszként libbenőt, a legvadabb,
a villámgyors tigris-szitakötőt,
a kézománc tüzet, a zizzenőt,
ki kedvesével a kék nyolcasát
gyűrűzve libben láng-deleken át
s alkonyi csöndön!... Tavak, mocsarak
szittyói közt, szikrázó ég alatt
ma is szállok én... csak testben öreg...
(Nono! – mordúl bennem a szörnyeteg
igazság)... Igen, azt a testtelen
úszást, lebegést kéne, Istenem,
utólélni, a könnyűt, úgy, amint
a gyermekkor csinálta, most, megint:

a sellőkét a vízben, szúnyogét
fátyolkodéban, csak az örök ég
örök hajósa lenni, ahogyan
ma is visz a képzeletem-agyam,
valahányszor párologtat-emel
a kép, mint karmestert a pálca, mely
fuvalát zendít s kürtöt s hegedűt!
Óh, igen, a fényt, a napot, a derűt,
illatok táncát, szélhalk őzikét,
s fent az égben a habos gőzőkét,
azt kellene most visszahozni, hogy
átjárjanak új, forró áramok,
nem a grönlandi szörnyek, nem ezek
a jegesmedve s rozmár hidegek,
melyektől annyit szenved a szegény,
hogy a pokolba vágyik, s annyit én; –
kinti rémüktől félve hallgatom
Mozartot, s tűnődöm a tavaszon
vagy akárcsak a múlt nyáron (pedig
az is vén volt már, ötvenötödik!):
és felsóhajtok: gyógyíts meg, Zene,
te, Mindenségé, édes üteme
a fájdalomnak, Varázsfuvola,
varázsjáték, te, tündér mámora
hitnek, reménynek: árnycsík a falon
a nagy fényben, s a szívben nyugalom,
s üvegparázsként égő sugarak
az élő lomb tengerzöldje alatt,
s bölcsesség, a vidám öregeké,
amilyen azé lehetett, azé
a napórásé, ki – „Non numero
horas nisi serenas!” – drága jó
intelmét adja, még most is, tanácsul:
„Csak derűs órát veszek tudomásul!”

Szabó Lőrinc

ISTEN ÉRINTÉSE

Az emberek gyakran vágyódnak Isten megtapasztalására és aggodalmaskodnak, hogy soha nem volt benne részük. Nos, Isten megtapasztalása nem ölt szükségszerűen valamilyen rendkívüli formát. Könnyen elfelejtjük, hogy a megtestesülés azt jelenti: Istent a hétköznapiiban találjuk meg. Látni akarja valaki Istent? Nézzen a mellette lévő ember arcába. Hallani akarja valaki Istent? Hallgassa a kisgyermek sírását, a hangos nevetést egy baráti öszszejövetelen, a fák között zúgó szelet, egy vonat zakatolását. Érezni akarja valaki Istent? Nyújtsa ki a kezét és fogjon meg valakit, vagy érintse meg a széket, amelyen ül: a könyvet, amelyet olvas: nyugodtan figyeljen teste érzékeléseire. Emmanuel. Isten velünk van.

Anthony de Mello

Szemedbe nézek

Amire nem lel szót a nyelv,
Mi be nem fér egy ölelésbe;
Miről az ajak nem beszél
Csókot adva, vagy vágyva, kérve;

Mit el nem mond egy mozdulat,
Ha kezeddél a búcsút inted;
Mit el nem árul mosolyod:
Azt mind kimondja egy tekintet!

Szilágyi Domokos

FELTÁMADÁS AZ ÉLETRE

A húsvét éjszaka a gyönyörű szertartásokkal nemcsak a nagyhét kiemelkedő pontja, hanem az egész üdvösségtörténetet meghatározó esemény átélése. Isten beavatkozásai az emberiség és a világ történelme során, ahhoz az éjszakahoz vezetnek, amely „minden éjszaka anyja”. Nem véletlenül választotta ki az Egyház az ünnepélyesen felolvasott szentírási olvasmányokat, mert azok tudatosan idézték fel az ember teremtésétől Ábrahám kiválasztásáig, és az Egyiptomból való kiszabadulástól, a próféták megtérésre szólító felhívásáig, azokat az eseményeket és fontos állomásokat, melyek meghatározták Isten népe életét, mert ezek egyetlen célja, hogy elvezessenek és rámutassanak Jézus Krisztusra, Isten Fiára, a mi Megváltónkra. Fel sem tudjuk fogni Isten szeretetét az emberek iránt. Ő ezt azáltal mutatta meg, hogy a történelem egy adott pontján elküldte Fiát a világ üdvözítőjéül. Ő az emberek között emberként élt. Nem egyszerűen felülről intézkedett, hanem egészen közel jött hozzánk, amikor felvette az emberi természetet és egyúttal meg is szentelte az emberi életet, amikor megmutatta, hogy igazi hivatásunk a bűntelen élet. Önként vállalt szenvedésével és halálával pedig minden bűnünket magára is vette, és a kereszten megsemmisítette. Feltámadásával egy új utat mutatott nekünk, amely már itt a földön az örök életbe torkollik.

Kránitz Mihály

Életrajz

Fának születtem. Állva élek.
Nem voltam szeszélye a szélnek.
Levél vagy? – Azt kell megtanulni:
Nem szabad csak fölfelé hullni.

Szabó Éva

ÚJJÁSZÜLETÉS

A Húsvét megünneplése annak a nagy eseménynek, amellyel Isten az embert felkarolta; őerte, helyette szenvedett, meghalt a kereszten, de harmadnapra feltámadt a halottak közül.

Az ember nem tudta egyedül elérni saját üdvösségét. Isten, a mi Mennyei Atyánk a Fiát küldte el, aki tanításával utat mutatott, majd a próféták által megjövendölt módon, vállalta értünk a fájdalmas kereszthalált. Amikor a keresztre tekintünk, világos lesz számunkra, hogy így szeretett az Isten.

Ez a szeretet azonban azzal is megmutatta hatalmát, hogy Krisztus feltámadt a halálból, s ezután életet, sőt örök életet ad mindenkinek, aki kész az életét az ő akarata szerint irányítani. Az első lépés az új élet felé a megtérés, a keresztség.

Arra van szükség, hogy szakítsunk előző életmódunkkal. Ezt azonban senki meg nem tudja tenni, csak az, aki az Úr szava szerint újjászületett. Az újjászületés pedig, ahogy ezt maga a szó is kifejezi, egy másik életnek a kezdete.

Kránitz Mihály

Erdélyi templomok

Mert ég a vágy és lobog egyre jobban,
Hogy imádkozzam minden templomodban.
Karácsony-éjen, mikor megszületél
És letérdelek minden feszületnél.

Kozma László

HÚSVÉT 1989

Hordják a Golgotát alólad
kis alkalmi Krisztusok
a latorságnak állítanak
keresztet s az ég kárpítja
nem szakad meg mégsem
a Pilátusok kezüket mossák
Júdás nem köti fel magát
harminc ezüstön vett szégyenében
a Péterek kakasszó előtt
tagadják meg a Mestert
szatócsok járnak a Kálvárián
pirulnak mind a stációk
hallgatnak a harangok
könnyeivel strichel Magdaléna
mázsás követ a sziklasírnak
nem görgeti el feltámadás
csodák csak csendben esnek
s itt nagy a hangzavar
van-e még erőd kimondani
s hallják-e a mindenfelől acsargók
uram bocsásd meg vétkeiket
mert nem tudják
hogya mit cselekszenek...

Mottó

Mire a szívem szárnyat bontott,
Elrabolták a horizontot.

Szabó Éva

FÖLISMERÉS

Elfogták és a főpap házába vitték. Péter messziről kísérte. Az udvar közepén tüzet raktak és körbe ülték. Péter is közéjük ült. Egy szolgáló meglátta, hogy ott ül a tűznél. Szemügyre vette, aztán megjegyezte: „Ez is vele volt.” De tagadta: „Asszony, nem is ismerem.” Nem sokkal ezután egy másik vette észre: „Te is közéjük tartozol – szólt neki. Péter tiltakozott: „Ember, nem tartozom.” Alig telt el egy óra, másvalaki bizonygatta: „De igen, ez is vele volt, hiszen galileai.” „Ember – tagadta újra Péter –, nem tudom, mit beszélsz.” Még ki sem mondta, máris megszólalt a kakas. Az Úr megfordult, rátekintett Péterre, Péternek eszébe jutott, mit mondott az Úr: „Mielőtt ma megszólal a kakas, háromszor megtagadsz.” Kiment és keserves sírásra fakadt.

Lukács evangéliuma 22,54–62

Felé indultok

Felé indultok tétovázva,
Akit korbáccsal űztetek.
Mert vágynátok a vigaszára,
Akin kezetek üt sebet.

Mint vakok, nyúltok ki utána,
Szívetek hasztalan remeg.
Ki önmagában nem találja,
Kívül sem ismerheti meg.

Az égbolt száműzött királya...
Hittétek: száműzhetitek?
Tán visszafogad a világba,
Ha alázattal kéritek.

De hamis szóval mit akartok?
Hiába mért idézitek?
Kezet tördelve belemartok,
Kis gyávasággal sértitek.

Igen, vagy nem. Jöjjön egészen.
Aranyát elcseréletek.
Jobban gyönyörködtek a rézben –
Az is elég. A több: minek?

Futtok a fényes morzsalékkal,
Köpenyét kockán vetitek.
És átkozódtok, ha nincs elég hal,
Kis csodákkal beéritek.

Kérjétek, s tietek az ország !
Akarjátok, s megnyittatik.
Vagy fölsöpri a kegyelem-morzsát,
S a Kéz asztal alá hajít.

Követnélek

Követnélek, mint Péter, a halász,
De a hálóm szétszakadt, Uram,
S mezőimen nincsen aratás.

Hirdetném az igédet, mint János,
De szavaim dadogásba vesznek,
S teljes imát csak a némaság hoz.

– Indulj némán. Vedd föl a kereszted.

Kozma László

ÁLDOZAT

Az áldozat a mai ember számára sokszor érthetetlen és értelmetlennek tűnik. Ugyan, miért jelentene elégtételt Istennek az, ha valaki ártatlanul szenved mások hibája miatt? Milyen összefüggés lehet a megváltás, és az ártatlanság pusztulása között? Krisztus nem önmaga ítélte el önmagát, nem saját maga szegezte magát a keresztre. Áldozata a kiszolgáltatottság vállalása. Így van ez mindennapi kapcsolatainkban is. Ha szeretünk valakit, átadjuk magunkat, védtelenné válunk. Ezzel a kiszolgáltatottsággal vissza lehet élni. Akik azonban igazán szeretik egymást, nem visszaélnak azzal, amit társuktól kaptak, hanem hasonlóképpen önmagukat is megosztják a másikkal, így lesznek egy test és egy lélek. „Kevesen vannak, akik ezt vállalják. Hiszen nem lehetnek biztosak abban, hogy megkapják a viszonzást, ezért inkább óvatosabbak, nem vállalják a kiszolgáltatottságot. Érezze csak a másik, hogy nem okvetlenül ő az egyetlen lehetőségem.” – hallottam nemegyszer hasonló véleményt. Csakhogy két személy kapcsolata nem üzlet, nem valamilyen befektetés, amit optimalizálni tudok. A bizalom feltétlenül és egészen ad, mielőtt még viszonzást kapna. Kitartó ebben az odaadásban, újabb és újabb lehetőséget biztosít a másiknak. De meddig tehetem ezt? A mi emberi erőnk és türelmünk bizony véges: minek erőltessem az odaadást, ha a másik vagy a világ tudomást sem vesz róla? Bizonyos esetekben ez indokolt is lehet: kapcsolataink megszűnnek, másképpen alakulnak. Talán azért is, mert hiányzott belőlük az igazi mélység... A krisztusi, az isteni türelem azonban nem ismer korlátokat: elfogják, elítélik, megkorbácsolják, keresztet helyeznek a vállára – a keresztút egymásra következő stációin sem szűnik meg odaadása, áldozatvállalása, mely éppen ezért egyre súlyosabb felhívássá válik:

Ember, tekints végre magadba, élj megfelelően azzal a szabadsággal, melyet én biztosítok a számodra. Az áldozat tehát nem önmagáért való, hanem a másik számára nyújt mindig újabb lehetőséget. Úgy akar győzni, hogy önmagát adja oda a másik ember érdekében. Az áldozatnak ez a tökéletes, az önzés árnyéka nélküli formája valósult meg Krisztusban, aki lemondott végtelen isteni hatalmáról azért, hogy az ember szabadságát tágítsa végtelenre. A teljes reménytelenséget vállalta, hogy megadja a végtelen remény dimenzióját. Volt egy pillanata a történelemnek, amikor az egyházat egyetlen ember jelentette, aki a rabzolgák megszégyenítésére szánt kereszten haldoklott. Ez a kereszt az emberiség leghatalmasabb jelképévé vált.

Türelem!

Országodba hogyan juthatok
Ahol örök boldogság terem?
Az Úr megszólított akkor: Türelem!
S vérző tövis-koszorút adott.

Sietnék, mert időm egyre fogy
Homokszemként perdül életem!
Az Úr megszólított akkor: Türelem!
És vállamra kereszt-súlyt rakott.

Könnyel vegyül omló veritékem
Aki barátom volt, elhagyott!
Az Úr megszólított akkor: Türelem!
És átölelt a getszemáni éjben.

Kozma László

A KERESZTHALÁL

Hat óra tájban az egész földre sötétség borult, egészen kilenc óráig. Kilenc órakor Jézus hangosan felkiáltott: „Eloi, eloi, lamma szabaktáni? Ez annyit jelent: „Istenem, Istenem, miért hagytál el?” Az ott állók közül néhányan hallották és megjegyezték: „Illést hívja.” Valaki odafutott, és ecetbe mártott szivacsot nádszálla tűzve inni adott neki. „Hadd lássuk – mondta –, eljön-e Illés, hogy megszabadítsa!” Jézus hangosan felkiáltott és kilehelte lelkét. (Márk evangéliuma, 15, 33–37)

Jézus a keresztfán a 22. zsoltárt idézi, melynek címe: Az igaz szenvedése és reménye. A zsoltár első néhány sora a következőképpen hangzik: „Istenem, Istenem, miért hagytál el, / miért maradsz távol megmentésemtől, panaszos énekemtől? / Szólítalak nappal, s Istenem, nem hallod, / szólítalak éjjel, s nem adsz feleletet. Mégis te vagy a Szent, / aki Izrael szentélyében lakik. Atyáink benned reménykedtek, / reméltek, s te megszabadítottad őket.” Krisztus szenvedésében fohászkodik az Atyához, ez az ima azonban nem csak és nem is elsősorban önmagáért, sokkal inkább értünk való. Emberségében átéli a világ árvaságát, akit elhagy az istenség. Kényszerű halála a világ bűne, ő mégis Jeruzsálemet siratja és a világot szánja. Ahogy a Miatyánkban példát adott az Isten felé fordulásra, most a zsoltár szavaival figyelmeztet: nem lehet olyan mélység, melyből az Úr ne kínálna szabadulást. Lelkében felkiált az emberi esendőség, de az Isteni Személy már meghallja ezt a kiáltást és készen áll arra, hogy elhozza megváltásunkat. Mert Krisztusnak ebben az órában el kell hagynia a földet, és az emberiség árvaságra jut, de ő ebben a pillanatban sem saját fájdmát, hanem az ember árvaságát éli át, erre hoz vigaszt és megváltást feltámadásával.

Kozma László

A szent kereszt királyi útja (részlet)

Intézz és rendezz mindent akaratod és jótetszésed szerint,
csak azt találod mindenütt, hogy valamit túrnöd is kell,
ha tetszik, ha nem;
s így a keresztet mindig fölleled.
Mert hol testi fájdalmat érzel,
hol lelkedben kell belső háborúságot elviselned.
Néha Isten hagy el,
máskor felebarátod vet próbára,
s ami még rosszabb, sokszor magad terhére leszel,
és semmi orvosság, vigasztalás szabadulást,
könnyebbülést nem ad,
hanem addig kell túrnöd, míg Isten akarja.
Mert Isten azt akarja, hogy megtanuld
a zaklattatást vigasztalás nélkül eltűrni,
és hogy magadat egészen neki vedd alá,
hogy a zaklattatás aláztosabbá tegyen.
Senki szívből úgy át nem érzi Krisztus szenvedését,
mint akinek hasonló szenvedésben része volt.
A kereszt tehát mindig készen van,
mindenütt vár téged.
Nem futhatsz el előle,
bárhová szaladj,
mert akárhová vetődöl, magadat le nem rakhatod,
magadra mindig rátalálsz. ...
Ha örömet hordozod a keresztet,
ő hordoz téged, / és a kívánt véghez vezet,
ahol tudniillik vége szakad a szenvedésnek,
bár evilágon ez lehetetlen.

Kempis Tamás ford. Jelenits István

HÚSVÉTI HARANGOK

Nagypénteken Rómába szállnak a harangok. Gyermekkoromban látni is véltem őket, ahogy galambokként útra kelnek a kis falvak harangjai a festői Erdélyből, a gazdag bácskai rónákról, a zsendelytetős felvidéki templomokból és a zajos városok dómjainak tornyából. Aztán összeverődve valahol a kék tenger felett, csapatosan repülnek tovább, némán, mert akkor már egy kondulásnak sem szabad zavarnia a nagy-nagy csendet, ami a halott Krisztust körülveszi. Gyermekkoromban nagyon szerettem harangozni. Ünnepek számított, amikor az öreg Zóni bácsi, templomunk harangozója felengedett a többiekkel a kórusra, ahol meghúzhattuk a harangköteleket. A boldogság csúcsa volt számomra a harangszóval üzeni a világnak, mert akkor úgy éreztem, hogy kiáltok a harangok nyelvével. Mindig is arra vágytam: „messzire szólót, nagyot kiáltani!” Magam elé képezem az ünnepi hangulatot, amikor a harangok szavára hívők serege indul el a templomok felé. Csak a legnagyobb ünnep előtt némulnak el a harangok, hogy elszálljanak Rómába. Ilyenkor beszédes mély csend ereszkedik a szívekre. A nagypénteki csendben gyakran eltűnődöm: hiszünk-e valójában a feltámadásban? Magamtól is megkérdeztem már százszor: hiszek-e? Mert csak addig igazán a lélek igazi ünnepe ez a nap, csak addig jelentenek megnyugvást és megújulást számunkra a visszatérő harangok, amíg hiszünk. Nem ünneprontásként mondom, a feltámadás felemelően szép ünnepén gyakran láttam, hogy ilyen körmeneten mindig akad, aki a szélre sodródik, rongyos ruhájában el-elmaradozik és sír. Ilyenkor mindig az nyilall a szívembe: Krisztus őket nem váltotta meg? Hisz nekik sose jutott az élet édes tömjénfüstjéből, őket nem érte az áldás szenteltve.

Miért rekesztették ki őket a lélek nagy boldogságából? Ők miért sírnak, amikor mi énekelünk és örvendezünk, hiszen értük is meghalt a Megváltó! Egyszer a hittanórán is megkérdeztem ettől öreg plébánosunkat, mert tudni szerettem volna: nekik miért nincs ünneplőruhájuk? De sose kaptam kérdésekre választ, azóta se tud nekem senki biztatót mondani, öreg, tapasztalt lelkipásztorok is csak a szemüvegüket törölgetik ilyenkor. És bennem ezért kétségek és félelmek bujkálnak.

Pedig lehet-e szebb muzsikája szívünknek a húsvéti harangszónál, a feltámadást hirdetőnél? Sok-sok régi feltámadásra emlékszem, de van egy közöttük, amelyre még most is átforrósodik a szívem. Megrendülve gondolok még ma is arra szép napra, amivel az élet megajándékozott. A legszebbel, amit adni tudott.

Egész éjszaka szóltak akkor a fegyverek, s a félelem ült a városon. Másnap hirtelen csend támadt, nagyszombatra virradtunk, így a harangok is hallgattak. Üresek voltak az utcák, mert a halál leselkedett a kapualjából.

Emlékszem, a posta kapualjába húzódtam, amikor egyszer csak nagyot dobbant a szívem. Egy páncélos kanyarodott a zombori Szentháromság térre. Többedmagammal berohantam a szemközti templomba és meghúztuk a harangköteleket. Harangoztunk és sírtunk. Megszólt az orgona is. Alleluja!

Sose felejem el azt a napot: 1941 volt, a feltámadás ünnepe.

Van talán, aki már elfelejtette?

Illés Sándor

HÚSVÉT

A húsvéti liturgia lényege és tartalma: Krisztus dicsőséges feltámadása, és ezzel a bűn és halál hatalmából való megváltásunk befejezése, tehát a mi feltámadásunk most a kegyelem életére és egykor az örök boldogságra. Bálint Sándor részletesen összefoglalta a húsvéti népszokásokat, írásból idézünk: „Tudjuk, hogy a népüktől *támadás, feltámadás*, Csíkménaságon *kikerülés* néven is emlegetett szentséges körmenetet ősi soron csak Közép-Európában ismerik. A feltámadás liturgiájának középkori jellegzetessége volt, hogy Egerben nagyszombat délután a főpásztor vezetésével zászlós, fáklyás processzió indult a Szentsírhoz, melyet a püspök nagypénteken lepecsételt. Most a pecsétet megtörte, majd megnyitotta a sírt. A Szentséget e szavakkal vette ki: *Surrexit de sepulchro, alleluia, qui pro nobis pependit, alleluia*, vagyis feltámadt a sírjából, aki értünk a keresztfán függött. – Nagypénteken a templom alkalmas helyén fölállították Jézus jelképes sírját, mely leginkább a jeruzsálemi Szentsír-bazilikára emlékeztetett. Sokszor hordozható, tolható alkotmány (*sepulchrum Christi*) szolgált a szertartás céljaira. Ennek egyetlen hazai, de európai viszonylatban is igen jelentős emléke Garamszentbenedek bencés apátságáé volt. Az esztergomi Keresztény Múzeum őrzi. Figyelemre méltók azok az ábrázolások: faszobrok és fadomborművek, amelyek külsejét díszítik. Felső baldachin-szerű részén a tizenkét apostol álló alakja. A koporsó két hosszanti oldala három-három mezőre oszlik, mindegyikben egy-egy katona. Két végén Krisztus pokolraszállása: Ádám és Éva és talán Ábrahám, illetőleg feltámadása, a három Mária és a gyolcsot felmutató angyal. A nagypénteki csonkamise után a szent keresztet ilyenféleképpen helyezték el. Húsvét reggelén a sírhoz

ment a papság. Illendően fölemelte a keresztet és helyébe gyolcskendőt vagy fátyolt tett a sírba, amely azokat a ruhákat jelképezte, amelyekben az Úr teste betakarva nyugodott a koporsóban. Ilyen fátyol emléke egy 1535 körül írt pannonthalmi leltárban is megmaradt.

Bálint Sándor

Virággá lett

Azon a napon asszonyok futottak,
Nem találták a Feltámadottat.
De egy ajkon kiáltás fakad:
Virággá lett, nézd! A sivatag.

Feltámadt Krisztus!

Keresd a záport. Párája száll csak –
Feltámadt Krisztus! – Bizony, feltámadt.
Angyal hozta a hírt Máriának
Most angyal mondja: – Bizony, feltámadt.
Meváltására jött a világnak
Bűn váltságára. – Bizony, feltámadt.
Diadal-íve a keresztfának
Feltámadt Krisztus! – Bizony, feltámadt.

Noli me tangere

Ne érints meg. Már lefoszlott rólam
Mit utoljára adtatok, a vászon.
De csupa seb a test még, aki voltam,
Átvérzik a lélek-ragyogáson.

Kozma László

IMA A HAZÁÉRT

Hozzád fordulunk a megpróbáltatásnak e nehéz napjaiban népeknek és seregeknek Ura és Istene. E nemzet küzd jogaiért és igazságáért, s Hozzád emeli esdő tekintetét, mert csak egyedül Tőled várhatja szabadulásának óráját. Vitéz hőseink vére áztatja hazánk szent földjét, s az özvegyek zokogásaiba ártatlan gyermekek és szomorú anyák könnyei vegyülnek. E könnyek árja törjön föl az égre és ostromolja meg irgalmasságodnak trónusát! Ne hagyd elveszni azokat, akik Benned bíznak, s a meggyötört szívek sebére öntsд könnyörületed balzsamát! Üdvözítő Istenember, Jézus, ki egykor vérkönyveket hullattál a veszendő Jeruzsálem felett, tekints kegyesen a mi sanyargattatásunkra, s oltalmazd ezt a szép hazát, melyet első szent királyunk Szűz Anyád, Mária pártfogására bízott.

Boldogságos Szűz Anya, Mária, ne feledkezzél meg a te népedről, szegény Magyarországról, melynek oltalmazója és pártfogója lettél! És ti, szent királyok, akik a kereszttel és a Boldogságos Szűz képével díszített zászlóinkat erős karokkal vezéreltetek győzelemre, legyetek szószólónk Istennél, hogy közbenjárástok a Mindenható szívét könyörületre lágyítsa irántunk, most és mindörökké Ámen.

II. Rákóczi Ferenc

Szolyvai ballada

Ilyenkor, tavasszal
Mikor szirom pereg
Elém köszön a múlt,
A szolyvai menet.

18 és 50 között
A hadkötelesek –
És összeállt ártatlanul
A szolyvai menet.

Ne féljeteK, pár nap csupán
A málenkij robot –
Úgy hullottak, mint őszi légy
A szolyvai rabok.

Reggel fehér hó lepte el
Mely egyre kavarog –
Akár a fehér szemfödél
A szolyvai rabot.

Magyar vagy és még mindig élsz?! –
Jöttek a vonatok
S az állomás lüktetve szét
Pumpálta a rabot.

Lüktetve, akár szív a vért –
Jött az újabb csoport.
A Gulágok, a messzeség
Elnyelte a rabot.

Volt, ki napfényes délre ért
S ott fázott, vacogott
S a forróház Szibériában
Vitte el a rabot.

Az irtózat, a rettenet:
Nem tudta a család
Szögesdrót vagy sír rejti el
Távolban az apát.

Mert igen, néma volt a sír
S levél nem jöhetett –
Hó-szirmok szálltak szótlanul
Mint néma követek.

A virágoknak szirmait
Ki írhatja tele?
Hogyha reménység száll, a hit
Mint fának levele.

Jöhetnek bár új évszakok
Lephet a fagy dere
Mert visszavár, ki itt maradt
Halálból hív: – Gyere!

Támadj fel újra, nemzetem!
Légy az idők jele.
Jöjj a Vereckén újra át
Kínzottak menete!

– Most tavasz van és szirmait
Szórja a sok virág
S a fehér szirmok ellepik
A kanyargó Tiszát.

De nem a folyót látom én,
A menet kanyarog:
Sziromzáporban jönnek ők,
A szolyvai rabok.

Kozma László

SZOLYVA

A kárpátaljai Szolyva jelképe lett a magyar nép tragikus sorsának. Jelképe lett az emlékezésnek. Kárpátaljának a Szovjetunióhoz való csatolása idején a hatalom, félve egy esetleges általános népszavazás sikertelenségétől, elrendelte a nem kívánt elemek kiszűrését. A 4. Ukrán Front 1944. november 13-án keltezett 0036. számú határozata kimondta: „...egész sor településen német és magyar nemzetiségű hadköteles személyek élnek, akiket ugyanúgy, mint az ellenség katonáit, le kell tartóztatni, és hadifogolytáborba kell irányítani...” A sztálini gépezet magyarokkal szemben táplált bizalmatlansága a legkülönbözőbb hatalmi szinteken nyilvánult meg. Mindenki, aki csak magyarnak vallotta magát, bűnösnek számított. S eljött a szomorú november 16-ika, amikor megszólaltak a kisbírók dobjai: a férfiak színe-java 18-tól 50 éves korig gyülekezett 3 napi élelemmel. Csak három napra! Hazudták nekik szemrebbenés nélkül, a háború okozta károk helyreállítására. Mit sem sejtve, egyesek vidáman vállalták. Ugyan már, a háború borzalmai után csak jobb jöhet, egyébként is a magyar ember segítőkész. Mentek az emberek, s még a fegyveres katonákat a menetoszlopok mellett meglátva, sem gondoltak semmi rosszra. Hogyan is gondolhattak mindazokra a borzalmakra, szörnyűségekre, amelyek a lágerekben rájuk vártak. S mindez miért? Egyetlen bűnük a magyarságuk volt. Kárpátaljáról több mint 30 ezer magyar férfit hurcoltak el és közülük 16 ezren soha többé nem tértek haza. Az első állomás, a gyűjtőtábor Szolván volt. Embertelen körülmények között, éhesen és fázva várták sorsukat ezek az ártatlan emberek. Sokan közülük útra sem keltek, itt lelték halálukat.

Kovács Sándor

KÁRPÁTALJAI MIATYÁNK

Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy, bocsáss meg nekünk, mert kételkedtünk. Nem abban, hogy vagy-e egyáltalán, hanem azért, hogy oly messzire kerülve egymástól ki mertük mondani, meg mertük kérdezni egymástól és magunktól: Atyánk, miért hagytál el minket? Miért csuktad össze pilláidat ránk letekintvén, megfosztva minket hitet életető szemeid fényétől és melegétől? Bocsásd meg, mert mi hagytunk el Téged. Te ezt tudod, de lelki megnyugvásunkért, gyónásként hadd mondjuk:

Atyánk, minket a Sátán kerített hatalmába, elrabolta mindenünket, egyik kezünkben kenyeret tartottunk, a másikkal fedelet magunk és szeretteink fölé – ennyit hagyott meg nekünk. Gyarló emberként féltünk imára kulcsolni kezeinket, mert elejtvén valamelyiket – megsemmisülünk.

Szenteltesd meg a Te neved, mert reménytelenségbe tiport évtizedeinkben neveddel tettük elviselhetővé testi-lelki fájdalmainkat, várva-remélve országod eljöttét.

Ne vádolj minket türelmetlenséggel, de legyen meg a Te akaratod már ma, amint a mennyekben, úgy a földön is. A mindenség végtelenjében földi létünk pillanatnyi: add meg hát Atyánk, hogy élni akarásunkat a Te akaratod tegye elviselhetővé.

Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma és holnap is. Add, hogy búzáinkat anyaföldbe vethessük, kenyerünket anyanyelvünkön nevezhessük. Adj biztató kitartást, hogy ne süllyedjünk a napi küzdelmek kilátástalanságába, hogy feléd fordíthassuk kérges tenyerünket és érdes lelkünket, hogy legyen bátorságunk és időnk Téged kérni: bocsásd meg vétkeinket, taníts meg újra, hogy őszintén valljuk és tegyük: mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek.

Mi, akik végigszenvedtük a poklok éveit, hova vétkek kényszerítettek vétkezni, kérünk: adj erőt és időt megbocsátani embereknek, nemzeteknek, évtizedeknek.

És ne vígy minket kísértésbe, hogy elégedettek legyünk magukkal, ne engedd, hogy sanyargatóink szenvedéseit látva-hallva, a bosszú bódulatába zárkózva kárörvendjünk.

Szabadíts meg a gonosztól, mely itt van közöttünk, felöltvén az anyagiasság és önimádat csábító palástját.

Bízva és reménykedve fordulunk most és mindig Hozzád: tarts meg szülőföldünkön, emelj fel magadhoz, add meg Atyánk, hogy kegyességed tanúi és részesi legyünk, mert Tiéd az Ország, a Hatalom és a Dicsőség most és mindörökké.

Ámen.

Szöllősy Tibor

Szöllősy Tibor a kárpátaljai técsői református egyház egyik presbitere, egyben a város magyarságának is vezéralakja. Nem csupán hithű református, nemcsak betegeket gyógyító orvos, hanem a vidék egyik legnevesebb tájkatatója is.

Kovács Sándor

Pásztor

A kalibája deszka csak,
Ruhája néhány rongydarab,
Szél fagyasztja, veri a zápor.
Tán szánod is őt, meglehet,
Mint a koldust ki kéreget
Nem kérnél a hivatalából.
De éjszaka, a nyáj fölött
Subája terjed, mint a köd,
Vigyz a csillagszemű pásztor.

Kozma László

EMMAUSZ

Ketten közülük még aznap elindultak egy Emmausz nevű helységbe, amely Jeruzsálemtől hatvan stádiumnyi távolságra feküdt. Az eseményekről beszélgettek. Ahogy beszélgettek, tanakodtak, egyszer csak maga Jézus közeledett, és csatlakozott hozzájuk. De szemük képtelen volt felismerni. Megszólította őket: „Miről beszélgettetek itt az úton?” Elszomorodtak. Aztán az egyik, akit Kleofásnak hívtak, hozzá fordult: „Te vagy az egyetlen idegen Jeruzsálemben, aki nem tudod, mi történt ott ezekben a napokban?” „Micsoda?” – kérdezte. „A názáreti Jézus esete – felelték – aki próféta, hatalmas tettben és szóban az Isten és az egész nép előtt. Főpapjaink és a tanács tagjai kereszthalálra ítélték és keresztre feszítették. Azt reméltük pedig, hogy meg fogja váltani Izraelt. S már harmadnapja annak, hogy ezek történtek. Igaz, még néhány közülünk való asszony is megrémített minket. Hajnalban kinn jártak a sírnál, s hogy nem találták ott a testét, azzal a hírrel jöttek hozzánk, hogy angyalok jelentek meg nekik és azt mondták, hogy él. Társaink közül néhányan szintén kimentek a sírhoz, és úgy találtak mindent, ahogy az asszonyok jelentették, de őt magát nem látták.” Erre így szólt: „Ó, ti balgák, milyen nehezen tudjátok elhinni, amit a próféták jövendöltek. Vajon nem ezeket kellett elszenvednie a Messiásnak, hogy bemehessen dicsőségébe?” Aztán Mózesen elkezdve az összes prófétánál megmagyarázta nekik, amit az Írásokban róla írtak. Közben odaértek a faluhoz, ahová tartottak. Úgy tett, mintha tovább akarna menni. De marasztalták: „Maradj velünk, mert a nap már lemenőben van.” Betért hát, és velük maradt. Amikor az asztalhoz ültek, kezébe vette a kenyeret, megáldotta, megtörte és odanyújtotta nekik. Ekkor megnyílt a szemük s felismerték.

Lukács evangéliuma, 23,13-31

Jézus kereszthalála után a tanítványok szíve telve van kétséggel, bizonytalansággal, de nyitott is, kész befogadni az Igét. Úton vannak, és mintha jelképes lenne, a feltámadt Üdvözítő éppen ekkor csatlakozik hozzájuk. Hiszen egész életünkben úton vagyunk, különféle célokat követünk, ha azonban elfogadjuk Krisztus vezetését, elérhetjük azt a célt, amely életünk értelme.

Az emmauszi tanítványok

Egy mosoly, amely mindent beragyogott
Hogy messzire láttak, pedig alkonyodott.
S egy hang megtörte hallgatásuk csendjét
Szél-zúgásban áradt a Jelenlét.
Harmat pergett, mint igazság, az útra
És megérkeztek akkor Emmausba.

Küldd lelkembe

Kérlek, Uram, küldd lelkembe csönded,
Mellyel az életet megköszönted.
A mosolyt, mellyel továbbadtad léted
Szentségén a szétosztott kenyérnek.

Az útonlevőkért

Imádkozunk az útonlevőkért:
Keresztedben jöjjön el az ország.
Kik tévóváznak templomod előtt még
S akik, Uram, megérkeztek hozzád.

Kozma László

HAZA

Anyanyelvünk nemcsak megnevezi a tárgyakat: közvetíti, magában sűríti népünk évezredes tapasztalatait, történelmét – ezért nehéz például egy költeményt idegen nyelvre fordítani. Próbáljuk meg angolra fordítani azt a szót, mellyel Árpád, Szent István és IV. Béla királyunk munkásságát jellemezzük: honalapító. A hon ebben a formában ma is használatos, ünnepélyesnek érezzük, egyéb használatban inkább a „haza” rokonértelmű kifejezés fordul elő. Fellapozom Országgh László angol szótárát a „haza” szónál, az első jelentésnél a következő változatokat találom: native land, mother country, fatherland, motherland. Megnézem a „hon” szót is: fatherland, homeland, native country. Az angolban megjelenik az anya és az apa fogalma, azonban a haza és a hon között nem tesz különbséget. A honalapításnál pedig egyetlen, stilisztikailag közömbös kifejezést találok: founding a country. A honalapító angol megfelelőjéhez a szótárszerkesztő egész magyarázatot fűz: „a magyar történelemben Árpád fejedelem és követői a 9-ik század végén”. Még összetettebb a kérdés, ha az etimológiát is vizsgáljuk: a haza a ház szavunk határozói alakjából fejlődött ki. Ez pedig alkalmat ad Vörösmarty Mihálynak arra, hogy versében szójátékszerűen idézze fel a két szó kapcsolatát: „A hazának nincsen háza, / Mert fiainak / Nem hazája...Nincsen egy szó / Összehangzó / Honfiaknak ajakáról” (Országgháza) Íme, egy versben a haza, a ház és a hon: a költemény és a szavak megértéséhez történelmünket is ismerni kell. Himnuszunkban – „Szerte nézett, s nem lelél / Honját a hazában” – Kölcsey a hon ünnepélyesebb jelentését fölhasználva tesz különbséget haza és hon jelentése között, stilisztikai eszközökkel nyomatékosítva mondanivalóját.

Kozma László

Anyanyelv

Elsőnek nem a szavakat
tanuljuk meg anyánktól.
Arca jóságos mosolyát,
lelkét, mely messze lángol.

Szépsége fonja úgy körül
szívünk, hogy szólni kelljen,
a drága dallam átölel
tenyérenyi végtelenben,

s midőn az ember érti már
sorsának szent zenéjét,
ajkát szavakra nyitja meg,
hogy mások is megértsék.

Aki szeretni nem tanul,
beszélni sem tanul meg,
folyton dadogni kényszerül,
élő szót nem teremthet,

mely összefűzi azokat,
kik tanúsága egy lett:
emberhez méltó életet
mutatni mindeneknek.

Csanád Béla

KÁR FÖLADNI EREDETISÉGÜNKET

Elnézem a balatoni úton sorjázó autókat. Nem is oly rég még tíz rendszámából kilenc külföldi: német, osztrák, olasz, holland volt. Ma fordított az arány: csak elvétve akad külföldi jármű, döntően csak magyart látni. Ez persze örvendetes is lehetne, hiszen mind több honfitársunk nyaralhat, s kitűnő autókat hajtanak. Másrészt viszont megcsappant az érdeklődés irántunk a nagyvilágban. Nem elég a Balaton bársonyos vize, selymes fővénye. Útjaink K. u. K. minősítést kaphatnak: no nem a Monarchiát idézve, hanem mert kátyúk és... a legősibb szakma képviselői lepik el. Országimázs helyett országblamázs. Megtelik a kosár. Jó nevű hazai sörgyár dobozos termékén a hangzatos felirat alatt egészen apró betűkkel a megjegyzés: import termék – hazai kiszerelésben. Lám, a magyar termelés „titka”, hogy itthon csomagoljuk a máshol, mások által előállított portékát. Legalább a fokhagyma eredeti makói. A pénztárnál derül ki, hogy makói, de nem a fokhagyma, hanem a cég, amely Kínából importálja. Röhej. A Balaton-parti üzletsoron tengeri halat sütnék, pezseg a homoki bor... Horvát ismerősöm hívta föl rá a figyelmemet, hogy egyszer mennék már végig villamossal Budapesten a Moszkva tértől a Móricz Zsigmond körtérig, és számolnám össze, hogy hány magyar elnevezésű vendéglőt látok a fővárost szinte körbeszelő útvonal két oldalán? Siralmas eredményre jutnék. Egy országba úgy érdemes ellátogatni, ha ott valami újat talál az utazó, nem pedig ugyanazt, amit bárhol másutt. Egy ország akkor érdekes, ha eredeti. Mi nem vetekezhetünk nálunk szerencsésebb népekkel, akiknek pompás tengerek, pazar hegláncok jutottak. A mi csáberőnk az eredetiségünk, bájosan szelíd természeti környezetünk. Önkéntelenül is vonzó a kíváncsi utazó számára rejtélyes

származásunk, amely révén legendás népekkel: szkítákkal, hunokkal, sőt újabban az etruszokkal, a japánokkal és a koreaiakkal hoznak minket rokonságba. Érdekes az európai őslakosok szemében, hogy Ázsiából idáig vándorolván megmaradtunk szigetként, szinte rokontalanul a szláv, latin, és a germán népek tengerében. Megtartva őseink nyelvét, amelynek tudománya – nehézsége miatt – az európaiak szemében föler a bölcsek kövének ismeretével. Vonzó lehet az is, hogy számarányunkhoz képest milyen nagy szerep is jutott nekünk időnként Európa történelmében, kultúrájában, tudományos és sportéletében. Még „utolsó csatlósként” is a hűséget értékelték bennünk, s ha rossz ügyért is véreztünk, feledtette, hogy akarva-akaratlanul az európaiság védőbástyájának számítottunk 1456-ban, Nándor-fejérvárnál, vagy 1956-ban, Budapesten. Égig érő bérceink, három tengerünk, hatalmi státusunk már a múlté. Az öreg földrészen sokáig sikk volt Magyarországra járni. Sajátos keletkutatás. És nem csak az egyébként koránt sem lebecsülendő, csak eltorzított pusztaromantikának köszönhetően. Nem csak azért, mert kelet és nyugatnémet nálunk találkozhatott, csehszlovák, lengyel nálunk lélegezhetett föl. (Mint a balkáni háborúk idején a szerbiai, horvátországi, boszniai rokonok.) Nem csak mert olcsónak, tranzitútvonalnak számítottunk. Vágyakozás volt ez egy rejtelmes világba. Akkoriban is voltak szerte Európában turisták millióit vonzó déltengerek, síelőket csábító Alpések, gazdagabb országok, szebb városok. De a civilizáció nem pusztán javak, külsőségek függvénye. Több annál: egy néplélek kisugárzása. Ennek pedig az eredetiség a fényforrása. Ha ezt földadjuk, többet veszítünk, mint Mohácsnál, Trianonban. Önmagunkat.

Szaniszló Ferenc

Az otthon

Ami semmihez nem hasonlít,
– hozzá hasonló nincs is tán sehol –
bár elbocsát, meg nem tagad soha,
míg lényege sejtjeidben honol.

Elhagyhatod, de ő nem hagy el
– a várakozás ablakában ül –
benned lobog kályhájának tüze,
az asztala mindig neked terül.

Hozzá méred a nagyvilágot
– hull a gyümölcs, s a gyökér ott marad –
tükreben az évek fordulóján
megláthatod töprengő arcodat.

Kercsó Attila

A másság igénye

Kik hittünk tisztességben,
adott szó igazában,
engedd, hogy ne maradjunk
kisebbségben
– hazánkban.

Kovács Tibor

MÁJUS

Csángó lány

Dolgozik,
férfias, erős mozdulatokkal.
Restellné, hogyha ellankadna.
De fellobog a Lány, ha felnéz:
a zöld szemek szép őz-riadalma.

Szemre törékeny, alakuló teste
egyetlen pendülő munkamozdulat.
Tán az öröklét magvait ássa el itt,
a Szeret mellett, a szürke ég alatt.

Törli kezét katrincába, surcba,
a szóra lángolva egyenesedik,
a szóra, a szíves jónapotra
két zöld szeme homállyal telik.

A száj szögletében apró remegés,
tán szaporább a szívdobbanás is,
így mutat tétova mozdulattal
a falu felé, el a szemhatárig.

Századok reves kérge szakad fel,
ahogy itt egymáshoz szólunk:
sziszegő, lágy hangjai görgetik
– mint folyók a követ – a sorsunk.

dolga után néz megint hamarost,
most újra egyetlen konok mozdulat:
mintha a megmaradást ültetné földbe
a Szeret mellett, a szürke ég alatt.

Magyari Lajos

JÓZSEF, A MUNKÁS

Munkánkra elsősorban kenyérkeresetként tekintünk. Fő erénye azonban magasabb rendű: általa teljesítjük ki magunkban az isteni egységet... Akármilyen legyen is a feladatunk, a művészé, a munkásé avagy a tudósé, ha keresztények vagyunk, akkor úgy közelíthetünk munkálkodásunk céljához, mintha létünk legmagasabb rendű beteljesülésének ösvényén haladnánk. Túlzás és elfogultság nélkül – pusztán hitünk alapigazságainak és a tapasztalati tényeknek a szembesítése által – levonhatjuk a következtetést: Isten minden tevékenységünkben korlátlanul elérhető.

Pierre Teilhard de Chardin, S. J.

Az élet értelme iránti kutakodásunk, és félelmünk az ürességtől, spirituális kérdések föltevésére és ezek spirituális megválaszolására ösztönöznek bennünket. A lelakiség élménye, a szeretethez hasonlóan, olyannyira határtalan, hogy nem könnyű kategorikus meghatározásokba szorítani vagy akárhány szóval is megragadni. Ám, ismét csak a szeretethez hasonlóan, hiányának akár a legapróbb jele is azonnal kétségbeesést szül. Csak nehezen tudjuk megfogalmazni érzéseinket, de a legtöbbször saját élmény alapján is tudja, hogy valamiféle lelki vonatkozással is rendelkezünk, valahogy többek vagyunk testrészeink összegénél. A lelakiség, a spiritualitás nem fogyasztási cikk, amely birtokoltató, bár a mai fogyasztói kultúra ilyennek szeretné beállítani. (Akár némelyik telefonos áruházlánc: ha megrendeled a mosóport, lelki kiegészítőt is kaphatsz, mellyel megtisztíthatod lelkiismeretedet is. Szerk.) A lelakiség sokkal inkább részvétel az igazság kimeríthetetlen valóságában.

Helen J. Alford – Michael J. Naughton

KÉT SZENTÉLY

Az erdélyi székely kisváros, Barót református temploma éppen szemben áll a kereskedelmi bank épületével. Két szentély, az egyik a modern világot mozgató tőkéé, a pénzé, a másik az örök értékekre figyelmeztet. A bank reklámja jó kamatlehetőségeket kínál, a befektetések rövid távú megtérülését ígéri. A templomtornyon felirat: „A változó világban változatlan üzenettel találkozol itt, mert az Isten akarata, az üzenet változatlan. Boldog, aki látja, éli és érti is.” – Egyszer alkalmam volt meglátogatni a gönci múzeumot, egy szórólapon olvastam a szöveget, magammal hoztam, így került a toronyra a felirat – tájékoztat Krizsbai Imre lelkipásztor. – Fontos, hogy az egyház, a lelkipásztor állást foglaljon a világ értékrendjével kapcsolatosan, nem lehet arra hivatkozni, hogy az emberek ma mással vannak elfoglalva, csak a pillanatnyi megélhetés foglalkoztatja őket. Azt tapasztalom, hogy igenis van igény és fogékony-ság erre, hiszen az ember Istentől beoltott tulajdonsága, hogy rákérdezzen a végső dolgokra, melyek kimondatlanul is foglalkoztatják. Valamit tenni kell bizonyos televíziós műsorok hatása ellen is, a médiák sokszor nem a jót közvetítik, az ott látottakat-hallottakat az emberek úgy veszik át, mintha a saját véleményük lenne. A lelkipásztor mindjárt fel is olvas egy idézetet: „Ha az élet túloldali valóságára, az örök életre nézve nincs megfogható üzenetünk, akkor az emberek azt sem fogják megkérdezni és meghallgatni, amit az egyház az élet jelen értelmére nézve mondani tud, hiszen a kettő elválaszthatatlan egymástól. Csak az örök élet felől közelítve lesz a jelen életnek is magasztos és dicsőséges értelme.” – Régebben az élet eseményeinek, fordulóinak megvolt a maga súlya, jelentősége, a hagyományokat nem csupán érdekességként kell megőrizni. Ilyen

az a szokás is, hogy valaha a templomtoronyból rigmusokkal „kiáltották ki” ki az újesztendőt. Én felújítottam ezt a szokást, a templom lépcsőjéről hirdetem meg az újévet, igaz, nem rigmusokkal, megragadom az alkalmat, egy-egy klasszikus költőnk versét olvasom föl. Utalok saját hagyományainkra is, hiszen 1739-ben ebben a városban született Baróti Szabó Dávid jezsuita papköltő, a „klasszikus triász” tagja, szülőházát éppen most újítják föl. Klasszikus zengésű soraira ma is figyelhetünk: „Serkenj fel, magyar ifjúság! ím, nemzeti nyelved, / Egy szép nemzetnek bélyege, veszni siet. / Fogj tollat, kezdj íráshoz, kezdj szóba veygülni / Lantos Apollóval nemzeted ajka szerint.” Nem könnyű a kultúra ápolása, a hétköznapi gondjai súlyosak: a munkalehetőségek csökkentek, ahogy egy másik beszélgetés során megtudtam, például a 60-as években virágzó bányászat jelentősen visszaesett. A robbantómesterből így lesz teherfuvarozó vagy éjjeliőr egy másik vállalatnál, a fiatalok előtt nincs perspektíva. A körzet elmaradott régiónak számít, a kormányzat adókedvezményt biztosít, azonban a egyes cégek ezzel visszaélnek: itt jelentik be magukat, tényleges tevékenységüket más megyékben végzik, más megyékben teremtenek munkalehetőséget, voltaképpen tökékvonást hajtanak létre. Jelentős gazdasági erőt képvisel viszont a sok harc árán újra létrejött 344 tagú baróti erdőbirtokosság, melynek működéséről Antal Jenő elnök számol be. Íróasztalánál találok, háta mögött a falon tabló, az elnök mosolyogva mutatja nagyapját, Antal Károlyt, akinek működése alatt hozták létre az épületet, amelyben most beszélgetünk. Az erdőbirtokosság a termelés közös megszervezését, a haszon arányos elosztását jelenti. Vannak tehát hagyományok, amelyek alapján az itteniek mindent megtesznek a jövőendő megalapozásáért.

Kozma László

„HA MEGMARADNAK EZEK A FALVAK, MEGMARAD A TÖRTÉNELEM IS”

Papp Hunor református lelkész vezeti be így a kalotaszegi Sztána templomának ismertetését. Ebben a helységben található Kós Károly hajdani családi rezidenciája, a Varjúvár is. „Kós Károly 1914-ben itt rendezett farsangi mulatságot, melyre Móricz Zsigmondot is meghívta, aki ennek az élménynek a nyomán írta „Nem élhetek muzsikaszó nélkül” című regényét.” A lelkész a falu mindennapi gondjairól is beszámol, de szavaiból az is kiderül, hogy eleven Kós Károly öröksége, a tenni akarás, a mostoha körülményekkel szembeszálló bizakodás. Az állomás több mint két kilométerre van, szükség lenne kijáró magyar háziorvosra, óvodát szeretne indítani. Állami támogatásra kevésbé lehet számítani az alacsony létszám miatt. Azonban a lelkész terve: gyülekezeti terem létesítését, a faluturizmus fejlesztését, melynek már szép eredményei vannak. Jól fogna egy mikrobusz is, mellyel a gyerekeket lehetne szállítani, könnyebben eljutnának a nyári táborba, melye most a székelyföldre terveznek. Melegedő szívvel hallgatjuk a pap és erre haladó híveinek szép köszöntését: Békesség Istentől! A falu görögkatolikus templomát Kós Károly tervezte; a második világháború után azonban a templomot sok más helységhez hasonlóan, az ortodox egyház kisajátította. A református templom középkori elemeket őriz, 1836–38 között jelentősen átépítették. A másodlagosan felrakott kazettás mennyezet részben a XVIII. század elején működő Gyalui Asztalos János, részben a XVIII. sz. második felében itt is tevékenykedő Umling-műhely alkotásai. Jelen és múlt, hagyomány és tervezés kapcsolódik össze ebben a kis kalotaszegi faluban.

Kozma László

SOLI DEO GLORIA!

A Sztána szomszédságában fekvő Zsobok bejáratánál ószöveségi idézetet tartalmazó oszlop áll: „Minden utadban ismerd meg Őt, akkor Ő igazgatja a te utaidat. Ez az út készült az Úr 1993. esztendejében, szerető szívek és segítő kezek nagy összefogásával. Soli Deo Gloria!” Újjáépült a református templom, faragott kazettás mennyezete egészen egyedi. Igen szép a padsorok, a szószék díszítése, szakmai tudás és hit mutatkozik meg ezekben a gondos munkákban. A kazetták a templom történetéről is tudósítanak: az első templom a XIII. század második felében épült, a történelem és a többszöri tűzvészek után 1879-ben, újabban 1984-ben épült újjá. A belső faragások mesterei: Gál Ernő, Szalai István, Pálffy Attila, Gál Potyó István. A kazettákon láthatjuk az erdélyi címert és a Bethlen címert is. A templom mintegy tükre annak a sok kezdeményezésnek, amely Molnár János teológiai professzor vezetésével az 1990-es évektől itt megvalósult. 1994-ben avatták a Bethesda Gyermekotthont, mely iskolaközpontként is működik. Molnár János családjával együtt ideköltözött, a faluban a lelkési szolgálatot a felesége látja el. A gyermekotthon fóliás zöldségtermesztést folytat, péksége működik, mely a környező falvakba is szállít kenyeret. A földművelést, állattartást a falu közösen szervezi. Molnár Jánosék négy gyermekük mellé egy ötödiket is örökbe fogadtak. Az ebédlő falán festmények: nyaranta művésztelep tevékenykedik itt, jönnek Magyarországról, a Kárpátaljáról, Szlovákiából is, egy-egy alkotásukat az otthonban hagyják. Készültek szobrok is, a környező hegyekben alabástrom található, ez a „zsoboki márvány”. Márványnál is keményebb azonban az itteniek hite, ereje, lelkesedése, mely a nehéz körülmények ellenére is képes volt sokak számára otthont teremteni.

Kozma László

Mi, akik kései utódai vagyunk az apostoloknak, az első Krisztus-hívő közösségnek, szeretnénk beengedni és gyümölcösöztetni szívünkben az életet megváltoztató kegyelmi forrást. A kereszténység/keresztyénség igazi orvosság lett a világ számára. Ma, itt és most a harmadik évezred kezdetén ösztöfelve, nekünk kell sugározni azokat az értékeket, melyek képesek új gyümölcsöket teremve átalakítani a Föld színét és a Lélek erejével magát az embert.

Kránitz Mihály

Hogy megszeressenek

Nem vagy nagy ember, míg magadban élsz
és nem jössz el a látható világba,
a hegyben nyugszol, mint valami érc
és beborít magányod kupolája.

Az érc csak érc. A tájban ott feszül,
mint márványtömbben lehető szoborfej,
de ott maradsz a mélyben egyedül,
ha társak ujja s ösztöne nem old fel.

Mert ki kell érni, hogy használható légy,
felfogható és közvetíthető,
míg össze-vissza kaszabol, de konkrét
értelmet ad arcodnak az idő.

A látomás. Hogy megragadjanak,
megöljenek vagy megszeressenek.
Mindegy. Ha szét is roncsolod magad,
alakot kell öltened.

Gyurkovics Tibor

LÉLEKÁRADÁS

Május van, a természet már nemcsak rügyekkel, levelekkel, hanem gyümölcsökkel is megajándékozott bennünket. A nap melege, az áldásos eső kihozza a növényekből a természetüknek megfelelő legjobbat. – Krisztus, az Isten Fia immár kétezer éve hívja, várja és gyűjti egybe az embereket, akik sajátos módon ennek a kék bolygónak a lakói. Ő válogatás nélkül ajándékoz meg mindenkit, mint a felkelő Nap fénnel és erővel. Hatásának mégis képes ellenállni a Földön élő kétlábú gondolkodó lény. Hiába van belsejébe írva, hogy kihez tartozik, megmagyarázhatatlan, de mégsem viselkedik a rá jellemzően, mert önmaga ellen is fordulhat, megakadályozva ezzel a benne lévő program megvalósulását. – Az ember, ellentétben a növény és állatvilággal, nem tud egymaga boldogulni. Életének nagy részében rászorul gondoskodásra, mások segítségére. Míg egy őzgidá születése után 3 órával már elindul felfedezni környezetét, addig az embernek évek hosszú sora kell önálló tevékenységének kialakítására. – Mennyi próbálkozás született az évszázadok alatt... Községek, vallások, társadalmak, kultúrák mind-mind igyekeztek megoldást adni a mindenki által ismert és megtapasztalt kérdésre: Hogyan éljen együtt az ember másokkal? – Az üdvösség történetének hosszú előkészítése után elérkezett az idők teljessége, amikor már nem az embernek kellett botorkálva élete útját megtalálnia, mert maga az Isten, az eget és a Földet és benne az embert alkotó Teremtő jött el Fiában, Urunkban, Jézus Krisztusban és nem kívülről, hanem belülről, köztünk élve tudott változást eredményezni, előidézni, magában az emberben. Akik személyes életükben helyet adtak ennek felülről származó erőnek, a természethez hasonló módon idejében gyümölcsöt hoznak.

Kránitz Mihály

MINDENHATÓ!

Bírája a földnek, a felfoghatatlan világmindenségnek, AKI elé csodálattal és imádattal omlok és csak gyarlóságomnak és szorongva dobogó szívemnek vagyok tudatában, engedj olyan erényességre és tökéletességre érlelődnom, amilyenre ember, bűneivel és tomboló szenvedélyeivel e világon csak érhet! Ajándékozd nekem a lélek belső vigaszát és csendes nyugalmát, mely nélkül az ember, földhözragadtan, nem élhet a Te szemlélésedben s szellemét képtelen ama földöntúli magas lendületben tartani, ahová a bensőséges imádság, az ingatag lélek rövid pillanatokra föllebeg. Tisztíts meg lelkemet az előítéletektől és töltsd meg szívemet határtalan gyengédséggel, szeretettel az egész emberiség iránt! Mindenható Isten, hallgasd meg mindennapi imádságomat! Töltsd el szívemet anyagi tisztaságú szeretettel embertársaim iránt, hazám iránt és honfitársaim iránt! Világosíts meg egy kerub szellemével és gondolkodó erejével, engedd a jövőbe pillantanom, a jó magot a rossztól megkülönböztetnem. Sugalld nekem, mit és hogyan kell kezdenem, hogy egy korona tőkével, melyet reám bízál, elszámolni tudjak. Gondolkodni és dolgozni akarok éjjel-nappal, életem fogytáig. Gyarapítsd, ami jó – ti-pord el születésekor, ami netán rossz gyümölcsöt teremne. Segíts nekem, hogy a világon mindent lelkem igaz alázatával szemlélhessek és kezdhessenek... Ez imádságom ne mondassék, hanem szüntelen cselekvés által küldessék az égbe. Erősíts meg mennyei hatalmaddal, hogy legyőzhessem földi gyengéimet és fölemelhessem Tehozzád a lelkem! Áldd meg végezetül áldásod legjavával enyéimet és barátaimat mind, hogy egykoron majd mindnyájan Téged dicsérhesünk és magasztalhassunk mindörökké Ámen.

Széchenyi István: Napló

Kérés

Kis napot adj, kicsiny napot,
amilyen embereknek juthat,
őrijítő-puha meleget,
kétségbeejtőt, nyomorultat.

Kis napot adj, kicsiny napot,
a háztetőkön épphogy előtt,
a fejükön, a hajukon
rajongva érezzék az élők.

Kis napot adj, kicsiny napot,
kifordultat, elveszítettet,
amilyen jut, ha elhever,
egy nyitott ingű tizedesnek.

Kis napot adj, kicsiny napot,
nem nyarat kérek, csak hogy este
húsba burkolt csontjaimat
valami átmelegíthesse,

kis napot adj.

Gyurkovics Tibor

KÉZIMUNKA

Erdélyben több helyen működik gyermekotthon, melyek a hazai és külföldi összefogás, támogatás szép példáit mutatják. A marosvásárhelyi alapítvány munkájáról Fülöp G. Dénesné számol be. – Felekezeti különbség nélkül igyekszünk segíteni: Körlevelet küldtünk a lelkészeknek, összeírjuk a nagycsaládokat, foglalkozunk a kallódó gyermekekkel is. Személyes tapasztalatomból mondom, hogy reménytelen eset ezen a területen nincsen, sokszor a legváratlanabb módon kapunk visszajelzést, tapasztaljuk meg, mennyi szeretetre képesek ezek a gyermekek, mennyi igyekezet van bennük. Palikát például már hatszor írárták be az első osztályba, de rendezetlen körülményei miatt nem csoda, hogy nem jutott el még az olvasni tudásig sem. Végül már a rendőrséggel is dolga akadt, zsebtolvajlásokat követett el, szóval megindult azon az úton, melynek vége a kallódás, a bűnözői életmód. Sikerült kiemelni környezetéből, elvittük egyik nevelőotthonunkba, ahol a tanulás mellett fizikai munkát is végzett, mezőgazdasági tevékenységeket sajátított el. Meglepően jól haladt, lemaradásához képest gyorsan megtanult olvasni, számolni, de először természetesen inkább a fizikai munkában ért el sikereket. Mikor pár hét múlva meglátogattam, lelkendezve szaladt oda hozzám: – Lelkész néni, tudok már ganét hányni !

Tevékenységeink közé tartozik, hogy a nagycsaládban élő, szegény sorsú gyermekek számára nyári táborokat szervezünk, ezekben főiskolásaink foglalkoznak velük, ők is gyakorlatot szereznek hivatásukban. A gyermekek szívesen jönnek, hiszen életkörülményeik gyakran azt sem teszik lehetővé, hogy a szomszéd faluba eljussanak. Így került hozzánk a tizenkét éves Péterke.

Vékonydongájú, szemüveges fiúcska, tizenkét gyerekes családból hoztuk el két hétre. Sokféle játékos foglalkozást szervezünk, igyekszünk elősegíteni, hogy mindenki megtalálja a neki leginkább tetsző foglalatosságot. Mikor a harmadik napon megkérdeztük, ki mit végez a legszívesebben, Péterke meglepetésünkre a kézimunkázást nevezte meg. Valóban gyorsan haladt benne, szinte azonnal tökéleteset alkotott. Igen, alkotott, ez a megfelelő kifejezés a munkájára, keze alatt szinte megéledtek a vászonalapra nyomtatott minták. Virágok nyíltak, levelek indáztak, ebből megérthettük, milyen figyelemmel nézi, látja ez a gyermek a környezetét, hogyan raktározta el magában, hogy most egy szépen kivarrott terítőben egyszerre kibontsa, megosza velünk belső kincseit. Bizony, nagy a felelősségünk ezek előtt a figyelő gyermek-tekintetek előtt: nem mindegy, milyenné formálódik a mintázat, mit adunk tovább a következő generációknak.

Sajnos, a rendelkezésre álló idő gyorsan elmúlt, a gyerekeket visszavittük falujukba, előkészítettük a helyet a következő csoport számára. Másnap reggel azonban a takarító mocorgást hallott egyik szobából. Alaposabban körülnézett, és a takarók alatt felfedezte a mély álomba merült Péterkét. Aztán megtalálták ütött-kopott kerékpárját is, amellyel Isten tudja hogy, hegyeken-völgyeken át visszaszökött, és ismét itt volt közöttünk. Eleinte arra gondoltunk, hogy egy-két nap múlva mégiscsak hazaküldjük, de ekkor a tiszteletes úr azt mondta, hogy aki ilyen erőfeszítést tett, az megérdemli, hogy itt töltsen a következő időszakot is. Így is történt, ősszel pedig elküldtük zsoboki otthonunkba, ahol a többiekkel együtt ő is rendezett körülmények között kezdhette el az új tanévet. A kalotaszegi környezetben, a gyönyörű kézimunkák vidékén pedig igazán otthon érezheti magát.

Kozma László

GITÁROS MISE

Különös világ ez a Kelet-Közép-Európa. Máshol nemigen eshet meg olyasmi, mint velünk, kalandozó magyar kirándulókkal Máramarosszigeten. Ahogyan a buszról leszálltunk, rövid városnéző sétára invitálta vállalkozókat idegenvezetőnk. Megálltunk egy háznál, egy szobornál, egy templomnál. Kerestük a turistáknak való emlékeket. Aztán egyszerre mellettünk áll meg egy férfi. Valamit vásárolhatott, tán éppen hazafelé tartott, amikor meghallotta a magyar szót és pillanatokon belül kalauzunkul szerződött. Szívvel érezhetően ismerte a várost, vezetett sokfelé és közben mondta az információt. Ebben eddig nincs meglepő, segítőkész emberek mindenütt akadnak. Csakhogy ez az ember lengyel volt. Származását tekintve legalábbis, mert a lengyel nyelvet saját bevallása szerint nem anyanyelvként tanulta. Lengyel volt, Romániában élt, de – ugyancsak ő vallott így –, magyarnak hiszi, tudja magát. A neve viszont őrizte letörölhetetlenül származását. Tanárnak helyezték ide, első évét kezdi az őszön, de bizonyára köze volt Szigethez korábban. A lengyel-román-magyar tanár vezetett el bennünket Máramarossziget római katolikus templomához. Gondozott, ápolt háza ez az Istennek, ha nincs is talán olyan híres és szép, mint a református templom. Mégsem a külseje nyűgözött le igazán. A templomban ugyanis délutáni mise volt. Gyermekeknek prédikált a plébános és mellette ott ült egy széken egy gitáros lány és énekelt, énekeltette az összegyűlt gyermekeket és talán még a kísérő szülőket is. A plébános néha felemelte szavát az Istenhez, de látnivaló volt, hogy az ő szavai sem szálltak közelebb a mennyekhez, mint ennek a lánynak és ezeknek a gyermekeknek a dalai. Modern hangszerelésű, szép dalai. Igen, magyarul énekelték. És amíg ültem ott a

padban és református létemre szinte velük akartam dúdolni legalább az ismeretlen dallamot, hogy társuk legyek, részese ennek a minden istentiszteletnél szebb szertartásnak, világosan felismertem valamit. Azt, amit sokan mondtak már, mondanak ma is. Hogy amíg a templomokban magyarul imádkoznak és magyarul énekelnek – legyenek bár katolikusok vagy protestánsok –, addig a magyar nyelv ott fog élni minden asszimilációs törekvés ellenére az emberek szívében. És a szavában is. Egyszer valaha Dániában egy emigráns magyar gróftól azt kérdeztem: milyen nyelven álmodik? Szomorúan mosolygott, s azt mondta: magyarul. És hogyan imádkozik? Zavarba jött, a gyermekkori magyar imádságok mellé már odaköltöztek az idegen nyelvű imák is. És én most Máramarosszigeten boldog voltam, mert azt láttam, hogy vannak templomok, és ahol magyar nyelven énekel a gitáros lány, s ha félszegen, félénken, kicsit akadozva is, magyarul énekelnek vele a gyermekek. Reményik Sándorral jajdulok: vigyázni kellene ezekre a templomokra. Nem csak az ottani plébánosnak, sekrestyésnek, kurátornak, nemcsak az ottani híveknek, hanem nekünk is. A távoliaknak. Mert azokban a templomokban nemcsak az ott élő magyarokért, hanem minden magyarért szól a harang, imádkozik a pap és énekelnek a gyermekek. Graham Greene Hatalom és dicsőség című remekművét olvasva éreztem utoljára ilyesmit. Ott az üldözött, méltatlanul élő pap hordozta a szabadságot, a hitet, a reményt, a megmaradást. Itt és most ezek a távoli templomok. És a harang. És a pap szava. És a gitár. Meg az ének. Az együttes, közös, zendülő ének.

Bényei József

NÉPEK ÉS HARANGOK

A harangok végigkísérik a gyülekezetek életét: megszólalnak ünnepekkor, az élet fordulóinál, elhallgatásuk pedig szomorúan jelzi a közösség pusztulását. Benkő Elek harangok és népek sorsának párhuzamáról is beszámol:

„Akkor még – az 1980-as évek elején – az erdélyi Szászföld sok szempontból régi képét mutatta. Falvaiban szép számmal éltek erdélyi németek, csaknem minden templomnak volt papja, a gazdag könyvtárral ellátott evangélikus lelkészi irodák, a jól felszerelt, tágas parókiák láttán a kívülálló nem is sejtette azt, amiről egyébként az érintettek is csak suttogva beszéltek: úgyszólván mindenki beadta már útlevelekérelmét a végleges kitelepedés céljából, és nyolcszáz év után a tömeges visszatelepülés Németországba már csak a Kopfgeld befizetésén, valamint a román hatóságok praktikáin múlt. Az azóta német szempontból pusztasággá vált vidéken látszólagos nyugalom honolt, a papilakokat gondos kezek ápolta virágoskertek övezték, a lelkészek hittanórát tartottak, miközben utasítást adtak a kurátoroknak az épületen felmerült apró hibák kijavítására. Számunkra azonban világossá vált, hogy sietnünk kell, és fájdalommal hagytuk sorsukra a csendes pusztulás és szétszóródás felé haladó egyéb emlékeket (textileket, bútorokat, faszobrokat és oltárokat, óntárgyakat és ötvösműveket), amelyek szintén összegyűjtésre és feldolgozásra vártak. Megmaradt részük ma is arra vár... Mindez előrevetítette számos magyar szórványközösség várható sorsát is, ezért az itt fellelhető középkori harangok összegyűjtését különösen fontosnak tartottuk.”

Szórványban

Kivándorolni egyik sem akar
Együtt zeng éneket négy magyar.

Amely hajdan templomot épített
Ők a falu. A szórvány-sziget.

Mert őrizetlen, Uram, nem marad
A templomod. És kondul a harang.

Őt hirdeti, ki feltámadott
S imádkoznak, négyen magyarok.

Bethlen Gábor

Megindultam az alkonyfényben
A Bethlen Gábor erdejében.
Fölöttem magas Déva vára,
Maradék falak sziklaszála.

Mi a sorsunk? A fáktól kérдем
A Bethlen Gábor erdejében.
Utamra hullik néhány sárga
Levél az őszi szélben szállva.

Sóhajtás ébred messze, mélyen
A Bethlen Gábor erdejében.

Kozma László

EGY BIZONYÍTVÁNY TÖRTÉNETE

Nemrégén Szlovákiába utaztam, ahol barátaim, egy iskolaigazgató és a magyartanár nagy szeretettel fogadtak. A közös ebédkor szóba kerültek az újabb kori politika fejleményei, de mikor az újságok címlapján szereplő Benes-dekrétumokat említettem, csak legyintettek. Ugyan, hagyjuk most a politikát, inkább beszéljessünk. – Mondd csak el, igazgató úr, hogy is lehetsz te igazgató, mikor még az általános iskolai bizonyítványod is hiányos? – fordult a tanár tréfálkozva az igazgatóhoz, mire az tiltakozás helyett beismerte: – Valóban, az elemi iskola harmadik osztályát sohasem végeztem el. Tudjátok, én a negyvenes évek vége felé voltam általános iskolás. A tanulmányi eredményeimmel nem volt semmi hiba, olvasni már ötéves koromban tudtam. Hanem a harmadik osztályt már nem a szülőfalumban kellett volna elvégeznem. Egyik éjszaka a csendőrök körbevették a falut, a kijelölt családoknak fel kellett pakolnia a holmiját egy nem túl nagy teherautóra, ami fért, fért, ami nem, az maradt a frissen beköltöztetett új tulajdonosnak. Vittek minket az állomásra, aztán vagonokba raktak, irány a Cseh–Morva-fennsík. Mikor megérkeztünk, kinyitották az ajtókat, a cseh gazdák mustrálgatták a friss és olcsó munkaerőt. Nekünk jó volt, mert szinte azonnal elkelünk, a bátyáim már tudtak a mezőn is dolgozni, nekem is hasznát vehette a gazda, egészen kis gyerek nálunk már nem volt, a szüleimen is látszott, hogy dolgozós emberek. A munka szeretete megmutatkozik testtartásban, a föld kecménységet, a sugárzó kitartás jelét varázsolja az arcokra. – Engem azonban szíven üt a „nekünk jó volt” kifejezés: mi-ken kellett keresztül mennie az ittenieknek, hogy különös szerencsének érezzék azt, hogy a rabszolgamustrán legalább várakozni nem kellett.

Megtudom, hogy bért is kaptak – igaz, a töredékét annak, ami járt volna, de hát a lakhatást is meg kellett fizetni. Az, hogy felszerelt gazdaságot koboztak el tőlük ingyen és jótalanul, szóba sem került.

– Én viszont csehül egyáltalán nem tudtam, ezért egy osztállyal lejjebb, a másodikba iratkoztam be, amelyet már tulajdonképpen elvégeztem. Így aztán inkább a nyelv elsajátításával foglalkozhattam, gyerekkorban az hamar megy. Egy év múlva meg hazaszöktem, az külön történet, szerencsére a nagyapámat nem vitték el, volt hol laknom. A szüleim még maradtak, visszatérni csak az ötvenes évek elején lehetett. Én viszont nagyon megnyurgultam, szégyelltem volna a nálam kisebbekkel járni egy osztályba, ezért most meg eggyel följebb iratkoztam be. Nehézséget tulajdonképpen nem okozott, talán meg is edződtem a viszontagságok között, hamar bepótoltam a hiányosságokat, együtt tudtam haladni a többiekkel. Hát így történt, hogy kimaradt az életemből a harmadik osztály, de helyette bizony alaposan kijártam a történelem iskoláját – fejezi be mosolyogva elbeszélését az igazgató úr.

Magasban fészkelj

Magasban fészkelj, mint a madarak
Ne érjenek ragadozó vadak.
Álmodat, a halványkék erest
Színes tojások jövőjébe mentsd.
A szívdobbanás alig hallható,
De tojás mélyén kopogtat a szó.
És fölszárnnyal csillagokon át
A szabadság, mely kimondja magát.

Kozma László

JÁNOS BÁCSI

Hát János bácsi történetére emlékszel-e? – idéződik egy újabb történet. – Addig-addig biztatta a családja, hogy reszlovakizáljon, azaz, ismerje el, hogy ő tulajdonképpen szlovák, amíg végül beadta a derekát. Hiszen így nem zaklatják, megmaradhat a háza, a földje, nem fosztják meg élete munkájának minden eredményétől. Még ha magára nem is gondol, tegye meg a gyerekei kedvéért. Így aztán útnak indult, feketébe öltözött, mintha temetésre menne, a kocsit a fia hajtotta, érezte, hogy az apát most kímélni kell, legalább fizikailag, hiszen a lelki teher, amellyel vívódik, nagyobb. Hanem a városból visszafelé tartva János bácsinak szavát sem lehetett venni, hol elsápadt, hol kipirult, az arcát el-elöntötte a verejték. Hogy megy ő most be az udvarába, megismeri-e még a nagy eperfa, amellyel együtt nőtt fel, amelynek értette a suhogását. Mert a ház, az udvar, a virágai megmaradtak magyarnak, csak ő lesz most már idegen azon a földön, ahol a szüleitől tanulta a nyelvét. Szólhat-e még az állataihoz, hiszen már most is úgy tűnt neki, hogy a hivatalból kijövet, mikor a lovához lépett, és, mintegy támaszt keresve, megveregette a sörényét, az csak ránézett és szomorúan félrefordította a fejét, pedig máskor hogy oda tudott simulni hozzá. Talán a tehenét is Riskovának kell most már szólítsa, vagy rátelepszik a hatóság, hogy neki már magyarul nem szabad megszólalnia sem, hiszen papírt adott róla. Mikor aztán a dombtetőről feltűntek a falu első házai, különösen mély sóhajtás szakadt föl a melléből. Lám, itt van a pléh-Krisztus is, mely annyiszor köszöntötte, ha városbeli útjáról hazatért. Úgy tűnik, mintha nem is a szekér szaladna, hanem a Krisztus közelítene felé, hogy megsimítsa arcát, elkergetse a gondfelhőket. Mint villámsugar, csap át János bácsin egész élete.

Becsületesen élt, dolgozott, mindig másokért, magára sohasem gondolt. Íme, most is mindent elrendezett. Az ő szlováksága már megvédi a családját, nem rabolják ki őket, teszik földönfutóvá, viszik messze idegenbe. Ő már megtette a magáét, bevégezte ezt a földi pályát, jól, rosszul, úgy, ahogyan tudta, ennyire volt képes. János bácsi keservesen sóhajt még egy utolsót, és lelkében megszólítja az elébe siető Krisztust: Istenem, ne engedd, hogy így menjek vissza a falumba, vigyél magaddal, kérlek.

Egy harmatcsepp hullott ekkor az égből, a János bácsi arcára, mintha csak egy könnycsepp gördült volna végig a zaklatott vonásokon. Mire a feszülethez értek, János bácsi már halott volt. Temetni magyarul temették, mert ez még járt neki.

Vendéglátóimmal sóhajtva hallgatunk el pár percig. Politikáról, dekrétumokról azután sem esett szó.

Határok

Határokkal szabdalod át
A földet.
De szétválaszthatod-e a mohát,
Szürkéjét sziklakőnek?
Elválasztod a forrást, patakát,
Erdőt és mezőket.
De nézd, a határon hogy szalad át
Az őzet.
A lepkét nézd, hogy suhan ott
Megtalálod-e a mozdulatot
Mely összeköthet?

Kozma László

Nemcsak benned szól Isten: körülötted is minduntalan viszhangzik a szava. Ha kilépsz házadból, nézz a mező virágaira, az utca fáira, embertársaidra, akik hozzád hasonlóan a munkába igyekeznek... Mindez lehet annak a Lénynek a hangja, aki téged teremtett, és azóta is állandóan néven szólít, hiszen a létezés elismerése a néven szólítás és a megnevezés. Ha oda tudsz figyelni rá, megérzed, hogy milyen közel állsz hozzá: gyermekednek mond, te meg atyádnak szólíthatod.

Harmath Károly

Ötven nap

Ötven nap, míg önmagukba néztek
És Ő eljött még egyszer közéjük,
Hogy letörje a hitetlenséget.

Velük ment az emmauszi úton,
És míg szavát tág lélekkel itták,
Tamást hívta, a kétkedő tanítványt.

Ötven nap, és vetése megérett,
Ez edzette kősziklává Pétert,
És fölszította Jánosban a lángot.

Dicsőségében akkor mennybe szállott,
De tudták immár: velük marad végleg,
És összegyűltek és remegve várták

Hogy megérkezzen, akit Lelke küldött,
S a dermedt földön lehelete szállt át,
Csöndes fénnel megvirradt a Pünkösöd.

Kozma László

KOSZORÚ

(részlet)

Fölmagasodni
nem bírhat. De lobogsz még,
szél-kaszabolta magyar nyelv, lángjaidat
kígyóként a talaj szintjén iramítva – sziszegvén
néha a kintől,
többször a béna dühtől, megalázott.
Elhagytak szllemeid.

Újra a fű közt, a
gazban, az aljban.
Mint évszázadokon át a behúzott
vállú parasztok közt.
A ne szőlj szám, nem
fáj fejem aggjai közt. A
szíjra fűzött gyerekek közt, amidőn csak
néma ajak-mozgás mímelte a szót,
mert hangot sem tűrt a török, mert
arcba csap ostor –:
most mutatod meg,
most igazán – nekem is, mire vagy jó,
most a pedigred: a címered, hajszálgökörednek
kőharapó erejét.

...

nem kaphat koszorút
oly ragyogót, amelyet, szaporán lesietve ne hozzád
vinne, ne lábad elé
tenne, mosollyal bírva mosolyra vonagló
ajkad, fölnevelő
édesanyám.

Illyés Gyula

PÜNKÖSD FELÉ: A CSÍKSOMLYÓI BÚCSÚ TÖRTÉNETE

A csíksomlyói pünkösdi búcsú történetét Katona György krasznai plébános így jegyezte fel: „1567-ben Pümköst Szombattyán Blandrata György indítványából az ifjú János Király (Zápolya János Zsigmond) az 1566-ban Szent András napja táján hozott azon végzés következtében hogy Erdélben a Vallás dolgában mindenek Blandratától függjenek Papjaikkal együtt, az ellenszegülők pedig mint hitetlenek büntetődjenek, melynek a Csíki székelyek engedelmeskedni nem akartak, hasztalan kerületgeté őket János Király hol ígéretekkal, hol fenyegetésekkel, sok fegyveres népet bocsáta a csíkiakra. Vala többi között Alfaluban Gyergyóban – mely Csíknak fiú széke – egy buzgó megyés pap István nevű, ez jobban is felbízta az álhatatosságra a népet, egyetérte a Fő Rend is velek, elszánák vagyonaikat életeket hitek oltalmára, eljárák azért egymást és azt végezek: hogy ily utolsó veszedelemben az egész nép fejenként kitesítől fogva nagyig házaikat odahagyva gyűljenek össze Somlyóra, egyben is gyűlének minden falukból nagy kézséggel. Vagyon Csík és Udvarhely-szék között egy rengeteg nagy erdő, ott szemben találkozáván fegyverre került közöttük a dolog, a Csíkiak jobb részét levágák a király hadának, a többiek nyakra-főre vissza szaladának. Elvégződven a verekedés vissza fordulának, a Csíkiak, mikor a Klastromhoz közeledtek a hon maradott őket örömmel fogadottakkal együtt a Templomban menve hálákat adának az Istennek győzelmeikért, ennek emlékezetére most is egyben gyűlnek minden esztendőben azon napon nemcsak Csíkból, Gyergyóból, Kászonból Udvarhelyszékről, hanem máshonnan is, Moldovából is...”

Csíksomlyó

A városban már elvirágzott,
Itt még nyílnak az orgonák.
Mégfakadnak az imádságok,
Mária hív a dombon át.

Valami vonzott

Valami vonzott. Elmerült a csúcs,
És egyfelé vezetett minden út.
A ködökből és kétségből kivált a
Csíksomlyói oltár Máriája.

Fohász a Csíksomlyói Szűzanyához

Szűz Mária, nézz Erdélyre
S akiért hullt Fiad vére
A szenvedő, szegény népre.

Nyisson kéklő pillantásod
Havas oltárán virágot
Mint lelkünkben imádságot.

Fenyveserdő csöndje zengi
Ne hagyd lelkünk ködbe veszni.
Dús virággal rétje hajtott,
Ragyogtassa fényes arcod.

Kozma László

KÁJONI JÁNOS

„Kájoni János a szigorúbb szabályok szerint élő obszerváns ferences a „klastromjuk nyomdácáján” Csiksomlyón, 1676-ban énekeskönyvet nyomtatott. A könyv címe: **CANTIONALE CATHOLICUM**, azaz KATHOLIKUS ÉNEKESKÖNYV. A ferences zárda *typographiolaját* is ennek a könyvnek a ki nyomtatása céljából Kájoni János állította fel. A nyomda legelső *sengéje* 820 egyházi énekszöveget tartalmazó közel ezer oldalas könyv lett.” Domokos Pál Péter felkutatta a Kájoni János által közölt szöveghez tartozó dallamokat. Kájoni János előszava a magyar nyelv dicsérete is: „Édes hazámnak akartam szolgálni” – írja. „A magyarok, minek-utána a pogányságból az igaz hitre tértek volna, szép isteni dicsireteket, lytániákat, és egyébbb aitatosságra-gerjesztő hymnusokat szerzenek. Szent Dávid sóltáriban sokat magyarul fordítanak, mellvekkel templomban, és házoknál dicsírték az Istent: követvén ebben az Istennek szent angyalit, kik Christus Urunk születésekor az egek-ből leszállván, szép dicsirettel tisztelték a gyermek Jesus-t. Ezt előttök viselvén, fiokot-is szép szép istenes dicsiretekre taníttatták. Amint most is világosan kitetszik, a templomok mellett építettett oskolákból, aholott az iffiúság egybe-gyülekezvén, nem csak a tudományban, hanem az Anya-szentegyházi éneklésben is taníttatott, hogy a papi rend a szent oltárnál az isteni szolgálatot végbe vivén, ők azonban ének-szóval Istent dicsiméneke. Hogy pedig jobb, s alkalmasabb módgyok lehessen az egyházi-szolgáknak, az isteni dicsireteknek éneklésében, sok szép, új és régi deák és magyar énekeket, noha sok munkával, és fáradsággal, de igen szép rendesen szedtem egybe, mivel láttam az romano-catholica religión-lévő efféle énekeskönyveknek szük-voltokat.” Kájoni János a kalotaszegi Jegenyén született, tiszteletére 1998-ban emlékművet avattak a templom előtt.

CHRISTUS FELTÁMADA IGASSÁGUNKRA

Christus kint szenvedé mi bűneinkért,
Feltámadá híveinek igazulásáért.

Feltámadás után Szűz Máriának,
Megjelenék, és azután szent tanítványinak.

Negyven nap bételvén, az Olaj-hegyre,
Tanítványival felmenvén, onnan mennybe méne.

Ül Atyja jobbjára dicsőségbe,
Hogy minden ő ellenségén birodalma lenne.

És rólunk nagy gondot hiven viselne,
Atyja előtt miérettünk esedezőnk lenne.

És Szent Lelket nekünk elbocsátaná,
Hogy hiveit vigasztalná, és bátorítaná.

Hogy mi is utána a dicsőségbe,
Felmennénk, és véle lennénk örökkön örökké.

Azért Christus JESUS, légy vigasztalónk,
E világban óltalmazónk, mennyégben felvivőnk.

Dicsőség mennyégben az Úr Istennek,
Atya, Fiú, Szent Léleknek, egy bizony Istennek.

Amen.

Kájoni János énekeskönyvéből

VÁNDOR FECSKE SEBES SZÁRNYÁT

Hogyan mehetünk ki úgy a hazánkból, hogy benne maradjunk? Külföldinek hiába tennénk föl ezt a kérdést, valami csavaros rejtvényt sejtene benne. Mi azonban, határon innen és túl, rögtön értjük egymást. Mert számunkra az innen a túl, és a túl válik innenné, legalábbis lélekben. Ebben a hazánkból hazánkba tartó vándorlásban a Csíksomlyói Szűzanya a társunk, mint ahogyan az volt mindig, ha a történelem eseményei indulni kényszerítettek, vagy éppen helyben maradvá jutottunk át egyik országból a másikba. A Napbaöltözött Asszony, a templomok Árpád-kori freskóin feltűnő Köpenyeges Mária, aki egyaránt oltalmaz égbeszökő havasokon és síkságok végtelenjén, életünk ünnepein és hétköznapijain. Családom lakhelyei egyszerre példázzák a szétszakítottságot és az összetartozást. Én Szilágysomlyón születtem, Budapesten élek. Unokatestvérem Magyarországon, Kapuváron született, most Brassóból küldi nekem a másféle pecséttel ellátott leveleket. Vagy ez lenne a természetes, hiszen földrajzilag, kultúrában összetartozó vidéken, a Kárpát-medencében élünk, miért is van arra szükség, hogy Debrecenből Nagyváradra, Aradra vagy Máramarosszigetre menet határon vesztegeljünk? Családunk a régebbi keletű népvándorlásokban is kivette részét: anyai nagyapám barcasági csángó volt, Brassó mellett, a Hétfalu vidékén éltek, édesanyám Brassóban született. Az itteni csángók magyar szigetet alkottak a szászok vidékén. Édesapám foglalkozásának a nevében is benne van Erdély, erdészként dolgozott Besztercebánya mellett. Aztán jött a bécsi döntés, ezt a vidéket visszaítélték Magyarországnak. Az újabb impériumváltás után a román hatalom nem alkalmazta tovább apámat, a magyar minisztérium áthelyezte, marhavagonos utazás és, szerencsére csak kéthetes, lakás

következett. Egerbe kerültünk, édesapám folytathatta foglalkozását, elveihez az úgynevezett szocialista időszakban is hű maradt. Öten vagyunk testvérek, édesapám többünknek apostol-neveket választott, én így lettem Tamás. Nem a kételkedő, hanem az, aki „látott és hitt”. Családunkban valamennyi felekezet egymásba kapcsolódott. Az anyai ág részben evangélikus volt, az apai ágon Nádudvari Péter református papnak 84 prédikációja maradt fenn. Apám reformátusként katolikus iskolába, a piaristákhoz járt, Majláth püspök hatására katolizált. Egerben az egymással szemben fekvő katedrális és párház közül az előbbi választotta, én gyerekként ministráltam is, ezért aztán 1953-ban kitették állásából, mindennap ingáznia kellett vagy négy órát Miskolcra. Ez még mindig enyhébb büntetés volt, mintha kitelepítettek volna, ahogy sokakkal megtörtént az akkori időben. Azután jött az 1956-os forradalom, melynek több eseményére emlékszem. Láttam, ahogy ledöntik a vörös csillagos emlékművet, Sztálin szobra az Érsek-kertben állt, azt is ledöntötték, többé már nem állították helyre. Emlékszem egy átlótt kalapra, a szomszéd ötgyerekes családfője volt. November 8-án vasárnap délelőtt az emberek már hazafelé tartottak a templomból, mikor a kaszárnnyából egy katonai dzsip robogott a ciszterciek templomához, és tüzet nyitott a tömegre. Egyébként minden fellelhető dokumentumot, újságot összegyűjtöttem a forradalomról, segítenek felidézni az eseményeket. A hatvanas évek végétől az Akadémia gazdasági vállalatánál dolgozom. Családom, két gyermekem van, pályám valahogy úgy alakult, hogy habár hitemet, elveimet soha nem kellett tagadtam meg, mégis elismerték tevékenységemet. – Nádudvari Tamást 2005. augusztus 20-án Sólyom László köztársasági elnök a Magyar Köztársaság Érdemrend lovagkeresztjével tüntette ki.

Kozma László

Szózat

Hazádnak rendületlenül
Légy híve, oh magyar;
Bölcsöd az s majdan sírod is,
Mely ápol s eltakar.

A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely;
Áldjon vagy verjen sors keze:
Itt élned, halnod kell.

Ez a föld, melyen annyiszor
Apáid vére folyt;
Ez, melyhez minden szent nevet
Egy ezredév csatolt.

Itt küzdenek honért a hős
Árpádnak hadai;
Itt törtek össze rabigát
Hunyadnak karjai.

Szabadság! itten hordozák
Véres zászlóidat,
S elhulltanak legjobbjaink
A hosszú harc alatt.

És annyi balszerencse közt,
Oly sok vizály után,
Mégfogyva bár, de törve nem,
Él nemzet e hazán.

S népek hazája, nagy világ!
Hozzád bátran kiált:
„Egy ezredévnyi szenvedés
Kér éltet vagy halált!

Az nem lehet, hogy annyi szív
Hiába onta vért,
S keservben annyi hű kebel
Szakadt meg a honért.

Az nem lehet, hogy ész, erő,
És oly szent akarat
Hiába sorvadozzanak
Egy átoksúly alatt.

Még jőni kell, még jőni fog
Egy jobb kor, mely után
Buzgó imádság epedez
Százvezrek ajakán.

Vagy jőni fog, ha jőni kell
A nagyszerű halál,
Hol a temetkezés fölött
Egy ország vérben áll.

S a sírt, hol nemzet súlyod el,
Népek veszik körül
S az ember millióinak
Szemében gyászköny űl.

Légy híve rendületlenül
Hazádnak, oh magyar:
Ez éltetőd, s ha elbukál,
Hantjával ez takar.

A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely;
Áldjon vagy verjen sors keze:
Itt élned, halnod kell.

Vörösmarty Mihály

SZENT ÉLETÉRT

Hozzád kiáltok én Uram és én Istenem! Hallgasd meg gyermeki rebegésemet, s engedd, hogy az kegyelmet találhasson előtted. Bocsáss áldást szíves igyekezetimre, hogy teljesítvén tiszteimet, szent életben járhassak színed előtt. Világosítsd meg elmémet, hogy akaratomat érthessem, s adj erőt, hogy cselekedeteimet mindenkben ahhoz szabhassam. Vezérelj biztos lépésekkel és tántorodás nélkül a jó útján, s ne engedd, hogy azon megálljak, ellankadjak, megforduljak. Erősíts meg feltételeimben s tartóztass, midőn ellenkezni merek kegyelmeiddel. Vigy mindég tovább azoknak ismeretében, amiket lelkem idvessége kíván; értelmemet őrizzed meg a babona és a hitetlenség tanításaitól; erősítsd meg a hitemet ahhoz, ami igazán szent és való. Mert nem lehet az hamis, amit te mondasz, s te, aki örök igazság vagy, nem akarhatod, hogy én elcsábíttassam. Add, hogy elmém értse meg törvényedet, mely szelíd és jótévő, s egyedül abban áll, hogy téged szeresselek teljes szívemből, teljes lelkemből és minden erőmből, embertársaimat pedig, mint önmagamat. Fegyverkeztess fel magamat magam ellen, midőn erőtlenség vagyok megvívni indulatimmal; te légy gyámolbotom vándorlásim alatt, te légy erős pajtásom kísértetemben. Ha pedig eltántorodom, mert gyarló vagyok, te emelj fel irgalmad nagy volta szerint. Adj könnyeket megbánásimnak; adj erőt, hogy állhatatos legyek a megismert jóban. Ne tegyek soha semmit, amit lelkiismeretem nem javallhat, mert azt te adád az én keblemben, hogy légyen nekem is a te képviselőd s akaratomnak magyarázója.

Kazinczy Ferenc

Vissza

Kitámasztani, ami megdőlt,
A sarkából kibillent.
A magasba csillagot, Napot
Helyére tenni mindent.

Célhoz igazítani irányt,
Emberhez a világot.
Értelmét visszaadni tettnek,
Repülésnek a távot.

Csak ami mérték

Hadd élvezze csak előnyét,
Legyen, teljen benne kedve,
Sikerét mind a középser,
A silányság hadd élvezze.

Az számít úgyis, mi örök.
Pártjára is annak állok.
Csak ami mérték, az adhat
Az embernek méltóságot.

Serfőző Simon

Rákóczi harangja

A Rákóczi harangja hogyha ébred
Hallod benne a síró Felvidéket.
S mint fényes ér csillan át a bronzba
Kárpátalja sóhaja és gondja.

Remegő hang, csendesebb a csendnél
Szétfoszlik egy mély kondulás: Erdély.

Az nem lehet

Az nem lehet
Hogy többé ki se ejthesselek
Kolozsvár, Várad, Csíksomlyó, Enyed.

S őrzök magamban régi temetőket,
Őrzök magamban ezernyi nevet
Kidöntött fejfát, tört sírköveket.

Mert nem vész el, míg bennünk megmarad
Fohászként mondom ki a szavakat:
Fehérvár, Csucsá, Vásárhely
Arad.

Kozma László

JÚNIUS

A költözők

Mi elmegyünk, de lelkünk itt marad,
S körülengi titkon a falakat.

S legyen bár ezer lim-lommal tele,
Üres az elhagyott lak ürege.

S ki helyünkbe jó, néha visszadöbben
És megbotlik néha a küszöbben.

És néha meg-megrémítik az árnyak,
Kik minden zugban ülnek s reá várnak.

És metsző hideg száll szíve fölé:
Egy emlék, ami nem volt az övé!

S néha úgy érzi: valamije nincs –
És égeti kezét a kilincs.

És néha fel-felriad éjfél tájban,
Pedig tán csak a szú őrl a fában!

És néha lehanyatlik a keze –
Csend van, – egy átok teljesedik be.

Mi elmegyünk, de lelkünk itt marad
S körülengi titkon e falakat.

Mi elmegyünk, – s amíg távol leszünk,
E város ott lesz, ahol mi leszünk.

Reményik Sándor

Búza

Én nem mondom, hogy külön sorsa
Van e földön a nemzeteknek.
Hiszen egyként vagyunk adósa
Ki közénk jött, a szeretetnek.
Ha gyúl a népek szivárványa
Égre feszítve, mint a bársony
Ezt kérem: lehessünk egy szála,
Lobogjon a magyar karácsony.

Én nem kérek más, külön sorsot,
De építhessünk iskolákat.
Zúghassanak a templomtornyok,
Hirdetve húsvéti csodákat.
Az életünk nem külön élet,
Azt kérem, mit mindenki kaphat.
Derűs munkát és békességet,
És áldását a dolgozó napnak.

Kérem a jószándék vetését,
Mely a lélekben megfakadhat.
Kinyújtott kezünket ne sértsék,
Jó földbe hulljanak a magvak.
Én nem kérek más, külön sorsot,
Csak ennyit: hogy az Ábel vére
Amely a köveken piroslott
Váljon arany testvériségre.

Kozma László

A KASSAI KORMÁNYPROGRAM

A szovjet csapatok által elfoglalt Kassán a csehszlovák emigráció vezérkara megalapította az új kormányt és átvette a hatalmat. 1945. április 5-én kihirdették a Kassai Kormányprogramot, amelyben az ország újjáépítése mellett a felvidéki magyarság teljes felszámolása is „hivatalos formát kapott”. A kollektív felelősség elvét alkalmazva a németek mellett a magyarokat kiáltották ki háborús bűnösnek és vádolták Csehszlovákia szétverésével. A kormányprogram kidolgozásában a kommunista párt mellett részt vett az összes „demokratikus” párt. A program 16 fejezetéből leginkább a VIII., a XI. és a XV. fejezet foglalkozik a magyar kérdéssel. A VIII. fejezet megfosztotta a magyar és német lakosságot az állampolgárságától. A XI. fejezet a magyar földbirtok elkobzását mondta ki, a XV. fejezet pedig a magyar iskolák bezárásáról intézkedett. A felvidéki magyarság teljes felszámolását célzó intézkedések között szerepelt: a magyar lakosság vagyonának állami felügyelet alá helyezése, a magyar közalkalmazottak elbocsátása, a nyugdíj megvonása, a magyar nyelvű egyházi szertartások betiltása, a magyar papság kiűzése, a magyar hallgatók kizárása az egyetemekről, a magyar kulturális, társadalmi egyesületek, pártok feloszlata, vagyonuk elkobzása, a magyar házából kártérítés nélkül kilakoltatható, a magyar üzletek, műhelyek zárgondnokság alá vétele, a magyar bankbetétek zárolása, a magyar nyelvhasználat tiltása a közhivatalokban, a magyar újság- és könyvkiadás, valamint a rádió birtoklásának tiltása, magyar ember nem indíthatott polgári keresetet, és nem lehetett vádló, a magyarok közmunkára bármikor, bárhová, bármennyire igénybe vehetők „államérdekből.”

BETILTOTT NYELV

Életemet tiltó rendeletek keretezik. Az egyik megtiltja, hogy este nyolc órán túl az utcán tartózkodjam, a második provokációnak veszi, ha ismerősömet anyanyelvemen üdvözlöm, vagy annak köszönését úgy fogadom, és táborral fenyeget. A városban inspekciózó diákpatrulok pofonokat osztogatnak, és rendőrségre cipelik a magukról megfélekezett embereket. Nyelvem, mely az emberi hang egyik legcsodálatosabb hangszere volt, kihágási objektummá szürkült. Újság a bűnös nyelvéen nem jelenhet meg, rádiót tilos hallgatnom. Lekonyult fejjel járok, és némán, ha lehet, ki sem mozdulok emberek közé. Vak, süket és mozdulatlan gettóélet ez mindenképpen: a jogfosztott ember szégyen- és félelemterhes élete. És az ok? Egyetlen tény, vádak vádja: magyarságom. Magyar vagyok, tehát bűnös vagyok... Ez a sommázás ördögökké és angyalokká egyszerűsít nemzeteket. Vannak fasiszta államok és vannak fasiszta népek. Fasiszta a német, és antifasiszta például a román. A fasiszmus bűnében leledző a magyar, és az antifasiszmus erényeit reprezentáló például a szlovák. Kivételek nem tűretnek, és nem számítanak. Tíz igaz nem lehet száz bűnös felmentvénye, de a másik oldalon ugyanakkor kilencven bűnös a tíz igaz erényéből élősködik.

Fábry Zoltán

Megmaradni

Tisztásra hullik és fenyőre
Az égbolt szivárvány-könnye.
Újratámadni mint a harmat
Megmaradni mégis magyarnak.

Kozma László

PÜNKÖSD

Pünkösd az egyház tanítása szerint a Szentlélek eljövetelének, kiadásának a napja. „Amikor elérkezett Pünkösd napja, ugyanazon a helyen mindnyájan együtt voltak. Egyszerre olyan zúgás támadt az égből, mintha csak heves szélvész közeledett volna, és egészen betöltötte a házat, ahol egybegyűltek. Majd lángnyelvek lobbantak és szétoszolva leereszkedtek mindegyikükre. Mindannyiukat eltöltötte a Szentlélek, és különböző nyelveken kezdtek beszélni, úgy, ahogy a Lélek szólásra indította őket.” (Apostolok Cselekedetei, 2, 2-4) Az Ószövetség már utal rá, hogy a világ teremtésénél Isten Lelke lebegett a vizek fölött. Pünkösd a megváltás húsvéti ünneplésének betetőződését jelenti. Neve latinul-görögül: Pentecoste, azaz ötvenedik nap, a magyar elnevezés ebből származik. Maga az ünnep a zsidóságnál is megvolt, megemlékezést jelentett arról, hogy Isten a Sinai hegyen megjelent népének, és a tízparancsolatot adva megújította vele a szövetségét. Eredetileg pedig hálaadó ünnep volt a befejezett aratásért. A Pünkösd a Krisztussal megújított szeretetszövetség ünnepe. „Aki szeret engem, az megtartja tanításomat, s Atyám is szeretni fogja... S a Vigasztaló, a Szentlélek, akit majd a nevemben küld az Atya, megtanít benneteket mindenre és eszetekbe juttat mindent, amit mondtam nektek.” (János, 14; 23-26) A 2006-os évben Pünkösd napja egybeesik a trianoni békediktátum aláírásának évfordulójával, a vigaszt hozó pünkösd-i harangok zúgása mintegy felel a Trianont idéző kondulásra. A 2005-ös csíksomlyói búcsún a csángók számára készített harangokat áldottak meg, kifejezve a magyarság egységét.

Kozma László

Bálint Sándor leírja, hogy Pünkösöd hajnalán sok helyen zöld ágat, a tavasz jelképét tűznek ki, feldíszítve vele az egész háztájékat. Ezzel kapcsolatosan egyik XVIII. századi halasi kéziratból idéz református pünkösdi köszöntőt:

„Régen a Noé galambja
Hogy megszűnt a vízőzön habja,
Bárkának ne lenne rabja
Zöld ágat vitt be ő szája.
Én is azért mint zöld ággal,
Béköszönök hozsánnával.
Legyen az Isten ez házzal.”

A köszöntő arra utal, hogy a vízőzön után Isten Noéval és fiaival kötött először szövetséget, melynek jele a szivárvány volt. Számos Máriát dicsérő kegyhelyünknek, így Csiksomlyónak, Radnának, Mátraverebélynek, Mária-könnýének, Pálósszentkútnak és még több másnak is pünkösöd a búcsúünnepe: a Szentlélek hét ajándékát az ő mátkája, a Apostolok Királynéja, közvetíti a hívő lelkekbe. Szegedi hiedelem, hogy aki tiszta lelkű, az meglátja a Szentleleket Pálósszentkút vizének tükrében. A liturgia szavaival: a Szentlélek hét ajándékával megújítja a föld színét és betölti híveinek szívét. Lángra lobbantja bennük a fervor caritatis tüzeit, a felebaráti szeretetszolgálat készségét, minden rászorulóknak önfeláldozó gondozását. A középkori ispotályok különös bizalommal helyezték magukat a Szentlélek oltalma alá. A XII. század végén Montpellier városában egy Guido nevű gazdag francia nemes olyan társulatot alapított, és helyezett a Szentlélek oltalma alá, amely fő feladatának a szegények és betegek kórházban, ispotályban való gondozását tekintette.

Pünkösdi himnusz

Piros színnel hirdessétek
Virágok, hogy jó az Úr.
Kitárulva készítsétek
Bimbóitok trónusul.

Tavaszi tömjén-illatában
Halk szellője elvonul.
Dicsősége csillag-árban
A világra ráborul.

Apró levél-lebbenések
Hirdessétek: – Jó az Úr!
Hozzá szól a madár-ének,
Fűszál hívja szótlanul.

Harang-szívvvel hirdessétek
Egész világ: – Jó az Úr!
Kigyúlnak a Pünkösdi-fények,
Lelketekbe lángja hull.

Fellobogva körben égnek,
Hirdetik, hogy itt az Úr!
Benne fakad, benne élhet,
Értetek jó vigaszul.

Oszthatatlan, s széjjeloszlik,
Hatalmas, és meghajol.
Némasága útra szólít,
Míg a kakas hangja szól.

Kozma László

NÉPEK BÉKÉJE

Az erdélyi Zalatna városában a református templom mellett egy emlékmű áll. – Az oszlopot Lukács Béla, a 19. század második felében tevékenykedő miniszter emlékére emelték – tájékoztat Gudor Botond református lelképásztor. 1848-ban az osztrák megosztó politika következtében Zalatna is lángba borult. A menekülő magyarokat Preszakánál bekerítették a román népfelkelők, az áldozatok számát 700-1000 főre becsüli a történetírás. Ma egyébként az itteni református és katolikus közösség létszáma együttesen sem éri el a százat. A csecsemő Lukács Bélát román dajkája mentette meg. A miniszter a dajkájára emlékezve utat épített. Emlékművet is állított a Preszakán, melynek PAX felirata látható, a szülei és testvérei nevét őrző táblát eltüntették. Az emlékmű helyreállításában az ottani román falusi közösség is segédkezett.

A zalatnai plébános imája

(Szabó Sándornak)

Uram, imám fenyőfa-keresztek
 És nap-ostyában tartom föl a tested.
 Uram, ki a völgyben rejtekeztél
 S a harangszóban megrezdült a szentély
 A kis faluba eljöttél közénk
 Hogy tápláld a hit olajmécsesét
 Mert fogy a hit és kialszik a lángod
 És elsötétül, Uram, az oltárod.
 Imádkoztam, önmagamba zártan,
 De hallottalak zengő orgonádban
 S a patak tükrén megláttam a lépted.

Kozma László

MÚLT ÉS JELEN

Eduard Beneš cseh politikusnak Prágában nemrégiben szobrot emeltek, ezzel kapcsolatosan a széleskörű vita bontakozott ki. A Magyar Nemzet Bohumil Doležal neves cseh politológust szólaltatta meg.

– Eduard Beneš jelképezi a második világháború utáni felfogást, miszerint minden, ami a csehszlovákiai németekkel és magyarokkal történt, teljes mértékben jogos volt. Mire vezethető vissza ez az újabb kori cseh politikai felfogásban magát máig makacsul tartó, a tiszta nemzetállam eszméjét előtérbe helyező felfogás? (Somogyi Mátyás)

– Ez a már doktrínaszerű szemlélet abból indul ki, hogy ez a háború a jó és a gonosz erők összecsapása volt, s Csehszlovákia a jók oldalán állt. S mint győztest, nem terheli felelősség a háború utáni időszak történéseiért. Az elűzetés, a jogfosztás, a deportálások e felfogás szerint az előzmények – tehát a német megszállás és terror – következményei. Az ilyen felfogás méltatlan a felnőtt emberhez, mert mindenki a saját tetteiért felel, s a felelősség nem hárítható a viselkedést meghatározó okokra. Nem normális, hogy egy íratlan doktrína szellemében, hatvan évvel a háború után a Cseh Köztársaság Magyarországhoz úgy viszonyuljon, mint győztes a legyőzöthöz! Beneš egyébként 1948-ig a kommunista párttal teljes egyetértésben érvényesítette politikáját. Abban a katasztrofálisnak mondható elképzelésben élt, hogy kompromisszum jöhet létre a demokrácia és a sztálinizmus közt, s ez kizárja közöttük a konfliktusokat. Ismeretes, ez a politika nem semlegesítette a Nyugat és Sztálin közti ellentéteket, s végül is a demokrácia eltiprásához vezetett.

SZEMBENÉZÉS

A múlttal való szembenézés nem történt meg. A demokratikus nagyhatalmak és velük együtt Oroszország a győzelem 60. évfordulóját nem használták fel egykori pozíciójuk reflektálására, de hát egyetlen háborúban sincs úgy, hogy a győztesek liliomfehérek lennének! A háború kegyetlen dolog, amelyben a résztvevők valamilyen mértékben mind besározódnak. Ha a nagyhatalmak önvizsgálatban példát mutattak volna, saját múltját felülvizsgálandó, a Cseh Köztársaság is követte volna őket... Moszkvában 2005. május 9-én az ünnepség az 1945-ös legenda – a jó győzelme a gonosz fölött – szellemében folyt. Az igazság az, hogy a gonosz erői fölött a nyugati demokráciák a brutális keleti zsarnokság erőivel szövetkezve győztek. Nem az elvek, hanem az érdekek szövetségéről volt szó. Így az önvizsgálat elmulasztását illetően a Cseh Köztársaságnak és a közvéleménynek is van egy nyomós alibije. Az évfordulón még a győztes hatalmak sem voltak képesek arra, hogy a háborúra érdemben és tárgyilagosan tekintsenek vissza. Legalább a nyugati hatalmak megtehették volna ezt, aminek a követése a kisebb államoknak nem okozott volna gondot. Ahhoz, hogy a cseh közvélemény és a politikai elit rádöbbenjen az 1945 után történtek problematikus voltára, szükséges egy világos kritikai álláspont kialakítása. Ez lehetne a kiindulópont a gyakorlati lépésekhez. Magyar vonatkozásban el tudom képzelni a dekrétumok visszamenőleges hatálytalanítását, az 1945-ben és utána csehországi kényszer munkára „toborzott” magyarok legalább jelképes kárpótlását. De hát féltő, hogy ezt a kárpótlást az érintettek nem érik meg...

Bohumil Doležal

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE

A Szentlélek Isten eljövetele után a három legnagyobb titkot ünnepli az Egyház: a Szentháromság, az Oltáriszentség és Jézus Szent Szíve titkát. A Szentháromság titkában a szeretet titkát, megváltottságunk, Istenhez-tartozásunk titkát is átélhetjük. Isten nem külső élmény, nem fenyegető hatalom, hanem e lelkünkben áradó Szeretet. „Jóval azelőtt, mielőtt az anyaméhben megfogantunk és mielőtt édesanyánk kihordott volna, Istennek már úgy jártunk az eszében, mint a gyermekei. Később, a keresztelezés ünnepi aktusában megkaptuk ennek a gyermekségnek a formális és szentségi igazolását is, szüleink vették át a nevünkben. Így a keresztelezés aktusa „ratifikálta” istengyermeki mivoltunkat, és mi egy életen át ünnepelhetjük ezt a végtelen kegyelmet. Isten öröktől fogva olyan lényeket akart teremteni a Szellem által, akik részt vesznek az ő életében. „Isten, Urunk Jézus Krisztus Atyja,... Benne választott ki minket a világ teremtése előtt... hogy Jézus Krisztus által fogadott fiává legyünk... szeretett fiában felkarolt minket.” Ez a fel-foghatatlan tény kétséget kelt bennünk. Isten-gyermekségünk talán csak szimbolikusan értendő? Nem, e tekintetben Isten nem tesz különbséget köztünk és Krisztus között. Rajtunk keresztül is ugyanaz a szeretet, ugyanaz az isteni élet áramlik. Nyugodtak lehetünk, hogy az isteni nem osztható, nem darabolható fel úgy, hogy ki-ki megkapja a maga jussát, hanem mindenki a teljes gazdagságnak, az oszthatatlan egésznek az örököse. Szent Pál tanítja, hogy Isten Szellem nem szűkmarkúan adakozik, nem csak egy részét adja önmagának, ahogy az áldozásnál átváltoztatott ostya sem csupán töredék, hanem Krisztus Urunk egész, sértetlen teste.”

Henri Boulad S. J.

**„Immensa et una”
Szentháromság himnusz a Zsolozsmából**

Felmérhetetlen Három-egy,
mindent hatalmad alkotott,
s ámbár időt szabtal nekünk,
e szűk mértéken túlhaladsz.

Önmagadban hordozod
a halhatatlan életet,
munkád: teremő alkotás;
amit kigondolsz, létezik.

Atyánk, kegyelmek Ősoka,
hű képed: egyszülött Fiad,
a Lélek, Kettőtök között
a boldog égi Szeretet.

Belőled, teljes Három-Egy
az Őserő forrásozik,
világunkat hűn élteti
s minden kezdést beteljesít.

Fogadd örökbe tieid,
te koronázd meg életünk,
hazánkba jutva fenn legyünk
örökkön élő templomod.

Ó, Háromságos Egy-Való,
az égi udvar fénye fenn
bennünket is majd töltsön el,
hol énekünk már végtelen. Ámen.

ford. Szabó Géza

BADACSONY

A Badacsony-hegyen, fent, az erdőhatár szélén megbúvó ház és pince között, bazaltlapokkal fedett, virágoktól tarkálló kis udvaron áll egy pergola. Szőlőindák futják be és nyújtanak hűsítő árnyékot a forró napsugarak ellen. Késő ősszel, lombhullás után nagyszerű kilátás nyílik innen a fonyódi partra és a Balatonra, ilyenkor azonban a nagy diófa már zöld pompában áll és levelei csak itt-ott, apró foltokban engedik látni a magyar tengert. Egy nagyobb szabad nyílás azonban mégis akad. Egy letört ág helyén keletkezett ablakon át most a napfényben fürdő szürkés-kék vízen egy fehér vitorlást látok. A diófa fontos szerepet tölt be a környék madarainak életében. Nem messze tőle, fiatal lucfenyő sűrű ágai között feketerigó-pár fészkel. A tojó a tojásokat melengeti, a kormos tollú hím a diófa csúcsán ül és hangosan flótázva őrködik. Különösen hajnalban és alkonyat idején szorgalmas, néha akár egy órán át hirdeti egyfolytában választott területe foglaltságát. Magas őrhelyéről időként csak úgy megszokásból lepillant ugyan rám is, de egyszemélyes koncertjét közben egy pillanatra sem hagyja abba. Néha az erdőszélen tanyázó erdei pinty is el látogat a diófára. Csattog egy ideig, de félénkebb, mint a rigó, és ha észreveszi, hogy feléje fordítom a távcsövet, nyomban visszarepül az erdőbe. A széncinegék pillanatnyilag sem énekelni, sem pihenni nem érnek rá, eleséget hozdanak a szomszédba, a diófán éppen csak megülnek egy pillanatra. Másodpercekre, mert odaát, a szintén diófán csüngő fészekodúban 8-10 éhes fióka várja türelmetlenül a környék gyümölcsfáin gyűjtött kövér hernyókat. A nap csak nemrég kelt fel a lellei part mögött, a diófa szellő mozgatta levelei között meg-megcsillan a tóra simuló széles aranyhíd.

Körben versenyt ciripelnek a tücskök, a magasból vadászgató gyurgyalagok hangját hallom, az erdőszélen egy búbosbanka talán már huszadszor kiáltja: „up-up-up”! Emelkedik a nap, a lombok között átszűrődő fénysugarak furcsa alakú aranylő foltokat rajzolnak a komor bazaltlapokra. Ezt látva a bástya kövei közül apró fali gyík óvakodik elő. Először csak a fejét dugja ki, aztán előbbre jön, megcélozza az egyik napos foltot és a közepén elnyújtózva sütkérezni kezd. A közelben hangyák szaladgálnak, és egyikük mit sem sejtve a gyík mellé téved. A látszólag álmosan napozó kis hüllő villámgyorsan mozdul, és a hangya már nincs sehol. Mély hangú döngéssel egyik kedvenc rovarom, a kék fadongó érkezik. Először a pergola oszlopait veszi szemügyre, aztán a ház fehér falára akasztott fonnott kosárhoz száll. Körbepreng, majd ráereszkedik és alaposan megvizsgálja. Sétál rajta kívül is, belül is, de egy idő után csalódottan abbahagyja és újra a pergolán keresgél. Acélkék szárnyai néha megcsillannak a napfényben. Iva-dékbölcsőt szeretne kaparni petéje számára, de a pergola fája túl kemény, ezt egy idő után a zömök, dúsan szőrözött szép dongó is belátja és elrepül. A másik oldalon, a tatár-lonc illatos virágain kacsafarkú szender szívogat. Csak másodpercekig lebeg egy-egy virág előtt, aztán villámgyorsan odébb szökken, hogy a következőt is megkóstolja. A nap egyre erősebben tűz, de a rigó fittyet hányva a forró sugaraknak, a fa csúcsán újra flótázni kezd. Ciripelnek a tücskök, az aranylő folt közepén békésen sütkérezik a kis gyík, és a lombok között, a szél mozgatta ablakon át már három fehér vitorlást látok.

Schmidt Egon

Egryt idézve: „A festő”

E sziklán mindig itt suhog a
derengő üdvözlét szava...
Egy férfinak a kék tábla előtt
hozza a hírt a nádas angyala.

Rémülten áll... A rettenet
villámlik át a kartonon.
Hessentve emel rá kezét;
grimasz és fény az arcon, ablakon

kiált a belső láng, és mind, amit
lobbant a hegy és önnön mámora,
A titkot ismerő két ujj!
Simone Martini alázata,

az Arany Angyal érkezett, a mű:
fogantatás és születés!
Gulács előtt a hal, Taormina...
Arany-vörös áramütés

rendíti meg a kéz és kép
együtt-egyét sugárzó kozmoszát,
Pásztor libeg s Kristóffal a gyerek,
s fény-sokszögek nagy kerek napon át...

„Gyerekkorom óta máig rajztáblán írok és mindig is hittem, hogy köztem és a természet és a tárgyak között nemcsak kézzelfogható, hanem szellemi, animisztikus kapcsolat van. És azt is, hogy a természet világának és életünk teremtettségének, tárgyainak nyelve van.”

Takáts Gyula

TURULMADÁR

A kárpátaljai Tiszaújlakról gyalogosan is át lehet ballagni a határon a magyarországi Tiszabecsre. Előzőleg azonban még érdemes megnézni a turulmadaras emlékművet, melyet a Rákóczi-szabadságharc emlékére állítottak 1906-ban, a fejedelem hamvainak hazahozatalakor. Az oszlopon tábla: „A kuruc szabadságharc (1703–11) első győzelmes ütközetének és az 1703. július 14–16-i tiszai átkelés emlékére. Helyreállította a Határőr kolhoz.” A sztálini időkben, 1945-ben az építményt ledöntötték. A helyreállítás 1989-ben történt, a fordulat időszakában, amikor megkezdődött az öröknek hitt birodalom felbomlása. Akkoriban a Határőr kolhoz még gazdag, virágzó üzemnek számított, sportpályákat, szórakoztató központot létesített, azóta ezt a gazdaságot is átszervezték. Az emlékmű helyreállításában Keisz Gellért aknaszlatinai ötvös és Lézu Vladimir építész működött közre. A fölvezető lépcsők mellett tábla mutatja azt a pontot, ameddig az 1998-as áradás elöntötte az emlékművet, húsz lépcső volt víz alatt. A turulmadarat tehát az árvíz nem fenyegette, újra a magasból széttelkintve figyelni az itteni változásokat. Reméljük, szebb világot lát, mint elődje, amely az emlékműről kallódások után az ungvári várkertbe került, mert volt idő, amikor betiltatott a turulmadár. A magyar-ukrán határ túloldalán, Tiszabecsen, a református templom mellett áll az emlékmű 1903-ban emelt párja, Rákóczi arcképével díszítve. A buszmegállóban beszédbe elegyedek egy úrral, a vidék történetéről, hagyományairól kérdezem. Nem a kérdésre, inkább annak tartalmára válaszol, azt a verset kezdi el mondani, melyet a Rákóczi-emlékmű tábláján olvashattam: „Itt ragyogott legelőbb a szabadság égi sugára...”

Kozma László

HÉTKÖZNAPI SORSOK

Beszélgetőtársam elbeszéléséből kiderült, hogy nemcsak az emlékművek, hanem az emberi sorsok is összehajlottak ezen a tájon, a vidék népe itt és a túloldalon egyformán hordozott szomorúságot, tragédiákat. Szilágyi Imre édesapja az orosz csapatok bejövetelekor jegyző volt Tiszabecsen. Nem menekült el, hiszen bűne nem volt – ezt kezdetben még köszönte is az új hatalom, hiszen az igazgatásban szükség volt az emberekre – legalábbis egy ideig. Aztán kidobolták, hogy a férfiaknak három napi élelemmel mennie kell „málenkij robotra.” Édesapja akkor nem volt a faluban, lett volna módja a menekülésre, ő azonban osztolni akart a lakosság sorsában, nem használta ki a rendelkezésre álló éjszakát. Fia pontosan idézi a napot, amikor édesapját elvitték: 1944. november 19. Először azt sem tudták, hová kerültek az elhurcoltak, aztán az asszonyok szívós, semmitől sem rettenő makacssággal kiderítették, hogy a szolvyai gyűjtőtáborba. És megindult a menet, mint valamikor, a honfoglalás idején, amikor a magyarság asszonyait pusztította el a támadó: most az asszonyok indultak meg férjükért, fivérükért, a másik irányba. Szolvyán szögesdrót mögött, embertelen körülmények között éltek a férfiak, hajnalonként szekerek szállították el a halottakat. Csomagot, kenyeret, szalonnát úgy lehetett beadni, hogy mellé tettek egy liter pálinkát, azt az őr elvette és elfordult. Bizony, fekete volt az a karácsony az apák, testvérek nélkül. A következő év elején továbbszállították az életben maradottakat, sokfelé szóródtak a Birodalomban. Az édesapa Sztálin szülővárosába, Goriba került. Szilágyi Imre szerint apja a grúzoknak köszönheti, hogy életben maradt, szeretik a magyarokat, neki is a segítségére voltak. Pontosan emlékszik a visszatérés dátumára is: 1949. június 22.

volt az a nap. A hazatérés azonban nem jelentett felmentést az el sem követett bűnök alól: az édesapa sokáig nem kapott munkát, 1952 elejéig nem volt állásban – felesége addig özvegyi nyugdíjat kapott. Azaz, idősebb Szilágyi Imrére valahol fönt úgy tekintettek, mint hogyha nem lenne az élők sorában. Így aztán járt az özvegyi nyugdíj, mert az élő emberrel nem tudott mit kezdeni az a hatalom, amely annyit hajtogatta, hogy a legfőbb érték az ember. Már ezt is különleges kedvezésként kellett fogadni – ebben a történelmi korszakban a felsőbbség úgy gyakorolt kegyet az állampolgárokkal, hogy halottnak tekintette őket. A bélyeg „természetesen” rajta maradt a családon is. A fiúnak mégis sikerült tanulnia, ezt annak köszönhetette, hogy bejutott a debreceni református kollégiumba, ahol a tudományok mellett a tűzgyújtást, szalmazsák-tömést is megtanulta, abban az időben különösen hasznos volt, ha egy oktatási intézmény az életre is felkészít. Végül egyes tanárok jóvoltából sikerült beverekednie magát egy ideológiai szempontból közömbös főiskolára, földmérő lett, apjával együtt járták a határt. Szilágyi Imre megívta a maga csendes szabadságharcát: négy gyermekét taníttatta, mindegyik szépen boldogult. Most a fiához költözik, hogy a család tagjai közelebb kerüljenek egymáshoz. Mikor Mátészalkán elvállunk, szinte bocsánatkérő mosollyal kérdezi:

– De tessék mondani, nem beszéltem én túl sokat? Vajon érdekel-e még ma valakit a történetem?

Én meg magamban csöndesen hozzáteszek még két dátumot ahhoz, amelyet a Rákóczi emlékművén láttam: az édesapa elhurcolásának és visszatérésének napját, melyet a fia márványtáblánál is keményebben őrzött az emlékeztében.

Kozma László

ÚRNAPJA

Úrnapja a szegedi eredetű Lányi-kódexben szentvért nap, a Szentháromság vasárnapját követő csütörtökre eső parancsolt ünnep. Az egyház a nagyheti gyász miatt nem ünnepelhette méltóképpen az Utolsó Vacsora misztériumát, az Oltáriszentség szerzését. Bár csütörtök ősidóktól fogva az Oltáriszentség emlékezetére rendelt nap, mégis sokáig hiányzott a Kenyér és a Bor kiváltságos ünnepe. Kialakulását a kalendáriumi megfontolások mellett az Oltáriszentség sajátos középkori kultusza ihleti. Ugyanis a szentostya megszentelő erejéhez, gonosz és ártalmas dolgokat elűző hatalmához már a kora középkorban számos jámbor képzet és szokás, olykor babona fűződött, amelyeket az egyház is részben helyeselt, részben tűrni volt kénytelen. Másfelől a középkor utolsó századában felbukkanó eretnokségek éppen az átlényegülés misztériumát vették tagadásba, amelyekre az egyház az eucharisztikus hit ünnepélyes megvallásával felelt. Az előzményekhez az is hozzátartozik, hogy valamikor égiháború esetén a Szentségekkel körüljárták a falut, hogy a földeket megoltalmazzák vele. Egyébként is általános szokás volt, hogy az Oltáriszentséget meghordozták a tavaszi vetések között, hogy egyrészt távoltartsa tőlük a természeti csapásokat, másrészt pedig, hogy bőséges termés járjon a nyomába. Az ünnep megkedveltetésére közvetlenül sokat tett a XIII. században Szent Júlianna, lüttichi apáca, aki egy látomásában a teliholdat látta, amelyből azonban egy darabka hiányzott. Mennyei sugallat révén megtudta, hogy a hold az egyházi évet jelképezi, hiánya pedig az Oltáriszentség ünnepe. A látomás megindította Pantaleon Jakab lüttichi papot is, aki később IV. Orbán pápaként az egész egyházban elrendelte az ünnepet.

Bálint Sándor

TANÚSÁGTÉTEL

A magyarremetei templom mostani történetében fontos szerepet játszott egy női szent. A torony földszintjén fennmaradt ábrázolások ugyanis bizánci stílusúak, feliratuk görög. Az ortodox egyház ezért megkísérelte bizonyítani, hogy ez az ő temploma volt, melyre igényt kívánt támasztani. A restaurálás során azonban a szentélyben előtűnt a női szent freskója, akinek a tanúságtétele eldöntötte a kérdést, ortodox szentélyben ugyanis sohasem ábrázolnak nőalakot. Így aztán az ortodox egyház új templomot épített. A freskók között egyébként nem ő az egyetlen nő: a Szent László-ciklus egyik legépebben maradt ábrázolása a görbe kardot emelő leány, ahogy a kun fejét levágja. A többi freskón kemény férfiak: az árpádházi szent királyok, László, István, Imre hámasa. A vitézek mellett azonban megjelenik a női hősiesség is, amely képes a sorsot megfordítani. – Bihar megye területén a katolikus egyházközségeket a Bihari Püspökség szervezte meg. Az 1030-ban alapított püspökséget Szent László király Váradra helyezte át, Remete a Homorogdi esperesség alá tartozott. A Bihar megyei katolikus falvakat 1068-ban a besenyők, 1241-ben a tatárok pusztították. Buda török elfoglalása, 1541 után a megmaradt bihari részek két városa, Várad és Debrecen lett a magyar református egyház megszervezésének központja. 1660-ban a törökök elfoglalták Váradot, 1691-ben Remetét a templommal együtt felégették. A török kiűzése után az itteni falvakban 4–5 családot találtak, Remete teljesen elpusztult. A település azonban megtudott újulni, 1709-ben egy Balog nevű lelkész a templomot is újjáépítette. 1720-ban az egyházközséget már 10 református család alkotta. A templom jelentős középkori freskóanyagot őriz, a fentebb említetteken kívül apostol-alakok, passió jelenetek maradtak meg.

Kozma László

Hajnali harangszó

Kongatom piros harangom, ifjú szívem kongatom.

Szörnyű éj volt: a megőrült csillagok mind vért röhögtek,
vad vigyorral vért köpött a máskor lányos, szűzi hold.
És az Ember: sárkány-magból sarjadt fattya véres rögnek
elfeledte, hogy az arca régen Krisztus arca volt.
Álmodott vad háborút és vér csurgott le testén-lelkén
s népek közt és szívek közt a szivárványhíd leszakadt...
Jaj, mocsár van, förtelen van még mindig a lelkek telkén,
Sátán gubbaszt éltünk fáján s mind levágja ami jóság
bimbósodva kifakad.

Elég volt az éjszakából! Álmodjunk már hajnalt végre!
Milliónyi kakas torka! kurjants, hajnalt hívogass!
Minden szívből, piros szívből kukorékold fel az égre!
Mindent vándort útra küldj és minden csírát szólogass!

Kongatom piros harangom, ifjú szívem kongatom.

Undorít a lápos róna. Szent magasba lesz lakásom:
égig ér a jóság tornya, már ezentúl ott lakom,
s két szemem csak ámul minden apró élet-mozduláson
s kongatom piros harangom, ifjú szívem kongatom.

Most idézlek minden szépség, minden dolgok színessége,
minden magból minden élet, minden szívből minden
jóság jöjj elő!
Színesedjetek harasztok, mókázz virgonc ágak vége,

bár már dér puhít kökénykét s zúzmarás a legelő.
Hollószárnyban is pír lappang s minden ember-szívbe
mélyen

vár a jó mag, melyet egykor elszórt a nagy Magvető;
minden szívből minden bíbor hajnalodj most
szent-kevélyen!

Csábíts célok mágnesujja, lábat messze szöktető!
Minden munka célhoz érjen, darvak szárnya délre szálljon,
minden bokron szél zenéljen, felhő, forrás fussatok,
égi jóság harmatozz s légy mézes szó a szitkos szájon!

Kongatom piros harangom, ifjú szívet kongatok.

Nem vagyok én mesehős és kis harang az én harangom,
mégis, mégis azt kívánom, minden ember hallja meg,
s Afrikában, Indiában, északsarkon, déli sarkon
minden dühtől sápadt arcot szégyen pírja marja meg!
Kis harang az én harangom, ám ha rája rezonálna
minden szív és összekongna: úgy megnőne szózatom,
mint a végítélet holtat létre keltő harsonája...

Kongatom piros harangom, ifjú szívem kongatom.

Uramisten add meg nekem, úgy zenéljen kis harangom:
kongásában minden testvér élte titkát lelje meg:
társat sejtсен szíve mellett, aki koldusan barangol,
testvért, vele együtt sírót, aki álmokat temet...
Mondogassák a szegények: lelkük kottájára kongat;
gazdag mondja: bennem is még emberség után kutat,
és a vének: ránk köszönti régi, ifjú hajnalunkat,
ifjak, lányok: a szívünkbe szórja szét a hangokat.

Tánc feszüljön a harangban: hajnaleMBER szIrom-tánca,
mely magyar lányt, tót fiúcskát testvér-táncra pöndörít,
gyermekkezét gyermekkézbe, lelket fűzzön tavasz-láncba!
Gyűlöltünk már Kain óta vérvásig, csömörig!
Átkozott, ki most sem áll a testvér-csókos hajnal-táncba!
Átkozott, ki székelyt gyilkol Szent Istvánkor, zsidót
gúnyol szombaton.
Kongatom piros harangom, ifjú szívem kongatom.

És ti vándorok, kik jártok társtalan és rácsavartok
lábatokra minden utat, hímes ösvényt: menjeteK!
Testet öltött vágyaim, Ti vándorútra vert csavargók,
szeretettől szőnyegelt út hátán halkan lépjeteK,
nyitott ajtó, ölelő kar, lágy kenyér, telt kancsó várjon,
szívem hangja égjen minden testvérhívó mondaton,
s aki elhunyt, lágy szemére béke, béke, béke szálljon...

Kongatom piros harangom, ifjú szívem kongatom.
1923

Mécs László

KÓRÓDSZENTMÁRTON

Mécs László fentebb idézett verse a trianoni megrázkódta-
tás után hozott új szint a magyar költészetbe, a befelé for-
dulás helyett tettekre hívott. – Erdélyi kirándulásunk során
a Küküllő-vidéki Kóródszentmártonban rendkívüli élmény-
ben volt részünk: meghallgathattuk a tatárjárás előtt öntött,
ma is működő harang zengését. Elmúlt nemzedékekkel,
magával a történelemmel kapcsolt össze ez a hang, arra
emlékeztetve, hogy a mulandó események mögött van va-
lami állandóbb, véglegesebb, amire talán jobban kellene fi-
gyelnünk.

Kozma László

KÖZÉPKORI HARANGOK

Az erdélyi harangokkal kapcsolatos személyes élményéről Benkő Elek a következőképpen számol be „Erdély középkori harangjai és bronz keresztelõmedencéi” címû könyvének elõszavában: „E sorok írója frissen végzett régészként 1979 januárjában foglalta el muzeológusi állását a széke-lykeresztúri múzeumban. Munkája kezdetén került sor a középkori eredetû, építéstörténeti talányok sorát felvetõ széke-lykeresztúri római katolikus templom részletes bejárására, amibõl természetesen a torony és a régi harang megtekintése sem maradhatott ki. A harang vállán öt gyönyörû, ötvösmûvû relief sorakozott. Keresztre feszítéssel, író evangélistákkal, továbbá két trónoló király alakjával. Az igazi meglepetés nem a medaillonok különleges szépsége volt, hanem az, hogy ezek a jellegzetes díszítmények megismétlõdtek a környék több bronzemlékén, így az elsõ világháború után elpusztult küsmödi és tarcsafalvi, valamint a ma is meglévõ vágási harangon, nem utolsósorban pedig felbukkantak az 1440-ben öntött segesvári keresztelõmedencén, bizonyos Jakab (Jacobus) harangöntõ munkáján. A Magyar Nemzeti Múzeumban õrzött szentábrahámi harang igen közeli párját Dávid László segesvári lelkész útmutatása nyomán a középkori Küküllõ megyében fekvõ Kóródszentmártonban sikerült megtalálni.”

Harangok

A mosolyok lent könnyekké válnak
Ebbõl lesz a harangok érce.
Hogy hirdessék, ami bánat
S csendüljön öröm-ének.

Kozma László

HARANGOK SORSA

Benkő Elek az 1980-as években középiskolásként, régész-hallgatóként művészettörténész édesanyját, B. Nagy Margitot kíséri Szeben megyei topográfiai gyűjtőútjára. „Megtanultam mellette fényképezni; ha kellett, másztam, mértem és segitettem a részletek tisztázásában. A Nagy-Küküllő völgyéből, Székelykeresztúr, Segesvár és Medgyes környékéről kiinduló, majd megyéről megyére haladva a mai államhatártól a Kárpátokig terjedő teljes területet átkutató gyűjtőmunkánk során nemcsak arra döbbenhattünk rá, hogy gyűjtésünk a vártnál is gazdagabb eredménnyel járt, de arra is, hogy a vizsgált bronzemlékek meglepő természetességgel rendeződtek kisebb, korok, városok és mesterek szerint tagolódó csoportokba.”

Algyógyalfalu – Hunyad megye, Románia

Református templom. Lappangó vagy elpusztult középkori harang. Az 1796. február 1–4-én felvett vizitációs jegyzőkönyv szerint a nagyobbik harangon a következő felirat látható: „Vagyon még az oldalán kirajzolva egy szív felett keresztbe tett kettős kulcs. Utána a b. Szűz Mária képe fiát ölébe tartva, a Sz. Lélek képe, egy mezőben való galamb formában, az Atya Isten pedig egy trónusban ülő formailag.” A MOB a 153 kg-os, 1917-ben háborús célokra rekvirált és Déván letétbe helyezett harang felmentését javasolta a beszolgáltatás alól. Az ekkor készült fénykép az erdélyi emléanyagban szokatlan formájú harangot ábrázol, melynek peremét három bordából álló köteg díszíti. Vállán kétszeres sima bordakeretben minuszkulás felirat. A feliratos sáv alatt zarándokjelvények sorakoznak, köztük egy Szent Servatius püspökbüszttöt angyalok között ábrázoló maastrichti zarándokjelvény biztosan azonosítható. Teteje kúpos, alatta három körbefutó borda...

Az 1918 júliusában visszaszolgáltatott harangot a felgyógyi románok 1919 márciusában elvették. Utóbb a harang visszakerült Algyógyra, saját helyszíni szemlénk során azonban már nem találtuk.

Dés Kolozs megye, Románia

1887-ben elhasadt és újraöntött harang. Rómer Flóris rajza szerint peremét abroncs tagolta, palástja csaknem hengeres, vállán sodrott bordakeretben minuszkulás felirat futott körbe: + *ave + maria + gracia + plena + i + n + r + i*. 1477. A szavakat latinkeresztek választották el, az évszám első számjegye előtt kis rombusz állt. Vállának íve megtört, teteje lapos. Az 1642. július 25-i tűzvészben elpusztultak a harangok, ezért a Bőgő nevű harangot „mely régi antiquitás goth felirattal volt ellátva, hihetőleg I. Rákóczi adományozhatta, valamely magyarországi egyháze volt” (Kádár); a harang 1808-ban meghasadt és újraöntötték, súlyát ekkor 8 mázsa 90 fontra egészítették ki; az 1849. május 6-i „nemzeti nagyünneplés” után a szabadságharc céljaira felajánlott harangot a város saját költségén Kolozsvárra szállíttatta; 1851-ben megrepedve kapták vissza, ezért ismét átöntötték.

Benkő Elek: Erdély középkori harangjai és bronz keresztelődencéi.

Gagynak (Erdély) van egy érdekes harangja, mely a miatt nevezetes, hogy az Rákóczi Ferenc forgalomból kiment rézpénzeiből öntetett. E harangnak másik hason párja 1848-ban ágyúvá öntetett; minő szeszélyes játék a sorsnak, hogy a szabadság pénzéből Isten dicsőségére zúgó, a híveket imára hívó harang lesz és a harang ágyúvá válik, hogy a honnak szabadságát, Isten e legszentebb adományát, oltalmazza.

Orbán Balázs

LÁSZLÓ

I. László király 1077-ben lépett trónra, 1095. július 29-én halt meg. Hivatalos kanonizációja 1192-ben történt meg. A győri székesegyház oldalkápolnájában oltáron áll hermája, aranyozott ereklyetartó mellszobra, az egyik legnagyobb magyar képzőművészeti remekmű. Ragyog róla a fenség, a sodronyzománc-díszítés a férfias, nemes fő sugárzó tekintete, mely az elpusztult váradi lovasszoborral állt kapcsolatban.. Szent László kultusza különösen Erdélyben virágzott. A Váradon alapított négytornyú székesegyház előtt állt bárdot emelő, gyönyörű lovasszobra, a középkori magyar szobrászat remeke. A török hódoltság vége felé azonban, micsoda magyar tragédia ez is, alig harminc évre birtokába vette a várost a török, s a Kolozsvári testvérek e páratlan művét, a mellette álló Szent István és Szent Imre szobrával együtt ledöntötte és Belgrádban ágyút öntött belőle. Az Árpád-házi szent királyokról, köztük Lászlóról évtizedek hallgatása után annak idején először Dümmerth Dezső történész írt könyvet. A vele készült beszélgetést felidézve, szinte testközelben láthatjuk László királyunk alakját. Így például Szent Lászlóról azt is megtudhattuk, hogy a lova neve Szög volt. „A krónika László királyról sok olyan apró részletet őrzött meg, melyek csak közvetlen megfigyelésből származhattak: például a mogyoródi csata előtti éjszaka leírása, hogy a kezükben tartva a lovak zabláját, a vitézek hogyan virradtak rá a következő napra, és hogy milyen módon harcolt Salamon vitéze, a bátor Opos. László király megjelenéséről tudjuk, hogy egy fejjele magassabb volt, kimagaslott a tömegből, és hogy nagy volt a keze és a lába, ami szintén arra utal, hogy szemtanúk emlékezései maradtak meg. Szemben Szent Istvánnal, akinek a legendák szerint alig nyílt mosolyra az ajka, László derű-

sebb egyéniség volt. A somogyvári kolostor felszentelésére érkezett, világlátott francia szerzetes pedig jelentésében „elegáns királynak” nevezte. Miközben harcos, vitéz, könyörtelen is tudott lenni, mert annak kellett lennie, ugyanakkor rendkívül mély érzésű lehetett, aki még ellenségei vesztén is sírva fakadt. Élete vége felé a Monte Cassinó-i bencés apáthoz írott levelében olvashatjuk: „bűnös vagyok, mert a földi méltóság teendőit nem lehet előmozdítani súlyos vétkek nélkül.” Csodáinak leírásában oly sok megfigyelésre utaló apró részlet van, melyek az egész esemény megjelenítését hitelesítik. Nem véletlen, hogy Nagyváradon alapított székesegyházat, és hogy itt, Biharban, nevelkedése színhelyén akart temetkezni is. A betörő kunok elleni győztes csatáinak jelentős része Erdélyben zajlott le. Alattvalói közül minden jel szerint a székelyek népe állt hozzá legközelebb, hiszen akkoriban ez a nép még mindig őrizte élenjáró szerepét a csatákban. S velük együtt László is az élen harcolt. A „kegyes király” emléke legmélyebben talán a székelyek tudatvilágában vert gyökeret, erről számos középkori templom freskódíszítése is tanúságot tesz. Gelencén például a hajó északi falán a Szent László-legenda jelenetei láthatók: Fogadalomtétel, A magyar sereg felvonulása, Az ütközet, A kun üldözése, A párviadal, A kun lefejezése. Az alsó sorban a Krisztus életének jelenetei: Bevonulás Jeruzsálembe, Utolsó vacsora, Lábmosás, Krisztus Pilátus előtt, Ostorozás, Kálvária. A freskó szerkezete Szent László lelkületének képe: életét Krisztus nyomán áldozatnak tekintette, melynek győzelme a kereszttvitel. – A kunokkal 1091-ben vívott csatákhoz fűződik a sziklából fakasztott forrás emléke is. A sziklából vizet fakasztó „új Mózes” népet mentő és népet vezető, daliás harcai igen sok vonást mutatnak az ősi Csaba-mondával.

Sediánszky János

SZENT LÁSZLÓ PÉNZE

A Szent László király tettei, élete, tisztelete iránti érdeklődésem már iskolás koromban kezdett kialakulni, hiszen sok gyermekjáték és cserebere fizetőeszköze volt a Tordaszentlászlón és a falu határában, valamint a környéken nagy mennyiségben előforduló kőpénz, a Szent László pénze, ami tulajdonképpen kerek idomú csigakövület (numilites perforata). A hozzá kapcsolódó legenda egyik változata a következő: „Szent László király a kunokkal vívott csatája alkalmával egyik éjjelen ezen a vidéken pihentette meg kifáradt seregét. A kunok, hogy az üldöző magyarok elől megszabaduljanak, a náluk levő pénzeket eldobálták, arra gondolva, hogy kedves lévén a pénz az üldözők előtt, amíg ezeket felszedik, időt nyerhetnek a menekülésre. Szent László király azonban átlátott a kunok ravaszságán, s buzgó imádságban arra kérte Istent, hogy változtassa át a pénzt kövekké. A király imádságára a sok csillogó arany-és ezüstpénz mind kővé változott, s így lehetővé vált a kunok üldözése és leverése. A másik helyi változat szerint: „A szent életű király az őt üldöző kunok közé aranypénzt szórt. Amikor ezek összeszedésére a kunok mind leugráltak lovaikról, az arany mind kővé változott. Az ezen dühbe jött kunok fogvicsorgatva vették üldözőbe a kezekből kisiklott királyt, amikor a hegy élén feltűnt a magyar seregnek a király segítségére siető zörme. A király a serege élére állt, mire a kunok csakhamar visszafordultak és üldözöttekké váltak, s a csatában mind elesetek. A győzelem emlékét földrajzi nevek őrzik: a hegy ezen részét például Királyerdejének nevezték el. A legendák történeti alapja, hogy Szent László király ezen a vidéken 1091-ben győzelmes csatákat vívott a kunok ellen.

Boldizsár Zeyk Imre

PÉTER, PÁL

Bach, mint a legnagyobb egyházi zeneszerző művészete mindig is csodálattal töltött el, ez nem csak mai, kiforrott érzés bennem, így volt ez a pályám kezdetén is. Sok időt töltöttem műveinek tanulmányozásával, s amikor beteg voltam, ügyetlen ujjaimat a Wohltemperiertes Klavier-ral próbáltam a zongorán mozgásra bírni. Első olyan élményem, mely a zenén keresztül vitt közel az örökkévalósághoz, Rómához kapcsolódik. A metafizikai érzékeimre akkor találtam rá, amikor ösztöndíjjal a római Magyar Akadémián voltam. Előljáróban el kell mondanom, hogy nekem, mint lutheránusnak, egy viszonylag kicsi egyház tagjának a Vatikán, a Szent Péter-bazilika kissé idegen volt, elsősorban a méretei miatt. Egy katedrális előtt persze mindenki porszemmé válik, és nem a hatalomtól, amit a katolikus egyház, mint a legnagyobb képvisel, hiszen eleimen keresztül és is az őskeresztényektől származom, ráadásul bevallom, sohase voltam kérkedő evangélikus. Néhányszor bementem a bazilikába, hallgattam a miséket, és mindig ott motoszkált a fejemben, hogy remélem, nem néznek ki. Egy alkalommal mennyei dallamot hallottam egyik szentélyből, odamentem megnézni, s látom, hogy csuhába és maguk készítette saruba öltözve valamely szegény rend szerzetesei énekelnek egy rettenetesen egyszerű gregorián dallamot, egy kyriét. Egy darabig álltam ott, s egy idő után már tudtam, hogy otthon vagyok. Délután hazamentem és elkezdtem firkálni egy vázlatot egy kottapapírra, csak később jöttem rá, hogy a vázlat témája az a bizonyos gregorián dallam. Ez lett a későbbi Római Szimfónia második tétele. Úgy érzem, hogy ezzel instrumentálisan is el tudtam mondani a hitemet.

Szokolay Sándor

EGY POLGÁR VALLOMÁSAI (regényrészlet)

Péter-Pál délutánján izgalom hatotta át a nyaraló-különítmény idilljét: anyám s a többi szakértő hölgy véleménye szerint minden jel az örömteljes pillanat közeledték mutatta. Biztosra lehetett venni, hogy ezen a délutánon az elegáns, fiatal pesti ügyvéd nyilatkozik és megkéri a házasságában csalódott, puha-édes városunkbeli szépasszony kezét. Uzsonnára a mi tornácunkon terítettek, a szokottnál kissé ünnepélyesebben. Majális-vidámsággal volt telítve a levegő. Az udvarló tűzijátékot hozott bőrröndjében Pestről: az urak cigányt rendeltek estére a városból; a savanyú bor és a szóda már ebédidő óta hűlt a vizesfazekakban. Uzsonnához mindannyian kissé díszesebben öltöztünk fel; nem akartam ünneprontó lenni, és is fölvettem intézeti parádés zubbonyomat. ... Asztalhoz ültünk, mikor az alispánt elhívták a kertbe. Megyei huszár állott odalenn feszes vigyázzban és levelet adott át neki. Föltépte a levelet, visszajött a tornácra, megállt a küszöbön, hallgatott. Nagyon sápadt volt; fekete Kossuth-szakállt viselt; s ebben a gyászkeretben halottfehéren világított most riadt arca.

– Mi az, Endre? – kérdezte apám, s eléje ment.

– Megölték a trónörököst – mondta, s idegesen legyintett. A nagy csendben a cigányzene oly közel hangzott, mintha itt a kertben játszott volna. Az asztal körül, kezükben a hagymamintás csészekkel, mozdulatlanul ültek a résztvevők, valamilyen holtpontra megmerevedett mozdulattal, mint egy némajátékban. Apám tekintetét követtem; tájékozatlan pillantással nézett az égre. – Az ég világoskék volt, híg nyári-kék. Bárányfelhő sem úszott rajta

Márai Sándor.

JÚLIUS

TÖREDÉK

Miatyánk, ki vagy a mennyekben,
rendszerünkben örökös, de bizonyos ismeretlen,
akit nem láttak csak a legendás szentek,
akit a próféták szája a bizonytalan világnak megjelentett,
s akit az elárvult öregek azóta óvnak
reménynek, hitnek, egyetlen kapaszkodónak – –

Szenteltessék meg a te neved,
mert az elfáradt földnek megkegyelmezett.
A jóság tied, ez az egyetlen érdem,
bár inog, de talpon marad minden virág a szélverésben,
és adtál egy falat kenyeret annak, aki ráéhezett,
s tenyered poharából törtszárnyú madár vizet vehetett,
bekecsed rátakartad egy didergő, vézna testre:
szenteltessék meg nevedben az irgalom tiszta rendje.

Jöjjön el a te országod, jöjjön el, ha az a béke,
fehérterítős asztalok, vaj, méz, karaj kenyérke.
Jöjjön az áldott nyugalom, jöjjön,
ugat a láрма, pillanatonként hozzáverődöm,
ha országod az a kert, százéves diófákkal,
amelyben mandula, birsalma érik s örökre nyár van,
ha benne csak a méhek hangrobbanásai dübörögnek,
jöjjön el, Uram, a te mennyei földed,
én olyan türelmes szolgája leszek,
mit aki tudja: végleg hazaérkezett – –

Bényei József

HÁZASTÁRSI BÉKE

A csíkrákosi templom újjáépítését az épület falán található latin nyelvű felirat Zablya Péterhez köti: HOC OPUS FECIT PETRUS ZABLYA. A szájhagyomány az 1574-es felújításhoz mondai elemeket kapcsol. Zablya Péter hatalmas úr volt, kemény, kegyetlen ember. Mindenki félt tőle, de áldott lelkű felesége miatt mégsem gyűlölték. Az asszony nem egészen a maga jószántából ment nőül Péter úrhoz, hanem hálából, mert a törökök rabságából ő váltotta ki. A menyecskére folyton féltékenykedett. Egyszer egy sarkantyú kerekét találta az asszony szobájában, amely a bátyja csizmájáról esett le. Zablya Péter tűzpróbára ítélte a feleségét. Ez abban állott, hogy megtüzesített ekevason kellett a gyanúsítottnak végiglépkednie. Ha nem égette meg, akkor ártatlan volt. Az asszony hiába rimázkodott, ura nem engedett. A Sarlós Boldogasszony képe előtt imádkozott erőért, mialatt Péter az ablakon át az érésben lévő búzát nézte. Hallod-e – szolt a feleségéhez – ha igazán ártatlan vagy, akkor Isten megsegít: arasd le magadban a búzát, különben a tűzpróbát nem kerülheted el. Az asszony keservesen sírni kezdett, majd pedig elaludt. Péter látta ám, hogy száz meg száz csillagba kapaszkodva, angyalok ereszkedtek a búzába. Előttük egy királynői alak haladt. Feje körül glória, kezében sarló. Gyorsan learattak. Péter belátta, hogy gyanakvásáért vezekelnie kell. Búcsút járt, magába tért. Hazaérkezve felesége felébredt. Hálából aztán megépítette a rákosi templomot. A templom titulusa egyébként Kisasszony: a mondát valószínűleg egy Napbaöltözött Asszony-ábrázolás holdsarlója ihlette. A mondának a cselekményen túli lényeges eleme, hogy Mária segítségével helyreáll a házastársak közötti kapcsolatot.

Bálint Sándor

SARLÓS BOLDOGASSZONY

A magyar elnevezés nem függ össze az eredeti egyházi elnevezéssel: Máriának Erzsébetnél történő látogatásával (visitatio). A hozzá kapcsolódó archaikus hiedelmek miatt Sarlós Boldogasszony napját inkább az aratás ünnepélyes népi előjátékának kell tekintenünk. Az aratás a paraszterember életében és munkájában nagy esemény, amelyre bizonyos áhítattal és komolysággal készül. Az élet, vagyis a mindennapi kenyér a régi parasztok szemében Isten ajándéka, valamiképpen Krisztus teste (Oltáriszentség), illetőleg jelképe (Úrvacsora). A miatyánkban is ezért könyörögnek a hívek. Sarlós Boldogasszony, az aratás édesanyja és királynéja gondoskodik a szegényekről is. Telek József szerint a Boldogasszony maga is munkálkodik, arat ezen a napon.

Sarlós Boldogasszony napját Isten elhozta,
A szegény és a gazdag nagy örömmel várja.
Itt van már az aratás, jön az isteni áldás.
Szálljon fel hozzád Mária buzgó hálaadás.

Mária is munkálkodik Paradicsomban,
Angyalokkal és szentekkel a mennyországban,
Szép arany kalászkokat, aratja a rózsákat,
Szent Fia csűrébe gyűjti az igazakat.

Minket is vár Szűz Mária, hogy learasson
Szent Fiának, Úr Jézusnak hogy bemutasson,
Te is arany kalász vagy, de bűnökkel rakva vagy,
Folyamodjál Máriához, akkor el nem hagy...

Bálint Sándor

Sarlós Boldogasszony a szegények és szükségben szenvedők gondviselője, a betegségben és fogságban sínylődők pártfogója, a halottak oltalma. Egyik hazai misekönyvünk Sarlós Boldogasszony ünnepére voltaképpen a keresztyáró napok leckéjét és evangéliumát rendeli. A meghosszabbított leckében Jakab apostol még így tanít: „Testvéreim, ha valaki közületek eltéved az igazságtól és valaki megtéríti őt, tudja meg, hogy aki a bűnöst visszatéríti helytelen újáról, megmenti lelkét a haláltól és betakarja bűneinek sokaságát”. Az Apoc-kódex előírásai, és pedig a „három jeles szolgáltatás” között olvassuk, hogy a premontrei rend halottjainak egyik ünnepén, Sarlós Boldogasszony nyolcadában „az mise elvégezvén, az eledelek idején egy szegénynek annyi prevenda (praebenda) adatik, mint egy atyafiúnak”. A néphagyományban sokfelé máig ismeretes az etetés, vagyis a szegények többszöri megvendégelése a halott üdvösségére, ami nyilvánvalóan összefügg e kolostori, de általában a középkori gyakorlattal is. – Sopron városában a hajdan virágzó nyomorultak, száműzöttek céhe a Szent Mihály templomban levő oltárát Sarlós Boldogasszony tiszteltetére szentelte. A céh feladata az volt, hogy segítsen a börtönben sínylődőkön, továbbá papjuk által lelki vigaszt nyújtottak a halálraitéteknek. Segítettek a szegényeken, özvegyeken is. – Sarlós Boldogasszony áldott állapotában a várandós édesanyák oltalma. Középkori misekönyveink az ünnep vigiliáján emlékeznek meg Mária anyaságáról. Kálmány Lajosnak a szegedi tájon gyűjtött adatai szerint magán az ünnepen valami keveset arasson az asszony is sarlóval, szedjen kalászt, hogy a jószág ne pusztuljon. Ekkor került a szobába a búzaborona néven emlegetett. művészien összefont kalászcsomó is. Ott maradt egész éven át.

Bálint Sándor

Ideje lenne

A favágók kidöntötték az erdőket
A kétségeinket nem tudták kívágni

Az ekék felszántották a szántóföldeket
Szíveinket nem tudták felszántani

A bűvarok megmérték a tengert
De könnyeinken hajótörést szenvedtek

Megfejtették a szanszkrit s a világ valamennyi nyelvét
S elfeledtük lelkünk anyanyelvét ami szeretet

Ideje lenne elkezdni az alázat iskoláját

Pusztai Sándor

Üdvözlégy

Üdvözlégy, Mária, malaszttal vagy teljes
Ki az Úristennek voltál engedelmes.
Angyal hangja zengi, csillag fénye gyullad
Mária, Mária, tevéled az Úr van.
Az asszonyok között lettél immár áldott
Méhedbe fogadtad a világ-megváltót.
Hordoztad a terhét, keresztjét hordozza
Mária, Mária, kivirágzó rózsza.
Fájdalommal szülted lelkünk örömére
– Golgotai úton kiserkedt a vére.
Hogy születés legyen, ne halál a végünk
Mária, Mária, imádkozzál értünk.

Kozma László

ARCHAIKUS MÁRIA-IMÁDSÁG

Koronának három ága,
mennyországnak magossága,
nyiccs kaput, Mária,
nyújcs kezet, angyal!
Be szép piros hajnal van,
kiben Márja nyuguvék,
AZ Úr tölle születék,
pokol tölle töreték.
Neked adom, Mária
testemet-lelkemet,
minden ínségességemet!
Mennországba csengetének.
az angyalok az arannyos misére készülének.
Hajjad, filem, hajjad,
angyalok zengésit
hijat a Jóisten (hijat=hivat)
a lelki mennyekbe!

A legkevésbé elrománosodott csángó falvakban az idősebbek körében még akadnak olyanok, akik otthon kizárólag magyarul imádkoznak, bár természetesen őt is ismerik a templomban használatos román nyelvű imaszövegeket. A fenti imádságot Barta Mihályné Bullák Katalin mondta el, Pusztinában lakik. Szavait idézzük: „Az én anyómtól tanoltam, a máámától. Me régen tudja hogy vót? Ha nem tanoltuk meg, terebuzaszemet tett anyám, s reja kellett térgyeljünk a terebuzaszemre. A Tízparancsolatot magyarul tudom, az ötparancsolatot magyarul tudom, a hat fő igazságot, a négy dógot, amejikkel el kell menni gyónni, tudom.”

Tánczos Vilmos

KIÁLTÁS!

Örvendeznem kellene, mert vendégem érkezett, aki üzenetet hozott otthonról, de én mégis szomorú vagyok. Pedig a látogató egy kedves rokon, a keresztfiam gyereke a vajdasági Bácskából. Náluk is véget ért a tanítás, felpakolta hát az anyja a vonatra, tömött hátizsákjában hozta nekem a hazait, még bort is küldtek vele, könnyes szemmel ízlelgettem, mert azt mondja Gábor, a vendég, hogy tudomása szerint a mi kertünkben termett. Abban a régi kertben persze, amelyet még a nagyapám telepített be szőlővel, de már régen nem a miénk. Nyelem a bort és titokban a könnyeimet, miközben kérdezgetem a gyereket, hogy megtudjam, hogyan élnek mostanában a magyarok a falumban. Azokról a régi bácskai történetekről, nagy vigadozásokról, három napig tartó lakodalmakról már nem sokat tud, amiről viszont beszámol, abban nincs sok öröm. Persze, most is vannak lakodalmak, de csak titokban megtartott esküvők, nehogy híre keljen, Isten mentsen meg ettől. A múlt években is megjelentek a lakodalmakon a rendőrök és behívókat nyomtak a legények kezébe. Vitték őket a horvátok ellen, Vukovár alá, azok nevét is hosszan sorolja Gábor, akiket duplafedelű koporsóban hoztak vissza. Azok jártak jól, akik még idejében elhagyták az országot. Olyasmiről is sokat hallott, hogy amíg a ház népe lakodalomban vigadozott, menekült krajinaiak beköltöztek a lakásba. Elborongok a történteken, azon kesergék: milyen keveset tud ez a magyar fiú hazája múltjáról. Pedig okos gyerek. Kérdezgetem, de nem ismeri királyainkat. Amikor Trianont hozom szóba, csak néz rám repeső pillával. Aztán kinyögi, kissé szégyenkezve: „Nem tanultunk mi az iskolában ilyesmiről...” Egyre szűkebb területre szorítják vissza a kisebbségben élő magyarok nyelvét, kultúráját, hovatovább már csak otthon tudnak egymással anyanyelvükön beszélgetni a vajdasági magyarok. A hivatalok kötele-

zó nyelve a szerb, a beadványokon cirill betűs géppel kell írni. A magyar lapok, folyóiratok élethalálharcot vívnak fennmaradásunkért, a magyarnyelvű iskolák lassan elsorvadnak. Bízatom a vendégfiút, írjon levelet a szüleinek, számoljon be érkezéséről. Egy ideig húzódozik, kifogásokat keres, nem igen szokott ő levelezni. Végül enged, leül, a hajába tűr, megírja a rövidke levelet. Amikor elkészül, átnyújtja, olvasom el és én is írok hozzá néhány sort. Olvasom a levelet, s egyszerre mintha elfogyna körülöttem a levegő. Zúg a fülem, s döbbszerűen látom: cirill betűt kevert az írásába a fiú. Nem tud már különbséget tenni a két írás között. Forróság hullámszerűen bennem, aztán legyűröm felbuzgó indulatomat, nézem csak Gábor kunos arcát, merész állát. Ő a család szemefénye. Egyetlen gyerek. Nagyapja még hat gyereket nevelt. Jól ismertem, s emlékszem, 1941-ben a Himnusz énekelte az utcán, kalap nélkül és könnyes volt az arca. Így várta a honvédeket. 1944-ben kivégezték. A partizánok. Talán erről kellene neki mesélnem. Vagy Mohácsról? Olyan sok Mohácsunk volt. Felhozhatnám példának Kórogy és Szentlászló végzetét. Vagy szóljak a történelemről és a magyarságtudatról? Van annál kínzóbb fájdalom, mint a kisebbségbe szakadt népünk sorvadását látni? Ami indulat még maradt bennem, az is szétfoszlott, amikor megkaptam másnap egyik szabadkai íróársam új könyvét. Abban lapozgatva olvastam egy Maradék nevű szórvány magyar településről, ahol valaha életerős népi kultúra virágzott. Ma halálos csend honol a faluban. És temetőjében már akad olyan fejfa is, amelyre cirill betűkkel írták fel a magyar halott nevét. Hogy holtában se legyen magyar. Becsukom a könyvet, újra elolvasom Gábor gyerek levelét, aztán borítékba csúsztatom és elküldöm. Nem érzek már indulatot, csak fájdalmat és végtelenül szomorú vagyok. Sími, vagy kiáltani kellene most. De ki hallja meg?

Illés Sándor

RÁKÓCZI TÖLGYEI

Álltunk a rajongásig szeretett folyó, a Tisza partján. Felet-tünk valószínűtlenül kék ég, rajta hófehér felhőgombócok, olyanok, mint egy-egy frissen született bárány. Köztük, mint a nyáját őrző pulik, nagyobb, szürkehasú felhők úsztak, s amikor fölénk értek, finom esőcseppekkel jelezték, hogy tulajdonképpen nekik ez a feladatuk. De csak annyi volt az egész, mintha szenteltvízszóróval hintettek volna meg minket. Megszentelt földön álltunk. Tőlünk nem messze a tiszadobi Andrassy-kastély sárgállott számos tornyával. Áradt a Tisza. Fenséges látvány volt a farönköket, ágakat sebesen sodró víz. Maga az őserő, amely bizony tud kegyetlenül pusztító is lenni. Beléptem a partra kifutó sekély vízbe, amely a látványt meghazudtoló kedvességgel loccsant gumicsizmámon. Mintha csak játszani volna kedve. Vagy csak figyelmeztetett, hogy én ilyen is tudok lenni, de akkor szeretni, becsülni, tisztelni kell! De honnan jön ez a rengeteg víz, amely ember emlékezete óta – sőt jóval régebben – csak folyik, folyik állandóan és szalad le a tengerbe. Áramlik, mint ereimben a vér. Életet ad. Viszi a tápláló iszapot. Nem véletlen, hogy honfoglaló őseink is mindig folyók mentén telepedtek le. Ahol álltunk, medrében rohant a folyó, de később az Andrassy-gáton haladva már elöntötte az árteret is. Az évszázados tölgyszekélyes vízben álltak. Befordultunk az erdőbe. A száraz, barna tölgyavár minden lépésünknel hangosan surrogott a lábunk alatt. Az egyik szélső fán fittyet hányva ránk kisárgult citromsármány énekelt. Begyét felfújta, csőrét égnek emelve és egész kicsiny testét átadta a dalolásnak. Alatta a veresgyűrű bokrokon egy őszapó csoport jelent meg. Finom, ke-replőre emlékeztető hangjukon tartották a kapcsolatot egymással. Felmásztunk a gátra, amelyet éppen most erő-

sítettek, így a töltés koronája frissen hordott és elsimított homokkal volt borítva. A puha vizes anyag minden arra járó nyomát megőrizte. Olyan volt, mint egy természetrajz-könyv. Itt egy borz apró, medvére emlékeztető csapása látszott, amott egy rókaé. Aztán a töltést keresztező dámvad csülkeinek lenyomata. Távolabb néhány őz haladt pár métert a töltésen. Majd egy nyest igyekezett át a nyílt területen, hogy minél előbb a fák oltalmába jusson. Természetesen mind külön-külön, más időpontban járhattak erre, de képzeletünk nyomán most egyszerre kezdett nyüzsögni a töltés, mintha az erdei állatok valamilyen mesebeli konferenciát tartottak volna. – Újra az erdőben lépkedünk. Körülöttünk magas kőrisek és tölgyek égbe meredő koronái. Ezek Rákóczi tölgyei, ahogy a néphit tartja. Nagyon sok helyen van olyan fa, ahová valami híres ember – hadvezér, fejedelem vagy betyár – a lovát kötötte, vagy alatta megpihent. Itt ez ll. Rákóczi Ferenc nagyságos vezérlő fejedelemhez kötődik, aki annak idején itt járt. Ennek egyébként meg is van a történelmi alapja. Hát a fák elég vének, de nem annyira, hogy a kuruc vezért is láthatták volna. Talán az apáik. De láttak mást. Árvizet és történelmi vihart. Háborút, alatta haldokló katonákkal. Megérték az Andrássyak üldöztetését, a tiszadobiak nyomorát, az új magyar feltámadást, a független, szabad Magyarország megszületését. Állnak ma is, gyökereikkel szilárdan a földbe kapaszkodva, a sokat szenvedett magyar nép szimbólumaként, amelyet törni, vágni lehetett, de kitépni szülőföldjéről, elpusztítani nem. Pedig de sokan akarták és akarják ma is! Vigyázzatok tovább is öreg cerberusok életünket, hogy ezt a vérrrel termékenyített meseillatú tájat még sok-sok generáción át lakhassa magyar népem!

Legány András

HIT ÉS EURÓPA

Milyen otthonunk, az új Európa? Jut-e hely az Egyháznak, a kereszténységnek abban az Európában, amely épp neki köszönheti kultúráját, vallását? Csak a fejünkben különböztetjük meg a földrészeket, az országokat. Isten egynek képzel el bennünket, egyetlen családnak, és ha valaki a föld másik részén, vagy a földrész másik végében él, azért ő is ember, és arra hivatott, hogy Istent megismerje. Isten az emberhez szólt, az embert meghívta saját életébe. Ez a mi igazi méltóságunk. Ha ezt felismertük, már élhetjük azt az isteni életet, amelyet az Egyháztól kapunk, s ezért kell szeretnünk az Egyházat, mert az Egyház 'anyánk'. Ahogy valaki az édesanyját szereti, úgy kell tekintenünk az Egyházra is, mert a keresztségben itt kaptuk életünk döntő meghatározottságát, mert túl azon, hogy megszülettünk és egy ország vagy egy földrész polgárai vagyunk, az Egyház kegyelmi életre is szült bennünket. Az új Európának az embert kell szolgálnia. Az alapító atyák ezzel számoltak. És az Isten féltékenyen szereti az embert. Ezért mindenki egy egész életet kap arra, hogy visszataláljon Hozzá. Mi is sokat botorkálunk, még az Egyházban is, de Isten felé tartunk. A horizont végén Ő áll, és Ő vár bennünket. Bárcsak lenne annyi hívő keresztény, akinek fontos, hogy ne csak a jólét, hanem a hit szempontjai is érvényesülnének Európa új rendjének kialakításában, mert „az Uré a föld és minden, ami betölti és mindazok, akik laknak rajta”.

Kránitz Mihály

BENEDEK, EURÓPA VÉDŐSZENTJE

A Benedictus nevet már Nagy Szent Gergely pápa eredeti jelentésében említi: Istennek ez az embere áldott, akár a nevét, akár az osztályrészül jutott kegyelmet nézzük. Benedek (Nursia, 480 körül, Monte Cassino, 547.) viszonylag jómódú családból származott, fiatal korában Rómában tanult. Rómában a kereszténység győzelmét a Lateránban, továbbá a Szent Péter és a falakon kívül szent Pál sírja fölé emelt bazilikák is mutatták. Az Istenanya tiszteletére az Esquilinuson épült bazilika. A császárság székhelye azonban Konstantinápolyba került, és a hanyatlásnak indult Rómát barbárok veszélyeztették. Benedek elhagyta Rómát, Subiaco mellett teljes magányba vonult. Nagy Szent Gergely leírta, hogy három esztendő után hogyan vált meg a remeteségtől: Isten „odaállította az emberek elé példának, hogy mint a lámpa a lámpatartón világítson mindenkinek, aki az Isten házában van.” Építő emberként Benedek Monte Cassinón teljesedett ki; Subiacóban a világtól való elfordulás ment benne végbe. Megszerezte a maga fölötti uralmat, és tanítómestere lett az istenkereső embereknek. Egy régi erőd és egy hajdani szentély romjaiból új kolostort épített, és benne egységes alkotmányhoz igazodó közösséget hozott létre. Mindnyájan a közös „szent szabály” szerint éltek, az európai embernek megfelelően összekapcsolták a szemlélődő és a tevékeny életet. Benedek mindezen túl az ígét is hirdette, hogy elvezesse a népet a hitre és az Isten házába. 547. március 21-én véget ért földi élete. „A templomba vitette magát, és gyengeségében a tanítványaira támaszkodva állt ott – kezét az ég felé emelte, így lehelte ki imádsággal a lelkét.”

Szentek Élete

SZENT BENEDEK ÉLETE

Egy napon Benedek ott ült a kolostor előtt egy kőpadon, és olvasott. Egy ariánus gót lovagolt fel a hegyre, és átkozódva, ütlegelve egy megkötözött embert hajszoit maga előtt. A gót, név szerint Zella, azt kívánta a paraszttól, hogy adja oda neki elrejtett javait. A szegény ember nem tudott magán másként segíteni, hát arra hivatkozott, hogy mindenét Cassino apátjára bízta. A gót harcos ezért arra kényszerítette, hogy mutassa meg neki az utat Benedekhez. Amikor Zella megpillantotta a szentet, azt gondolta, hogy – amint az történni szokott – már a megjelenésével, hangjával meg fogja rémíteni. Egyenesen odalovagolt hozzá, és követelte tőle a paraszt javait. Benedek mint mindig, most is nyugodt maradt. Lassan fölemelte tekintetét, ránézett először a harcosra, aztán a megkötözött parasztra. A gót megrendülten földre rogyott. Benedek odaszólította néhány társát, megvendégelte Zellát a kolostorban, és csak búcsúzóul figyelmeztette: óvakodják attól, hogy védtelen embereket szorongasson. – A különös a történetben az, hogy mindenki elérte célját: a szegény ember kincsei, a bizalom és istenfélelem valóban az apátnál voltak. Zella pedig megkapta a legértékesebbet, az őszinte megrendülést és hitet. Mert elindulunk ugyan az úton, a beteljesülés, a valódi cél elérése azonban Istené.

Benedek regulája, az „Imádkozzál és dolgozzál!” mai életünknek is vezérlő elve lehet. Hiszen éppen a modern munkatudomány hangsúlyozza, mennyire fontos, hogy a munkás átlássa munkájának mélyebb értelmét, tevékenysége ne váljon gépiessé. Az ember Isten által teremtetett lény, munkája alkotó tevékenység, belső méltóságának tükré.

Kozma László

KÖRNYEZETSZENNYEZÉS

Úgy látom, hogy az ember az, aki azzal fenyegeti a természetet, hogy megfosztja levegőjétől; s hogy a tapasztalt külső környezetszennyezés tükre és kiáradása a belső környezetszennyezésnek, melyre túl kevés figyelmet fordítunk. Arra gondolok, hogy van valami hiányosság az ökológiai mozgalmakban. Érthető és jogos szenvedélyességgel szállnak harcba a környezet szennyezése ellen, az ember lelki önszennyezését viszont úgy kezelik, mint szabadsághoz való jogainak egyikét. Itt valami egyenlőtlenség van. Meg akarjuk szüntetni a mérhető szennyeződést, de nem figyelünk az ember és a benne levő teremtményi mivolt – ami lehetővé teszi emberi lélegzését – lelki elszennyezésére, hanem egy teljesen hamis szabadságfogalommal védjük azt, ami pusztán emberi kedvtelés. Mindaddig, amíg fenntartjuk a szabadságnak ezt a karikatúráját – tudniillik a belső lelki rombolás szabadságát –, ennek külső következményei változatlanul létrejönnek. Azt hiszem, ennek a fordulatnak meg kell történnie. Nemcsak a természetnek van meg a maga rendje, élete, amit tiszteletben kell tartanunk, ha belőle és benne élni akarunk, hanem az ember a maga bensejében szintén teremtmény és megvan a maga teremtettségi rendje. Nem teheti kénye-kedve szerint, amit akar. Hogy belülről élni tudjon, meg kell tanulnia teremtményként elismerni önmagát, és tudomásul kell vennie, hogy meg kell őriznie magában teremtettségi mivoltának tisztaságát, ha tetszik, a lelki ökológiát. Pál Római levelének nyolcadik fejezete szerint Ádám, azaz a belül szennyezett ember a teremtettséget úgy kezeli, mint egy rabszolgát, eltiporja, úgyhogy a teremtettség az uralma alatt őmiatta és őáltala nyög. És ma mi a teremtettség nyögését olyan erősen halljuk, mint korábban soha.

XVI. Benedek pápa

SREBRENICA

A világ július 11-én emlékszik a srebrenicai tömeggyilkosság évfordulójára. Leginkább az érdekelne, vajon fölfogja-e már végre a közvélemény e szörnyűség erkölcsi súlyát, vajon a felelősök és a segélynyújtás elmulasztói legalább önmagukkal elszámoltak-e sok ezer hadifogoly legyilkolásáért? A béke beköszöntével jutottam el Srebrenicába. Sok köszönet ugyan nem volt a békében, az utat kiégett, elpusztult, néptelen falvak kormos falai mutatták, az elágazásoknál békefenntartók elhagyatott, feldúlt, kifosztott állásai tanúskodtak a szerb ostromról, no meg arról, milyen nehéz békét fenntartani ott, ahol még papíron sem volt béke. Bár már 1966 nyarán jártunk, hónapokkal a daytoni megállapodás után, az egész vidékre láthatatlan teherrel nehezedett az előző esztendő júliusa, amikor a Srebrenicát elfoglaló boszniai szerbek néhány nap leforgása alatt közel tízezer bosnyák foglyot mészároltak le. Szarajevóban kaptuk a hírt, hogy elkezdték föltárni a srebrenicai tömegsírokat. A vidékre érve egy lelket sem találtunk, akitől érdeklődhetnénk. No meg ildomos lenne-e a helybéliektől kérdezősködni: tessék mondani, hol vannak errefelé tömegsírok? Hiszen az itt élők napokig hallhatták a kivégzések monoton zaját, a fegyverropogást, a halálhörgést, utána pedig a földgyaluk morgását. A mészárlás idején a fokozott igénybevétel miatt a kivégzőosztag katonáit, sőt a fegyvereket is folyamatosan cserélni kellett, ahogy utóbb egy vádlott vallotta. Az út mentén, bokrok között sötétre mázolt harckocsi. Amerikai béketeremtők parkolnak. Gondoltam, megkérdem, csak tudják, jó helyen járunk-e?

Ahogy leállunk a tank előtt, és illedelmesen mosolyogva kiszállok az autóból, egy apró, napégette, láthatóan nagyon ideges amerikai katona terem előttem. Embernyi gépkarabélyt szorongat, egyenesen nekem szegzi, felső testét heveder hálózza be. Nem tudom, ő félt-e jobban, vagy én. Sosem szerettem az ideges katonát, mert az előtt lő, s csak utána gondolkodik. A hadfi neve Mr. No volt. Ezt abból találtam ki, hogy bármit mondhattam, határozott fejrándítással annyit vágott rá: „No!” Említhettem neki Srebrenicát, tömegsírt, mutathattam ENSZ-es papírt, térképet, a válasz mindig ugyanaz a „no” volt. De azért nem hagyunk fel a kereséssel. Hamarosan rábukkantunk a városra, amely ma már fogalom. Több is annál. Szomorú jelkép. A cserbenhagyásé: Srebrenicánál az európaiságot és az ENSZ hitelét is eltemették. A második világháború óta nem követtek el Európában ilyen tömeggyilkosságot. S mindezt a világ szemé láttára, úgy, hogy Srebrenica az ENSZ védett városa volt, fölötte NATO-s harci gépek köröztek, a világ legerősebb haderejéé. De nem siettek a segítségére, végignézték a borzalmakat. A bosnyákok meg, akiket az ENSZ az ostrom előtt a tűzszünetre hivatkozva lefegyverzett, nem védhették meg magukat. Utóbb mindezt beismerte az ENSZ, a megszeppent holland katonákat is elmarasztalták odahaza, meaculpázástól volt hangos a New York-i székház. Megtaláljuk a tömegsírt: hátradrótozott kezű, civil ruhás férfiak fekszenek benne átlőtt tarkóval, egymásra dobálva. Alig méternyi földréteg borítja őket. Egy amerikai műhold mutatta ki az elváltozást a talaj felszínén, így azonosították a sírt. Csodákra képes a technika. Csak a halottakat nem tudja feltámasztani.

Szaniszló Ferenc

IMÁDSÁG

Az ima: utazás a saját lelkünk mélyébe, ahol Isten vár minket szeretet-beszédre. Leszállás a forrás mélyére, ahol „ránk szakad” a lét gazdagsága. Imádkozva találkozunk az én kis emberi szellemem Isten Szellemével, az én kis emberi lelkem a Szentlélekkel, így lehetséges lesz az elképzelhetetlen. „Amint az imám áhítatosabbá és bensősegebbé vált, egyre kevesebb lett a mondanivalóm” – jegyezte meg Sören Kirkegaard. A valódi imának nincs szüksége szavakra. Némán, bensőséges szeretetben készülünk az Istennel való találkozásra. Itt más nyelv járja, mint a külvilágban. Szótlán imádság a szeretet csöndjében.

Mikor nekem ötéves koromban kimerítő előadásokat tartottak a napról, a tejútról és a csillagos égről, mindig csak azt kérdeztem: és azután? Mi van azon túl? Mi van mögötte? Már egy gyermek is érzi a hívást a Mindenség távlatából, mert az ő mikrokozmoszában is már benne van a makrokozmosz, belénk van vésve egy olthatatlan sóvárgás az abszolútum után.

Henri Boulad S. J.

Az imaélet mindenestül arra irányul tehát, hogy megvilágítsa és megerősítse a lelkiismeretünket: ne csak ismerje és felismerje az erkölcsi és isteni törvények külső, írott szabályait, hanem élje meg Isten törvényét a maga konkrét valóságában, állandó és tökéletes egységben az Ő akaratával. A lelkiismeret, amely a hitben, a reményben és az önzetlen szeretetben egyesül a Szentlélekkel, Isten saját benső törvényének a tükrévé lényegül, s ez maga a Szeretet.

Thomas Merton

Minden csönded az enyém

Az ágyás így szólt: nekem nincs virágom
Ha kihajt egy, már csokorba kötve
Díszlik, és én elvesztem örökre –
Az ágyás így szólt: nekem nincs virágom,
De mégis minden virágzás enyém.

A patak így szólt: minden aranyam
Kimosták, s én így lettem szegény.
Odaadtam utolsó szemig
De a medrem napfénnel telik,
És éjjel minden csillag az enyém.

Uram, nagy csöndedben éltem én
De elsodorta fényes csöndemet
Jajszó, sóhaj a föld kerekén
De mégis él a Lélek vigasza
Tiszta hit és megváltó remény
És Uram, minden csönded az enyém.

Harmadnapon

Élete már patak, virágok és fénysugarak.
Szétterjed, hogy létünk kapjon körvonalat.

A magból zöld növény lesz, hullámzó búzatenger.
És kéklő végtelenje ragyog csillag-sereggel.

Kozma László

HITE ÉS LELKE ÉLTETI AZ EMBERT

Fölkeresett a minap egy hajdani gimnáziumi tanárom. Idegen nyelvekre okított jó három évtizeddel ezelőtt, s jóságos szigorúságának is köszönhetem, hogy kinyílt előttem a nagyvilág. Tanárom az maradt, aki volt, a szememben semmit sem változtatott külsején a rettenthetetlen uralkodó: az idő. Tartása egyenes, tekintete tiszta, járása fiatalos, eleganciája becsületben megőszült, tisztos öregúrra vall. Nyolcvanhárom esztendő összes terhét hordja a vállán. S a nyolcvanhárból hatvankét évet tanított! Nyugdíjas pedagógusként sem hagyta ott a katedrát, s élete nagy szív-fájdalma, hogy most egy esztendőt kénytelen volt kihagyni. De remény van rá, hogy ősztől ismét lesznek diákjai. Egy főváros közeli település állást kínál neki, s ő vállalja a kijárást is, csak hogy folytathassa, amit több mint hat évtizeddel ezelőtt elkezdett. Micsoda fizikai és lelki erő szorulhat egy ilyen emberbe! Miféle életöszön, ragaszkodás, elszánt akaraterő szükséges hogy valaki a kilencedik ikszhez közeledve ne vegyen tudomást múltó időről, szervezeti gyöngülésről, öregedésről, nyugdíjas tespedtségről! Leszünk-e mi ilyenek? Egyáltalán megérjük-e az ő korát? Ha a statisztikai előrejelzést veszem, az én nemzedékem átlagosan tizenöt évvel rövidebb ideig él majd. Örülhetünk, ha egyáltalán visszakapunk majd valamit a társadalombiztosításnak befizetett nyugdíjlevonásokból. Nem tudom, mi van velünk? Mi történt, hol rontottuk el? Hiszen a mai idősekkel ellentétben többségünk már egy békésebb, kényelmesebb országba született. Tanárom életét világháború, éhezés, nyomor, forradalom és ellenforradalom, üldöztetés keserítette. Olyan világban élt, melyből hiányzott az orvos, mentő, kórház, gyógyszerár a csodakészítményekkel.

Nem volt autó, tévé, telefon, sem központi fűtés, csapvíz, csatornázás. Igaz, az emberek gyalogoltak, nem ettek tartósítószeres élelmet, nem szívtak annyi füstöt, gázt, és ha távoli szeretteikre gondoltak, nem a mobiltelefonhoz nyúltak, hanem tollért, levélpapírért. Katonakoromban Szege-den egy idős fogorvos bácsihoz jártam kezelésre. Már az első világháborúban orvostanhallgatóként harcolt, sebesülteket ápolt az erdélyi fronton. Még nyolcvan fölött is aktívan dolgozott, magánpraxist folytatott. Tőlem, kései bajtárstól nem is akart pénzt elfogadni, alig tudtam legalább az önköltséget rátukmálni. – Csengeri nagyanyám négy gyermeket nevelt föl, s indított útjára. A negyediket jóval negyven fölött szülte. Életének nagyobb részét szegénységben élte le. Két világháború, gazdasági válság, országvesztés, pusztulás – mindebből bőven kijutott neki. Már elmúlt nyolcvan, amikor szélütés érte. Szinte teljesen lebénult, az ő korában már sokkal enyhébb kór is életveszélyes. Nagyanyám erős hittel lábra tudott állni, s fölépült a fiatal szervezetet is tönkretévő agyvérzésből. Még élt néhány évet, s csöndesen, észrevétlenül szenderült el, úgy szállt el belőle a lélek, ahogy galamb röppen föl az égboltra. – A pápa szenvedésének története, haláltusája minden érző embert megkönnyeztetett hitétől, felekezetétől, világnézetétől függetlenül. II. János Pál merénylet okozta sebekkel, gyógyíthatatlan betegséggel vívta már hosszú évek óta harcát. Hite erőt adott neki, ő pedig hihetetlen lelki nyugalommal tűrte a fájdalmakat, nem adta föl a küzdelmet a reménytelen helyzetben. Mert nem fájhat a test, ha sértetlen a lélek. Ha az emberi szervezet erőtlen is, a lélek töretlen, legyőzhetetlen. Akkor is, ha távozik, mert mennie kell. Hiszen nem örökre megy el.

Szaniszló Ferenc

ILLÉS

Illés napja különösen a szegedi és göcseji népnek, valamint a görögkatolikus magyarságnak, továbbá a bajai bunyevácoknak, mohácsi sokácoknak számontartott ünnepe. A kultuszt, amely főleg a Balkánon virágzik, Árpád-kori szakrális népeletünknek még a bizánci rétegeiből örököltük. Máriapócs egyik búcsúnapja Illés próféta ünnepe, egyúttal a Mária-kegykép második könnyezésének (1715. július 21.) emléknapja. A szegedi néphit szerint bármilyen szárazság volna is különben, az esőnek esnie kell Illés próféta napján, illetőleg táján. Ez a hiedelem Az Ószövetség előadásán alapul: a Karmel hegyén remeteszkedő Illés könyörgésére hosszú szárazság után eső hull az égből, ami az egyházatyák tanítása szerint előképe a Megváltó eljövetelének, az isteni irgalom esőjének is.

A Királyok könyve a következőképpen írja le Illés találkozását Istennel: „Bement egy barlangba és ott töltötte az éjszakát. S lám, az Úr hallatta szavát. Így szólt hozzá: „Mit csinálsz itt, Illés?” Azt válaszolta: „Emészt a buzgalom az Úrért, a Seregek Uráért! Mert Izrael fiai elhagytak, oltáridat lerombolták, prófétáidat meg kardélre hányták. Csak én maradtam élve, de most nekem is az életemre tömnek.” Az Úr erre azt mondta: „Menj és a hegyen járulj az Úr színe elé!” S lám, az Úr elvonult arra. Hegyeket tépő, sziklákat sodró, hatalmas szélvész haladt az Úr előtt, de az Úr nem volt a szélviharban. A szélvésznek földrengés lépett a nyomába, de az Úr nem volt a földrengésben. A földrengés után tűz következett, de az Úr nem volt a tűzben. A tüzet enyhe szellő kísérte. Amikor Illés észrevette, befödte arcát köntösével, kiment és a barlang szája elé állt. Egy hang megszólította, ezekkel a szavakkal: „Mit csinálsz itt, Illés?”

Bálint Sándor

Halk szellőben

Nem a dübörgő viharokban:
A halk szellőben az Isten ott van.

Az arcodon is alig érzed
Felüdülnek a messzi rétek.

Szavai gyökerekig szállnak
És harmatot hoz a világnak.

Permetező, szelíd esőket
Hirdesd: a gyöngesség erősebb.

Melléd lép

Néha téli, havazó hitben
Hirtelen melléd lép az Isten.

Vagy orgonás, mámoros éjjel
Szemedbe néz egy lány szemével.

A szavaid torkodra forrnak
Jég-tisztasággá józanodnak.

S megpillantod – fehér káprázat
Az égbe karcolt Golgotákat.

Kozma László

KAPISZTRÁN JÁNOS

2006-ban van a törökök felett aratott nándorfehérvári diadal (1456. július 21–22.) 450 éves évfordulója. A Hunyadi János által vezetett sereg mellett a győzelemben nagy szerepe volt a Kapisztrán János ferencrendi szerzetes által toborzott keresztes hadnak is. Kapisztrán Jánost 1690-ben szentté avatták. Ábrázolásai közül a tiszántúli ópályi görögkatolikus templom freskóját emeljük ki. A XVIII. században épült templomot 1958-ban restaurálták, a mennyeztfreskók is ekkor készültek. Az egyik freskó Szent Istvánt ábrázolja, ahogyan felajánlja Máriának az országot. Oldalt az árpádházi szentek mellett – Szent Imre, Szent László, Szent Margit – Kapisztrán János is látható. Az ábrázolás két évvel az 1956-os forradalom leverése után, a megtorlás időszakában született: Nagy Imrét 1958-ban végezték ki. És ebben az időszakban egy vidéki templom freskóján megjelennek a magyar szentek és nem szokásos ikonográfiával, a hit védelmezője, Kapisztrán János. Bizonyítva, hogy van egy másfajta történelem, amely független a diktatúrától. A templom bejáratával szemközti falon egy másik Mária-ábrázolás látható, melynek háttérébe az ópályi templomot festette a művész: a vidék népe az itteni föld termését ajánlja föl, búzát, dohányt, szőlőt, burgonyát. A portrékban egyes helyi lakosok is felismerhetők. Ez az ábrázolás mintha István király felajánlását ismételné meg, most már a vidék nyelvén kifejezve. Ezek a finom párhuzamok a templom egyéb ábrázolásaiban is megfigyelhetők: a harmadik mennyeztfreskó az átváltoztatás szertartásának égi dimenzióját ábrázolja. Az oltár előtt a pap mutatja be a szertartást, ez azonban tükre annak, ahogyan a mennyei seregek az Urat dicsőítik.

Kozma László

A NÁNDORFEHÉRVÁRI GYŐZELEM

Kapisztrán János Dél-Itáliában, Capestranóban született, főúri családban. Perugiában jogi végzettséget szerzett, ragyogó karrier előtt állt, magas hivatalokat töltött be. Azonban hirtelen megvilágosodással felismerte valódi küldetését, belépett a ferences rendbe, tehetségét a rend megújításának szentelte. Először személy szerint élte a szigorú ősi életformát, majd IV. Jenő pápával megalkotta az obszerváns szabályzatot. Ez a mozgalom valóban képes volt a hívőket az Egyház felé fordítani. János negyven éven át naponta prédikált, gyakran több órán keresztül. Írásai tizenkilenc kötetet tölthettek meg, több száz levele maradt ránk. A magyar rendek először 1452-ben hívták Magyarországra, hogy hirdesse Isten ígését. 1455. február 15-én Carvajal bíboros, pápai követ a budai vár templomában átadja neki a pápa, III. Kallisztusz megbízását és keresztjét, melynek birtokában keresztes háborút hirdethetett a török ellen. Július közepére már hatvanezres sereget gyűjtött össze. A nándorfehérvári ostrom fordulópontja a ferences lelkiség diadala. A keresztesek a parancs ellenére átkelnek a folyón, csatába kezdenek. János döntés előtt áll: merje-e vállalni az ütközetet? Hiszen ezek az emberek éppen az ő lelkiségével indultak meg a kitűnően felszerelt és képzett török katonák ellen: valamikor ő is így dobott oda mindent, változtatta meg az életét. Döntéséhez alázatra van szükség: igen, másoknak is joga van megtenni, amit ő megtett, sőt, joga van a kezdeményezéshez is. János belső harca eldől, megérti: Krisztus mindenkié! Felkiált: „Ez a győzelemnek ama nagy napja, amelyet vártunk! Menjünk ellenük!” A keresztesek támadásába Hunyadi János is bekapcsolódott, szétverték a török sereget. Kapisztrán János ünnepe október 23., halálának napja, ami az októberi forradalom évfordulója is.

Kozma László

NÉZIK A BIVALYAT

Magyarvalkó erősített, kétbástyás kőkerítéssel körülvett temploma dombtetőn épült a XII. században. A meredek domboldal ösvénye kopjafás temetőn át vezet A kerti lakban Kós Károly többször megfordult, innen rajzolta a templomot. Valóban, a kis faház körbefutó emeleti folyosójáról a gyümölcsfák fölött egyszerre kibontakozik a templom teljes perspektívája, melyet innen szinte Kós Károly pillantásával mérhetünk végig. Az építész, író, grafikus, néprajztudós polihisztor elhelyezkedhetett volna Budapesten, ehelyett az erdélyi létet választotta, a kemény küzdelmet, a nélkülözést. Sokszínű tevékenységének egyetlen epizódját idézzük föl: az Erdélyi Szépmíves Céh 1924-es alapítását. Az előfizetési felhívást 1924. március 29-én adta közre a Keleti Újság: „Mi összeállottunk néhányan, kevesen, akik írunk, s akik ki akarják válogatni az Erdélyben dolgozó írók munkáinak legjavát, és keressük e felhívásunk szavával azt a száz embert, akik értékelik is, de fel is ölelhetik, a megvalósítás biztos útjára vezethetik, egyben magukénak vallhatják ezt a vállalkozást és legszebb eredményeit.” A felhívás eredményesnek bizonyult, a Céh 1944-ig működhetett. Kós Károly sztanai otthonát kötötte le fedezetül, de bízott az előfizetőkben, és nem csalódott: akadt annyi hit és lelkesedés, amely életben tartotta a sorozatot. Berzsenyi Dániel sorai jutnak eszünkbe: „Nem sokaság, hanem / Lélek s szabad nép tesz csuda dolgokat.” (A magyarokhoz) A sorozatban jelentek meg Kós Károly történelmi regényei, a kalotaszegi történeti tárgyú Varju nemzetség és az István királyt idéző „Az országépítő”. Az itteni táj Az országépítőben is felbukkan, hiszen István király is megfordult ezen a vidéken. – Magyarvalkó kőfallal körülvett középkori templomát 1600-ban a császári csapatok, 1658-ban a portyázó tatárok gyújtották föl, a Rákóczi-

szabadságharc idején a tetőzet és a toronysisak égett le. Kő szószékkosara, síremlékei a XVII. század végéről, és a XVIII. századból valók. A nyugati karzat aljára másodlagosan felszerelt kazetták egy része a XVII. század végén, XVIII. század elején keletkezett, valószínűsíthetően a Felvinci nevezetű, segesvári képirónak a munkái. Umling Lőrinc 1745-ben készítette a szószékkoronát, 1778-ban pedig ismét az Umling-műhely alkotta meg a 42 táblás festett kazettás mennyezetet. – A temetőben található az 1848-as márciusi ifjúság egyik vezetőjének, Vasvári Pálnak a kopjafája. Vasvári Pál 1849. július 6-án a gyalui havasokban Mariselnél a románokkal vívott csatában esett el. Emlékműve Körösfőn van. – Magyarvalkón a faluban is árusítják az itteni háziipari termékeket, terítőket, díszpárnákat. Már visszafelé mentünk a buszunkhoz, mikor egyik ház előtt megszólítottak: – Hát maguk nem mennek be az istállóba? Már vannak a csoportjuktól ott egy páran. – Igen, hát mit csinálnak? – Nézik a bivalyat. Kiderült, hogy az állatokat mind kihajtották, de egyik utastársunk érdeklődésére megmutatták a bivalyborjút, hát most nekem is eldicsekedtek vele. Beszédbe elegyedtem utastársukkal. Elmondta, hogy a 40-es évek végén apja kuláklistára került, az internálás elől Budapestre menekültek. Ő elvégezte a gépipari technikumot, egész életében szerszámgépek tervezésével foglalkozott, de igazán az állatokat szerette, ahogy ősei. Amikor édesanyja visszakarta a legelőt, kiköltözött a városból, vett lovat, tehenet, birkát. Végül már nem bírta az állatgondozással járó munkát, az utolsónak megmaradt lovat elajándékozta, azzal a feltétellel, hogy bármikor meglátogathatja. Itt, a parasztportán is az állatokról kezdett érdeklődni, rögtön megértették egymást a gazdával, elbeszélgettek a gondokról. – Hát magának is megnyalta a kezét a kicsi bivaly? – kérdezi még felcsillanó szemmel.

Kozma László

JÉZUS-KÁPOLNA

Székelyudvarhely déli végén áll a város legrégebbi, épségben megmaradt műemléképülete, a Jézus-kápolna. A századok során eredetéről, keletkezéséről mondták, történetek születtek. Az idő múlásával ezek folyamatosan színesedtek, új formákat öltöttek. Egyik legismertebb változatát 1853-ban első erdélyi útja alkalmával Jókai Mór így jegyezte le: „Alant egy középkori kápolna áll, Jézus kápolnája; néhány század előtt a tatároktól űzött székelyek a Budvár romjaira vonták fel magukat, s onnan egy székely íjász a sátorban ülő tatár kánra egy nyilat lőtt el Jézus nevében, mely azt szíven találta. A távolság, melyet a nyíl átrepült, mintegy hétszáz lépés. Azon a helyen építék, a lövés emlékére a kápolnát.” Fényképen először Orbán Balázs örökítette meg, háttérben a Budvár sziklás kopár ormával. Vofkori György Székelyudvarhelyet bemutató szép könyvében több fénykép is van a Jézus-kápolnáról: az egyikén havas tájból emelkedik ki a kápolna, mintha falai a tél hidegével is dacolnának. A másikon éppen kibomló zöld lombok, a tavaszi reménykedés időszaka. A kápolna külső falánál álló feszület így vezet fagyból, dermedtségből a reménykedésbe, hirdetve a feltámadás győzelmét. A kápolna építésének idejét az alaprajzi analógiákra alapozva a szakemberek többsége a XIII. századra teszi. A kivitel egyszerűsége korai templomokra jellemző, így a négyzetre szerkesztett négykaréjos alaprajzot kell korhatározónak tekintenünk. A művészettörténészek ezt az alaprajzi típust Németország délnyugati részéről eredeztetik, s a Jézus-kápolnával együtt XIII. századinak tartják. Hasonló négykaréjos kápolnák találhatók még Kézdiszentléleken, Gyergyószentmiklóson, valamint Jákon és Pápócon.

PARADICSOMKERT

A Székelyudvarhelyről szóló könyvet lapozva egy régi, barnult fényképen akad meg a szemem: „A Szabó-féle malom mellett, az alsó hídon áthaladva, az egykori Szigetre érünk, amelyen hozzáértéssel művelt zöldségeskertek terültek el. Ezek közül a legnevezetesebb a fényképen is látható: „Gyerkes Mihály malomszigeti paradicsomkertészete”. A felvétel 1914-ben, épp a világháború kitörésének heteiben készült, szemet gyönyörködtető és békét sugalló. Gyerkes Mihály tanító úr is ott látható a jobb oldali paradicsom-sorban. Ő nem csak a katedrán, hanem a város közéletében is jeleskedett, gyümölcsstermesztési szakkönyvei, valamint a gyümölcsöskertekben végzett oktató munkája révén pedig nemzedékeket nevelt fel az erdélyi gyümölcs-és zöldségtermesztés, az okszerű és hasznos hozó természetvédelem számára.” Milyen gyanútlanok ezek az emberek a képen, a tanító úr egyszerre tervezgeti a gyümölcsstermesztés fejlesztését és a gyermekpalánták nevelését. A kép még napfényben fürdik, nem látható, hogy az égbolt felét már eltakarta egy fekete felleg. Nemsokára a másik felét is beborítja. – Székelyudvarhely határában sétálva, feltűnt, hogy a gyümölcsöskertek között nincsen kerítés: az ember által megművelt hegyoldal nem válik el a szabad természettől.

Almafa

Ne kerítsd be a kertet. Hadd nyíljon a hegyekre.
Lehulló lágy gyümölcsét szelíd őz szüretelje.
Ne zárd el az erdőtől, kerítését ne ácsold.
Borítsák el a földjét füvek és vadvirágok.
És amely dús tenyérrel a gyümölcsét kínálja.
Legyen pirosuló ágad az erdő almafája.

Kozma László

Özönvíz

Ropog a kert, a bokrokat
forgatja már a sárga lé,
mohón a hídlásba harap,
zúdul a csűrkapun elé.

Fölkapja Illés szekerét
sarjústól; s fölpuffadt lovak,
döglött malacok ázalék-
naszádja nő az ár alatt.

Főzőtök-bálnák, paripák
törik a házat, rengetik,
lemarják jobbágykéek falát,
a pince torkig megtelik!

Nézi a székely, könny csurog
bajszára, reszket, úgy kacag:
„Vigyed, Uram, a házat is,
vigyed, ami még itt maradt!

Vigyed az asszonyt, kölyköket,
a böjtöket, az éjszakát,
vigyed a gólyafészkeket,
lássunk világot legalább!”

Dühöng az ár, s az ég alól
rongy falvak úsznak mennybe fel.
A bárka késik valahol,
a víz, a víz csak énekel.

Farkas Árpád

CSOPORTKÉP

Otthon leltározva, egy csoportképről csudálkozik reám 64 esztendő régiségéből sok kedves akkori fiatal és már akkor öreges, de vidám ábrázatú falubeli, nagyjából rokon, az akkor GYÖNGYÖSBOKRÉTA hagyományápoló országos egyesület. Budapest központ látta vendégül Csíkménaság székely település bokrétás csoportját 1940. december 7–10. napjain. Ezerkilencszáznegyvenegy októberétől már érkeztek elszakadt vendégek, rokonok, ismeretlenül ölelkező emberek. Akkor mindenki testvér, rokon volt. A székelyföld minden településén alakultak hívogatás nélkül a KALOT legényegyesületek. Időszerű mostani időben, mikor az arra hivatást érző fiatalok igyekeznek megtalálni a bátorító, testvéri kezet és egyesített erővel, egy akarattal próbálják megőrizni, életre kelteni a felejtésnek indult régi-megtartó hagyományokat. Abban az időben Csíksomlyó barátai – akkor sokkal többen voltak – gyalogosan jöttek feltérképezni a tennivalók sokaságát, jöttek mustármagot hinteni. A „SZÓ” hullámhosszán adták tudomására az arra fogékony ifjaknak a munkábavaló tudnivalók abécéjét. Ennek a közös munkára való országos testületnek a megnevezése KALOT: Katolikus Agráripari Legényegyesületek Országos Testülete. Igen nagy hiányosság volt 1940-ben, hogy a falusi fiatalok több mint 80%-a nem tudott magyarul írni-olvasni. Ebből is valamicskét pótolni kellett volna. Azokon a 2-3 hetes tanfolyamokon a felekezeti iskolát járt kevés tanuló segített javítani a gyenge állami iskolások kifacsart írásait. A csoportképen nem mutatta magát a GYÖNGYÖSBOKRÉTA csoport erkölcsi, anyagi támogatója, Adorján Ferenc, aki segített annak idején a bukovinai székelyek hazatelepítésénél is. Testvére volt Adorján László menasági kántortanító.

Bors Lajos, Csíkménaság

EGY SÉTA RABSONNÉ VÁRÁHOZ

E magas pontról látszik egyfelől a Kis-Küküllő völgye Parajddal; túlfelől a Juhodvize völgye Ilyésmezővel; balra a Firtosnak gyönyörű alakzatú csúcsa; túl rajta, messze távolban a fogarasi havasoknak gyönyörű láncolata; idább a síklódi Nagykő és a szovátai havasok közt hullámszerű hegy-sorok felett, a hegyaljai havasoknak elmosódó képei tűnnek fel. S most lássuk a vár regevilágát. A rege azt mondja, hogy az e várat építő Rabsonné, Firtosné és Tartodné három testvér volt, s mind három várban egyszerre gyűjtötték meg a gyertyát. Tehát e rege mutatja e váraknak egykori építését, jelöli, hogy azok egymással láttani egybeköttetésben voltak s vész idején tűz-jel által adtak hírt egymásnak. Más rege azt mondja, hogy ördögös mesterséggel építette e várat Rabsonné; s egy bűvös kakas és macska hordta fel az anyagot a hegyre. Ez jelképezi azon ropant, szintén emberi erőt túlszárnyaló építkezést, mely hogy miként vitetett végbe, a csaknem meredek hegytetőn szinte megfoghatatlan. Rabsonnét tündérkirálynénak és nagyon furfangosnak tartja a nép rege, ki még az ördögöt is rászedte, mert azzal egy utat alkudott ki magának egy hegy aranyért és egy völgy ezüstért, e bűvös úton oly sebesen haladott táltos lovaival, hogy midőn Tordán első harangoztak, még várában volt, s mikorra beharangoztak, már Tordán volt a templomban; kocsisa egykor kalapját leejtven, le akart szállni, hogy felvegye. Ok nélkül szállasz le – mondá asszonya –, mert az már 5 óra járőföldre maradt el. – Mikor jómagam meglátogattam Rabsonné várát. Áprily Lajos versének is keresve a nyomait, nehezen tájékozódtam a völgy körül emelkedő sziklák között. Egyszerre, mintha a földből nőtt volna ki, felbukkant egy rozoga szekér, vedlett lovacskákkal, idős gazdájuk pár szóval eliga-

zított, merre kell a vár már alig látható nyomait keresni. Átsuhant rajtam a gondolat: talán valamilyen mondabeli szekér jár erre, mindjárt átváltoznak, elsuhannak valamerre a mondák világába. De térjünk vissza az Orbán Balázs által előadott mondához. – Az ördög mind követelte az útért ígért bért; de Rabsonné mind húzta, halasztotta, s szekerezett bűvös útján. De végre ördög uram is elveszté türelmét, s várni többé nem akarván, Rabsonné összehajtván kis kezének szép ujjait, s arra egy aranyat, tenyerébe egy tallért téve, mondá: Ím itt van a hegy-arany és a völgy-ezüst. A rászedett ördög dühösen rohant el, szétrombolva a bűvös utat; de romjai most is megvannak.

Rabsonné várától nyugatra, a Barátság-tető alatti borza-vápában egy barlang van; ott laktak régen a tündérek, azon aranyhajú, habköntösű szárnyas leányok, kiknek Rabsonné királynője volt, s mikor Firtos és Tartodon lakó testvéreihez ment látogatóba, mindig elkísérték.

Egy pásztort egyszer behívtak oda a mulatozó tündérek, három napig énekeltek, muzsikáltak neki, s kártyázni kezdvén, egy nagy kalap arannyal bocsájták el; de ő kimenvén, leönté a földre, s visszatért, hogy még hozzon egy más kappal, hanem ekkor a tündérvilág már eltűnt, s mikorra kiment, hogy künnhagyott aranyát keresse, az szénné változott át. Azonban a tündérek, e vidék ezen kedves lakói kihaltak, s a bűvös barlang elhagyatva áll ottan.

E rege talán azt akarja sejtetni, hogy a várhoz tartozott katonai telep itten volt a Borza völgyében, de a Rabsonnét kísérő harcznokok kivesztek e vár romba dülte után. Egy másik hagyomány azt mondja, hogy a várat Rákóczi András építtette, kinek a vártól északkeletre eső fennsíkon véres csatája volt a tatárokkal. – Valóságos történelem és mesélő fantázia fonódik egybe ezekben a mondákban, felidézve régi korok eseményeit.

Orbán Balázs

Álom a vár alatt (részlet)

... S mentünk. Köddel köszönt a várrom,
bronz homlokán ezüst szalag,
régi vasárnap, régi nyáron
kolomp csengett, patak szaladt...
És egyszer elnyomott az álom
Rapsonnénál a vár alatt:

Harangszó csendült, messze, mélyen,
sötét hullámú, vontatott,
a szellő kék selyem-kötélen
egy mély harangot kongatott.
Kastélyá tornyosult a várrom,
kápráztatott sok ablaka,
s arany-kapun, gyémánt-batáron
kiszállott Rapsonné maga!
Elébe vágtam fúlva, futva
s elálmélkodva szertelen.
"Álmélkodó halász-fiúcska,
templomba nem jönnél velem?
Nem hallod-e a mély harangot?
templomba vár a városom,
paripát kapsz, apródi rangot,
tied a legszebb táltosom..."

Régi vasárnap, régi nyáron
patak s idő hová szaladt?
Hová repült a régi álom
Rapsonnénál a vár alatt? ...

Áprily Lajos

AUGUSZTUS

Templomajtó

Ha belépnék a templomajton lassan
vasárnap déli zsoltáráhitatban,

a tiszteletes úr is figyelne:
eltévedt ember mit kereshet erre?

Harangszó hívott, s én a fázó ködben
régí ritmusra énekelni jöttem.

Elnyújtott zsoltár békességre vonzott:
a kőarcokról lemosta a gondot.

A fújtatóra én is sokszor álltam,
álmaim zúgtak zengő orgonában.

Harangok hívtak, s kergetett az emlék:
hátha még egyszer boldog is lehetnék.

Másodikként az asszonyok sorában
hátha fejkendős, szomorú anyám van.

S ha vége már az istentiszteletnek,
vénenber-csizmák csukják be a csendet.

Ha belépek a templomajton egyszer
torkomban érzett hűvös félelemmel,

a magasság s a tágasság csodája
arcom sejtelmes árnyékokba zárja,

s az úrasztalon kenyér vár a borral,
hogy a megváltás csodáit kóstoljam.

A templomunknak megvan még a titka.
De öregember hogy mehetne vissza?

Bényei József

ÚRASZTALA

A kalotaszegi Nádasdaróc templomát a templom gondnoka nyitotta ki számunkra. A templom ikonográfiai szempontból is jelentős középkori freskómaradványokat, Szent Mihály és Szent Jakab ábrázolást tartalmaz. A templombelsőn a XVII-XVIII. században Gyalui Asztalos János és az Umlingok munkálkodtak. A hajóba és a szentélybe idősebb Umling Lőrinc 90 táblából összetett kazettás mennyezetet készített. Jellegzetes motívumai a könnyed virágkompozíciók, nap, hold, szőlőt, almát, körtét csipegető madarak, kicsinyeit saját testével tápláló pelikán, őrdaru, almafa köré tekeredő kígyó. A feliratos táblák zsoltáridézetet, illetve a mennyezet és a templom készítésére vonatkozó információkat hordoznak. Idős Umling György 1750-ben igényes padmellvédet is készített, egyikre az évszám mellett az akkori kurátor, Jakab György neve is felkerült. Az úrasztala újabb készítésű, a gondnok felhívja a figyelmet a festés színeire: a kalotaszegi bútorok a Trianon utáni évtizedekben is őrizték a magyar zászló színeit. – Apám asztalos volt, már tíz éve meghalt. Én csak az elmúlt évben tudtam meg, hogy a templomunkban álló úrasztalát ő készítette. Évekig hallgattam itt istentiszteletet, vettem Úrvacsorát, apám munkája anélkül volt velem, hogy tudtam volna róla. – A történethez nincs mit hozzátenni: írjuk ide idősebb Baróti János asztalosmester nevét.

Kozma László

SZÉP JÓ NAPOT KÍVÁNOK!

Zeleméri vállára vetett tarisznyával, ócska dzsekiben szokása szerint megindult a kicsi falu főutcáján. Nem valahova, valakihez indult, régóta nem tudatos célok vezetik már ezeken a falusi sétákon. Micsoda? Talán a gyermekkor emlékei, az egykori falu házait, kerítéseit, bokrait és árokpartjait keresi. Talán az egykori, rég halott rokonok kiskapuján szeretne beköszönni és megállni pár szóra. Talán saját árnyékát kutatja az őszi napsütésben.

– Kezét csókolom! – köszönt rá valaki a járdáról. Zeleméri odanéz, lehet úgy nyolcesztendő a kis srác, hátán az újmódi hátizsák, amely lám, elért ide is.

– Szervusz, öcsi! Iskolába mégy?

– Igen. Hát a bácsi? – Mit is mondhatna? Hiszen nem megy sehova. Csak úgy ismerkedik a faluval. Aztán a gyerekek megy tovább, majd jön újabb, másik, csoportosan is jönnek, és mindegyik nagyot köszön Zelemérinek, kissé énekelve:

– Kezi-i-i-t csókolom-o-om! – Mint amikor a tanítás végén egy-egy osztály közösen búcsúzik a tanártól. Vagy amikor a tanterembe lépő idegent felállva és énekelve köszöntik. És Zeleméri csodálkozik: ebben a faluban vagy a pedagógusok, vagy a szülők még fontosnak tartják, hogy megtanítsák a gyerekeket köszönni. Mindenkinek köszönni. És Zelemériben felrémlik a nagyanja, ahogyan a lelkére köti az utcára induló gyerekeknek: – Aztán köszönj ám, kislfiám! – Mindenkinek? – Mindenkinek. – Ha nem ismerem, akkor is? – Akkor is. Ha megnősz, majd megismered. – Mert a falu törvénye ezt diktálta: köszönni kell a másik embernek. Vagy azért, mert már felnőtt, vagy csak azért, hogy észrevegyen bennünket, ha elmerül gondjaiban. Ha idegen is, dolga lehet itt, és sose lehet tudni, ki az az idetévedt ember.

Mert a falu törvénye ezt diktálta: köszönni kell a másik embernek. Itt még élnek az ősi törvények és Zeleméri jobban odafigyelt az iskolába sereglő kicsi emberekre. Még a mosoly is kiült a szája szögletébe.

Így aztán nem csodálkozott azon se, amikor egy vizeskannát cipelő öregember köszönt rá a járdáról:

– Jó napot kívánok! – Jó napot! – bólintott vissza és úgy érezte, a tüdeje megtelik valami tiszta, friss, ereket és érzéseket tágitó levegővel. Ment, ment az utcán, most már nem is azért, hogy megálljon a templom mellett, megnézzon egy-két oszlopos tornácos házat, hanem csak azért ment, hogy találkozzon emberekkel és köszönhessen. A harmadik alkalommal már ő köszönt előre és boldog volt, hogy még ezt sem felejtette el. Még tud előre köszönni, s ha kalapja vagy kucsmája lenne, tán azt is megemelné. Azon nem csodálkozott, hogy az idősebbek elhaladván mellette, megállnak és viszszanéznak. Így van rendjén. Egy ekkora faluban nem olyan gyakori a gyalogló idegen. Nem árt tudni, merre megy, mi a célja. És Zeleméri már-már restelkedni kezdett, hogy semmi dolga itt, csak úgy kószál, kerülgeti a tegnapi esőből itt maradt poccsolyákat és valami belső melegséget érez, ahányszor elhangzik a régen megtanult, mára már lassan feledésnek indult egyszerű szó:

– Jó napot kívánok! – Jó napot hát, kicsiny falu. Jó napot mindenkinek, aki nem felejtette el a köszönés jó ízét és aki megtanította ezekre az ízekre a gyermekeket is. Hátha ők őrzik majd. Túl a gyermeki koron, akkor is, ha elkerülnek innen. Vagy hátha majd egyszer ugyanitt, ugyanebben a faluban egy visszatévelygő ember szívét ugyanígy melegíti a megőrzött köszönés. – Jó napot – fogadta Zeleméri az üdvözlést és magában hozzátette: – és köszönöm.

Bényei József

HAVAS BOLDOGASSZONY

MÁRIACELL

A máriacelli kegytemplomot a 17. századtól kezdve a Habsburg-ház nemzeti szentélyeként tisztelte. A kegytemplomnak ugyanakkor számos magyar vonatkozása is van, az északi oldalon Szent Imre, Szent István király, Szent László kápolnájába térhetünk be egy fohászra, ezen az oldalon a kápolnák nagy részét magyar főúri családok építtették, így Alexandriai Katalin kápolnáját is. A Mária románkori kegyszobrát őrző kápolna a főhajó közepén áll. A külső ív ormán a 14. századból, 1369-ből származó kettős portré látható, mely minden valószínűség szerint Nagy Lajos magyar király és hitvese, Erzsébet arcvonásait örökíti meg. A királyi pár volt a gótikus kápolna építtetője. A pompás ezüstrácsot I. Ferenc és Mária Terézia adományozta 1756-ban, az alapítás 600. évfordulójára. Ott látható a császári és királyi pár monogramja, a birodalmi jelképek, a magyar Szent Korona ezüst mása is – olvashatjuk a templomot bemutató ismertetőben. A kegykápolna mellett áll Szent Benedek apátnak, Európa védőszentjének a szobra. Egyik legendája szerint látta capuai Germanus püspök lelkét halála órájában, ahogyan a világ egy napsugárban egyesül, és angyalok viszik lelkét az égbe. Benedek szervezőmunkája, tevékenysége a hit egyetemességének kifejeződése, ennek az egyetemességnek számos jelképével találkozhatunk a máriacelli templomban. A főoltár a Szentháromság előtti hódolatot fejezi ki: a hatalmas feszület fölött az Atyát és a Szentlelket ábrázolta a művész, Johann Bernhard Fischer. A kereszt alatt Mária, János és két hódoló angyal szobra áll. Az oltárszekrény egy hatalmas földgömb, két méteres átmérőjű ezüst és arany remekmű, Cristoph Schanternell

augsburgi aranyműves mestermunkája. A főoltár kozmikus távlatokat foglal össze, jelképei a bűnbeeséstől a megváltásig, a Kereszt felmagasztalásáig mintegy összefoglalják az üdvtörténetet, de a földgömb a világ teremtésére, az isteni hatalom mindenhatóságára is utal. Az I. Lipót által adományozott áldoztató-kehely is a földgömböt ábrázolja, kókuszdióból készült, mintha távolabbi földrészeket is belefoglalna a szentség áradásába. – A templom alapításának időpontja a hagyomány szerint 1157. december 21-ike, a főkapu fölött az 1200-as évszám olvasható. A nagy gótikus főkapu fölötti csúcsíves mezőben Golgota-jelenetet ábrázol a márvány dombormű. Alatta jelenetsor látható. az Oltalmazó Szűz előtt ott térdepel Nagy Lajos, a magyarok királya (1342–1382). Hálából a törökök fölötti győzelemért Mária-képet ajánl fogadalmi ajándékként a Szűzanyának. (A képet a templom emeletén látható kincstári oltár őrzi.) A kapuzat domborművén látható a magyar címer az apostoli kettős kereszttel, a másik címer az árpádsávokkal és az Anjou-liliomokkal. A felirat: „Lajos, a magyarok királya az Irgalmasság Anyjának közbenjárására győzedelmeskedik a törökökön.” A kegylvár felépítményét Kilian Werlein apát készítette 1726-ban. A kegyszobor Ausztria Nagyasszonya: Magna Mater Austriae. A hársfából faragott szerény román kori szobrot több évszázados szokás szerint díszes barokk köpeny borítja. – A magyar szentek kápolnái, történelmünk egyes eseményeinek ábrázolása, Mária tisztelete a magyarországi hívők számára is otthonossá teszik Ausztria legjelentősebb búcsújáró helyét. Magyarország szabaddá válásakor Mindszenty József hercegprímás hamvai végakarátának megfelelően innen indultak az esztergomi bazilika kriptájába, jelezve azt a lelki, szellemi kapcsolatot is, ami a népeket a hit egyetemességében forrasztja össze.

Kozma László

SZÍNEVÁLTOZÁS

„Hat nap múlva Jézus maga mellé vette Pétert, Jakabot és testvérét, Jánost, s fölment külön velük egy magas hegyre. Ott elváltozott előttük, arca ragyogott, mint a nap, ruhája pedig olyan fehér lett, hogy vakított, mint a fény. S íme, megjelent nekik Mózes és Illés, és beszélgettek vele. Péter erre így szólt Jézushoz: „Uram, jó itt nekünk! Ha akarod, csinálók ide három sátrat: egyet neked, egyet Mózesnek, egyet pedig Illésnek.” Amíg beszélt, hirtelen fényes felhő borult rájuk, s a felhőből szózat hallatszott: „Ez az én szeretett Fiam, akiben kedvem telik, őt hallgassátok!” Ennek hallatára a tanítványok arcra borultak, s igen megrémültek. Jézus odalépett hozzájuk és megérintette őket: „Keljetek fel, ne féljetek!” Amikor tekintetüket fölemelték, nem láttak senkit, csak egyedül Jézust. A hegyről lefelé jövet Jézus rájuk parancsolt: „Ne szóljatok a látomásról senkinek, amíg az Emberfia föl nem támad a halálból.” (Máté 17, 1–9) – A Színeváltozás misztériuma elővételezi a feltámadást, a testnek azt az állapotát, ami nem halál, hanem egy teljesebb lét megvalósulása. A tanítványokat eltölti az Istennel való együttlét öröme, nem lepődnek meg a rendkívüli történéseken. Szeretnék megnyújtani a percet, sátrat készíteni, ami a hazaérkezés szimbóluma. A lakhely azonban még nem készülhet el, a világ önzése nem sátorcölöpöt ver a földbe, hanem keresztfát. Az együttlétet, a harmóniát Krisztusnak kell helyreállítania. Mikor beteljesedik áldozata, tanítványai meg fogják érteni a Színeváltozás mélyebb jelentését is. A Színeváltozás az isteni Lényeg megnyilvánulása, anélkül, hogy a testet megérintené a halál. A kereszthalál áldozatával Krisztus a nehezebb utat választja, elfogadja földi létünk mulandóságát, hogy ezáltal az Örökkévalóba emelje.

Kozma László

LÁTTA ÉS HITT: A TORINÓI LEPEL

A feltámadás eseményének, ama nagyszerű, és örök sorunkat eldöntő pillanatnak, mely végleg megadta a világ létének értelmét, nem volt élő tanúja. A kereszthalált követő harmadnap reggelén Mária Magdolna ment ki elsőnek a sírhoz, még „a hajnali sötétségben”. De már csak a lezajlott esemény nyomait látta: az elhengerített követ, és az üres sírt. Meg az életre támadott Mestert, akit először zavarában a temető kertészének nézett. Majd eksztatikus örömmel szívében futott az apostolokhoz, hogy elvigye nekik a Feltámadott üzenetét. Zihálva törtek fel remegő ajkai közül az alig érthető szavak. Péter azt hitte, valami megzavarta. Azért elindult a sírhoz, János kíséretében – felgyúlva a nagyszerű reménytől –, hogy megnézzze, mi történt. János ért oda elsőnek, de nem lépett a sírkamrába, csak Péter után. És János, aki evangéliumában harmadik személyben beszél önmagáról, egy mindössze kétszavas, de tömörségében tündöklő mondatban közli kételyektől gyötört lelkének egy életre szóló, robbanásszerű „igen”-jét. „Látta és hitt”. Mit látott? Mit látott, ami egyszer s mindenkorra meggyőzte őt, hogy az imádott Mestert nem lopták el a rómaiak, nem csempészték ki a főpapok, nem történt vele semmi egyéb, mint hogy feltámadott! A halotti lepel úgy feküdt a sírpadon, benne a bokákat és a csuklót rögzítő, meg az áll felkötéséhez használt kendők domborulataival, mint a temetéskor, csak most a test nélkül. A lepel és a test semmilyen más módon nem válhatott el egymástól, csak úgy, hogy a test egy bizonyos pillanatban megszűnt a lepelben lenni, és a leplen kívül jelent meg. A lepel test fölötti része meg a kendők pedig ráereszkedtek a test alatti lepelre. A János elé táruuló látvány, a lepel „tanúságtétele” meggyőzte az ifjú apostolt. „Látta és hitt”.

Víz László

A TORINÓI LEPEL VIZSGÁLATA

A torinói székesegyházban őrzött ereklye, a halotti lepel egyes tulajdonságai nemcsak igazolni látszanak az elmondottakat, hanem a részletekre vonatkozóan is számos tény olvasható ki belőlük. A műszeres vizsgálatok három sarkalatos tényt állapítottak meg: 1. A képmást egyes elemi rostok felületi részének halvány sárgásbarna elszíneződése okozza. 2. A vér valódi embervér. 3. A képmást alkotó elszíneződés okát a szakemberek nem tudtak sem tényszerű, sem hipotetikus magyarázattal szolgálni. A rost-részecskék elszíneződését víztartalmuk elvesztése okozza, amit dehidrációnak nevezünk. Ennek oka valamilyen hőenergia illetve égés fellépése lehetett. Erre utal az 1532. évi chambréyi tűzvészben megégett lepelrészek színének hasonlósága. A leplen található képmás negatív volta már a Secondo Pia torinói ügyvéd által 1898-ban készített első fényképek óta ismeretes volt. Már akkor kiderült, hogy a sötét és világos foltoknak az emberi szem számára megszokott, pozitív képet eredményező együttese a negatív lemezen jelenik meg. Ami csak úgy lehet, hogy a leplen magán a képmás „negatív” van jelen. Hogyan lehetséges ez? – Az olasz és amerikai lepelkutatók felfedezték, hogy a képmás foltjai háromdimenziós információkat tartalmaznak. Ami jelen esetben annyit jelent, hogy a világos és sötét foltok nem esetlegesen helyezkednek el a képen, hanem egy koherens rendszer részeként, és a lepel adott helyén a testfelület egy pontjának a lepeltől való távolságát fejezik ki. Ott sötétebbek a foltok, ahol a lepel érintkezett a testtel, vagy a távolság kicsi (orr, áll, homlok, stb.), a távolság növekedésével a foltok egyre világosabbak, majd egy bizonyos távolságban el is tűnnek.

Víz László

A TORINÓI LEPEL DIMENZIÓJA

A torinói lepel egymás melletti sötét pontjainak matematikai értéket tulajdonítva, az információkat megfelelő műszerrel a harmadik dimenzióban is meg lehetett jeleníteni, másképpen szólva a sötét és kevésbé sötét pontok dekodolásával el lehetett készíteni a Lepel Emberének élethű domborművét. Megdöbbentő a gondolat, hogy ez a dombormű minden valószínűség szerint az Úr Jézus fényképe alapján készített élethű szobor. Adjunk hozzá e kutatási eredményekhez még egy, a korábbi időkből származó felismerést, miszerint a lepel vérfoltjai alatt nincsenek a képmást alkotó elszíneződések, illetve égésnyomok. A tudományos eredmények egy irányba mutatnak, és hihetővé teszik a lepel keletkezésével kapcsolatos hipotézist. Eszerint Jézus feltámadását sajátosságos – és valószínűleg nem a földi fizika világába tartozó – villámcsapásszerű fény- és hangjelenség kísérte, mely felszabadította a Megváltó testét a földi fizika kötöttségei alól, és képessé tette, hogy „megdicsőült” testével a leplen kívül jelenjen meg, később zárt ajtókon hatoljon keresztül, és a vízen járjon. És e fény- és hőjelenségnek az éppen föltámadó testből kellett kiindulnia vertikális irányú sugárzás formájában, hogy torzítás nélkül a lepel anyagába „fényképezhesse” a test frontális és hátoldali domborzatát. A kendő belső oldalán a vérző sebekkel történt érintkezés folytán kisebb-nagyobb vérnyomok keletkeztek. Ezek fölfogták a sugárzó energiát, ami miatt az égésnyomok alatt hiányoznak az égésnyomok. – A kutatások jelen állapotában ennyit tudunk kiolvasni a szent lepelből Jézus feltámadására vonatkozóan, a szenvedéstörténetre és Jézus kereszthalálára vonatkozó tanúságtétel külön elemzést igényel.

Viz László

De profundis

Én azt hiszem, amit már nem hiszek
hogy kinyílik az ég felettem
és lesz erőm még összeesnem
mint a futók vagy szelídek
és elragadnak innen engem

Akaratomon túlra hol
már jobb vagyok mint aki voltam
úszom vízszintes fájdalomban
kiállva azt mit ki nem állok
kipróbálva és elhagyottan.

Nincs szakállam nincs póre ingem
a szél fújja az arcomat
könnyen mint a parancsolat
mondván: nem élhetsz így sem – így sem
és elragadnak engem innen

Már csak idegenekben bízom
fakéregben hamuban tálban
árokban elragadtatásban
hogy elesem végig se bírom
már csak kőben bízom vagy szárnyban

Kőben ami agyondob engem
vagy szárnyban ami fölemel
és az erdőbe ragad el
hogy lesz erőm még összeesnem
és elragadnak innen el

Hús nem vagyok vér nem vagyok
kenyér se bor se másokat
megváltani jó nem vagyok
kinyújtom mindkét mancsomat
nem messiás – csak áldozat

illeszkedik a kő a kőhöz
az ismerős az ismerőshöz
bújja állat az állatot
azt sem bírom mit vállalok
már csak a testi súlyom őriz

Milyen a kezek árvasága
a combok nedves hajlatán
és az utolsó vacsorán?
A kegyelemnek nincsen szárnya
a kegyelem maga a szárny.

Gyurkovics Tibor

ÓMAGYAR MÁRIA-SIRALOM

Nem tudtam, mi a siralom; / most siralommal siránkozom,
bútól hervadok, emésztődöm, / Napvilágomtól szakít el / a
zsidó, fiacskámtól, / édes örömömtől, // Ó, én édes uracs-
kám, / egyetlenegy fiacskám! / a síró anyát tekintsed, / sza-
badítsd ki bújából. // Szemem könnytől árad, / az én lelkem
bútól fárad; / a te véred hullása / az én lelkem alélása. //
Világmindenségnek (világosságnak) világossága, / virágnak
világa: / keserűen kínsztatol, / vas szegekkel veretel (átdöf-
nek). / Ó jaj nekem! én fiam, / aki édes vagy, mint a méz;
/ szépséged mégis meggyalázzák, / véred kiömlik, mint a
víz, // Siralmam, fohászkodásom / kifakad belőlem; //
lelkemnek belső búa az, / amely soha nem veszít hevesse-
géből, // Vegyél el, halál, engemet, / egyetlenkém éljen, /
maradjon meg uracskám, /akit a világ féljen! // Ó, az igaz-
mondó Simeonnak / bizony érvényes volt a szava: / én ér-
zem a bú ama törzsűrésát, / amit ő egykor megjövendölt, //
Tőled el kell válnom, / de nem ily szörnyű valósággal /
amikor így kínoznak, fiam, halállal, // Zsidó! mit teszel /
törvénytelenül? / Mért hal meg a fiam / büntelenül? / Meg-
ragadva, ráncigálva, / ököllel verve, megkötözve / öld
meg. // Kegyelmezzetek meg a fiamnak, / ne legyen kegye-
lem a magam számára; / avagy a halál kínjával / az anyát
édes fiával /együtt öljétek meg!

Az 1300 körül keletkezett Ómagyar Mária-siralom. a belgi-
umi Louvain városának könyvtárában őrzött latin kódexben
maradt fenn. Az anyakódexben van egy latin vers, amely a
középkori himnuszirodalomban „planctus Sanctae Mariae”
néven volt ismeretes, s amellyel a magyar vers egyezéseket
mutat: annak helyenként szó szerinti, nagyjából azon-
ban csak tartalmi, szabad fordítása, utámköltése. Ezért mál-
tán tarthatjuk az első magyar nyelvű versünknek.

VILÁG VILÁGA

Világ világa, / virágnak virága:

keseűen kínzatol, / vas szegekkel veretel.

Az Ómagyar Mária-siralom szövegét Benkő Loránd olvasatában, értelmezésében közzétük. A fenti négy sor kiemelésével magyar nyelvünk tömörítő erejét, költői szépségét szeretnénk bemutatni. Korai szövegemlékeink idejében már élt a „világ” szó kétféle jelentése: egyrészt a „világminőség, földkerekség, emberiség”, másrészt pedig a „fény, világosság”. Jézus az Újszövetségben magát a „világ világosságának” nevezi, ezt a Vulgata a „lux mundi”-val adja vissza. Ennek a latin kifejezésnek a magyar fordítása régi kódexeinkben a „világnak világa”. Eszerint az ÓMS szóképe az ún. figura etimologica különleges fajtája, mert benne az azonos szóalak két elkülönült jelentése szerepel. Ugyanakkor viszont a magyar nyelvérzék nem zárja ki a másik értelmezést sem: a „világ világa” szóismétléssel kifejezett nyomatékosítás, aminek mélyebb filozófiai értelme van: Krisztus a világ lényege, azaz a világ világa, a legteljesebb valóság. Hiszen benne az Ige tökéletes módon lett testté, ezért létezésünk alapját képviseli. Ezt az értelmezést támogatja a „virág virága” megint csak kétféle jelentése. Jézus a Mária testéből fakadt virág, tehát a Mária-virág virága. Másfelől viszont a „virág virága” kifejezés is értelmezhető nyomatékosító jelentésben, mely szerint Krisztus a virágok teljessége, Benkő Loránd szerint „a virágoknak is a virága”, a „virágok legszebb virága.” Hogyan igazodhatunk el, melyik jelentést tartsuk az „igazinak”? Úgy gondolom, hogy az értelmezések között nem kell választanunk: egyszerre van jelen valamennyi jelentés, ad még a latinnál is nagyobb kifejezőerőt az „első magyar versnek”.

Kozma László

MÁRIA ÉS JÉZUS

Rómában, a Szent Péter-székesegyház előcsarnokában található Michelangelo remekműve, a Piéta. A Szűzanya ölében tartja halott fiát, omlanak a könnyei. A művész vésője nyomán megéled a márvány, élő, valóságos könnyek ezek, nem kőből valóak. Az anyag átlényegül, ahogy kifejezi az alkotó eszméit, gondolatait, mintha azt a teológiai tételt igazolná, hogy a megváltásban az anyagi világ teljessége részesül. Hogyan? Pontosan nem tudjuk megmondani, de itt, a székesegyház hatalmas arányaiban elhelyezkedő szobor előtt megsejthetünk valamit ebből az igazságból. Michelangelonak fiatalkori alkotása ez a mű, 1500-ban, 25 éves korában fejezte be. Lezárt, tökéletes alkotás, mégis nyugtalanító, mintha valamilyen különös üzenete lenne, melyet meg kell fejtenünk. Magának a motívumnak – Mária úgy tartja Jézust, mint a Szűzanya a kisdedet – vannak előzményei a XIII-XIV. századi német és francia festészetben. Azonban a korábbi ábrázolásoktól eltérően, Michelangelónál Krisztus alakja már nem vízszintesen fekszik, nem nyúlik túl a csoporton, alakja megtörik. Michelangelo fel is nagyítja Mária térdét, így elfér Krisztus teste. Az alkotás Michelangelo részleteiben legkidolgozottabb műve. Pedig a koncepcióhoz – Mária úgy tartja a halott Jézust, mint a kisdedet – inkább bizonyos stilizáltság illene. Hogy mégsem „fényképszerű” valóságábrázolásról van szó, arra a testek arányainak megváltoztatásán túl egy érdekes mozzanat utal: Mária arca sokkal fiatalabb, mint a keresztre feszítés idején lehetett. Ez a csodálatos arc annyi szeretetet, szépséget sugároz, hogy egyszerre megértjük: Jézus maga látja ilyennek édesanyját. Igen, ez az arc Krisztus látomása, de ha Krisztusnak látomása lehet, akkor nem halhatott meg.

Kozma László

NAGYBOLDOGASSZONY

Mária fiatalsága nemcsak a gyermek Jézus édesanyjára utal: felidézi már azt a mennyei Királynőt, akit majd Jézus megkoronáz. A szoborcsoport azt a pillanatot ábrázolja, amikor Krisztus meghalt az emberekért, a bűnök megváltásáért. Azonban Mária arcán már jelen van a Krisztusból sugárzó megváltás, tehát az ember arcán tükröződő isteni. Mária szeretete, fájdalma ugyan a halott Krisztus felé árad, de nem marad válasz nélkül. Párbeszéd tehát a szobor, mert a szenvedésre a megváltás, a kegyelem bizonyossága a válasz. Mert Krisztus holtában legyőzi a halált, és ez a győzelem tükröződik Mária arcának fiatalságában. Mária teste már az az örökkévaló test, melyet a megváltásban fogunk elnyerni. Fiatalsága túl van az időn: nem korábbi, vagy nem csupán korábbi, hanem jövőbeli állapot, vagy mindkettő együtt. A művész éppen a legreménytelenebbnek látszó pillanatban mutatja meg a beteljesülést, a megváltást. Az alkotásnak minden bizonnyal személyes mozzanata is van: Michelangelo korán elvesztette édesanyját, a fiatal Máriában az ő alakját is visszaálmodja. Természetesen, a műalkotás nem bontható szálaira: együtt hat az egész, közvetíti számunkra a húsvéti misztériumot, a szenvedés értelmét, az abban való megnyugvást és a reménységet. Az ábrázolásban Michelangelót művészi ösztöne vezette, így alakította ki szobrának csodálatos összhangját. A budapesti Szépművészeti Múzeum őriz egy XVI. századbeli festményt, mely Michelangelo szobrának ihletésére keletkezett. Ezen az egyébként kiváló alkotáson Mária arca idősebb, és magán viseli a szenvedés külső jeleit. Ezáltal a műalkotás eszmeisége is megváltozik: ezt a kópiát szemlélve, még jobban megértjük, hogy Michelangelo hogyan sűrít egyetlen mozzanatba életet és halált, szenvedést és vigasztalást.

Kozma László

AZ IDŐK TELJESSÉGE

Már XIV. Benedek pápa kijelentette: „Máriának testi felvétele a mennyekbe „pia et probabilis opinio”, azaz jámbor és valószínű vélemény, amit elvetni nemcsak istentelen és bűnös dolog, hanem ostoba és ésszerűtlen is.”

Mária halálának sem helye, sem ideje, sem éveinek száma nem állapítható meg határozottan. Legvalószínűbb azonban az, hogy Mária Jeruzsálemben halt meg, mielőtt az apostolok elszéledtek volna. A nyugati kereszténységben már korán ábrázolták Mária test szerinti felvételét (Maria Assunta). Ennek egyik korai példája az ún. Tutilo-tábla elefántcsont domborműve, amelyen angyalok emelik a mennybe az imádkozó Máriát (900 körül keletkezett, a Sankt Gallen-i apátsági könyvtárban őrzik.) Dürer 1510-es fametszete a mennybevételt összekapcsolja Mária megkoronázásával. A mennybevétel ábrázolásához néha a Szeplőtelen Szűz-képtípus elemei is társulhatnak: csillagkoszorú Mária fején, holdsarló és földgömb a kígyóval a lába alatt. Ezzel a képtípussal a mennybevétel az eredeti bűn nélkül való Istenanya győzelmét fejezi ki a halál és a bűn fölött. Ezt az ábrázolást figyelhetjük meg Juan Antonio Escalante 1663-ban keletkezett képén, melyet a budapesti Szépművészeti Múzeumban csodálhatunk meg. A Szeplőtelen Szűz alakja mozgalmas, a tér kitágul. Az élet különböző pillanatai összekapcsolódnak, a művészi ábrázolásnak már teológiai értelme van. Mária megdicsőült ragyogásában eltűnnek a földi fájdalmak, az élet eseményei elnyerik végső értelmüket, immár egy másféle idő, úgy is mondhatnánk, időn-kívüliség dinamizmusa jelenik meg. Mindez fölhívhatja figyelmünket arra, hogy az egyházi év keretében ünnepeink nemcsak időrendben következnek, hanem egyszerre léteznek, nagypénteki magányunkat a megváltás bizonyossága világítja be.

Kozma László

Himnusz a Magyarok Nagyasszonyához

(Gaude Virgo gloriosa Mater Christi)

Boldogságos Krisztus Anyja, vigadozzál,
Mert a földre fényességet, vigaszt hoztál,
Boldogságot harmatoztál,
Drága bokor, édes bimbót virágoztál.

Nyíló rózsza, kérjük tőled, örök Szűztől,
Szabadítsd meg népedet a pokoltúztól,
S ha szívedből el nem űzöl,
Szolgálhassunk örvendezve, tiszta Szülőt.

...

Esedezik színed előtt Magyarország,
Fáradt kezét segítségért nyújtja Hozzád.
Te kezedbe teszi sorsát,
Törököknek rabságából hogy kihoznád.

Előtted sír Magyarország könyörögve,
Hiszen tied századoktól minden röge,
István király szent öröke
Isten után benned bízik mindörökre.

Szent fiadat, Boldogasszony, kérd e népért,
Győzelemmel verje vissza ellenségét,
Rabságának vesse végét,
Adja neki égen-földön üdvösségét.

Légy azért Pannóniának újítoja,
Erősséges pogányoknak megrontója,
Magyarok vigasztalója,
Holtunk után mennyországnak megnyitója.

ford. **Sík Sándor**

BOCSKAI ISTVÁN

Igaz keresztyén hitemről és vallásomról először, mellyel idvességemre, az én kegyelmes Istenemnek teremtménynek tartozom, ilyen vallást tészek, hogy: vallom az Atyát, Fiút és Szentlelket, a teljes Szentháromságot egy bizony Istenben lenni és az egy úr Jézus Krisztusnak érdemeiért minden bűneimnek bocsánatát és noha ifjúságomtól fogva minden életemet, mind ő szent Istensége, mind az emberek előtt, jó lelkiesmérettel egykeztem viselni, de mint Ádámtól származott és gyarlóság alá vettetett ember, por, hamu, nem angyal lévén, a bűnnek terhe alá vettetettnek lenni vallom és esmérem magamat. De erős és bizonyos hitem, minden én bűneimnek bocsánatja felől oly vagyok, az én idvezítő Krisztusomnak érdemeért, hogyha mind a széles világnak bűneit és annak számlálhatatlan voltát egyedül cselekedtem volna is és terhe rajtam volna, az én idvezítő Krisztusomnak minden hívekért, énérettem is, szegény bűnös férgéért, a keresztfán kiontott csak egy csepp vére is azoknál nagyobb, hathatós és érdemesebb lévén, énrolam azt elmosta, szent Atyjánál nekem azzal kegyelmet és engesztelést szerzett és az én igaz hitem mellett engemet az idvezülendők száma közébe rendelvén, a szenteknek örök életre választott seregében, társaságában részesé tett és ekképpen minden kétség nélkül bizonyos lévén idvességem felől, az én lelkemet ajánlom az én idvezítő Istenemnek kezében, testemet pedig viszontag a földnek, közönséges anyáknak hagyom. azhonnet vétetett, tudván, hogy por volt és ismét porrá kell lenni. De viszontag az igazaknak és idvezülendőknek száma között, halottaiból az is feltámadván az örök életre, az idvességre, dicsőségre minden szentekkel egyetemben vétetik.

Bocskai István végrendeletéből

Isten, hazánkért...

Isten, hazánkért térdelünk elődbe.
Rút bűneinket jósággal főd be.
Szent magyaroknak tiszta lelkét nézzed,
Érdemét idézzed.

István királynak szíve gazdagságát,
Szent Imre herceg kemény tisztaságát,
László királynak vitáz lovagságát,
Ó, ha csak ezt látnád!

Szent Erzsébetből hős szeretet árad.
Margit imái vezekelve szállnak.
Minket hiába, Uram, ne sirasson
Áldott Boldogasszony.

Ránk bűnösökre minden verés ránkfér,
Ők könyörögnek bűnös unokáért.
Hadd legyünk mink is
Tiszták, hősök, szentek:
Hazánkat így mentsd meg!

Lyra Coelestis, 1695.

A vers Szent Imre herceg „kemény tisztaságáról” beszél. A most Kárpátalján található huszti templomban a 14. századból származó freskót tártak föl, mely egymás mellett, egyforma lovagi öltözékben ábrázolja Szent Istvánt, Szent Imrét és Szent Lászlót. A freskó készítője uralkodóink mellett éppoly hősnek, lovagnak láttatta Szent Imrét is.

Kozma László

SZENT ISTVÁN

A honfoglalás és az országalapítás után alig több mint fél évszázaddal kezdődött a magyar állam megszervezése, amelynek akarása nélkül Vajk, azaz István nem válhatott volna a keresztény magyar állam megalapítójává. Géza fejedelem, amikor kiválasztotta fia számára Civakodó Henrik lányát, Gizellát, egyértelmű irányt szabott népünknek: a nyugatra vándorlás és a harci kalandok helyett nyugati szövetségeseket kell keresni, a nyugati civilizációt és kereszténységet kell meghonosítani, de úgy, hogy fennmaradjon a nemzet örökletes függetlensége. Ezt abban az időben csak a római egyház biztosíthatta, mind a keleti (bizánci), mind a nyugati (német-római) császársággal szemben. A magyar állam függetlenségének biztosítására és ennek nemzetközi elismertetése végett a király koronázásához tehát a római pápától kellett megszerezni a királyság jelképét, a koronát. Pontosabban a korona királyi hatalmát. A koronakutatók a kutatás hevében gyakran elfeledkeznek arról, hogy a korona eredetének és eredetiségének, valamint készítése korának a pontos megállapítása főleg művelődéstörténeti szempontból fontos. A független magyar államszervezés, azaz az állampolitika szempontjából az a lényeges, hogy a korona hatalmi ereje nem a német-római vagy a bizánci császártól, esetlen más világi uralkodótól származott, tehát nincs hűbéri vonatkozása. Ereje Jézus helytartójától, Szent Péter utódjától ered, aki minden világi hatalom fölött áll, és nem a fegyver erejével, valamint az adószedés eszközével uralkodik, hanem az ige hirdetésével, tanítással és az egyetemesség terjesztésével foglalkozik. Ezért nem vált magyar uralkodó népe soha senki hűbéresévé, legfeljebb a legyőzött nemzet sanyarú sorsát kellett elviselnie.

Duray Miklós

Amikor arra emlékezünk, hogy ezer évvel ezelőtt koronázták első királyunkat, és ezáltal óhatatlanul összekapcsolódott a középkori magyar nép és a modern magyar nemzet történelme a kereszténységgel, gyakran elfeledkezünk Szent István atyjának a fiával vetekedő nagyságáról. Mert ő kezdte a központosított magyar állam szervezését, és ő kérte I. Ottó császártól a hittérítőket. Ő döntött tehát a nyugati orientációról. Fia, István ezt folytatta, ezt gazdagította, és ezt töltötte meg olyan tartalommal, amely illeszkedett a pogány korból a kereszténységgel rokonítható hagyományokhoz, és méltó volt az evangélium tanításához is. István király államszervezői tevékenysége következtében a Római Birodalom bukása után először alakult ki jogbiztonság a Kárpát-medencében. Nem csupán azért, mert onnan számítva nem létezett olyan szervezett államalakulat ebben a térségben, amelyben várak és katonák felügyelték volna a biztonságot, hanem a jogrend miatt is. Nem véletlenül áll István intelmeiben az a példás mondat, hogy szeresd az igaz ítéletet... Első királyunk ezer esztendővel ezelőtti megkoronázása, az előzmények és következmények a fokozatosan hatalommá erősödő nyugati keresztény egyház által képviselt krisztusi eszme erőterében játszódtak. Az ebben megjelenő leglényegesebb krisztusi eredetű filozófiai üzenet az volt, és máig az, hogy cselekedeteimért magam vállalom a felelősséget. Ezt tudatom és szabad akaratom birtokában teszem, de aki vétkezik, azaz elvéti a helyes utat, tehát rosszul dönt, az emiatt ránehezedő terhet a bűnbocsánat esélye könnyíti. Az eszme ezzel felszabadította az embert a változtathatatlanság démonának rabságából, és felkínálta számára a folyamatos módosítás, javítás, javulás lehetőségét.

Duray Miklós

KENYÉR

Véggy finomlisztet és süss abból tizenkét lepényt. Helyezd el azokat az asztalra az ÚR elé. Örök szövetség kötelezi erre Izrael fiait. Az ÚR legszentebb tűzáldozatai közé tartozik ez. Örök rendelkezés ez. (3Móz 24,5–9) Az ÚR útmutatása szerinti templomberendezés mély, jelképes értelmet hordoz. A szent sátor, majd a templom szentélyében álló asztalon a 12 lepény (lángosszerű kenyér) Izrael 12 törzsét jelképezi, akik így szüntelenül az Úr előtt, az Úr arca, tekintete előtt vannak. A héber szöveg fogalmazása ezt még jobban kiemeli: az „arc kenyerei”, a „tekintet kenyerei” kifejezést használja. Isten népe tehát szüntelenül ott van Uruk Istenük színe előtt. Mit jelent ez? Mindenekelőtt az ároni áldás szemléltetését, sőt előre való megpecsételését: „Áldjon meg téged az ÚR és őrizzen meg téged! Ragyogtassa rád orcáját az ÚR, és könyörüljön rajtad! Fordítsa feléd orcáját az ÚR és adjon neked békességet! (4Móz 6,24–26) Amit a kultuszi törvényekkel együtt maga az ÚR parancsol áldásmondásként, az ő szándéka szerint már előre igaz! Nem olyat kell kérjen a nép főpapja, ami nincs meg, hanem ami már valóság! S ha a kenyerek az ároni áldás folyamatos valóságát jelzik, akkor egyben az áldásnak a lényegét is kifejezik: szüntelen Isten szent tekintete előtt járunk, sosem vagyunk az ő „háta mögött”. Az áldást akkor veszíti el az ember, ha Isten elfordítja róla a tekintetét, ha nem tartja szemmel útjait. A szimbolikus képből nem vonhatjuk ki azt az ősi, általános vallásos jelentést sem, hogy az étel az istenség táplálására is szolgál. Ez a jelentés azonban Izrael hitében spirituális töltést kapott. Isten tápláléka a bűnbocsánat és a teljes körű gondoskodás népéről, hiszen az ószövetségi békesség fogalma sokkal több pszichológiai nyugalomnál. Isten tápláléka az, hogy

népét megtisztítsa, népével törődjön, gondoskodjon róla: szeresse.

Jézus ebben is teljes mértékben követi az Atyát. A samáriai asszonnyal való beszélgetés után így válaszol tanítványai kérdésére: Van nekem eledelem, amiről ti nem tudtok. Az én eledelem az, hogy bevégezzem Atyám munkáját. (Jn 4,31.34) Jézus eledele ugyanaz, mint Atyjáé: figyeljen, gondoskodjon népéről, akiket magához hív. De ugyanitt azt is hozzáfűzi, hogy tanítványainak is ez kell eledelükké, táplálékukká legyen: Emeljétek fel fejeteket, és lássátok meg, hogy fehér a tájék az aratásra! Elküldelek titeket, hogy arasatok! (Jn 4,38) A mózesi törvény újra és újra hangsúlyozza: rendelkezései örökre szólnak: „örök szövetség kötelezi erre Izrael fiait” (8–9.v.). De hol van már az aranyasztal, a szombatról-szombatra odahelyezett kenyerek, és a papok, akik azokat megették? A szövetség formája nem örök. Nem a forma örök, az változhat – de a szövetség maga örök! A 12 kenyér az ÚR színe előtt az örök szövetségi közösségnek csak kiábrázolása. Azt, hogy az Isten szövetsége örök, csak az emberi része töredékes, megrendítően fejezi ki, hogy a 12 kenyér ott maradt a szentélyben akkor is, amikor az ország két részre szakadt és a nagyobbik része, 10 törzs új állammá alakult, új istentiszteleti hellyel és új vallási gyakorlattal. A 12 kenyér ott maradt a szentélyben még akkor is, amikor ez a nagyobbik rész, a 10 törzs fogságba került, elveszett! Ugyanez érvényes ma a keresztyénségre is. Egymástól sokfelé elszakadva, amikor még mindig sokszor úgy tekintünk a másikra, hogy az „elveszett”, mégis a Szentháromság-Isten arca, tekintete, színe előtt mind ott vagyunk, az ő népe. Egész népéről gondoskodik, minden részének ad áldást, oda is, ahol mi sokszor csodálkozunk ezen. De ez az ő eledele: hogy ránk tekintsen, megtisztítson, gondoskodjon, szeressen.

Sánta Ibolya

KURUCOK KARCAGON

Bizony sokszor voltak nehéz helyzetben a kunok, de pártfogójuk csak ritkán akadt. Egyszer azonban akadt.

Alig léptek a sok megpróbáltatást hozó tizennyolcadik századba, nagy baj szakadt rájuk. Nem elég, hogy az a nem elégszer elátkozott Lipót császár eladta a Nagykunságot a német lovagrendnek, még a katonáit is elküldte, hogy szedjék be az adót.

Jöttek is, de nem virággal, hanem ágyúval! Nehogy ellenkezni merészeljen a nép. Még a nap is elbújt a hegyek köze, úgy megrettent.

Mentek házról házra, s ahol megfordultak, ott még a párnában sem maradt toll! Az asszonyok jajveszékelték, a gyerekek sírtak, a férfiak meg harapták a szájuk szélét, nehogy csúnyát találjanak mondani.

Hűvös volt, valósággal csikart a szél, a karcagiak mégis izadtak.

Egyszer aztán a szikrázó szemű kunok nem bírták tovább magukban tartani a dühüket, és rátámadtak a német vasa-sokra. Azok sem voltak restek: még az ágyút is a karcagiak ellen fordították, s közéjük pukkantottak, biztosak voltak benne, hogy ettől az inukba száll a bátorságuk.

A város határában egy kuruc csapat lovai taposták az utat. Meghallották a dördülést.

– Ágyúszó! – fülelt az egyik.

– Karcag felől hozza a szél! – állapította meg egy másik.

– Rámentek a labancok a kurucokra! – kiáltotta egy harmadik.

No, több se kellett a negyven vitéznek! Vágtára fogták az addig ráérősen baktató lovaikat, s egykettőre Karcag közepén termettek. A kardok szempillantás alatt kiröppentek hüvelyükből, s aprították a németet, ahol érték. Többségüket levágták, csak néhány tudta megmenteni az irháját.

– Üsd, vágd, nem apád! – kiáltotta az egyik karcagi ember, és igen sebesen forgatta a cséphadarót.

Mert a karcagiak segítettek a kurucoknak, nem tudták volna elnézni, hogy ezek a derék fiúk hadakoznak, ők meg gyáván elbújnak, hogy majd csak a küzdelem végén mérészkedjenek elő.

Mikor aztán közösen elvégezték a nehezét, szusszantak egyet. Az égről eliszkolt a felhő, a nap pedig kivillantotta mosolyát a város fölött.

A kunok látták, hogy az egyik dalia egy szép zászlót emel a magasba.

– Édes fiam, kinek a zászlaja ez? – kérdezte az egyik öreg kun.

– Ez bizony Rákóczi Ferenc urunké! – felelte a kuruc vitéz.

– És mit hímeztek reá?

– Pro patria. Pro libertate. A hazáért. A szabadságért.

Tudták a kunok, hogy hol a helyük. Rákóczi zászlaja alá se reglettek, még hadnagy is került ki közülük. Vitézül harcoltak. A hazáért. A szabadságért.

Körmendi Lajos

MAGYAR KÁLVÁRIA

A komáromi Magyar Kultúra és Duna Mente Múzeumában 2004. szeptember 24-én megnyílt „Magyar Kálvária 1945–1948” című kiállítás a felvidéki magyar kisebbségi sors nyolcvanöt éves megpróbáltatásokkal és szenvedésekkel teli útjának legkönyörtelenebb, legembertelenebb időszakát, az 1945 és 1948 közötti deportálásokat és kitelepítéseket – a hontalanság éveit mutatja be. A kiállítás és az arról készült könyv – melynek írásait, dokumentumait nap-tárunkban is felhasználtuk – azzal a céllal született, hogy az 1945–1948-ban bekövetkezett és évtizedeken át agyonhallgatott magyar nemzeti tragédia emléke ne múljon el nyomtalanul. A könyvhöz Fehér Miklós, a Nyitra Megyei Önkormányzat egyik vezetője, a kiállítás védnöke írt előszót, ebből idézünk: – Mit adtunk, mi magyarok a nagyvilágnak? Tudósokat, akik minden nap harcban álltak mások egészségéért, olyan találmányokat hoztak a köztudatba, mely az élet minden területén segíti a boldogulást; királyokat, akik kereszténységet, igazságot, megbecsülést adtak az egyénnek; politikusokat, művészeket, zenészeket, pedagógusokat, akik nemcsak a magyarságért törtek pálcát. Fejlesztések, pénzügy, mezőgazdaság, ipar – megélhetést, jelent, jövőt biztosítottak ezreknek, százezreknek. Mit adtunk még? Bátyját Európának a tatárokkal, törökökkel szemben, Nyugat-Európának a vörös megszállással szemben. Bennünket raboltak ki a megszállók, bennünket tettek földönfutókká, a mi nemzetünket zúzták porrá, a mi népünket hurcolták el, alázták meg, mégis mi tartottuk a hátunkat, hogy a „fejlettebb országok” társadalmi ne kerüljenek közvetlen veszélybe!

(A kiállítás ismertetőjéből)

Ahogy lehet

Fogcsikorgató türelemmel,
Összeszorított szájjal –
Krisztus-követő bús próbálkozással,
Majd daccal, lobbanóval,
Fojtott igével és visszanyelt szóval,
Tenyérrel, mely síma örökké
Csak a zsebben szorul ököllé –
Keserű, tehetetlen nevetéssel
Békülve meg akármilyen rendeléssel –
Nem csodálkozva már – és csodálkozva mégis,
Hogy rajtunk ez is, az is megesett:
Hordozzuk, testvéreim, ezt a hordhatatlan,
Kín szenvedést virágzó életet,
Ahogy lehet...

Megalkuvás zsoltárát énekelve,
Végtelen rabmenetben csak megyünk,
Nincs semmi fegyverünk,
Fegyvertelen e lelkünk lázadása,
Pedig a vérünk minden cseppje vágyik,
Vágyik a Péter vad mozdulatára,
Amikor Istenének védelmében
A Málkus fülét hirtelen levágta.
Kik vagyunk mi?
Ó nem az alázat,
Csak a megalázottság fiai.

Nemzedékek büszke hídfői közt
Görbülő ív, görnyedő átmenet:
Testvéreim, bizony nem élünk jól mi,
Nem apáinknak tetsző életet.

De aki másképp tehetne helyünkben,
Az vesse reánk az első követ!
Minden percünk kínzó kiegyezés:
Ahogy lehet...

Testvérem, korcs hős, alkuvások hőse,
Félbenmaradt, megmásul mondatod?
Egy szikra talán mégis zengve pattan
Lángörvényből, mely benned kavargó.
Dagadnak benned árvizes erők,
Zúdulna niagarás zuhatag:
Elégedj meg, ha megtöltesz belőle
Kristálytisza vízzel egy poharat.
Visszaszorítanak, hátrább, egyre hátrább,
És amit hagynak, egyre kevesebb:
Hát vesd meg lábad ott, ahol megállhatsz,
S azt mentsd, azt a talpalatnyi helyet,
Szikrát a tűzből, cseppet a folyóból,
A töredéket eltört mondatodból,
Minden megmaradt árva keveset:
Ahogy lehet...

Láttad a Karsztok szirt-sivatagában
A liliputi termőföldeket?
Pár négyzetméter – amit a lavina,
A kőgörgeteg könnyen eltemet.

S a Karsztok boldogtalan magvetője,
A földművelés madárjesztője
Ezt a kis humuszt mégis szereti,
Kicsi kőkerítéssel keríti.

Pedig szinte sírjának is kevés,
Ó karszti sors, ó karszti temetés...

Te is, testvérem, karszti sorsodat
Fogadd el, s védd meg karszti földedet,
Azt a sírodnak is kevés humuszt,
Azt a pár négyzetméternyi helyet,
S azt a fölséges isten-lábnyomot,
Mit a lavina minden rohama
Eltörölni még sohasem tudott.
Védd ezt a talpalatnyi telkedet,
Cserépkancsódat és tűzhelyedet,
Utolsó darab száraz kenyered!
De azt azután foggal, tíz körömmel,
Démoni dühvel és örült örömmel –
Ahogy lehet...

Ahogy lehet...

Reményik Sándor

Szobor a Kárpátokban

A Kárpátokban fönt egy szobor van
Kő-ajka néma, szótlan.
De a keze egy kürtöt szorít
Arany zengés alvó érceit.
És tavasz jó, dörgéssel teli
Ha a kürtöt ajkához emeli.

Kozma László

FARAGOTT TULIPÁNOK

Báméskodni álltam meg a kapu előtt. Kiszálltunk a kocsiból, odagyűltünk a porta elé a járdára, úgy néztük. Ez volt ugyanis Szovátán a legszebb székely kapu, amelyet találtunk. Az ismerős motívumok, keret, kis tetővel, faszindelivel, de az oszlopok díszítése pompásan gazdag. Pompás, de ugyanakkor egyszerű. Túlzsúfoltság nélkül, a mértan pontos szabályai szerint kanyarodnak a gyűrűző indák, mégis a dús növényi burjánzás szabálytalan gazdagságát mutatták. Az oszlopokon mindenütt ott fényesedtek a kapu koronái, a fából formázott tulipánok. S az egészet feketére festették, nem koporsószerű feketére, hanem a csendes emberek szerénységét bizonyító alázatos színre. Az ősz hajú, mosolygós néninek, aki fogadott, nyomban a kaput kezdtem dicsérni. A néni szeme azonnal felcsillant: – B. bácsi csinálta! – s már intett is a fejével a hátsó udvarra, ahol fényesre kopott szürke nadrágban és régi zakóban öregember motoskált, arcát először nem is fordítva a jövevényekre. – A férje? – Igen. És ezeket is.

A virágcserepekben díszelő karókra mutatott. Hozzájuk kötve erősödtek a virágok. Vékonyka karók voltak ezek, pálcácskák szinte, de olyan tökéletes remekművek, mint a székely temetők utánózhatatlan kopjafái. Szinte a szilárd fa törvényeivel dacolva hajlottak és táncoltak a motívumok, már egy külön törvény, a művészet parancsa szerint. Lám, nemcsak tavasszal képes virágot érlelni a fa, s nem is csak az élő virágzik. Virágot hajt ez is, a halott fa, igaz, szirmai e virágoknak tán soha nem volt növényeket teremtenek a képzelet útján. Aztán megismerkedtem a bácsival. Hetvenen túl haladt már, hajlott is, de csak éppen annyira, hogy a sors és az idő rátette vállaira a kezét és nyomta a földhöz közelebb. Szálember még most is, keze kemény és erős.

- Hallom, a kezét dicséri – mutatok a kapura.
- Magam csináltam, Isten segedelmével.
- Meg azokat is – intek a karókra.
- Azokat is úgy faragtam. Mert szeretem a fát.
- Csak a fát?
- Meg a szép munkát. Azt szeretem, hogy kitalálom a formát meg a rajzot, és addig ügyeskedek, amíg olyan nem lesz, amilyennek akarom.
- És a szépségét megérzi-e?
- Azt muszáj. S ha nekem szép, gondolom, másnak is tetszik.

Mégsem a művészetért csinálja. Nem is igen gondol arra, hogy munkái a művészet kategóriába tartoznak már. Gazdálkodó volt, ácsmester volt, afféle faragó ember, aki azt akarta, hogy azok a tárgyak is szépek legyenek, amelyek körülveszik az embert. A kerítés, a kapu, a kútra épített kicsi házikó. meg a virágok pálcája.

- Kitől tanulta a mesterséget?
- Kitől? Nem kellett azt tanulni. A székely legény mind értett a fához. Ha nem tudta faragni, mit adott a mátkájának?
- És B. bácsi mit adott? – Mit? – Már indul is mellőlem. – Hozzad csak! – szól a felségéhez. S pár perc múlva kezembem a guzsaly, pirosra festve, csodálatosan kifaragva. Minden vonala pontos és finom, eddig csak szarun, elefántcsonton láttam ilyen rendkívül finom faragásokat, mint ezen a fán. Mégis, a finomsága ellenére – vagy épp azért – olyan dús, mint egy mesebeli kert. Pompázatos, nem fogott rajta az idő semmit, pedig van már vagy ötven esztendeje, amikor ezt kifaragták. Ahogy az ókori diadaloszlopok domborműveit megőrizte az idő, pedig csak egy székely mesterember faragta valamikor a mátkájának.

Bényei József

DISCURSUS ZRÍNYI-SOROKKAL

A Vitéz hadnagy margójára

Sacco di Roma? Bennünket minden évben kiraboltak!
Nyugaton a paloták szaporodtak, Keleten a holtak.

Porló csontokból, porló szivekből épült az ország.
Ha kizsendült mezőin a fű, jöttek a janicsárok s letarolták.

Ahányszor vágták, annyiszor sarjadt újra mindég.
Előbb-utóbb mégiscsak talpraállt, bárhogy eltörték a gerincét.

Üllőn élt s verték, de javára, mert bármi kínban is,
Fortuna verte tagjait,
mivelhogy „leginkább a szerencsének formája és
alkotmánya az emberben magában kovácsoltatik”;

s így mint „a via lactea vagy tejesút sok apró csillagoknak
sűrűségéből vagyon”:
nézd! olthatatlan fénnel vonta be a testén csillagzó
sok fájdalom.

Rónay György

SZEPTEMBER

Őszi szántás székely hegyek alatt

Borús az ég! De túl a dombon
Meg-megcsillan a falu tornya.
Hass, szántóvas, a földbe mélyen –
Már elzúgott a nagy tivornya.

Közben, hajh, mennyi változás jött!
Az életünk más, a világ más.
Csak az Örök-Úr változatlan –
S a rög, a munkagond, a szántás!

Sőt talán ez is terhesebb most!
S robotunkért kisebb a bérünk.
De azért így is megmutatjuk,
Ha gondban is, de csak megélünk!

Gyű hát no, húzzad, Fecske, Holló –
Várjuk talán, hogy más segítsen?
Tudd meg, lovam, nincs segedelmünk
Magunkon kívül, csak az Isten!

Ránk csak az Ő szent napja süssön –
Már belül is remény melenget.
A földet bizakodva szántjuk –
S nem kérünk ennél más kegyelmet.

Mi többet úgy se várhatunk itt –:
Amit nekünk a jó nap érlel,
Amit a rögből ki-kiküzdünk
Feszülő karunk erejével.

Tompa László

REGE A TISZÁRÓL

Hát azt tudjátok-e, hány Tisza vagyon? No persze, nem tudjátok. Hát két Tisza: a Fekete meg a Fehér-Tisza. Osztán minnek mondják, hogy az egyik ilyen, a másik meg olyan? No, süssetek ide, elmondom néktek. Valamikor réges-régen, mikor még a kő is lány volt, élt egy nagyon módos asszony meg ember. Annyi aranyuk meg mindük vót, hogy azt se tudták, mennyi. Vót nékik két jányuk: akkorák lehettek, mint ti. Az egyik olyan fekete vót, mint az éccaka, a másik meg olyan fehér hajú, mint a búza nyáron. Úgy is hiták azt a helyet, ahol laktak, hogy Királyháza, mert úgy élek ott, mint a király. Egy éccaka zsványok rontottak rájuk, elrabolták a két lányt, vitték magukkal a hegyekbe, osztán bezárták őket a zsványtanya pincéjébe. Hogy beszélni se tudjanak egymás közt: az egyiket az egyik, a másikat a másik hegy alá zárták. Hej, be el vótak keseredve a kisjányok: sírtak azok éjjel-nappal. A könnyek meg gyűltek, osztán csorogtak lefele a hegyről, egész patak lett belőle. Az egyik patak fekete vizű vót, azt a fekete jány sírta; a másik fehér, azt a másik sírta. Azért mondják, hogy a Fekete-, meg a Fehér-Tisza. Majd osztán találkozott egymással a két patak: egymásba folytak, mentek a könnyek lefelé, mert a két árva azt gondolta, hogy az anyjuk megismeri a könnyeiket, osztán rájuk lel. Folyt a sok könny lefelé, mindig több meg több, de a kisjányok hiába vártak, csak nem jöttek érettük. Pedig az anyjuk felment arra a nagy hegyre, amelyik ott van Királyháza mellett: feketébe vót ötözve, ott várta, hátha jönnek a jányai. Azért mondják arra a hegyre, hogy Fekete-hegy. A kisjányok azóta is várják anyjukat, egyre csak sírnak, keresik anyjukat a hegyek közt, de nem lelik. Ki is fordult a Tisza a hegyek közül, osztán arra jár mostan, ahol már nincsenek hegyek. A kisjányok könnyei ott keresik anyjukat, hátha arra lenn rálelnék.

JUHÁSZ GYULA ÉS A TISZA

Juhász Gyula (Szeged, 1883. ápr. 4.–1937. ápr. 6. Szeged) élete javát szülővárosában töltötte. Költészetének viszáterő képe a Tisza, amely verseiben a magyar sors jelképévé, szimbólumává válik. Juhász Gyula középiskoláit a szegedi piarista gimnáziumban végezte, innen 1899-ben a piaristák váci noviciátusába került, papnak készült. Végül a pesti egyetem magyar-latin szakát végezte el, 1906 őszén a máramarosszigeti piarista gimnáziumba kapott kinevezést. Ismét a Tisza vidékére, a Máramarosszigeten átfolyó Iza a Tisza egyik mellékfolyója. Juhász Gyula megismerhette a közeli Tiszát, mint hegyi folyót, majd évekkel később véglegesen visszakerült Szegedre, ahol a szélesen, nyugodtan hömpölygő vízzel találkozhatott ismét. Életrajzi adataiból láthatjuk, hogy addigra már átélte Trianont, amely a Tiszát, a „legmagyarabb folyót” is több ország között osztotta meg. A költő nemcsak a földrajzi széttagolást élte át ekkor, hiszen Máramarossziget jelentős kulturális hagyományokkal rendelkezett. Máramarossziget egyébként ma Romániához tartozik, a népeket összekötő Tisza pedig határfolyóvá lett. A trianoni döntés következtében Nagyvárad is – ahol 1908–11 között Juhász Gyula a premontrei gimnáziumban tanított, és részt vett a város pezsgő szellemi életében – elszakadt Magyarországtól. Ezek a történelmi élmények is visszaderengenek Juhász Gyula tájleíró verseiben, melyeket igazán csak úgy érthetünk meg, ha magunk is ellátogatunk a mostani Kárpátaljára, felkeressük a Tisza forrását, Máramarosszigeten megállunk az Iza partján. Mert valóságos legendákat őriz ez a táj, múltunk, történelmünk, kultúránk emlékeit és forrásait.

Kozma László

Máramarossziget

Magyar Kelet bazárja volt e város,
Fajok tanyája, ódon és kies,
Közel az éghez s a magyar határhoz,
S a vándorló költőhöz is szives.

Kegyes atyáknál öreg iskolában
Magyart, latint oktattam itten én,
Párizs felé szállt akkor ifjú vágyam,
Fiatalságom ódon Szigetén.

Párizst kerestem, és könyvekbe bújtam,
Míg az idő szállt – ó, én drága múltam –
Örökre meddőn és mulasztva múlt.

Egy fiatal lány szeme átvilágol
Felém e fényből, mint a másvilágból,
És vissza, vissza nem visz oda út.

Juhász Gyula

A város most a román–ukrán határ mellett, a román oldalon fekszik. A város maga egészben maradt, vonzáskörzetének azonban jelentős részét elvágta az államhatár. A „kegyes atyák” az oktatással foglalkozó piarista rendet jelenti. A Kegyes Iskolák Rendjét Kalazanci Szent József alapította, a piarista iskolák „születési dátuma” 1597. Magyar földön 1642-ben, az akkor zálogba adott Podolinban alapították az első piarista rendházat. A magyarországi piarista rendtartomány 1721. március 7-én alakult meg, az akkori Magyarország területén számos helyen alapítottak iskolát. Kalazanciust XIII. Kelemen pápa 1767. július 16-án avatta szentté.

Az Iza partján

Az Iza partján
kószáltam sokat,
Idézgettem nagy,
Régi álmokat,
A legnagyobb, kit
Magyar rög adott,
Kinek a legszebb
Dallam adatott,
Arany járt árván
E tájon szegény,
Bús magyar sorsa
Zord kikeletén.
S ahogy méláztam
Nyomát kutatón,
Imé fölbukkant
Egy vízimalom.
Vízimalomról
Ő is énekelt
A tölgyek alatt,
Mikor este lett...
Suhan az idő,
Vár ránk egy halom,
Forog-e még Iza partján
A vízimalom?

Juhász Gyula

A tölgyek alatt / Szeretek pihenni / Hova el nem hat /
Világ zaja semmi. / Zöld lomb közei / „Áttörve” az ég-
bolt / S a rét mezei / Vegyül árny-és fényfolt.

Arany János: A tölgyek alatt

ARANY JÁNOS TÖLGYFÁJA

Arany János a Margitszigeten sétálva, az Őszikék-sorozatban írt verset a tölgyfáról. Én azonban egy másik tölgyfáról szeretnék beszámolni: Máramarosszigeten találkoztam a margitszigeti tölgyek rokonával. Turistacsoportunkkal megnéztük a város nevezetességeit, a XI. században épült református templomot, az 1848-as szabadságharc hőseinek, Asztalos Sándornak és Móricz Samunak az emlékoszlopát. Így jutottunk el az Iza partjára, ahol a sétálók érdeklődő pillantással kísérték csoportunkat. Egy idősebb úr megérintette karomat, és megszólított:

– Megkérdezhetném, honnan jöttek?
– Budapestről, megnézzük a várost, a környékét.
– Hát akkor hadd mutassak én is valamit. Látják azt a gyönyörű, magas tölgyet? Hát az Arany János tölgyfája. Szilágyi István, tanártársa, akivel még Nagyszalontán ismerkedt meg, ide került, lapot is szerkesztett. Itt látogatta meg Arany János – tartott rögtönzött idegenvezetést új ismerősünk. Aztán kicsit közelebb hajolt, és halkabban folytatta:
– Húsz éve, egy viharban letört egy óriási ág, meg is sebesített valakit. Egymásra néztünk, közös volt már a titkunk, melyet másnak hiába mondana, csak mi, magyarok érthetünk: az Iza partján áll egy tölgy, amely látta Arany Jánost, és átélte mindazt, ami azóta történt. A fa sorsát, életének eseményeit számon tartják az itt élők, hiszen gyökereivel nemcsak a talajba kapaszkodik. Őrzi, összetartja kulturális, történelmi örökségünket is, zöldülő lombjaiban minden tavasszal megújul a reménység. Mert Máramarosszigeten hatalmasra nőnek a tölgyfák.

Kozma László

Szeged

A Tisza-parton halkan ballagok,
És hallgatom, mit sírnak a habok?

E partok méla fordulójánál
Állt egyszer gőgös Attila király.

E tájon, hol a két víz összeér,
Áldozott egykor dús Ajtony vezér.

Ott fönn, ahol most vén harang dalol,
Dugonics András búszult valahol.

Mert búsulásra volt itt mindig ok,
Ugye bajtársak, ugye magyarok?

Itt Tömörkény, ott Gárdonyi lakott,
Petőfi Zoltán erre ballagott.

Megállok felhős tavaszég alatt,
S míg megy a víz, és az idő szalad,

Érzem, hogy az öreg Tisza felett
Az örök élet csillaga remeg.

Juhász Gyula

A régi kispap

Ki álltam egykor oltárod derengő
Kora reggeli fényében, s a tömjént
Égettem szent neved dicséretére,
És földre hulltam hófehér-pirosban
A csengetyű szavára, és szívemben
Éreztem testedet repesni, Krisztus,
Bocsáss meg, hogy az élet messze sodrott,
Örvénybe és tengerre és hinárra,
Én mindig, mindenütt sírván reád
Gondoltam, téged hívtalak, neked
Gyűjtottam énekek és bánatok
Mécsét, és hófehér ruhámra hulló
Minden sarat és szitkot letöröltem,
S a legmélyebb örvény mélyén, halálom
Száz éjjelén és gyönyörömnek ágyán
Feléd rebegtem egy múltó fohászt,
Egy örök sóhaj, és a régi kispap
Ma új hitében, hitvalló keményen
Azt hirdeti, mint evangélium:
Hogy szent az élet, és jószág az Isten,
S elmúlnak föld és ég, de az Ige,
A szeretet marad, s győz. Ámen. Ámen.

Juhász Gyula

KISASSZONY NAPJA

Kisasszony napja a Boldogságos Szűz születésnapja. A Teleki-kódex Anna-legendája elmondja, hogy Szent Annának elkövetkező az órája, „a hétnek néminemű keddin szüle. Egészségben szülé az igaz Dávidnak királyi plántáját, ez világnak előtte választott leányt, az édes Szűz Máriát. Miképpen az angyaltul megtanítottak valának, mert ő vala ez világnak jövődjő megvilágosojtója és asszonya és tengörnek csillaga. Egy Pesten 1858-ban kiadott énekeskönyv szerint: „Ma született e világra / Egy ékes kisasszonyság, / Kinek kebléből bimbózik / Fölséges nagy uraság. / Fellegek és az egek közt / Ma tartatik vigasság, / Az angyalok énekelnek, / Zengenek a muzsikák.”

Mária a hajnali szép csillag, a Stella puerpera Solis. A nap miséjének egyik szövegrészelete: boldog vagy szentséges Szűz Mária és legméltóbb minden dicséretre. Belőled támadt az igazság Napja, Krisztus, a mi Istenünk. Ebből a liturgikus képhagyományból sarjadt Telek Józsefnek tanácsa: „ha egyébkor tőletek ki nem telhetne, legalább estéli és reggeli hajnalkor, mikor a hajnali csillagot, a többi csillagok között, legtetszetesb fényességgel ragyogni szemléltetek, elmélkedjete a Jákobbul támadott csillagnak, az Isten szent Anyjának felséges méltóságáról.”

Ismeretes, hogy a Maros Tápe alatt ömlik a Tiszába. Tápai öregasszonyok ajkán a Marosnak radnai víz neve is hallható. Mondják, hogy még a századfordulón is az idősebb asszonyok pünkösdi és Kisasszony hajnalán a Maros torkolatánál a radnai vízben mosdottak meg. A szokás nyilván még a Radnán átélt Kisasszony-napi régi búcsúhagyományból ered.

Bálint Sándor

RADNAI BÓLDOG ASSZONY KÉPE,

Arad vármegyében, Csanádi püspökségben

Ennek a felettebb dicsőített Képnek eredetéről bizonyos az, hogy 1668-ban ezt a Képet, Vrichonassa Gyögy, Bosnyák, 80. esztendőös öreg jámbor, egy képekkel kereskedő Olasztúl, tulajdon házi ájtatosságának gyakorlására, megvásárolta, és otthon sokáig tisztelte; melly Kép azután a Radnai hegyeken létező régi Kápolnának oltárára kitételtett, és azonnal a körül belől lakozó hívektől különös tiszteletben tartatott. Világosságra jött a képnek jeles volta 1695-ben; a midőn Lippa várát visszanyervén Török Szultán Mustafa, tűzzel vassal pusztította Maros vizének tájékát; s a mikor a Radnai Kápolna is lángok prédájává lett. Öszvehordták tudni illik, akkor a pusztító törökök az Oltár és Kápolna minden ékességeit; ezt a Képet is, egy rakásra vetvén a templom közepén; és felgyújtván az egész rakást: s azután tüzet hánytak a Kápolna fedelére is. De ez a Kép, ámbár csak papirosra vala festve, az emésztő lángok között egész épségben megmarada minden egyébb sérelem nélkül, csak hogy külső színe valamennyire meghomályosodott, a mint ezt kiki most is láthatja rajta. Ugyan abban a hadi fergetegben mindenek csodálkozásával, sőt almelatjával a templom tetejéről a Maros vize bal partjára Lippa felé repültek az égő zsindelek különben csendes lévén a levegő, és a bámuló törökök között szörnyű öldöklést okoztak, melly tsudat látván a Török Vezér, a Templom gyujtogatóit halállal megbüntette. Az alatt a mint egy török Spahi, a Templom felé olly szándékkal lovaglott, hogy azt ismét felgyújtaná, megakadtak tüstént a lónak lábai, és egy kemény kőben, mint valamelly lágy sárban mélyen bésüllyedtek, úgy, hogy a lovagló, tovább nem indulhatott.

Jordánszky Elek

BÚCSÚ A BÁCSKÁTÓL

Amikor nekivágtam a zivatartól nyugtalan szeptemberi éjszakának, nyomban megéreztem: ez nemcsak visszatérés, hanem búcsú is lesz egyben. Mindig ilyennek képzeltem el a visszatérést, az igazít és végsőt: viharos szélben táncoló fák, szakadó eső – mintha minden nyarat most siratna el a szeptember –, sötétségbe takarózó falvak, udvarokon nyekergő kútágások. Hát errefelé sosem virrad meg? Most érjük el a becseji Tisza-partot, amott feltűnik a Jegricska nádas partja, aztán a kis telepi házak sora következik. Jobbra, a legelő szélén a Ferró-malom. Mondják, már régen lebontották, de én mégis látom, régi mivoltában, ide toltuk a mamával a tragacson a kukoricát, hogy megdarálják a kiscsibéknek. Úgy mondják: hazatérni csak egyszer lehet az életben. Szerintem csak elmenni lehet egyszer, igazán. Én nem csak hazajöttem, búcsúzni érkeztem ezen a viharos éjszakán. Esővert házak sora, ez a Fő utca, mi lejjebb lakunk, a Gyepsoron, de nem akarom most látni azt a régi házat. A temetőben az ősöktől búcsúzom: elköszönök apámtól. Mellette jelölték ki számomra is a helyet, de én elfutottam e tájról. Akkor is zivataros éjszaka volt. Ha maradok, akkor már régen a nagy fehér kereszt alatt nyugszom, abban a tömegsírban, ahol a temeriniek legyilkolt százai kiáltják némán világgá a bosszúállás szörnyűségét. Sose hittem volna, hogy ilyen nehéz lesz a búcsú. Két kézzel kapaszkodtam apám sírkövébe, s úgy éreztem nem én, hanem ő fogja a kezem, s nem enged. Pedig azon az emlékezetes éjszakán, amikor elmentem, ő küldött és intett búcsút. Csakhogy akkor még reménység égett bennem. De azóta kihűlt már a szavak melege is, hogyan köszönjek így el attól az embertől, akit a legjobban szerettem? A földet, amit rám hagyott, már régen mások szántják, a ház,

amelyben születtem, idegen kézben, nincs más örökségem, csak e sírhalom, s egy üres hely még a koporsómnak benne, ha itt maradnék. ez még az enyém lehetne, de inkább elfutok újra, örökre. „Nem haragszol?” – kértem suttogva fejemet apám sírkövére hajtva. Elindulok hát rogyadozva, mintha kifolyt volna belőlem a maradék erő is, amit az otthon és a föld jelentett a számomra. A Bácska. Mi lesz vele, ha elhagyjuk halottainkat? Ha árva marad a temető is? Nem tudtam ellenállni: éjszaka mégis elindultam a Gyepsorra. A házat látni. Legalább még egy pillantást vessek rá, utoljára. Kinyitottam a kiskapuját, benéztem az udvarára. Nem láttam semmit. Nekidőltem a kapufélfának, folytak a könnyeim. Aztán nesztelenül becsuktam a kaput, és nekivágtam az éjszakának. Reggel pedig még virradat előtt útra keltem. Szomorkás volt a hajnali sötétség, fák intettek riadtan, rohant velem a kocsi, tanyákat őrző jegegyék marasztaltak volna, de én ezt nem láttam, behunytam a szemem, hogy úgy hagyjam ott az ősi földet, mint aki tudja már, hogy nincs többé visszatérés. **Illés Sándor**

Visszaveszem a temetőt

Nem a szerződést, amely határt szab –
Visszaveszem a Kálváriákat.
Nem az erdőt, kalászos mezőt –
Visszaveszem a temetőt.
Nem a patakot, mely aranyat hordott –
Visszaveszem az ember-sorsot.
Lehet keserűség, gyötrelem
Jövőt épít, mégis győztesen.
Félredobták, szemükben mit sem ért –
Visszaveszem a szenvedést.

Kozma László

A MÁRAMAROSSZIGETI REFORMÁTUS LICEUM

A református líceum történetét Szöllősy Tibor „Ki a Tisza vizét issza” című könyve nyomán állítottuk össze. Maga a könyv méltó a címéhez: tudományos alapossággal és a vidékhez fűződő szeretettel idéz történelmet, kultúrát, szabadságharcok és gondolatok hőseit. Ajánljuk elolvasásra mindenkinek, aki mélyebben kívánja megismerni történelmünket. A kiegyezés utáni Magyarországon működő jogakadémiák között a negyedik, a protestánsok között pedig a második volt a máramarosszigeti. Máramarost és a szomszédos Ugocsa és Szatmár megyéket ez a tanintézmény látta el az akkori követelményeket megelőző szaktudással felruházott szakemberekkel: az 1879/80-as tanévben közel 400 diák tanult az iskolában ezekből a megyékből. „Sziget, a székváros 1524-ben már protestáns szellemet vallott, s kebelében oly virágzásra emelé egyházát, hogy 1548-ban törvényei egyik cikkébe iktatá, mely szerint az egyházi szolgálatokat mindenkor két egyén teljesítse. Azon körülményekből indulva ki, hogy protestáns elv szerint egyház csak iskolával mondható egész községi testületnek, több mint valószínű, hogy a szigeti tanodának keletkezése a reformáció megindulásával kapcsolatos. Azonban, hogy 1540-ben már fennállott, biztos mondhatni, amennyiben ez időtől kezdve csaknem szakadatlan sorban megmaradtak azon férfiak nevei, akik ebben mint tanárok működtek.” Az iskola fenntartója abban a században a helybeli református egyházközség és a városi hatóság volt. 1624-ben már alsóbb gimnáziumi fokon oktattak az iskolában és olyan szinten, hogy az elnyerte nemcsak Erdély fejedelmének és notabilitásainak elismerését, de erkölcsi és anyagi támogatását is. A máramarosszigeti tanintézmény akkor

érte el virágzásának tetőfokát, mikor Erdély trónján protestáns fejedelmek voltak, kik felkarolták az oktatás ügyét úgy, mint Sárospatakon, Debrecenben, Kolozsvárott, Enyeden. Bethlen István, (Gábor testvére), akik rövid ideig maga is erdélyi fejedelem volt, 1620-ban Máramaros örökös főispánja lett; jelentős támogatást nyújtott az iskolának. I. Apafi Mihály 1671-ben kiadott oklevelében már az iskola jövődjét is megalapozta támogatásával. Az iskola sorsa összekapcsolódott a szabadságküzdélemmel: II. Rákóczi Ferenc szabadságharcának leverése után az új rend megvonta a sóadományokat, a megyének megtiltotta a további segélyezést. Ekkor az iskola ügyét a protestáns egyházak vállalták magukra. 1797 mérföldkő a máramarosi oktatásban: az újonnan szervezett második filozófiai tanészék tanára Nánássy Mihály magyar nyelven tartotta előadásait, az iskola Lyceumi rangot nyert. A Bach-korszakban az iskola válságba került, az 1879/80-as tanévben azonban ismét 400 diákja volt. Jeles tanárai között találjuk Szilágyi Istvánt, Arany János tanár-társát. A román csapatok 1919-es bevonulása után azonban megszüntették a lyceum állami támogatását, az erőszakosan megváltoztatott határok elszigetelték a valamikori diákokat az anyaintézménytől. 1923-ban a megszűnt gimnázium épületébe az állami tanítóképző költözött. 1940-ben újjáéledt az iskola, 1943-ban érettségi vizsgára is sor került. 1944-ben a visszavonuló németek felgyújtották – az iskolaépület megsemmisült.

A SZENT KERESZT FELMAGASZTALÁSA

Legendába hajló históriája szerint Nagy Konstantin császár édesanyja, a később szentté avatott Ilona buzgólkodására a keresztfát 320. szeptember 14-én ásták ki a Kálvária földjéből. Mindhárom kereszt előkerült, külön a titulus, vagyis az INRI-tábla, melyet Pilátus az Úr keresztjére tűzetett. Nem lehetett megállapítani, hogy a három közül Krisztus melyiken adta ki a lelkét. Ezért Makárius jeruzsálemi püspök mindhármát hozzáértette egy halálosbeteg asszonyhoz. Az egyikről meggyógyult. Így jelentődött ki, hogy melyik Krisztus keresztfája. A császárnő a kereszt egy részét és a szöveget fiának küldte Konstantinápolyba, a másik rész ezüst tartóba foglalva Jeruzsálemben maradt. Ezt a püspök minden nagypénteken nyilvános imádásra tette ki. – A katolikus liturgia, így a nagypénteki adoratio crucis, és nyomában a régebbi népi áhitat a keresztfát mindig hódolattal illette, hiszen a Megváltó szenvedett rajta és vérével is megszentelte. A keresztfában most már azonban nemcsak a kínszenvedés eszközét tiszteli, hanem a győzelem jelképét is ünnepli. A liturgia ezért így módosítja a 95. zsoltárt: hirdessétek a nemzeteknek, hogy az Úr a fáról uralkodik. Ezért ábrázolják a keresztre feszített Krisztust egészen a gótikáig koronás királyként. Ezt a hódoló felfogást a keresztesháborúk után bontakozó passiómisztika és a barokk jámborság szenvedő, töviskoronás Istenembere váltja föl. Ennek legmonumentálisabb kifejezése a triumphus: a középkori templomok (Kassa, Lőcse, Bártfa, Igló, Szepesszombat, Daróc) hajójának, szentélyének mennyezete alatt keresztbe fektetett erős gerendán ott áll a megfeszített Megváltó, két oldalán pedig a Fájdalmas Szűz és Szent János evangélista.

Bálint Sándor

FÁJDALMAS SZŰZANYA

A Hétfájdalmú Szűzanya, Mária felmagasztalt anyai fájdalomról való külön megemlékezésre jellemzően éppen a Szentkereszt felmagasztalásának ünnepét követő napon kerül sor. A kultusz eredetét valószínűleg a keresztesháborúk Szentföld-élményében és a nyomában születő passiómisztikában kell keresnünk. Felvirágoztatása körül különösen a koldulórendek, főleg a franciskánusok, majd önállóban a szerviták buzgólkodtak. A Szűzanya fájdalomainak kultuszát az evangélium tekintélye alapozza meg, amikor Simeon szavaira emlékezik: „S a Te lelkedet is tör járja át, hogy kinyilatkoztassanak sok szívből a gondolatok” (Lukács 2,35). Menekülnek Egyiptomba: „Heródes keresi a Gyermekeket és meg akarja ölni” (Máté 2,13). Nem találja a tizenkét éves Jézust: „Atyád és én bánkódva kerestünk” (Lukács 2,48). Mária ott áll a keresztfá alatt: „Jézus keresztje mellett ott állott édesanyja” (János 19,25). A másik három fájdalomról: a Szűzanyának a kereszttvivő Jézussal való találkozásáról, a keresztről való levételről, illetőleg halott Fiának ölében való megpihenéséről és a temetésen való részvételéről az ősi hagyomány tud. Ciklusokban Mária hét fájdalmát gyakran párhuzamba állították Mária örömeivel, a következők közül kiválasztva: Angyali üdvözet, Mária látogatása Erzsébetnél, Jézus születése, Háromkirályok imádása, Bemutatás a templomban, A tizenkét éves Jézus a templomban, Krisztus feltámadása, Krisztus mennybevétele. Mária mennybevétele, Mária megkoronázása, A Szentlélek eljövetele. Ilyen párhuzamos ábrázolással találkozunk a középkorban épült szegedi Havi Boldogasszony templomban is. A templom kegyképe mellett olvasható Juhász Gyula verse, A fekete Mária.

Bálint Sándor

EGER HARANGJAI

Hangjuk végigzúg, zsong, kong, felbúg az emberiség egész történelmén, hív, figyelmeztet, számvetésre készlet. Az asszíriai ásatások nyomán háromezer éves kis harangok kerültek napvilágra. Ismerték az egyiptomiak, használták vallásos célra, vagy éppen figyelmeztetésre, mint a görögök, és a rómaiak, Nagy Sándor temetésén, amikor holttestét aranykoporsóban Memphisbe szállították, a halottvivő díszes szekéren százával zengtek-bongtak a kis ércharangok. Készítése, miután az egyház magáénak vallotta, mesterségből művészetté lett. Harang zúg ma is délben szerte a világon, hirdetve a törökverő Hunyadi János nándorfehérvári győzelmének jelentőséget. Harangok zúgnak a soktornyú Egerben is. Történetük ma még feldolgozatlan krónika. Vall a korokról, az alkotóktól, az indulatokról. Rákóczi fejedelem szívesen járt Egerbe, ide rándult olykor udvartartásával is, hogy élvezze a hőforrások gyógyító vizét. Telekessy püspök különben is szívesen fogadta a fejedelmet, egyike volt azon kevés egyházi főuraknak, akik először hódoltak be neki. Valószínű, hogy a kellemes emlékek, és az egyházmegyéhez fűződő kapcsolat inspirálta a fejedelmet arra, hogy harangot ajándékozzon az egrieknek. Ez ma is szól, mint a Ferences templom nagyharangja. Az adományozásra utaló mondat a felső és alsó díszsáv között fut körbe: ...ajándékozta Rákóczi fejedelem...

Cs. Tóth Éva

Egri bor

Ittanak a hősök s egyik így pendíte: „Török vér!”
„Hagy folyjon!” monddá hévvel az egri Dobó.
S folyt az azóta határ nélkül: s a barna pogány vér
S lelke Dobónak forr lángboraidban Eger.

Vörösmarty Mihály

Eger mellett

Hol jó bort érezek, betérek;
Ne térnék hát Egerbe?
Ha ezt a várost elkerülném,
Az Isten is megverne.

Egyúttal azt is megtekintem,
Hol vitt Dobó nagy lelke;
És felköszöntöm, aki őt oly
Dicsőn megénekelte.

S ha majd, amint hiszem a bortól
Hatalmas kedvem lészen;
Még verset is csinállok – Pesten
Eladhatom jó pénzen.

Áll a határzat, áll erősen,
Be kell Egerbe mennem!
Mert ennyi édes vonzerőnek
Szivem nem állhat ellen.

Petőfi Sándor

Dobó István, Eger várának hős védője már a mohácsi csatában is részt vett, de aztán visszavonult Ungvár mellett szerednyei birtokára (ma Ukrajna). Egri érdemeinek elismerésül Ferdinánd király erdélyi vajdává nevezte ki, azonban 1569-ben bebörtönözték, és csak 1572-ben szabadult. Ismét szerednyei várába vonult vissza, itt érte a halál 1572-ben. A családi fészeknek számító Dobóruszván (ma Szlovákia), a templomban helyezték örök nyugalomra.

Kovács Sándor

SZILÁGYI ISTVÁN

A máramarosi református liceumról nem szólhatunk Szilágyi István (1819–1897) említése nélkül, aki 1854. október 20-tól kezdve 52 esztendőn át volt a tanintézmény tanára, majd igazgatója, aki mint pedagógus, történész, nyelvész, népművelő, költő méltó helyet érdemel ki a nemzet nagyjainak sorában. Írásos szellemi hagyatékaik kötetekre rúgnak, néhány ezek közül: Máramaros vármegye egyetemes leírása; A Rákóczi mozgalom eleje Erdélyben; Huszt; Zrínyi, a költő élete és irodalmi munkássága; A tatárok pusztulása 1717-ben; Mikes Kelemen arcképe. Már a címeiből is történelmünk, kultúránk széles vonulata rajzolódik ki. Szilágyi István 1819-ben született Nagykállón, 15 évesen a Debreceni Kollégium diákja lett. Szoros barátság fűzte Petőfihez, akivel 1844-ben egy ideig Pesten közös albérletben laktak. 1848 márciusában Szilágyi a nagyszalontai gimnázium rektora lett. Az akkori szokások szerint adott hitleveléből idézünk: „Szentül és igaz hittel fogadom, hogy annak az oskolának megmaradására, növekedésére és épülésére egész erőmmel, tehetségemmel, jó lélekkel vigyázok, és abban a rám bízandó tanulókat mind az igazi keresztyéni vallásra, mind a tisztességes tudományokra a Nemes Collegium tanítási rende szerint tanítom...” Kétévi szalontai tanárkodásának nagy érdeme, hogy Arany Jánost írói tevékenységre biztatta. 1848 márciusában nemzeti színű kokárdával a mellén tartott „gyújtó szónoklatot” a márciusi vívmányok jelentőségéről. A Bach-korszak első éveiben mindössze kéttucatnyian jelentkeztek tanulásra a szigeti liceumba: ekkor Szilágyi István tanártásai kérésére igazgatóságot vállalt, működése nyomán az iskola fellendül. 1865-ben egyik alapítója a Máramaros c. lapnak. 1846-tól tagja az Akadémiának.

Szöllősy Tibor

„HOMÉR ÉS OSSZIÁN”

Szilágyi István nemcsak könyveket küldött Arany Jánosnak, hanem témákat is keresett számára: ő hívta fel figyelmét az Árpádok korára, figyelmébe ajánlotta a Nibelung-éneket. Figyelmeztette Aranyt a Homérosz és Osszián közötti párhuzamra is – Arany János tollán megéled a téma, az 1850-ben írt Ősszel című versében a szabadságharc bukása utáni hangulatot, barátjának, Petőfinek elvesztése miatti fájdalját fejezi ki. Ebből a versből idézünk.

Híves, borongós őszi nap;
Beült hozzám az únalom:
Mint a madár, ki bús, ki rab,
Hallgat, komor, fázik dalom.
Mit van tennem? olvasni tán...?
Maradj Homér, fénydús egeddel,
Maradj te most! ... Jer Osszián,
Ködös, homályos énekeddel.

Óh jer, múlattass engemet,
Hunyó dicsőség lantosa;
Érdekli mostan lelkemet
Borongó ég, kihalt tusa,
Emlékhalom a harc fián,
Ki az utolsók közt esett el,
Remény nélkül... Jer, Osszián,
Ködös, homályos énekeddel.

SZÁZÉVES A TÉCSŐI KOSSUTH-SZOBOR (1896–1996)

A világ Kossuth-szobrainak sorában a técsői (Felső-Tisza-vidék, Kárpátalja) a hatodik. A mű Gerenday Béla szobrászművész alkotása, Jozzovics mester máramarosszigeti műhelyében öntötték bronzba. A közadakozásból készült szobrot a milleneum évében, 1896. május 8-án leplezték le. A visszaemlékezések arról adnak hírt, hogy azon a szép tavaszi vasárnapon ott volt a város és környékének aprajagya, tiszteletbeli vendégekként képviseltették magukat Kossuth városai: Monok, Cegléd, Debrecen, Budapest. Egész napot betöltő program volt: ökumenikus istentisztelet, lovassági felvonulások és bemutatók voltak, színielőadások, egyházi és világi dalárdák szórakoztatták a nagyszámú közönséget. – A több mint százéves bronzszobornak nemcsak az időjárás viszontagságaival kellett szembenéznie, hanem az idegen hatalmak megalázó bánásmódjával is. A második világháború után már megérkeztek azok az NKVD-s tisztek, akiknek feladatuk volt a szobor eltávolítása. A ravasz técsiek (ők magukat így nevezik) azonban jófajta kisüstivel vendégelték meg őket a munka előtt. Miután jól leítették magukat, fölültették őket a Románia felé robogó vonatra, ahol tiltott határátlépésért lefűlelték őket. A szobor megmenekült. (Kovács Sándor) – 1992. január 7-re virradó éjszaka a szobrot ledöntötték és az útszéli árokba dobták. Féltő kezek tisztították meg és helyezték vissza talapzatára. 1997. június 17-én újra megpróbálták ledönteni, ekkor Ajtai Sándor kőfaragó-műhelyében tisztították meg újra. Kossuth Lajos szobra azóta is ott áll őseinek sziklakemény földjén, az új életet hordozó magot befogadott técsői talajon.

Szöllősy Tibor

RÁKÓCZI-INDULÓ

Hollósy Simon festőművész, a nagybányai művésztelep megalapítója, életének utolsó éveit Técsőn töltötte. Itt is festőiskolát hozott létre. A szabadságharcos eszméket gyermekkorától magával hozta: apja a 48-as forradalomban a Lenkei-husárok szállásadója volt Növendékeivel a Tisza partján, a Nereszen hegy lábánál találta meg újra szín-és formavilágát. Ezt tükrözi többek között látomásos erejű képeinek, a Rákóczi-indulónak több változata, a Parasztudvar szekérrel, a Fák vízparton, az Önarckép, valamint a Nereszen hegyről festett képei. Szűkös körülmények között élt, körülményeire jellemző a következő anekdotaszerű eset. A tejet a szomszédjától szerezte be, utólag fizetett érte. Egyik alkalommal a szomszéd az unokáját küldte a tej áráért. A festő a gyerekekkel azt üzenté, hogy kis-sé szűkében van a pénznek, de fizetség fejében ad egy, a Nereszen hegyről készült festményt. A gyerek rövidesen futott is vissza a nagyapa neheztelő válaszával: „Azt üzen-te a nagyapám a Simon bácsinak, hogy ha ő a Nereszenre kíváncsi, akkor kiáll a tornácre és megnézi.” Az örökösök ma bánhatják, hogy nem jött létre az üzlet... Hollósy Si-mont 1918. május 8-án Técsőn érte a halál, az itteni ró-mai katolikus temetőben helyezték örök nyugalomra. Ké-sőbb felesége kívánságára szülővárosába, Máramaros-szigetre vitték földi maradványait. Lakóháza falán tábla ő-rzi 1915–18 közötti técsői tartózkodása emlékét. Mellszobrát, Tóth Emőke szombathelyi szobrászművész alkotását, 1993. május 3-án, a Hollósy-napok keretében leplezték le. A magyar tannyelvű középiskola az ő nevét viseli.

Kovács Sándor

MÁRIA A GYERMEKKEL

Köztudott: Hollósy Simon festőművész és iskolaalapító produktív pályája során nem festett vallásos témájú képet, azaz... csak egyet. 1992-ben Németh Lajos akadémikus, ismert Hollósy-szakértő azonosította a művet. A kutatások során a következőkre derült fény: a rónaszéki plébánia az első világháború idején kérte fel Hollósyt: fessen egy biblikus, de akár allegorikus képet – belátása szerint – a felújított templomba. Hollósy Simon örömmel fogadta a megtisztelő felkérést, nem kért honoráriumot, csak az anyag és a folyamatos ellátás biztosítását. Az egyezség létrejött. Körülbelül négy hónap alatt elkészült a kép: Mária a karján ülő kiseddel. A kép: 280x120 cm vászonra festett kompozíció, a rónaszéki római katolikus templom hajójában, a bal oldali falon látható. A téglalap-alakú mű felül oválisán zárt, fölötte aranyozott babérkoszorú, keretét gipszöntvény imitálja. A kép központjában Mária ül a lebegő felhőkön, mely mögül éppen kel a nap, fényt küldve az alattuk látható stilizált földgolyóra, mely azúrkékkel van festve és lágyan harmonizál Mária szilvakék, rubinvörös és okker öltözkéivel. A bájjal és örömmosollyal gyermeke felé forduló Anya lágyan öleli magához, betakarva óvó köpenyével. A kép nincs szignálva, azaz – ezt a helyi plébános mesélte – volt, a második világháború napjaiban, mikor az orosz csapatok elfoglalták a falut, az akkori tisztelendő, félve, hogy a képet, mint Hollósy-művet rekvirálják, lekaparta a bal alsó sarokban az addig olvasható Hollósy-nevet. – Rónaszék Máramarostól 40 km-re található, 98%-ban magyarul lakta falu, bejáratában minden időkből magyarnyelvű felirat volt és van.

Szöllősy Tibor

Ősszel a meglopott Tiszánál

Itthon vagyok a Kárpátokban
s itthon vitt kalászos nyárból
sorvadó lombú arany őszbe a bánat
csak azt sajnálom nem hoztam
levelek toránál a Tiszánál kinyílt
dalok színe elé Técső elé
egészben egyetlen ünneplő ruhámat

Valahol elmaradt balga lelkem
ott egy piros csíknál a Tisza fölött
ahol az a drága folyó kettétörött
hol negyvenöt éve a halak se tudják
hosszában avagy keresztbe ússzanak
nem hasadnak-e ők is ketté
a fölöttük metsző piros csík alatt

Ott maradt el egyszer a lelkem
s csak darabokban ingázik
sohasem egészben a betonhídon
azt hittem naívan majd beborítom
testemmel azt a mágikus csíkot
mely sorsok közt bambán kivirított
hogy vidám hulláminak megbélyegezve
még kopottan is csak a „megállj”-t jelezze

Ám friss a festés friss és piros
de nem lett minden ismét tilos
s tapsolhatnak eszmék agyukban annak
hogy útlelbezárt ablakok vannak
csakhát a lélek hogyan is járjon

darabokra szedve erre-arra
mintha az embernek ki magyarnak
épp a Kárpátokban született
piros csík lenne a hátára varrva

Itthon vagyok hol gyanútlan Tiszánk
még szőke és fekete egyszerre
s halaink ösztönösen érzik merre ússzanak
pedig a szöges kerítés itt is már ráncszakad
itt csak az ember sejtí napról-napra
Nereszenre mint Örmény Ararátra nézve
génjeinkben vérünkben vagyunk megigézve

Itthon vagyok a János-bácsik szénás-gazos
majd hóval rakott csilingelő szekerenél
lócás asszonyok mondják a szemükkel
röpülő ajkaddal a meglopott Tiszánál
s anyádnál mintha zsákbafozott álmod kérélnél

Itthon vagyok a kórusdalos Tiszaparton
homlokomtól államig otthon-jegyes arcom
szélvezérelt fűzfavesszők arcába tartom
s aztán mint folyónk sodródva-maradva
hullajtva-gyűjtve tágulva-szorongva
elmegyek a világba torkollva egyszer
megállított toronyóránk ne felejtse el
körmeimmal szedem fel a piros csík másik oldalát
tajtékzó szívetekkel ti tegyétek ugyanezt ideát

Técső, 1990.

Imre Sándor

A TISZA

Nagyszüleim még úgy tanulták, hogy Magyarország fő folyója a Tisza, mivel magyar földön ered, és magyar földön ömlik a Dunába. Hol van az már, kérem! A Tisza mindkét ága ukrán területen ered. A Fekete-Tisza forrása Körösmezőtől 20 kilométernyire, az Okula-nyeregnél 1203 méterrel a tenger szintje felett bukkan elő. Vékony sugárban csepeg alá a víz egy nagy kőedénybe, és kis pataként rögtön el is tűnik egy kis fenyőerdőben. Rahónál egysül a Fehér-Tiszával, s így jut el Titelig. A Fehér-Tisza forrását nem lehet ilyen könnyen megtalálni. Még a helybeliek sem tudják pontosan, hogy a sok apró ág, ér közül melyik is valójában az igazi eredete. Valószínű, hogy a Hoverla 2061 méteres magasságából eredő kis patakocskák, melyet a helyiek Hoverlának neveznek, az igazi Fehér-Tisza ág. Elgondolkodhatunk: akkor hát mikor is válik a Tisza igazán Tiszává, mennyi erecskének kell egybefutnia, éppúgy, ahogy nemzetünk is egyéni célokból, szándékokból, megőrzött nyelvből válik egységessé, és zúg tovább az Idő medrében. Remélhetőleg nem apadnak el forrásai, azok az egyenként aprónak látszó törekvések, erőfeszítések, melyek egybefolyva hatalmas folyamot alkotnak. – A Tisza, mely egykor őseinknek a lét egyik legfontosabb elemét, a vizet adta, halait táplálékul kínálta fel, és hátára vette a szállítást embert és állatot egyaránt próbára tevő gondját, tutajokat, fát és sötömböket juttatott el rendeltetési helyükre, mára börtönőr szerepet kapott. Nem egyesíti a két partján élőket, hanem elválasztja: Terebesfehérpataktól Jablonivkáig (Técső közelében) ukrán-román, Újlaktól Badalóig és Szalókatól Csapig ukrán-magyar, Záhonytól pedig egy 5 kilométeres szakaszon szlovák-magyar határfolyó.

Kovács Sándor

Három szonett a Tiszához

I.

Otthon vagyok, ha leülök a parton.
Szobám a csend, a fűzek sóhaja.
Halkan szólok, szavam magam se hallom:
talán csak hozzád érkezem haza.

Te vagy a folytonosság biztonsága,
örökebb, mint a változó világ,
ami célokat éget homlokára,
hogyan eltorzítsa arcát s homlokát.

Te vagy az a táj, ami visszavágyik
a gyermekkori, parttalan csodáig,
ahol büntelen minden szerelem.

Ha Tisza partján, vagy a Szamosparton
sűrűsödik karjaimba az alkony,
végtelen idővel ölelkezem.

II.

Már lángolni kezd a fákból a lélek,
egy egész nyár szerelme bennük ég,
s a folyó tükrén meg-megtörő fények
között a világra zuhan az ég.

Nehéz a menny, de a folyó erősebb:
sodor, ha kell, szennyet és csillagot,
öle télnak, tavasznak, nyárnak, ősznek,
ringat mindent, ami él és halott,

mert az időtlen megmaradás medre.
A halálból is újraterjesztve
görget kétséget, fájdalmat tovább.

Hatalmasabb, mint a mérgező átok,
mossa a mélységet és magasságot,
és menti nekünk ezt a kis hazát.

III.

Nem történelem és nem perc az élet.
Nem Mohács, Világos, nem Trianon
égeti föl bennünk a messzeséget,
de minket herdál minden tartalom,

ha megfosztjuk fényétől ezt a tájat
s ráépítünk sok kietlen csodát,
hogyan örök folyónk szabad áramának
utat szabjon egy holt beton-világ.

Uram! Hagyd meg ezt a giz-gazos partot,
ami árvizekkel vívja a harcot,
a természet küzdelmét meg ne öld,

és ne engedd, hogy az ember megölje.
Add, hogy a Te fenséged örökölje
mentse a Tisza lelkét meg a Föld.

Gál Éva Emese

Gál Éva Emese erdélyi költő, Gyergyószentmiklóson él.
Mikor ezeket a verseket olvastam, együtt a técsői Imre
Sándor követelményével, az jutott eszembe: lehet, hogy
mégis megmaradt a Tisza a legmagyarabb folyónak?

TANÍTSATOK MINDEN NÉPET!

„Amint az Egyházi Törvénykönyv leszögezi, az Egyháznak joga van, hogy a tudományok és ismeretek bármely ágának művelésére, mind elemi, mind közép- és felsőfokon iskolákat létesítsen. Az Egyház ezen jogát közvetlenül isteni Alapítójától nyerte missziós küldetésével együtt: „menjete, tanítsatok minden népet, megkeresztelvén őket az Atyának, Fiúnak és Szentléleknek nevében, tanítván őket megtartani mind, amiket parancsoltam nektek” (Máté 28, 18).

„Az ifjúság lelkében kérdések élnek, és azokra választ vár. Mi az élet mélyebb értelme? Mi az emberi munka, az egyéni és kollektív erőfeszítések, a kockázatos nagy vállalkozások célja? A társadalom és az intézmények életében keresi a vonzó értékeket: a feltétlen becsületességet, a felelősségtudatot, az őszinteséget, a közösség önzetlen szolgálatát. S a jövő azon fordul meg, lát-e a felnőttek életében és munkájában ilyen értékeket!”

Márton Áron

Imakönyv

Megnyílik az erdő csöndje:
Márton Áron imakönyve.
Lapjai közt fenyő-zöldnek
Csupa virág, csupa könnycsepp.

Kozma László

MIHÁLY

Mihály főangyal, régiesen arkangyal, a mennyei seregek fejedelme. Zsidó jelentése: „ki fogható az Istenhez”. Középkori szakrális nyelvünkön: Szent Mihály úr, Úr Szent Mihály, Úr Mihály Angyal. A Teleki- és Székelyudvarhelyi kódexben olvasható ar, eredeti hangzása szerint esetleg ár szavunk már régen kihalt nyelvünkéből. Az említett kódexekben az úr szóval együtt fordul elő: Úr ar Mihály angyal. Ugyanezekben a kódexekben a Szent Mihály arkangyal is olvasható, tehát a két alak váltakozik egymással. Később azonban a szent kiszorította az ősi ar, ár jelzőt. Az ar szó honfoglalás előtti török jövevény, jelentése „szent, legfőbb”. Szent Mihály arkangyal János jelenéseiben a mennyei seregek fejedelmeként jelenik meg (12, 7–9): „Akkor nagy harc támadt a mennyben. Mihály és angyalai megtámadták a sárkányt. A sárkány és angyalai védekeztek, de nem tudtak ellenállni és nem maradt számukra hely a mennyben. Letaszították a sárkányt, a nagy őskígyót, aki maga az ördög, a sátán, aki elcsábította az egész világot. A földre taszították, és vele zuhantak angyalai is.”

Mihály az első évezred fordulóján a halottak szószólójává vált, ennek jelei a Mihály-kápolnák. Már Szent István magának és királyi házának örök üdvösségére Mihálynak szenteli a veszprémi székesegyházat (1009). Mihály és Gábor zománcképe tűnik föl a Szent Korona alsó részén is. A koronázási szertartás ősi bizánci szövege szerint az új császár előtt maga Mihály arkangyal tárja majd föl az uralom kapuit. Ez a hit a magyar királyi udvarban sem lehetett ismeretlen. Szintén legrégibb Mihály-dedikációink közé tartozik Gyulafehérvár székesegyházának titulusa. **Bálint Sándor** Szeptember 29. Márton Áron erdélyi püspök halálának évfordulója.

Ima a gyulafehérvári katedrálisban

Uram, templom-építők között
Nem hordtam követ, nem kevertem maltert
De súlyos éjen lelkemből sóhaj kelt
A kertben, melyet véred öntözött.

Nem faragtam márvány-oszlopot
De követtelek a Kálvárián
Viharfelhő gomolygott lilán
A fenyeserdő volt a templomod.

Én nem hímeztem oltár-terítőt
De ráleltem az úton nyomaidra
Virágzik a golgotai szikla
Lépted nyomán az erdélyi föld.

A gyulafehérvári püspökség kertjében

(Márton Áronnak)

Míg a harang zúgása árad
Egyre sűrűbb a kerted csöndje
S dúsabb titka a virágzásnak.
És harmat hullik a fenyőkre,
Omlik a zápor zúgó csöppje
A csöppnyi kertre és hazádra.
Egybefog felhők hullámozása
Eltűnnek tilalmi határok,
Havasok bérma-útját járod
Kigyúl az égbolt szivárványa.
Csillagként tetteid ragyognak
És népet, hazát egybefognak.

Kozma László

OKTÓBER

Kóborló elődöm

Rólad gondolkozom hideg őszi estén
kóborló elődöm, Tinódi Sebestyén,
te is keseregtél végvárak elestén,
míg nemzedet vérzett fájdalemak keresztjén.

Akkor is szörnyű volt az idegen éhség,
magyar kenyér kellett, magyar föld és szépség,
telhetetlen zsákú volt török, német népség,
akkor sem segített végvári vitézség.

Nemcsak a föld oszlott a négy égi tájra,
de szétrepedezett a lelkek világa,
de szétszakadozott Krisztus királysága,
keresztény keresztényt ahol fogta, vágta.

Egy kicsiny lehellet fene vihart ellett,
ennek szultán kellett, annak császár kellett,
ördög-fával gyújtott magyar magyar mellett
s idegen: pecsenyét sütött a tűz mellett.

Akkor a végvárak sorra mind elestek,
Te a sok szomorú helyet felkerested,
krónikád a hősről példaképet festett
s máshol feltüzelted az alvót, a restet.

Beálltás krónikás kóbor lantolónak,
urak lakomáján ország-ragasztónak,
amennyi ereje van az igris-szónak:
egységben az erő s erőben a holnap.

Egy legyen a magyar és egy a keresztény,
ezt hirdette lantod, Tinódi Sebestyén,

ím ezt hirdetem most, végvárak elestén,
amíg fajunk vérzik fájdalmaik keresztjén.

Te még lovon jártál, lovon jött reátok
a török, a német s minden magyar átok,
- mi már gyorsvonaton – s a pokol kitátott
torkából vonaton jön a magyar átok.

Autón, vonaton széjjelszaladt minden,
ami itt egyesült ezeréves hitben.
Összeszedni mindent ki tudna még itten?
Csúnyán megvert minket a haragvó Isten.

Kálvin Debreczenje s pápás Pannonhalma
farkasszemet néznek, egynek sincs nyugalma,
magyarnak magyaron van csak diadalma
S gyűlöletet őről a magyarok malma.

Mikről te nem tudtál: új bajok riasztanak,
örökre ellenség a szegény s a gazdag,
mindakét oldalon fegyverek virrasztanak
s rakatlan rothad a híres magyar asztag.

Kóbor lantos lettem, lantomnak szavára
figyelt már Kolozsvár, figyelt Patak vára,
Munkács, Ungvár, Pozsony, Léva, Losonc vára,
a magyar vágyaknak voltam a futára.

Ragasztója lettem minden széthullónak:
amennyi ereje van az igris-szónak,
amennyit kimenthet egy kis élet-csónak,
ha világra szóló árvizek bomolnak.

Az én ragasztékom Krisztus ragasztéka:
szeretetet tömök szörnyű szakadékba
szeretet lámpását viszem a szurdékba,
szeretet lámpását viszem a kastélyba.

A csiki virágok méze édességes.
Bakonyi, sárosi virág méze édes:
legyen minden lélek magyar mézre éhes,
magyarok, épüljön az új magyar Méhes!

Lehetünk szétvágva harminchét határba
s hordhatjuk a mézet a közös kaptárba,
csak a Méhes álljon ragyogón, kitarva
új határok felett minden égi tájra.

Autón, vonaton széjjelszaladt minden,
megújult lelkekben megújulhat minden,
csak a Méhes álljon fényességes hitben,
szegény magyarokat segítse az Isten!

Mécs László

Nem figyelünk a jelekre. Süketek és vakok vagyunk! Nem érdekel minket, hogy mi lesz a gyerekeinkkel, az unokáinkkal, a Földdel, a családdal, mi lesz az országgal, mi lesz a hazánkkal! Rettenetesen felelőtlenek vagyunk. A tudósaink megfogalmazzák, az íróink kongatják a vészharangot, ennek ellenére fogynak, s vannak, akik harcolnak az abortuszért, az egyneműek házasságáért, abszurd ötleteket jelszóként hangoztatnak. Volt már olyan világ, amikor ezek szinte elfogadott dolgok voltak, tudjuk, hova vezetett.

Császár Angéla

Szép Szent István

Szép Szent István, Szép Szent István
Ha az abroszt összehajtod
Amit hajdan terítettél
Mert lám, elszállt egy évezred
Mit felelünk, hogyha kérded
Áll-e még a régi szentély
Mivé lett országod, néped?
Ragyog-e a szent kereszt még
Őrzi-e az ember-lélek
Vagy homályba, dacba téved
És dús kincsed úgy pereg szét
Mert tombol a hitetlenség.
Mi teljes volt, veszni térhet?
Mit felelünk, hogyha kérded
Száll-e még a templom-ének
Vagy torz bálványt követ néped
Magát veszti, hogyha téged.
S ha az abroszt összehajtod
Az asztalnál úgy ülünk még
Kezdvén újabb ezredévet
De helyettünk nem terít más
Nem használ a panasz, sírás
Bort, búzát és békességet
Nem ad dúsabb terítéket.

Kozma László

ASSISI SZENT FERENC (1181/82–1226. okt. 3.)

Ha meg akarjuk érteni Szent Ferenc működését, bele kell képzelnünk magunkat életkörülményeibe, korába. A középkor kellős közepén vagyunk. A feudális társadalom keretein belül sajátos szerveződés a város. Lakói se nem parasztok, se nem nemesek, hanem az egyik osztályba sem sorolható polgárok, akik Itáliában ebben az időben vagy kereskedelemmel foglalkoztak, vagy üzemeikben bérmunkásokat alkalmazva igyekeztek minél nagyobb haszonra szert tenni. Ilyen mai szóval „vállalkozó” volt Ferenc édesapja is. A korszakban tapasztalható fellendülés éppen a városokban kezd kibontakozni. De az árnyak is itt a legsötétebbek. A városokban a legnagyobb a szegénység, hiszen ha itt valaki nincstelen, annak tényleg nincsen semmiye. A kor szóhasználatában a gazdag, előkelő patriciusokat „homines boni” (jó emberek, vagy ahogyan ma mondanánk „jobb emberek”) jelzővel illették, míg a szegényt, a kisembert „homines populi” (népből való ember) elnevezéssel illették. A nyelvhasználat így hozza felszínre a kor mentalitását: születés és vagyon teszi az embert jó emberre, aki semmit sem tud felmutatni, az értéktelen. Ami a vagyont, anyagi boldogulást illeti, ismerős ez a kategorizálás mai társadalmunkban is... Szent Ferenc bejárta a két tábor közötti utat: gazdag kereskedő fiából lett a szó legszorosabb értelmében nincstelen, de nem tiltakozásképpen a fennálló társadalmi rend ellen, hanem Krisztusért, aki maga is szegény volt. Senkitől sem követelte, hogy szegény legyen, csupán magától; senkitől sem várta el, hogy változtassa meg a kor társadalmi kereteit, di ő megtalálta az utat ahhoz, hogy felülemelkedjék a mindennapok világán; senkitől sem várta el, hogy igazi kereszténnyé legyen, ő azonban azzá lett.

Tömördi Viktor

Senkit sem kényszerített semmire, útját mégis mind többen követték, azok a testvérek, akik Krisztuson keresztül kapcsolódtak egymáshoz. Ferenc lelkületére, emberismeretére, pedagógiájára jellemző a következő történet. Egyszer nagyböjt idején éjjel egyik testvér fölajdult, hogy meghal az éhségtől. Ferenc maga kelt fel, és enni adott neki. Ezzel azonban nem elégedett meg: arra is gondolt, hogy segítsége ne alázza meg a másikat: ő is vele evett. Akkoriban az újoncok elé magas követelményeket állítottak: aki ezeknek nem tudott megfelelni, azt kivetette magából a közösség. Ferenc látszólag apró cselekedetében azonban benne van egész pedagógiája. Tudja, hogy az újonc szeretne megfelelni az elvárásoknak, ennek feltételezésével viszonyul hozzá. A böjtnek, a testi önmegtagadásnak azáltal ad új értelmet, hogy látszólag megszegi. A Szentírásban ezt olvashatjuk: irgalmasságot akarok és nem áldozatot. (Oz 6,6; Mt 9,13; 12,7.) Ferenc a testvéreiben sohasem tömeget látott, mindenkit külön, Isten országának meghívottjaként kezelt. Legfontosabb eszköze a példaadás, kényszertől mentesen, indirekt módszerekkel akart hatni. Gyöngédsége sohasem vált gyöngeséggé, társát azonban megóvta a megszégyenítéstől, éjszaka is hajlandó volt vele együtt az asztalhoz ülni. Nevelése nem pillanatnyi célokat szolgált, hanem hosszabb távú önnevelésre készítetett. Ezeket az elveket mai pedagógiánkban is alkalmazhatjuk. Ferenc cselekedeteivel, szavaival valóban megszólította az embereket: Spalatói Tamás szerint, mikor prédikált, úgy tűnt, hogy beszélget: szavai közvetlenül a szívéből fakadtak.

Tömördi Viktor

A ruhádat, a vagyonod veted le
S felöltözől krisztusi sebekbe.

Kozma László

A 13 ARADI VÉRTANÚ SZOBRÁNAK LELEPLEZÉSE

Nem néma az a kőszobor, amely onnan a Magyar Golgotán a halhatatlan vértanú halottak emlékének emeltetett. Énhozzám a kitaszított élő halotthoz, ki egykor zászlótartója valék Magyarország függetlenségének, melyért ők a leghérolt hősök mennyit küzdöttek, mártírhálált haltanak, énhozzám elhozzák a múltnak szellemét, a velőig ható szózatot, mely annak emlékszobra, kimagasló alakjának, Hungáriának hallgatag ajkával zengi: „Hazádnak rendületlenül / Légy híve, óh Magyar!” Tisztelet, akit tisztelet illet, de híve Hazádnak, érted-e Magyar? Hazádnak légy. Ne csinálj magadnak faragott képet, hogy azt imádjad, csak Hazád szabadságának Istenét, mint imádták azok, akik mártírhálált szenvedtenek... E szózat zengését hallom én a meszsze távolban, Hungária szobrának ajkáról. Hát hogyan hallanák azt a velőig ható szózatot, de ha hallják, meg is hallgatják-e? Elviszik-e magukkal e szózat ihletét a közélet küzdelmeinek pálya homlokára? Elviszik-e házitűzhe-lyeikhez, hogy az ihlet csillaga világítson előttük, a gyermekek előtt, mint az evangélium misztikus csillaga világítson a bölcsek előtt, kik az Idvezítőt keresék? A világbírája, a történelem fog e kérdésre felelni. Legyenek a szent emlékü vértanúk megáldottak poraikban szellemeikben a hon-szabadság Istenének legjobb. Halljátok-e azt amott a közelben is mindazok, akik a szívzárólag gyászos, felejthetetlenül gyászos október okán összegyülekeznek a Magyar Golgotán, áldásával az örökkévalóságon keresztül. Engem, ki nem borulhatok le a Magyar Golgota porába, engem október hatodika térdeimre borulva fog hontalanságom reme-telekában látni, amint az engem kitagada. Engem, ki nem borulhatok le a Magyar Golgota porába, engem október

hatodika térdeimre borulva fog hontalanságom remetelakában látni, amint az engem kitagada. Haza felé nyújtom agg karjaimat, a hála hű érzelmeivel áldom a vértanúk szent emlékezetét hűségükért a Haza iránt, s a magasztos példáért, melyet az utódoknak adtanak, s buzgó imával kérem a Magyarok Istenét, hogy tegye diadalmassá a velőkgig ható Szózatot, mely Hungária ajkáról a Magyar Nemzethez zengi. Úgy legyen! Amen!
Turin, 1890. szeptember 20.

Kossuth Lajos (fonográffelvétel)

Arad

A vértanúk szobra helyén
Kerestem, s megtaláltam a helyet.
Már égre nem törtek nagy vonalak,
Csak áldozati illat lebegett.
Körül vasrács és belül puszta gyepp,
De a gyepp közt gyöngyvirág-levelek.
A levelek közt egy-egy karcsú szár.
Hogy mennyit nőtt: én nem számoltam meg.
Csak hittél hiszem: éppen tizenhárom.
S tizenhárom gyöngy minden karcsú száron.

...Hát ez maradt? túl szobron, időn,
ércen, márványon, merev méltóságon,
Új viharon, új vértanúhalálon:
Tizenhárom gyöngy, tizenhárom száron!

Reményik Sándor

Az aradi szabadságharc emlékművét, Zala György alkotását 1889-ben avatták fel. A szoborcsoport hosszas belsőudvari száműzetése után újra elfoglalhatta köztéri helyét.

MAGYAROK NAGYASSZONYA

Magyarok Nagyasszonya ünnepét Vaszary Kolos hercegprímás kérésére engedélyezte a pápa, mikor hazánk megérhette fennállásának milléniumát (1896). Szent István felajánlásával már elkezdődött Máriának a magyarság pátrónájaként való tisztelete. Ezt bizonyítja a Porta Speciosa, a középkori esztergomi székesegyháznak a XII. századból származó díszkapuja. A kapu a nyugati román székesegyházak monumentális homlokzatdíszítéséhez hasonlóan az üdvösségtörténetet, Jézus megtestesülésének misztériumát szemlélteti, az ábrázolásoknak természetesen magyar vonatkozásai is vannak. A Porta Speciosát a XVIII. században lebontották, azonban részletes képi ábrázolás és leírás készült róla. Ebből a leírásból idézünk. A timpanonban Szűz Mária István király és Szent Adalbert között jelenik meg. Az ölében a Kis Jézust tartó, királynőként trónoló Mária felé fordul Szent István, és a következőket mondja: SUSCIPE VIRGO PIA, MEA REGNA REGENDA MARIA, vagyis: Kegyes Szűz Mária, fogadd oltalmadba kormányzásra váró országomat! Mária válasza: SUSCIPIO SERBANDA TUIS, SI JURA SACRORUM SUMMAT ADALBERTUS SICUT PETIS, azaz: Elfogadom tieidnek gondozását, ha a szent dolgok jogait elfogadja Adalbert, amint kéred. Adalbert erre így válaszol: ANNUO VIRGO TUIS JUSSIS, AC EXEQUAR UT VIS, VAGYIS: Meghajlok akaratom előtt óh Szent Szűz, és úgy cselekszem. Adalbert prágai püspök 994–995-ben Magyarországon térített: ő keresztelte és bérálta meg Szent Istvánt.

Bálint Sándor

Mennyország királynéja (részlet)

Szűz Mária, Krisztus anyja,
Mennyország királynéja,
Atyaisten kincstartója,
Magyarok szószólója.
Mennyország fényes útja,
Irgalmasságnak kútja.
Te imádságodnak fontja,
Isten irgalmát ránk ontja.

...

Lépes méz, frigynek szekrénye,
szüzesség drága fénye,
Boldog Szűz, Jézus edénye,
Bűnösök szent reménye.
Hozzád kiált fogságunk,
Árva Magyarországunk.
Tekints meg nyomorúságunk,
Nyerd meg régi boldogságunk.

Szűz Mária, tarts meg minket,
Vigasztald bús szívünket,
Térítsd hozzánk nemzetünket
Építsd meg szent hitünket.
Szent Fiad kegyelmében,
Végy minket jó kedvében,
Hogy szép Jézus szent nevében
Megmaradjunk békességben.

Karthauzi Névtelen

BÁCSKAI REQUIEM

Akkor május délután, amikor a Vígyszínház előtt ajánló sorokat róttam frissen megjelent, odamerészkedett mellém egy falusi öltözetű ember, kezében a Hideg napok példányával, kérdő pillantásomra így szólt szerényen: – A bezdániak benne vannak? – Benne kellene lenniök? – Benne bizony – mondta a bezdáni ember –, mert az hozzátartozik, azt nem szabad elfelejteni. – Mért gondolja, hogy Bezdánnak benne kellene lennie egy ilyen vékony könyvben? – Amiatt, ami ott történt. Azt kérdezhettem volna, ugyan mi történt ott emlékeznivaló, de csupán arra mutattam kíváncsiságot: mikor? Tudom, az időpontra, a napon, a pontos órán való emlékezés mindig gyöngéje az egyszerű embernek, de még az iskolázottak legtöbbszörének is, ha állításuk tévedésén próbálják tetten émi őket. Ám a bezdáni embert nem riasztotta meg a váratlan érdeklődés: nyelvén volt a dátum, mert nyilván húsz év óta ott volt gondolatai előterében: – Ezerkilencszáznegyvennégy november harmadika reggeltől késő délutánig.” – Cseres Tibor ezután leírja a bezdáni ember történetét: a partizánok száztizennyolc ártatlan embert gyilkoltak meg, köztük az elbeszélő öccsét és apját is. Az író további kérdése: – Úgy gondolja, hogy vissza kellene bosszulni mindazt, ami akkor a bezdániakkal történt? – Dehogy! – Hát akkor mit akar, mire számít? – Mit? Hát hogy tudják: ártatlanok voltak! Ez a találkozás indította az író „Vérboszu Bácskában” című könyvének megírására. „Szűcs Márton nyugalmazott bácsszőlősi esperesplébános és Kovács József nyugalmazott martonosi plébános a bácskai plébániák domusztörténeteit s a falvak papjainak lelkiismeretét megvizsgálva, összefoglaló emlékeztetőt írt „Halottak hallgatása” címen requiemként 40.000 ártatlanul kivégzett bácskai magyarért. A bűnök számadását feljegyezni vakmerőségnek

minősül, de nyilvánosságra hozni éltökben, Bácskában maradtokként nem volt bátorságuk. Requiemjük merész kezek közvetítésével csak holtukban kerülhet nyilvánosságra. Az 1944. év október–november havában – írják a kegyesbátor plébánosok – vérfergeteg zúdult a Bácska szelíd rónáira. Ennek a vérzivatarinak legkevesebb negyvenezer magyar esett áldozatul. Ezeknek legnagyobb része teljesen ártatlan volt, minden komolyabb ok nélkül esett áldozatul a vérszomjas bosszúnak. Ugyanis: aki bűnösnek érezte magát a szerbek bántalmazásában 1941 és 1944 között, az idejekorán elmenekült, és így a kegyetlen bosszú az itthon maradt tökéletesen ártatlan magyarokat sújtotta. ... Akit bűnösnek találtak, azt is törvényes eljárással kellett volna felelősségre vonni, ahogy az Magyarországon történt az Újvidéken s környékén esett atrocitások miatt... Bezdán kisebbségben élő szerb lakossága 1941-ben és 1942-ben nem szenvedett üldözést, és semmilyen hátrányos megkülönböztetésben nem volt része. Október végén orosz csapatok vonultak be a faluba. Pár nap múlva – november 3-án – partizánok is jöttek az oroszok után. Reggel kilenc óra körül összedobolták a falut, férfiakat, nőket, gyermekeket egyaránt, mindenki jöjjön a futballpályára. Az összegyűjtöttekből kiválasztottak 122 férfit, akiknek ásót vagy kapát kellett hozniuk.... Mikor a gödröket ásó részleg elkészült a munkájával, akkor az örök elküldték a tanya lakóit. Ezután átkísérték a pajtában lévőket is a gödrök szélére, majd sortüzet nyitottak a mit sem sejtő emberekre. A lemészároltak közé került egy 13 éves fiúcska is, a gyepmester fia. El akarták választani apjától, de a gyermek ragaszkodott apjához, és nem akart tőle megválni. A kivégzést irányító vadkegyetlenségű vérszomjas partizánnőt Bojkának hívták. Ez azt mondta: „Lőjétek agyon a kölyköt is! A gonosznak még az írmagját is ki kell irtani.”

Cseres Tibor

JÖVŐNK ZÁLOGA

Böjte Csaba ferences testvér, a dévai Magyarok Nagyszonyja gyermekotthon vezetője elhatározta, hogy Moldvában iskolát hoz létre – az alapkövet 2005 pünkösdjén már lerakták. Egy közös álom készül megvalósulni, melyet nemcsak a felnőttek álmodnak a gyermekeknek, hanem amelyről a gyerekek is álmodnak. Hogyan? Leírták elképzeléseiket az új iskoláról – ami másutt természetes, az az ő számukra álom.

Az én kedves iskolám

Az én nevem Szimona. És akarok mesélni, hogy milyen szeretném legyen a magyar iskola és az internátus Rekecsinben. Az iskola nagy legyen. Az iskola ablakjain virágok legyenek. az osztályokban legyenek fiúk is, de leánkák is. Bent az osztályban egy padban üljenek ketten. A falakon legyenek a gyerekek rajzaik és sok minden szép dolgok. Kint az iskola mellett legyenek sok és szép virágok. Az internátus kettő legyen. Egy a fiúké és egy a leánkáké. A leánkák internátusa kék színnel legyen kifestve kívül és belől sárga színnel. Kívül legyen sok virág. Bent az internátusban egy szobában négyen üljenek. Az ágyak puhák legyenek és a pámák is. Legyen egy szekrény a gúnyáknak is, és egy a könyveknek is. A falon legyenek lepedők és a földön is. Az ablaknál sok virágok legyenek. A fiúk internátusáról nem beszélek, arról a fiúk beszéljenek. Most akarok mesélni a programról. Reggel nyolc órakor legyen az ébredés, nyolc és félkor a reggeli. Kilenc s félkor kezdődjék a tanítás. Én nem akarom mondani, meddig tanuljunk, ezt én nem akarom programálni. Beszélek csak az estéli programról: 7,30-kor legyen a vacsora és aztán tíz órakor legyen a lefekvés. Ennyi volt az elmondani valóm. És nagyon szeretném, ha így lenne.

Ramona Szimona VI. osztály Külsőrekecsin

CSAPAT

Úgy mondják, az igazi juhász nem számlálja egyenként a nyáját: ránézésre tudja, ha egyik-másik hiányzik. Hanem a barikák hogyan gondolkoznak erről? Érzik-e, hogy ők a csapat, tudják-e, hogy hányan vannak? Mert az bizony igencsak fontos: veszély esetén összetömörülnek, ösztönös hadrendbe állnak. Talán már évmilliók óta megvan kinek-kinek a helye, tudja kötelességét. Milyen rejtett célszerűség irányítja a madárcsapatok vándorlását, hogy egyszerre készen van az ék, amely a kéklő égbe fúródik, lehet már indulni bátran akár más földrészekre is, hiszen együtt a csapat. Megszólítom Lacikát: – Hát te miért nem játszol a többiekkel? Szomorúan jön a felelet: – Nincs kivel. – Hogy-hogy, hiszen ott van a családod. Csak találsz közöttük valakit. – Hát hogy találhatnék, mikor mi csak kilencen vagyunk.

Merthogy a dévai gyermekotthonban az a rend, hogy egy családban legalább tizenkét gyerek van. Hát ehhez mérten a kilenc valóban kevés, még nem teljes a csapat. Bárcsak követné a társadalom is Lacika demográfiai számításait!

Íme a test

Íme a test, mely érted adatott,
S a vér, amely a bor színén ragyog.
Az életed, amely csak benne él,
Általa lesz megszentelt kenyér.
Kenyér, hogy táplálhass másokat,
Mert Krisztus a társává fogad.

Kozma László

KETTEN VANNAK

Palika nagy érdeklődéssel fordul a természeti világ felé, hosszasan figyeli a kertben a rigókat, verebeket, szokásaikról kérdez, a róluk szóló meséket nagy élvezettel hallgatja. Magot, kenyeret szór nekik, a madárcák örülnek táplálék-nak, de közöttük is folyik a kenyérharc: a rigók mint a sakktábla fekete figurái, ugrálnak, ijesztgetik a verebek lár-más csapatját, de amazok közül a legmerészebb hirtelen le-csap egy-egy falatkára, felröppen vele, a verébcsoport nyo-mába szárnyal a szerencsésnek, és egy másik bokor alatt kezdődik az osztozkodó csivitelés. Időnként seregélycsoport száll le a kertbe, módszeresen végigpásztáznak minden négyzetcentimétert, nemigen marad a nyomukban semmi ehető. Hanem Palika most valami ismeretlen, ritkább, ed-dig nem látott fajtáról hoz hírt. Nevüket szeretné tudni, hi-szen, érzi ösztönösen, a névadás már közösséget jelent.

– Mondd meg gyorsan, milyen madárka: szürke a tolla, a nyakán kis piros folt van, és ketten vannak! – Fogalmazza meg a legfontosabb jellemzőket. Hiszen talán a leglényege-sebb tulajdonság, ha társa van valakinek, ha tartozik vala-hová. Ugye, két gyerek már testvér, ha többen szeretik egymást, akkor barátok, pajtások, játékban, társaságban ők a csapat – egészen természetes az, hogy a madárcák is másképpen kell nevezni, ha már ketten vannak. Van-e szavunk az összetartozás jelölésére, értjük-e még ezt a ka-tegóriát? Hiszen egyes nyelvekben nemcsak egyes és töb-bes szám van, létezik az úgynevezett kettes szám is, mint külön kategória. Megőriztük-e, értjük-e a duálisnak ezt a kategóriáját, a szeretet nyelvtanát, melyből Palika éppen most tartott a számunkra különórát?

Kozma László

A SZÍVEDBŐL MESÉLJ!

Minden gyermek kreatívnak születik, azonban alkotóképességét, képzelőerejét fejleszteni kell. Ennek egyik legfontosabb eszköze a mese, a személyes, neki szóló mesélés. Nem elegendő, ha 3-4 éves korában órákra odaültetjük a televízió elé, ahol a hétfejű sárkánynak pontosan hét feje van, meg van határozva, hogyan néz ki, és a gyermek agyának azt el kell fogadnia. Nem vagyok ellensége a tévémacinak, de ne bízunk teljesen rá a mesemondást. Egyszer a kislányom azt kérte feleségemtől: – Most a szívedből mesélj! – Meghatóan teljes és kifejező ez a felszólítás. Benne van természetesen a személyes kapcsolat igénylése, az, hogy ülj mellém, és röpjünk együtt hetedhét-országon át. Az is, hogy most ne felolvass, hanem találj ki valamit, egyedül az én kedvemért, legyen benne váratlanság, ami mindkettőnk számára meglepetés. A mesemondás természetesen a szókincset, a kifejezőkészséget is fejleszti, különösen, ha megfordítjuk a szerepeket: – Most mesélj te valamit nekem, olyan fáradt vagyok, szeretnék elaludni... De ugyanilyen fontos az éneklés, az énekeltetés, a rajzoltatás. Az ének a jobb agyféltekét, a kreativitást fejleszti, ilyen korban még nincs „rossz hangú” gyerek. Ezen keresztül a gyermekek érzelmi életét is tudjuk fejleszteni, hiszen igaz ugyan, hogy bizonyos ösztönökkel születünk, de az érzelmi élet dolgait éppúgy meg kell tanulni, mint sok minden mást. Figyelnünk kell arra is, hogy a gyerekek szeretnek rajzolni. Legalábbis, meg lehet szerettetni velük a rajzolást, amiben ők fontos résztvevők, akkor megint alkotnak, kiszíneznek valamit. Pirosra, sárgára, kékre, hogy egy absztrakt festő sem különbül.

Hámori József

TENGELIC FÉSZEK

Ilyenkor ősszel üresek a madárfészek, előttem azonban fölidézik a tavaszi nyüzsgést, a fiókák növekedését, a madárcsaládok történetét. A madárfészek pályaválasztásomban is fontos szerepet játszott. 1950-et írtunk és akkoriban Derecskén laktunk. Az iskolának – ahova jártam – az volt a szokása, hogy minden év végén kiállítást rendezett a tanulók munkáiból. Itt aztán voltak a rajzórán készült festmények, a lányok által készített kézimunkák, repülőmodellek és még sok minden más. A kiállítás felügyeletét mi diákok láttuk el az alatt az egy hét alatt, míg nyitva volt. A legjobb pajtásom, Váczy Laci, akinek számos képe és munkája szerepelt a tárlaton, egyik délután egy madárfésszel a kezében érkezett. Mint kiderült, egy ebadtától kobozta el, aki nemrég szedte le a közeli piactér egyik akácfájáról. A kicsiny fészek egy műremek volt. Finom szálakból, rostokból és főként nyárfa fehér pihéjéből épült az összkomfortos madárotthon. Amilyen picinyke volt – egy marokban elfért – olyan szilárdan építették gazdái. Puha, vattaszerű belsejében öt apró, fehér, rozsdavörösen pöttyözött tojáska lapult. Valósággal elbűvölt a látványa. – Minek a fészke? kérdeztem barátomat. – Stenglicé – hangzott a szakszerű válasz. Mert Derecskén nem tengelicnek vagy stiglicnek nevezték ezt a piros fejű, fekete-sárga szárnyú madarat, hanem egyszerűen stenglicnek. Számomra ez a némenklaturabeli eltérés teljesen érdektelen volt, mert csak a fészket és a tojásokat láttam, amelyek egy életre felkeltették bennem az érdeklődést a tojások, fészek és ezen keresztül a természet e csodálatos teremtményei, a madarak iránt.

Legány András

Meddig

„Megpróbálom kibontani,
hogy ezzel is előbbre jussak”
– mondod, s a fonalak futnak,
ujjaid görcsöket bogoznak.

E fonalon most eltűnődő,
szavakkal kötözködő költő
kérdem:

meddig kell még vissza-
bontanunk, mi nem jó s tiszta?

Szólsz:
míg a fáradó hit segít
kötni generációk
szétszakadt emlékeit.

Mit öröklök?

Mohácsot
egy Gyermek
szavait magyarul
Mária
meleg mosolyát
s Józsefet
a csakazértis
új házat
építő ácsot

Kovács Tibor

LUKÁCS EVANGÉLISTA

Lukács történész, s ugyanakkor, ha nem is az üdvözítő terv egészének, de központi fázisának vagy csúcspontjának, az az Jézus személyének, életének és üzenetének teológusa. Azon túlmenően, hogy ezt megfelelő módon leírja és bemutatassa azoknak, akik még nem ismerik és teljességgel nem értették meg, azon fáradozik, hogy ezt meg is hirdesse. Az üdvösség nem Krisztus műve után kezdődik, hanem magával Krisztus művével. Jézus nem halála és feltámadása következtében megváltó, hanem halálában és feltámadásában az, miként egész életében is. Krisztust és tetteit megismerni annyi, mint Isten tervét és a történelemben való vándorlását megismerni. Jézus életében és cselekedeteiben Isten teszi önmagát láthatóvá minden kor emberének. A názáreti zsinagógában a jelenlévők szemükkel láthatták („ma”) az ígéretek beteljesülését polgártársukban, az ács fiában. A terv Isten által van jelen Jézusban és művében: neki az a feladata, hogy beteljesítse (1,2; 4,21). Mert mindazt, aminek megtételére hivatott, vagy amit megtenni szándékozik, előre meghirdették a próféták. Jézus élete az Atya kézjegyétől ellátott gyalázatos (kereszt) és dicsőséges sors, miként majd az egyház is az üldözéseken keresztül jut el a diadalra. A szenvedés akadálynak látszik Isten tervében, valójában annak lényeges eleme. Ezt előre megmondták a próféták, és ismételten előre jelezte Krisztus is. Az üdvösség ennél fogva út: Krisztus útja és az országé. Az evangélium jóhír. Jézusban válik valóra, igéi és művei által. Benne a történelem, az idő csúcspontjához érkezik. Az ígélet vagy előkészület korszaka Jánossal lezárul; Jézussal az üdvösség új kezdetet vesz, megnyílik az „új szövetség” (Lukács 22,20)

Ortensio da Spinetoli: Lukács. a szegénység evangéliuma

Én Uram, én Istenem!

Istenünk:
Köszönjük, hogy Fiad,
Jézus Krisztus
Életét adta értünk.
Köszönjük,
Hogy testét és vérét hagyta ránk,
Hogy tápláljon és erősítsen minket.
Köszönjük,
Hogy a kenyér és a bor színében
Vándorlásunk társa lett.
Kérünk, segíts,
Hogy életünk
Bizonyoságtétel lehessen
A szeretetről,
Mert aki önmagát keresi,
Az elveszíti önmagát,
De aki önmagát odaadja másokért,
Az megkapja a teljes életet.
Add, hogy hitvallásunkat
Tetteink igazolják,
Olyan cselekedetek,
Amelyek által
másokat
élni segíthetünk.

Korzenszky Richárd OSB

NAPTALAN VIRRADAT

Az 1956-os forradalom egy nemzet ébredése volt. Ébredni álomból szoktunk, nemzetünk történelmének 1950-es éveiben azonban az álom helyén rémlátomások gomolyogtak: munkatáborok, börtönök, koncepciók perek. Ezek egyike volt a Hortobágy, nem a „déliábos rónaság”, hanem tizenkétezer ember száműzetésének helye. „Elnézést kérek, hogy levelemmel alkalmatlankodom, én is kommunista vagyok, de már tovább nem bírom nézni, ami itt Hortobágyon folyik ezekkel a szegény, nyomorult és földhözragadt, kényszermunkára internált dolgozókkal. Látástól vakulásig, sötétig dolgoznak. Többet a halálra ítélt gályaraboktól sem lehetne kívánni... olyan gyenge az élelmezésük, hogy azzal abban a hőségben napi 14-15 órát dolgozni nem lehet.” (BMKJ Közrendészeti Főosztály, Rendőrhatalósági Osztály, 143). A „belső ellenség” elleni általános offenzíva részeként 1950. június 22-ről 23-ra virradó éjszaka, egy és három óra között az ÁVH karhatalmistái és rendőrök szállták meg a határ menti községeket a déli határsávban, és a brutális jelenetekkel megfélemlített, kilakoltatott családok tehervonat-szerelvényei útnak indultak a Tiszántúl felé. „Az a júniusi éjszaka és virradat a határ közeli lakosok életében a borzalmak éjszakája lett. A magyar társadalom 1945–1953 közötti története a tömeges megtorlások, kollektív büntetések, erőszakos népességmozgalmak története. Az érintettek kisebb részét bírói ítélettel, de törvénysértő módon részesítették büntetésben. Nagyobb részüket katonai és rendőri bíraskodás, közigazgatási eljárás keretében ítélték el, a törvény mellőzésével” – írja Hantó Zsuzsa a Hortobágyra kitelepítettek életét bemutató *Kitaszítottak* című gyűjteményes kötetben.

Kövesdy Zsuzsa

MEGFORDÍTOTT VILÁG

„Holnapra megfordítjuk az egész világot” – daloltatták az „elmúlt ötven évben” a lelkes úttörőkkel. Hát, sikerült. Az európai joggyakorlat nem ismer olyan fogalmat, amely kifejezné a Hortobágyra hurcolt emberek személyes szabadságával és a tulajdonukkal történt súlyos jogsérelmet. A totalitárius magyar állam erőszakszervei, az Államvédelmi Hatóság és a rendőri szervek által végrehajtott cselekményekhez hasonló csak a Szovjetunióban történt, például a krími tatárok vagy a volgai németek Szibériába telepítésekor. Ez a gyakorlat később Kambodzsában elevenedik fel a Vörös Khmereknel, Pol Pot vezetésével. Semmilyen jogelvből nem lehetett levezetni a meglehetősen belterjes szabályokat, amelyeket alkalmaztak. A hortobágyi táborok 1950 júniusa és 1953 októbere között működtek. Az első hullámban 1991 személyt telepítettek ki 486 vagon segítségével. Számuk 1953 nyarán 7289 főre emelkedett. A legnagyobb (a borsósi, az árkusi) 700-1000 főt foglalkoztattak, az ebesi és az elepi táborok zárt tanyabokrokat. A közepes nagyságúak (kónyai, borzasi) létszáma 4-500 fő volt. A szocializmus építésében nem voltak felmutatható eredmények, és ezt az „ellenség aknamunkájának” tulajdonították, ezzel az ürüggyel egyre szaporodott a telepések száma. A hatalom számára az „ellenséges elemek” társadalmon kívüli, amorf hordának és nem embereknek számítottak, hiszen például a jelentések születés esetén „növedékről”, halál esetén „fogytékről” számoltak be – olvashatjuk Hantó Zsuzsánál. A Hortobágyon az egyszerű parasztemberekétől kezdve a társadalom minden rétege megtalálható volt.

Kövesdy Zsuzsa

A MAGYAR IFJÚSÁG ÚTJÁN

Az elmúlt ötven év megpróbáltatásai nemcsak az emberek sorsában, hanem az utcanevekben is tükröződtek. Az utcanevek megváltoztatása propagandaeszközzé vált, hiszen, gondolhatták az agitprop osztályok alkalmazottai, mekkora kárt okozhat a dolgozók lelkivilágában, ha az elnevezések régi, reakciónak kikiáltott neveket ismételnék esetleg sok százszor. És fordítva, micsoda lelkesítő ereje van, ha az utcákat a munkásmozgalom hőseiről nevezik el! Ezeknek a változásoknak a sorába tartozott, hogy a budapesti Andrassy utat átkeresztelték – már ha szabad egy ilyen eseménnyel kapcsolatosan a keresztelés szót alkalmazni – Sztálin útra. Az 1956-os forradalom azonban ezt az elnevezést rögtön elsöpörte, az út Magyar Ifjúság Útjává változott. (a Sztálin-híd ekkor lett Árpád híddá, a Sztálin teret megszüntették, ekkor állt vissza a Dózsa György út neve is.) A forradalom leverése után viszont már nem lett Sztálin út, és az újabb ideológiai irányzatokat követve, Népköztársaság útjára változott. Ami már nem személy, hanem az államforma elnevezése, ami ellen kevesebb kifogás emelhető. Igaz ugyan, hogy a regnáló hatalom inkább diktatúra volt, mint demokrácia, a nép „széles rétegeit” a pártelit jelentette, az utcanév szintjén azonban minden rendben volt, az aszfalton és a házakon nem múltott a magasabb hierarchia. Aztán ismét fordult egyet a történelem, és a rendszerváltás során az Andrassy út visszakapta Andrassy Gyula gróf, Magyarország egykori külügyminiszterének nevét, akinek emlékét tábla is őrzi immár. Íme, a pesti utca, nemcsak hallgatag nézője, résztvevője is történelmünknek. Vajon mit gondol most, miközben átzúdulnak rajta legújabb fejlődésünk zománcosan csillogó gépkocsi-áradatai?

Kozma László

Piros a vér a pesti utcán

Megyünk, valami láthatatlan
áramlás szívünket befutja,
akadozva száll még az ének,
de már mienk a pesti utca.

Nincs más teendő: ez maradt,
csak ez maradt már menedékül,
valami szálló ragyogás kél,
valami szent lobogás készül.

Zászlóink föl, ujjongva csapnak,
kiborulnak a széles útra,
Selyem-színei kidagadnak:
ismét mienk a pesti utca!

Ismét mienk a bátor ének,
parancsolatlan tiszta szívvel,
s a fegyverek szemünkbe néznek:
kire lövetsz, belügyminiszter?

Piros a vér a pesti utcán,
munkások, ifjak vére ez,
piros a vér a pesti utcán,
belügyminiszter, kit lövetsz?

Kire lövettek összebújva
ti, megbukott miniszterek?
Sem az ÁVH, sem a tankok
titeket meg nem mentenek.

S a nép nevében, aki fegyvert
vertél szívünkre, merre futsz,
véres volt a kezed már régen
Gerő Ernő, csak ölni tudsz?

...Piros a vér a pesti utcán,
Eső esik és elveri,
mossa a vért, de megmaradnak
a pesti utca kövei.

Piros a vér a pesti utcán,
munkások – ifjak vére folyt,
- a háromszín lobogó mellé
tegyetek ki gyászlobogót.

A háromszín-lobogók mellé
tegyetek három esküvést:
sírásból egynek tiszta könnyet,
s a zsarnokság gyűlöletét,

s fogadalmat: te kicsi ország,
el ne felejtse, aki él,
hogy úgy született a szabadság,
hogy pesti utcán folyt a vér.

Tamási Lajos

A vers az Igazság című lapban szinte keletkezése pillanatában, 1956. október 30-án megjelent, éppúgy kifejezve a lelkesedést, szabadságvágyat, mint az 1848-as forradalom idején a Nemzeti dal.

KOLOZSVÁR, 1956.

Az alábbiakban P. Sebők Anna Kolozsvári perek 1956 című könyvének egyik interjújából idézünk. A könyvben szereplő interjúk a magyarság egységéről tesznek tanúságot. Feltehetjük a kérdést, hogyan él ma, hogyan őrizzük ezt az egységet? Mert a kolozsvári diákok szabadságuk, pályafutásuk kockáztatásával szavaztak az 1956-os forradalom mellett.

„A nevem Nagy Benedek, 1937 májusában születtem, Kolozsváron, félig csiki, félig kolozsvári értelmiségi polgári családban. 1954-ben érettségiztem Csíkszeredában, az akkori Magyar Vegyes Líceumban. Több helyre felvételiztem, be is kerültem 17 évesen a Bolyai Egyetemre. 1956 őszén, akkor kezdtem a harmadévet, beválasztottak a történelem-nyelvtudományi kar diákszövetségi tanácsába. Tudni kell, hogy az akkori Bolyai Tudományegyetem 1500 hallgatójából 500-at tömörített a történelem-filológiai kar, tehát a legnagyobb kar volt az egyetemen. 1956. október 25-én választottak be a diákszövetség vezetőségébe. Magyarországon már kitört a forradalom. Óriási volt a lelkesedés, a Józsa Béla Kollégiumban laktam, a Farkas utca sarkán, a volt piarista rendház épületében. Az emberek nem ettek, nem borotválkoztak és az utolsó kis cuccukat is eladták azért, hogy rádiót vehessenek, hogy azt egész éjjel hallgathassák. Voltak, akik neki akartak szaladni a határnak, úgy kellett lefogni őket, hogy maradjanak veszteg és ne fussanak segíteni, hiszen a magyar fiatalokat halomra lőtték és tankok tiporták össze. Valami fantasztikus lelkesültség vezette a fiatalokat. Én ma sem tudom azt a légkört pontosan megérteni, egyszerre elmúlt az emberek minden veszélyérzete. ... Igyekeztünk megnyerni a Babes egyetem román diákságának is a bizalmát.

A diákszövetségi tanács keretén belül alakult egy 16 tagú tanács, amelyből létrehozott öttagú csapat kidolgozta a történelem–nyelvtudományi kar diákszövetségének féléves munkatervét. Ebből lett az ún. diákszövetségi tanács programja. Tulajdonképpen ez váltotta ki a román szervek megtorlását, és mindazt, ami ez után következett. Eljött november 4-e. Mindenki kétségbeeséssel hallgatta a híreket, hogy mi történik Magyarországon. Érdekes, ennek ellenére sem állt le a diákszövetségi tanács működése. Nem jött ránk bénultság. Sőt, attól kezdve még jobban folytattuk a munkát, szervezkedtünk, tervezgettünk. ...A november 4-e utáni napokon azt is észrevettük, hogy a gyűléseinkre – amelyeket a Józsa Béla Kollégiumban tartottunk egy földszinti teremben – ismeretlen alakok nyitogatnak be. Jól körülnéznek, majd visszavonulnak. Következett a nagy hercehurca, vagyis hogy a diákszövetségi munkaterv programjából vonjunk vissza néhány pontot. Mi erre nem voltunk hajlandók, hisz egyértelmű és világos volt számunkra, hogy nem szerepeltek benne sem antidemokratikus, sem nacionalistának nevezhető követelések... A Bolyai Egyetemen 1956. november 17–18-ra esett az első letartóztatás... elkezdődött az a folyamat, – az öt esztendő, vagyis 1825 nap –, amit végigéltem, hisz öt évre ítélték, és ugyanannyit le is ültem. ...1959. május végén történt: kivittek bennünket kukoricát kapálni. Az értelmiségi brigádban ott volt Dávid Gyula, Páskándi Géza, szegény Dada Zsolt, egy Dózsa Gyuri nevű mérnökfiú és Csiha Kálmán püspök úr. A déli ebédszünetben a kordont összehúzták, mi törökülésben ültünk. Szélvihar kerekedett, de hamar elcsitult. És egyszer csak megláttuk a tőlünk nyolc-tíz méterre levő újságfeecnit. Valószínűleg az állami gazdaság traktoristája dobta el – a tízórájának papírját.

Akkor törökülésben, fenéken csúszva, mind arrébb-arrébb mentünk, amíg egyikünk a kezét rá nem tette az újságdarabkára. Elolvastuk a Galat megyei pártlap ömlengő beszámolóját a két egyetem egyesítéséről. Rettenetes csend lett közöttünk. Halálos csend. Akkor féltem először. S közöttünk – már nem tudom, melyik – megszólalt: „na gyerekek, kiütötték alólunk a tömegalapot, ezután már elfelejtettek, nincs már, aki pofázzon értünk.” Így szereztünk tudomást a magyar és a román egyetem egyesítéséről. Borzalmas jeges érzés volt. A Bolyai egyetem, amiért mi, úgy éreztük, hogy emelt fővel mehetünk börtönbe – hisz nem akartunk egyebet, mint demokráciát, igazságot, nyitottságot, igényességet –, megszűnt létezni. ...Mind keményebb terror következett, egyre nagyobb lett a norma. 1959 szeptemberében egy uszályhajón, a Duna szintje alatt átvittek a brailai nagy szigeten lévő Salsia kolóniára. Ahol kilenc-tizenegyezer politikai fogoly volt. Megkezdődött a gátépítés. Tizenkét órát dolgoztunk. Hatalmas volt a norma, 3,7 köbméter földet kiásni és felvinni a gátra talicskával. Ez szinte még egy kubikusnak is teljesíthetetlen, nemhogy egy legyengült diákembernek. Épp ezért szinte minden este verést kaptunk: olyan mértékben, ahogy a normát teljesítettük. A legnagyobb probléma, hogy nem volt egészséges ivóvíz. Kétkerekű szekéren, hordóban hozták, és literszámba ittuk. A vérhas igencsak pusztított közöttünk, és főleg az idősebbeket vitte el. A két és fél év, amit a Duna-deltában és a brailai nagyszigeten munkával töltöttem, kemény volt. A vékony ruházat, a gyenge étellemezés miatt rettenetesek voltak a telek, s az orosz sztyeppékről jövő szelek. Azt hiszem, hogy csak a szibériai hadifogsággal és a gulaggal hasonlíthatók össze az itteni körülmények. Ha nem is deklaráltan, akkor is extermináló táborok voltak ezek, lassú extermináló táborok.”

Nagy Benedek

Vihar a Hargitán

Szélben veri hajló ág
Szirtek fényes tomporát.
Viharokba feketülve
Mintha a hegy menekülne.
Mint szökellő szarvasok
Feszülnek a havasok.
Szólna örült cimbalom
Elboruló csillagon.
Szél ahogy a húrba csap
Eső szála hullna csak.
Egybefolyik, ég szakad
Szüntelenül szétszakad.
Úgy peregne kifeszítve,
Rajta szivárványok íve.
Szüntelenül a bolond
Szóval zúgna a doromb.
És gomolygó feketén
Füstölögne a remény.
Szirtnek köd-szakálla nőtt,
Peregnek a dobverők.
Zúdítt az ég vad özönt
Ahogy beszakad a csönd.
Moha zöldjén, sziklán porzik
Villámokban lobbanó hit.
És felizzik, mint parázs
Szívünkben a hallgatás.

Suttogásnak száz az ajka:
Vértanúid, Szárazajta!
Lefejezve egy baltával,
Gépfegyverrel verve által.
Vér üt át a szemfedelen,
Mádéfalvi veszedelem.
Sírgödörben, a meszesben
Ott porladnak negyvenezren.
S akikért a tenger gyászol
Duna-delta, munkatábor.
És a vihar ahogy járja
Meggördül az aprók tánca.

Emlékezzél az apára,
Meghalt két iker fiára.
Kiterítve voltak szépen,
S felült az apa középen.
Véres ajka mégse átkot:
Suttogott egy imádságot.
S a békéje visszaszállott,
Havasokban nyit virágot.
Könnye a Marosnak, Oltnak
Duna vizén egybeolvad.

– Feláldoztál tisztaságot
Erdély apánk, két Izsákot!
Terepjed meg most már végképp
Népünknek a tiszta békét.
Aki neveltem remélve:
Tőled ezt kérem cserébe.

Mélységekben, csodás kútban
Fiak vére, forrás buggyan.
Ahogy szüntelenül árad
Mossa fehérre hazánkat.
Mint ahogy az alkony pírja
Hegyek zöldjét elborítja.
És a hósapka fehéren
Villózik a messzeségben.

Hová indulsz vándor, merre
Elboruló rengetegbe.
Tenyerével kortyot merne
Aki nekivágni merne.
Nincs az ösvény kitisztítva,
Csupa fatörzs, csupa inda.
Fenyők ahogy általestek
Úgy visz az út száz keresztet.
Kísér könnyű gyantaillat:
Emléke a fiaimnak.
Ami rád hullik, a terhet
Hogy a vállukkal emeljed.
Amíg ezt a földet járnád
Hol az apák lettek árvák.

Kozma László

A történet a második világháború utáni eseményeket idézi: a szárazajatai események során az apa maradt életben, az ikerfiúk veszttek el. A reménység mégis a béke, az hogy a sok szenvedés megértést terem Erdély földjén.

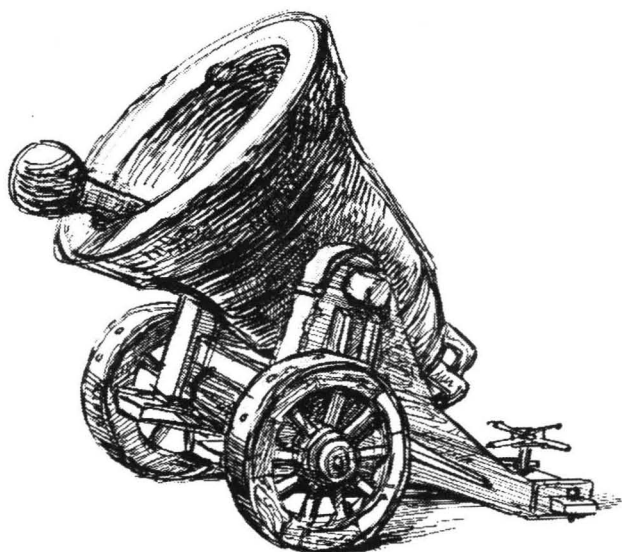
ZSOLTÁROK ELNYÚJTOTT ALÁZATÁVAL

Tudom én igen jól, megmagyarázta Berkesi Sándor tanár úr is, bemutatta a kollégiumi kántus is, miként kell a zsoltárokat manapság énekelni református istentiszteleteken. Jaj, nem úgy, nem olyan elnyújtott, föléneklő formában, ahogyan én közel fél évszázada egy csendes falusi templomban tanultam. Nem, az már nem jó. Az igazi ritmus gyorsabb, természetesebb, ezt kell visszahozni az istentiszteletekre, erre kell tanítani az ifjúságot is. És mégis belém szakadt a gyönyörűség, amikor egy erdélyi falu református templomában a gyülekezet ajkán felzendült a régi zsoltár: „Szívemet hozzád emelem és benned bízom, Uram...” Szállt, zengett a néma, magas falak között, a kopott padok támláin bukdácsolva, az ódon orgona törvényeitől vezetve az ének és én csak ültem megbabonázva az utolsó padban: idetévedt idegen. Úgy szállt a kegyelemvárás, a bizakodó remény zsoltára, ahogy egykor én tanultam: elnyújtva, kisé túlénekelve, kacskaringósan, de nagyon mély áhítattal, hogy a dallamok íve messze szárnyaljon. Nem olyan gyors villanással, mint a költözni készülő fecskék az őszi időben, hanem lassan, méltóságteljesen, mint a felhők között ke-rengő sasmadarak. Ki tudná megmagyarázni, miért voltam boldog abban a kis erdélyi templomban? Magam sem tudom. Nem csak azért, mert valahol belül bennem is megzendült az emlék, az áhítat tiszta derűje és kicsit én is velük énekeltem. Inkább talán azért, mert nekem ifjúságom templombajárási szokásainak máig élő igazi, legtisztább, legmaradandóbb élménye a közös éneklés volt. Ahogyan a gyülekezet egybeolvadva állt az Isten elé és elfeledkezvén a hétköznapiak ezer meg ezer gondjáról, fújta, zengette a zsoltárokat, dicséreteket.

A kiskarban magam raktam a számokat a forgó, fekete táblára, hogy válaszoljon rá a nagykar táblája és mindenki tudja a templomban, hova kell fordítani a zsoltároskönyv lapjait. Nekem az volt az Isten imádásának legértelmesebb pillanata. Sokszor csak néztem az embereket, akik valami földöntúli áhítattal merültek bele a zene és szöveg kettős reménységébe. Mindig kihallottam a közösségből is a Finciczki lányok hangját, csengő, tiszta szopránjuk vezette néha az egész gyülekezetet. És hallottam a többiek fölött zengeni Karázi tiszteletes úr erős baritonját. Nekem ezt a mély, lassan épülő, mégis csodálatosan zengő gyülekezeti közösséget adta a templom. És lehet, hogy Berkesi karnagy úr megneheztel érte, nekem ma is az az éneklés jelenti azt az élményt, amely bizonyosan közelebb emel az áhítat, a megmagyarázhatatlan földöntúli létezés világához. Felnőtt fejjel vallom: a hit az Isten ügye meg az enyém. Csak kettőnkre tartozik, ezért nem látom már értelmét a fölösleges külsőségeknek. Ám ennek az éneklésnek az emléke, az a bennem újra és újra föllobbanó dallamív többet jelent minden külsőségnél. Mert az a dallam nemcsak áhítat volt, hanem mélységesen mély fájdalom is, amely a falu népét odavitte a templomi padokba és felszakította bennük a könnyörgés reményét: „Uram, a töredelmes szívet te szereted...” Erdélyben még ismerik és vállalják ezt az éneklést. Mert ők is a haza bal oldala, mint az én szabolcsi tájaim. Közös fájdalmakat, közös terheket hordozunk, s tán mindezek egyszerre fájnak az adventi várakozásban. Mint ahogy bennem is él és ég örökkévaló időig és bennem is megszólal újra meg újra. Zsoltári szép alázattal.

Bényei József

NOVEMBER

Elvetélt forradalmak

Nem a sikoltó dal-diadalmat:
Köszöntelek, elvetélt forradalmak!

Amelyek elbuktak, melyek kis se törtek
Kínok, amelyek mind hiába hörögtek.

Nem a győzelmi dalt: ki sem bontott zászlót
Reményünket, a lehullva cikázót.

A fojtott kiáltás hadd törjön ki végre,
Legyen egy tiszta dal elszálló emléke.

Kozma László

MIDENSZENTEK

MENNYBŐL AZ ANGYAL

menj sietve

Az üszkös, fagyos Budapestre.
Oda, ahol az orosz tankok
Között hallgatnak a harangok.
Ahol nem csillog a karácsony,
Nincsen aranydió a fákon,
Nincs más, csak fagy, didergés, éhség.
Mondd el nekik, hogy megértsék.
Szólj hangosan az éjszakából:
Angyal, vigyél hírt a csodáról.

Csattogtasd szaporán a szárnyad,
Repülj, suhogj, mert nagyon várnak.
Ne beszélj nekik a világról,
Ahol most gyertyafény világol,
Meleg házakban terül asztal
A pap ékes szóval vigasztal,
Selyempapír zizeg, ajándék,
Bölcs szó fontolgat, okos szándék.
Csillagszóró villog a fákról:
Angyal, te beszélj a csodáról.

Mondd el, mert ez világ csodája:
Egy szegény nép karácsonyfája
A Csendes Éjben égni kezdett –
És sokan vetnek most keresztet.
Földrészek népe nézi, nézi,
Egyik érti, másik nem érti.

Fejük csóválják, sok ez, soknak.
Imádkoznak vagy iszonyodnak,
Mert más lóg a fán, nem cukorkák:
Népek Krisztusa, Magyarország.

És elmegy sok ember előtte:
A Katona, ki szíven döfte,
A Farizeus, ki eladta,
Aki háromszor megtagadta.
Vele mártott kezet a tálba,
Harminc ezüstpénzért kínálta
S amíg gyalázta, verte, szidta:
Testét ette és vérét itta –
Most áll és bámul a sok ember,
De szólni Hozzá senki nem mer.

Mert Ő sem szól már, nem is vádol,
Néz, mint Krisztus a keresztfáról.
Különös ez a karácsonyfa
Ördög hozta, vagy angyal hozta –
Kik köntösére kockát vetnek,
Nem tudják, mit is cselekesznek,
Csak orrontják, nyínak, gyanítják
Ennek az éjszakának titkát,
Mert ez nagyon furcsa karácsony:
A magyar nép lóg most a fákon.

És a világ beszél csodáról,
Papok papolnak bátorságról,
Az államférfi parentálja,
Megáldja a szentséges pápa.

És minden rendű népek, rendek
Kérdik, hogy ez mivégre kellett.
Mért nem pusztult ki, ahogy kérték?
Mért nem várta csendben a végét?
Miért, hogy meghasadt az égbolt,
Mert egy nép azt mondta: „Elég volt.”

Nem érti ezt a a sok ember,
Mi áradt itt meg, mint a tenger?
Miért remegtek világrendek?
Egy nép kiáltott. Aztán csend lett.
De most sokan kérdik: mi történt?
Ki tett itt csontból, húsból törvényt?
És kérdik, egyre többen kérdik,
Hebegve, mert végképp nem értik –
Ők, akik örökségbe kapták –:
Ilyen nagy dolog a Szabadság?...

Angyal, vidd meg a hírt az égből,
Mindig új élet lesz a vérből.
Találkoztak ők már néhányszor
- a gyermek, a számár, a pásztor –
Az alomban, a jászol mellett,
Ha az Élet elevent ellett,
A csodát most is ők vigyázzák,
Leheletükkel állnak strázsát,
Mert Csillag ég, hasad a hajnal,
Mondd meg nekik –
mennyből az angyal.

Márai Sándor

SZENT IMRE

A bihari Hegyközszentimrén álló Szent Imre-emplékműhöz a szalárdi református lelkész, a 15 éve itt szolgáló Borzási Gyula vezetett el bennünket. Szívügyének tekintette, hogy mielőtt továbbutazunk kalotaszegi műemlék-felfedező túránkra, megtekintsük ezt a nem régen avatott igen szép mellszobrot, „Debrecentől 60 kilométerre”. Az emlékmű felirata:

Szent Imre herceg +1031.

**SZENT IMRE HERCEG MAGYARORSZÁG ÉKE SZÜZ-
TISZTA ÉLET LEGSZEBB PÉLDAKÉPE SERDÜLŐ IF-
JAK PAJZSA MENEDÉKE
KÖNYÖRÖGJ ÉRTÜNK**

Lakatos Györgyi szobrászművész alkotása, a Lakitelki Nép-
főiskola adománya 2005. május 29.

Imre trónörökösként valószínűleg a bihari dukátust nyerte el, a hercegek fő vadászó-helye a bihari lgfon-erdő volt. Az Árpád-korban az erdőhöz vezető völgybejárónál épült fel az Árpád-korban a Szent Imre-apátság. Évkönyvek bejegyzéseiből pedig azt tudjuk, hogy Imre vadászat közben vesztette életét, valószínűleg halála helyén emelték a hegyközszentimrei monostort. A községben található még az első és második világháborúban elesettek emlékműve, piros-fehérezöld szalagos koszorúk mutatják, hogy emléküik valóban élő. Az új Szent Imre-szobortól nem messze két ágba ömlő, bővizű forrás, a kúton felirat: Az Élet vize. A kút az ásványi lerakódásoktól piros színű, igen, a mi történelmünkben ilyen az élet vize. Iszunk egy kortyot, adj erőt, őrizz bennünket is, Szent Imre herceg. A Szalárdra vezető úton a lelkész megállít bennünket: innen a legjobb a rálátás a középkori templomra, érdemes fényképet készíteni. Nekem más is feltűnik: az előtérben fóliasátrak, reméljük, megélhetést adnak az itteniek számára. Mert a mezőgazdaságból itt is

nehéz megélni, ezért erős az elvándorlás, az ipari üzemekből viszont sokat bezártak, a városokban magas a munkanélküliség. – A szalárdi templom felújítása folyamatos, ennek egyes mozzanatairól Borzási Gyula személyes élményként számol be. „Mária Magdolna szemének kékjén megcsillan a fény” – ez volt a freskó újjászületésének pillanata. A freskó-ábrázoláson ismét találkozunk Szent Imre herceggel, és Szent Istvánnal is. A kovácsoltvas csillárok Csorján András nagyváradi premontrei szerzetes alkotásai. A toronyaljban található keresztboltozatos terem zárókövén a Csáky-címer látható, a család református ágának voltak itt birtokai, alul szoborfej-gyámkövek, melyeket a súrolt fényben fedezett fel a lelkész, most már teljes szépségükben pillantanak ránk. A nagyharangnak külön története van: az első világháborúban a régít elvitték, ekkor újat öntöttek, amely Nagykanizsára került, egy ideig ott szolgált, azután ismét visszatért Szalárdra. 1996-ban a nagykanizsaiak eljöttek, meghallgatták a harangot. Eszembe jut, hogy ismerem Nagykanizsa régi polgármesterének, Krátky Istvánnak az életrajzát. Ezt az életrajzot ma már a rendszerváltozás után kiadott várostörténeti enciklopédia tartalmazza. Krátky István (1888–1956) a piarista gimnáziumban tanult, jogot végzett, 1930–1944 közötti polgármestersége alatt számos intézménnyel gyarapodott a város. A háború után tevékenységét id. Antall József igazolta: Krátky közreműködésével több ezer lengyel katonát szöktettek ki az országból Jugoszlávián keresztül. 1952 júniusában az egész családot a Hortobágyra deportálták. A szívbeteg nagyapa önként követte a családot. 15 hónapi kitelepítés után raktárkezelőként dolgozhatott a Nyugati pályaudvaron. Mivel kitűnően hegedült, tagja lett a MÁV Szimfonikus zenekarnak. A közös harangzúgás erről is szól: emberi sorsokról, melyek összekapcsolódnak zengésében.

Kozma László

A KATOLIKUS HIT MEGŐRZÉSÉRŐL

Szent István király intelmei Imre herceghez

Minthogy a királyi méltóság rangját csakis a hívők és a katolikus hitet vallók nyerhetik el, ezért parancsolatainkban a szent hitet tesszük az első helyre. Ha a királyi koronát meg akarod becsülni, legelőször azt hagyom meg, tanácsolom, illetve javaslom és sugallom, kedves fiam, hogy a katolikus és apostoli hitet akkora buzgalommal és éberséggel őrizd, hogy minden Istentől rendelt alattvalódnak példát mutass, s valamennyi egyházi személy méltán nevezzen igaz keresztény hitvallású férfinak; e nélkül bizony, tudd meg, sem kereszténynek, sem az egyház fiának nem mondanak. Akik ugyanis hamisat hisznek, vagy a hitet jó cselekedetekkel teljessé nem teszik, fel nem ékesítik, minthogy a hit tettek híján meghal, sem itt nem uralkodnak tisztességgel, sem az örök uradalomban vagy koronában nem lesz részük. Ám ha a hit pajzsát tartod, rajtad az üdvösség sisakja is. Mert a lelki fegyverekben szabályszerűen harcolhatsz láthatatlan és látható ellenségeid ellen. Hiszen az apostol ezt mondja: „Csak az nyeri el a babérkoszorút, aki szabályszerűen küzd.” A hit tehát, melyről beszélek, a következő: higgy erősen a mindenható Atyaistenben, minden teremtmény teremtményében, és az ő egyszülött fiában, a mi Urunkban, Jézus Krisztusban, kit az angyal meghirdetett, ki Szűz Máriától született, az egész világ üdvösségeért a keresztfán szenvedett, és a Szentlélekben, ki szólt a próféták s az apostolok, valamint az evangélisták szavával, mint egyetlen tökéletes, oszthatatlan, szeplőtelen istenségben, és kétegyen hozzád ne férjen.

ford. **Kurcz Ágnes**

Gérecz Attila

Ki kezet nyújtott a halálnak
Jól van, öreg, most indulunk!
Úgy, hogy a halál belesápadt
S elrántotta a puskatust
A fegyvert, amely célba vette
S befogta már a gömbkeresztbe.

A lövés házfalba csapódott
De a fiú csak nevetett.
Arcáról törölt pirosuló port
Mellyel véreztek a kövek.
A láncalap lángolva csikorgott
S ő új palackot készített.

Mi van, öreg, hát beijedtél?
Halálnak hetykén odaint.
Száll kezéből Molotov-koktél
S egy lövés célt téveszt megint.
De komorabb az arc, a csont-él
Ahogy a fiúra tekint.

Mint szörnyetegek, ősi csorda
Dübörög újabb tankcsapat.
A géppuskájuk egyre szórja
A halált termő magvakat.
A torony fordul: ölni, ölni!
Ágyú dördül, mely messze hord
De az sem tudta letörölni
Ajkáról a végső mosolyt.

Mert akit négyszer eltemettek
Ezerszer új életre kél.
Virágzik fáin a tereknek
Fütyös szelekben ő kísér.
Kék pillantással néz szemedbe
S a némasága megítél.

Kozma László

Gérecz Attila költőt a forradalom szabadította ki a börtönből, ahová koncepció per juttatta. Köszöntötte édesanyját, utána azonnal a barikádra sietett. 1956. november 7-én esett el a Klauzál téren, ahol ma tábla őrzi emlékét. Először a Klauzál téren temették el, majd hozzátartozói temetőről temetőre mentették a bosszú elől. Börtönverseiből idézünk.

Fuit

A szomszédomnak vér csordul a száján.
Tüdőbajos. Még néhány napja van,
hogy fuldokolva öklendezzék, s aztán
sajnálva benne sorsukat, sokan
majd kérdezik: „hány évet ült? hetet?” –
Kereszt se lesz a sírhantja felett.

Hogy miért élt? Ki tudna rá felelni.
Gúlába hordott kövek sorsánál
még sokkal többre ügyse vitte senki.
Családja nincs. Idősebb férfi már,
s csak ifjú vágyaktól levetkezett
húsát nyeli a Gula kő helyett...

(Vác, Rabkórház, 1955. január.)

Gérecz Attila

Beszélő

A rácsok előtt öregem s tele könnyel,
megállt köszönőben anyám, a szegény;
botjára hajolt s zokogott. De a lelkem
Csókjául emelte az uja hegyén!

Szeretet? Nem akartam alá menekülni.
A szív üresedve halálra valóbb.
S az emberi bűn? Viszi árja a szívem,
mint tiszta, papír-lebegésű hajót!

Ma láttam Anyám. Szemeim simogatták
szeme fátyolait, s örömén remegő
keze s arca szelíd erejét, amit egyszer
szobornak emel fölibém az Idő!

Emlék, min a lélek a fájdalom-ittas
virág, mely a porladozóra kihajt.
(Elég-e a fájdalom árnya szemében?
Megszűrik-e sorsom a könnyei majd?)

Most újra magam vagyok, és szememről
az Isten erős mosolyát leteszem:
Ma láttam az Édesanyám s a szemétől,
szelíd, szerető, melegárnyú szemétől
ökölbe szorult a kezem!...

(Vác, 1955. június)

Gérecz Attila

MAGYAR TÁJ OLASZ ECSETTEL

Matteo Massagrande olasz festőművésszel a hajósi alkotótáborban beszélgetek. Milyennek láthatja Magyarországot egy művész, aki a festészet hazájából jött? Massagrande nem „mutató”, külsődleges dolgokat fest, színei visszafogottak, de képeit bensőséges derengés, hirtelen csillanások járják át. Kiderül, hogy egy ideig Budapesten, a Balassi utcában is lakott egy bérházban, lelkesen beszél a különböző vakolatrétegekről, melyek okkerei, barnái a történelmet őrzik. Festménysorozatot mutat, egy készülő album darabjait, melyen pesti bérházi konyhabelsők, függőfolyosók, használati tárgyak, bútorok láthatók. – Úgy tudom, renoválni fogják ezeket a házakat, de örülnék, ha legalább egyet megőriznének így, hogy a fiamnak meg tudjam mutatni. Nem akarom mondani, hogy a renoválások ütemét tekintve, erre alighanem lesz még alkalmam. Inkább meghatódom azon, hogy ami nekünk csak hámló vakolat, rehabilitálandó lakótömb, az az ő számára költészet, színfoltokban megőrzött történelem. Megkérdem, tudja-e, mit jelentenek a golyónyomok egy-egy régi ház falán. Igen, ismeri történelmünket. Számára Magyarország először színélményt jelentett, az iskolai térkép zöldjét, szelíd barnáit. Azután a képzeletből előrajzolódó női arcot, későbbi feleségével hosszú ideig úgy leveleztek, hogy személyesen nem találkoztak. Az életrajzi adatok röviden: 1959-ben született, első önálló kiállítását 17 éves korában rendezte, azóta több mint 100 kiállítása volt. Számára a festészet életmód, életforma, megkockáztatom: létezési mód. „A festő azt festi meg, ami nincs a képen, ami a képen túlmutató érzés, emóció, amelyet a művész meg kíván osztani. A művészet nem a virág, hanem a virág illata” – idézi Apollinaire francia költőt.

A városi enteriőrök mellett vannak tájképei is, szereti a téli Balaton színeit, Magyarországnak több táját bejárta. Ismeri festőinket, Aba Novák, Szőnyi, Barcsay, Vajda Lajos – sorolja a modern magyar festészet legnagyobbjait, utal Munkácsyra, Rippl-Rónaira. Tóth Menyhért műveit külön kiemeli: ha szerencsésebb csillagzat alatt születik, az egész világ ismerné, zseniális festőnek tartja, külön hangsúlyozva, hogy az olaszok ritkán használnak ilyen jelzőket. Tóth Menyhért egyébként a szomszéd faluban élt, a hajósi alkotótábor a körülötte csoportosuló művészek összejövetelének folytatása. Massagrande képei saját világunkra hívják fel figyelmünket: vegyük észre a körülöttünk levő értékeket. Mert ebben rejlik eredetiségünk.

Kozma László

A tárgyakkal

A tárgyakkal maradtam. Vélük
szólok végül, ha még beszélek.
Hang nélkül rajtuk át eresztem
magamhoz az emberiséget.

Halandó hetven-nyolcvan évig
nem női ki az álnokságot.
Nyíltan szóltok tízezer évvel
bölccsé érett fejszék, lapátok.

Megköszönöm a szívességet,
amit e zord bolygón találok,

a kézfogást, amit fűrészek,
kancsók és kilincsek, kínáltok.

Illyés Gyula

ELVESZETT A KONDOR

Kereste elveszett tinóját a tarcsafalvi székel. Fáradtan ült le a kocsmában, hogy bánatát egy decivel leöblintse. Odakerült a komája, az is rendelt valami innivalót, és segített neki a búsulásban, mondván: „Hallám, komám, hogy kiedet nagy baj érte.” „Hát bizony... Az én drága tinóm úgy el, hogy azóta róla semmi... Én által Kedébe... Én Kedét ház alatt szerént mind meg, de neköm suhutt senki semmit se... Én tehát onnét által Medösérre... Medösért es ház alatt szerért mind meg, de nekem ott es suhutt senki semmit se... Én ki onnét. Fejtőnyakára, no, ott egyet igen, hanem az se az igazi, mett felül fekete, alul meg fehér, az enyim meg kondorszőrű, az meg suhutt... Hanem ingömet közben az eső úgy meg, hogy belőlem a víz úgy ki, mintha cseberből öntötték vóna... „Kied, kedves komám, jót pacérozott vót, Kedét, Medösért megjáró, s az eső es jól megveré.” „Hát biza engemet nagyon es” sóhajtá a kárvallott. „Akkor hajtson még fel ebből a búfelejtőből egyet, az most jót tesz kiednek.” Amíg vigasztalódott a károsult atyafi, valaki értesítette Kati nénit, hogy az ura a kocsmában keresi az elveszett borjút. Erre az aszszony elrohant a kocsmába, mindennek lehordta az urát, aki káromkodva ugrott fel az asztaltól: „Jaj, azt az orgonasíp mellett nevelkedett kajlakucsmás mindenit a világnak! Felírom nevedet egy tökre, hogy vesszen oda örökre! Szidom az anyádot, azt a hársfából kifaragott, Szent János rostélyán pírított szalonfai tarka disznó sonkáját ennek a cudar világnak, amely ingemet ennyire megkeserített! Hát oka vagyok én annak, hogy az én drága tinóm oda? Én által Kedére, Medösérre, föl, le, mindenfelé, de eddig még suhutt senki semmit! Most esment neki, de ingemet addig suhunt senki, amíg a tinó nincs, mert én a föld alól es elő... Vagy a Kondor, vagy vele együtt én es el ebből a cudar világból!

TÁJ ÉS EMBER

Ma nyugat-európai szabású iskola- és könyvműveltség fénykorát éljük s a nemzetmegtartó hagyományok ápolásával nem törődünk. Valami alacsonyrendűség érzése vett erőt rajtunk. Nem becsüljük azt, ami a miénk. Kapva kapunk mindenben, ami idegen, ami „európai”. Pedig Európa nem arra kíváncsi, hogy átvettünk-e mindent, amit az európai művelődés nyújthat, hanem arra, hogy a magunkéból mivel gyarapítottuk az európai művelődést! Európa az egyéniséget keresi és értékeli bennünk, nem a tanulékony-ságot.

Győffy István: Néphagyomány és nemzeti művelődés (1938)

Az Európa szívében helyet foglaló Kárpát-medence földrajzi egységessége ennek a területnek minden más európai tájtól különböző, sajátos képe nem a földrajztudomány műhelyében mesterségesen kikristályosított elmélet és elképzelés, hanem a természet erőinek nagyszerű harcából megszületett, mindenki által érzékelhető, szemmel látható tény. A nagy medence egysége, földrajzi összhangja a tények kényszerítő erejével jelenik meg a terület legkülönbözőbb fajta (szerkezzettani, geológiai, morfológiai, növényzeti, gazdasági) térképes ábrázolásán. Igazi iskolapéldája a tájegységnek. Benne a különböző tájalkotó és tájformáló tényezők: a föld szerkezete, domborzata, éghajlata, vízhálózata, növénytakarója és mindezek felül, de mindezekkel együtt az emberi kultúrát teremtő, műtáját alakító tevékenysége olyan egységbe olvadtak és forrtak össze, amelyhez hasonló Földünkön egy sincs.

Bulla B. – Mendöl T.:

A Kárpát-medence természeti földrajza. 1947.

A táj az emberi életet is formálja. Tőle függ lakójának élet-ereje, anyagi, gazdasági életének jellege, törvényei; de lelkisége is mindenütt a táj befolyása alatt is áll: a hangulatoktól a hitélet alapjául szolgáló adottságokig. **Gróf Teleki Pál**

A székelység „szent hegyének”, a Hargitának legmagasabb csúcsa az 1720 méteres Madarasi-Hargita. Alatta található a Kós Károly által tervezett menedékház. Az itt élő emberek sorsa egybefonódik a tájjal, melyben kemény munkával szerzik meg kenyerüket.

A Hargitán

Az alkonyatot szeretem
Amikor – szinte magától –
Fölizzik a hegy,
Akár a vulkán-ragyogástól
A régi kráterek.

Sajátja a fény, mely ráperreg,
Akár sorsának Nessus-inge,
Köpenyével egybeforr szinte.
Nem kölcsönfény a ragyogás csak,
Övé a vihar, amely rácsap.
Az őszi jaj, mikor a sorsát
Sötétlő fellegek sodorják.
És gyümölcsében szerteárad
Íze a piros áfonyának.

Az emberek, kik egykor éltek,
Akár fái a hegyvidéknek.
Övé a kín, mely egykor jaidult,
Falvak tüze, a tatártól-dúlt.

Övé lángja a lármafáknak,
S a Pünkösöd-fénynek, mely kiárad.

Annyi öröm és annyi bánat,
Így nőtt hegye a Hargitának.
Nem sziklabérc, mely egyre pusztul,
De minden csapástól megújul.
És úgy nő, egyre magasabbra,
Remény-csillag szikrázik rajta.

Mert zúzhatja szél az erdőket,
Minket a vihar le nem törhet.
A ködökben is ragyogóbbra
Fényesedik a népünk sorsa.
És százszor ad az, aki elvesz,
Ami leomlik, mégis hegy lesz.
Az alkonyatból dús verőfény,
Forrás fakad a szikla csöndjén.
Kövön is pár maroknyi földből
Sudáran fenyő zöldje tör föl.

Az alkonyatot szeretem
Amikor – szinte magától –
Fölizzik a hegy,
Akár a vulkán-ragyogástól
A régi kráterek.
És nő az árnyék- mind nagyobbra,
Akár létünk dimenziója.
S amit teszel vagy nem teszel meg
Látszódik százezerszeresnek.

Kozma László

KULCS, KULCSOD, KECSET

Mi fűzi össze ezt a három falut? A nevük hasonló hangzása azonnal feltűnik: a magyarországi Kulcs ennek alapján választotta testvérének a szlovákiai Kulcsod és a székelyföldi Kecsed községeket. Ha a térképre nézünk, azt is észrevehetjük, hogy Kulcs és Kulcsod egyaránt a Duna mentén fekszik. De ha a történelemkönyv lapjait üjtük fel, már olyan sorsközösséget találunk, mintha a testvérfalvak kiválasztása valamilyen belső azonosság alapján történt volna. Mindhárman megőrizték magyarságukat, hitüket, hagyományaikat, hogy egymásra találva, tanúsítsák a magyarság határokon átívelő közösségét. A három falu először a török időkben került különböző fennhatóság alá: Kulcsot a törökök szállták meg, Kulcsod a királyi Magyarország része volt, a székely Kecset pedig Erdélyben állta a török-tatár betöréseket. A török hatalom kiterjedésével, Győr elfoglalásakor rabló csapataik többször átkeltek a Dunán, pusztították a Csallóköz tájait. A magyar összeírók 1582-ben csak 3-4 portát találtak itt, a közeli Negyvend községet, mely már 1252-es oklevélben is szerepel, már nem említik. A mohácsi vész idején virágzó Kulcs községet pedig 1688-ban már elhagyott faluként lajstromozzák... Falvaink azonban újra talpra álltak: Kulcs az 1700-as években kezd betelepülni. Kulcsodon 1787-ben megkezdődött a rendszeres tanítás, melyet jól képzett protestáns iskolamesterek végeztek, a község többsége ugyanis református volt, őrizte hitét. „A kulcsodi gazdák imával kezdték a napot. Igáikkal, lovakkal, ökrökkel, kocsikkal reggel a templomnál gyülekeztek, az igás állatokat az őrzőkre bízta, szerszámaikat a templom falához támasztották, maguk pedig könyörgésre, imára mentek.” – olvashatjuk a község történetében. A második világháború után az itteni

magyarság nehéz időket élt meg, elkezdődött deportálásuk Csehországba. A falutörténet Csémi István Emlékezés című írásából idéz: „A dunaszerdahelyi állomáson bevagoníroztak. November elsején már megérkeztünk egy városba. Elég hideg volt, mindent 30-40 cm-es hó borított. November 2-án 8 óra körül kivittek minket a piactérre és elkezdődött az elárverezésünk. Sok nagygazda volt ott, így aztán megvásároltak bennünket. Még aznap délután egy gazda vezetett az udvarába, ami olyan 4-5 km-re lehetett a várostól. Szabó Dániel barátommal egy szobában helyeztek el bennünket. Lefekvés után Dániel bátyám azt mondta: Mielőtt elaludnánk, gondoljunk az otthoniakra, szüleinkre, te meg fiam a menyasszonyodra, és a halottakra is, hiszen ma van halottak napja.” Mindez nem volt elég: az 1946 júniusában elfogadott kormányhatározat alapján megindították a „reszlovakizációt”, melynek az volt a célja, hogy a családfők bizottság előtt tagadják meg magyarságukat, és családjukkal együtt „térjenek vissza” a szlovák nemzet körébe. Aztán változtak az idők, enyhült valamennyit a helyzet, a falu magyar maradt. Fölidézhetjük a székely Kecset község faragott kapuit, Orbán Balázs közelben levő székelykapus síremlékét, az ottaniak szép magyar beszédét. A székelykapuk már Kulcson is szaporodnak, barátságok szövődnek, Kecset-Kisfalud székely harangja már a kulcsiakért is szól, Gijjén Sándor tiszteletes szava legyőzi a távolságot, hiszen egyedül a szívek közelsége számít. Megható látni, hogy kisebbségi magyarság lakta területeken, amint lehetett, megjelent a nemzeti szín, a kapukon levakolt, régi faragásokban került elő a magyar címer. A szépen fejlődő Kulcs község milleniumi zászlaját az egyházak ökumenikus részvétele mellett 2000. augusztus 19-én vette át Lénárd Béla polgármester és Mokryné Czimmermann Edina jegyző.

Kozma László

Veszteségeink

akik a jégpáncélú folyón át menekültek
akiket fegyveresek tereltek az utak
mentén álló fák alatt havas esőkben
napizzású nyarakban meztéláb
akiket fegyverrel tereltek idegen
nyelvű hegyek zúgása felé
jóságőrző cselédnek más barmát vigyázni
akik önmaguk elől szöktek hogy
ne találkozassanak emlékeikkel
akik a folyó jégpáncélja alá merültek
azokról beszélek

azokról akik önként vállalták az utat
hogy a történelem békéjét megáldják
messziről fájó gyerekkorom tanítómestereiről
azokról akiktől a soha viszont nem látás
könnyeivel búcsúztam ezer állomáson
akik szétszedték a szekereket az ólakat
s a trágyát is magukkal vitték gondos
gazdaként hogy az ismeretlen földet kenyértermővé
varázsolják ha érkezés után
adatik nekik
róluk beszélek

őrölük akik kivert foggal tántorogtak
végig Európán feltűzött szuronyok
mellett ágyútölteleknek odahányva
barbár századunk ároklakóiként

őrlük akik visszatérvén kiközösítettek lettek
senki földjére érkezett káin-bélyegű nép
őrlük beszélek a féllábúakról félkarúakról
akik megmaradtak és hazatértek
tébolyultan hallgatva új hallgatásra ítélve
friss-vörös hegek rózsáival mellkasukon
őrlük beszélek
rájuk emlékezem

rájuk emlékezem akik eltűntek és csak
a csontjukat őrzi valahol a föld
rájuk emlékezem akik éjszakáimat
útonállókként felzavarják utolsó nyögésükkel
üvöltésükkel kifordult beleiket
vonszolva az emberiség nem létező
ítélőszéke elé bizonyságul

róluk beszélek akik a folyón innen
maradtak a parton fekete füzek
csendjét tanulva akik számba veszik
a folyó sodrában elmerülteket
a kiszakítottakat
a kiszakadókat
a meg nem születetteket
a menekülni nem tudókat
rájuk emlékezem róluk beszélek.

1978
Gál Sándor

ÁRPÁD-HÁZI SZENT ERZSÉBET

Erzsébet II. András és merániai Gertrúd lánya; ünnepe november 19-re esik. Már négyéves korában eljegyezték Thuringia leendő grófjával, Lajossal. Erzsébet gyermekkorát is a wartburgi várban töltötte, ahol ma festmények mutatják be életét. Férje 1227-ben, egy keresztes hadjáratban meghalt. Erzsébet életét, vagyonát a betegeknek, szegényeknek szentelte, kórházat is alapított. 1231, november 16-án halt meg Marburgban. Halála után négy évvel, 1235. május 26-án avatta szentté IX. Gergely pápa Perugiában. A régi Szent Domonkos templom főoltára mögötti üvegablak 1411-ben készült, Bartolomeo di Pietro alkotása: 24 személyt ábrázol, köztük Árpád-házi Szent Erzsébetet. – Erzsébetnek megtiltották a jótékonykodást. Egyik napon sógora, Henrik váratlanul tért haza a vadászatról, és találkozott Erzsébettel, aki egy kosarat vitt a karján, élelemmel a szegények számára. Henrik azonban rózsákat látott a kosárban. Legendája szerint Erzsébet olyan magas tornyú templomot szeretett volna építeni, hogy harangjának szavát Magyarországon is meghallják. Alakja Árpád-kori templomaink freskóin is feltűnik. Gondos Béla a szlovákiai Restér templomában végzett feltárásról számol be: a freskó-ábrázoláson Szent Erzsébet beteget fürdet.

Szent Erzsébet legendája

Virágok közt akkor egy völgybe értem
Ezer bimbó kéklően kitárult.
Ezüst harmat csillant a zöld levélen
S arany porzókön fényes napsugár gyűlt.
Harmat hullott hófehér falakra
S csengett, csengett egy kis templom harangja.

És elsimult, mint fűszálak a réten
Sok haragom, gyötrő szenvedélyem.
Vágyaimból nem maradt, csak ennyi:
Virágillat vagy harangszó lenni.
Sajgó szívvel a templomot kérdem:
– Mi a neved? S ő megcsillan szerényen.
– Felszenteltek Erzsébet nevére
Mert itt történt, hogy kenyeret osztott
S rózsá hajlott, piros, mint a vére
Mert a kenyér a szívéből foszlott
Mikor felelt a feddő kérdésre
Mit rejtene, mit takar köténye.

Mert szétosztani számára tilos volt,
Vagyonát az utolsót is adni.
De felderült a téli táj, a hófolt
És rózsákkal kezdett sugarazni
Virággal, mely csak lélekből nyílhat
S mindent betölt a friss kenyérillat.
Mert ez történt – sohasem gondolnád!
Kenyér-illatot ontottak a rózsák
És a bimbó, pirosuló, temérdek
Meghasadó haja a kenyérnek. –
Illatként szállt a harangszó a tájra
Zengett a völgy, Erzsébet csodája.
S akkor halkán fohászkodni kezdtem:
– Kenyérillat, töltsed be a lelkem!
Mint Erzsébet, úgy adhassak én is
Mi átfut az emberek szívéen is
Felderíti elesettek sorsát,
Akár kenyér-illattal a rózsák.

Kozma László

VETÉLKEDÉS

A magyar népi játékokban nincsen vetélkedés. Adler úgy fogalmazza meg, hogy a játékokban három olyan tendencia érvényesül, ami az emberi természet legmélyén rejlik. A felnőttéletre való felkészülés, és azon szerepek tanulása, amelyeket majd megvalósít. A másik a közösségi érzet, a szolidaritás érzése, a harmadik pedig a hatalmi ambíció, vagyis, hogy az ember vezető legyen. Mindhárom megvan eredendően minden gyermekben, a kultúrán múlik, hogy melyiket támogatja és melyiket nem. A primitív törzsek játékaiban és a magyar népi játékokban egészen a 20. századig nincsen vetélkedés, mert a játékokban alapvetően a közösségi érzés kialakítását tartották fontosnak. A mai világ bajait én erre a vetélkedésre vezetem vissza. Jézus azt mondja, hogy a hatalmasok és királyok kegyelmeseknek neveztetik magukat, de közöttetek ne így legyen, hanem aki első akar lenni, az legyen mindenkinek a szolgája. A verseny, különösen a gazdasági életben, minden bűnnek a forrása. A kamat ugyanez. Kihasználom, hogy erősebb vagyok. Ebből élek. Mindhárom szinoptikus Evangéliumban olvasható az a jelenet, hogy Jézus egy gyereket állít a tanítványok elé, mondván, hogy ha nem lesztek olyanok mint ez a gyermek, akkor nem juttok be a mennyek országába. Ezt a jelenetet nagyon sokan és sokféleképpen magyarázták. Szerintem mind a három esetben akkor kerül sor erre a jelenetre, amikor Jézus azt hallja, hogy a tanítványok vitatkoznak a háta mögött. Megkérdezi őket, és szégyenkezve bevallják, hogy arról vitáznak, ki legyen az első a mennyek országában. Hasonlóan a Zebedeusfiakhoz, amikor arról van szó, ki ül majd Jézus jobbján. A Mester haragra gerjed és magához hívja a gyereket. A gyerekek nem vetélkedik.

Andrásfalvy Bertalan

Te nyertél!

Sakkozok unokahúgommal. Már öt éves, eddig is érdeklődve figyelte két évvel nagyobb bátyjával folytatott összecsapásainkat. Sugárzó arcán látszik, hogy kitüntetésnek érzi, hogy ő is bekerülhet a nagyobbak világába. Hiszen eddig csak a bátyjától kapott néhány fölényes megjegyzést, maradjon csak a babáival, ne kezdjen ilyen komoly foglalkozásba.

Magyarázom hát a lépéseket, először csak néhány figurával kezdjük, de a kislány meglepő gyorsasággal halad: úgy látszik, már sok mindent a begyébe szedett kibicelés közben. Néhány foglalkozás után fel lehet állítani a teljes táblát, kezdődhet az igazi küzdelem. De mi történt. Évike szüntelenül ütésbe állítja a figuráit. Eleinte figyelmeztettem, utána elhatározom: nem szólok többet. Hiszen szemlátomást ismeri a szabályokat, tanulja hát meg, ha nem figyel, veszít. Győzzenek a pedagógiai elvek, az életre nevelés.

Végül alig maradnak figurái, és én kimondom a döntő szót: Matt! – némi elkeseredésre, esetleg pityergésre számítva. Hanem Évike sugárzó arccal fordul felém, mint aki ajándékot ad át: – Te nyertél!

Ekkor értettem meg, hogy valamennyi figuráját ajándékba adta nekem, azért, hogy én győzhessek. Hát így nyerte meg ellenem élete első sakkpartiját.

Kozma László

FRA ANGELICO

Fra Angelico (1400–1455) művészetében a festői tehetség és erkölcsi tartás egyaránt megnyilvánul, azzal a szerénységgel, derűvel, összeszedettséggel fest, mely témáihoz illik, hiszen Krisztus életét ábrázolja. Festői működése a Medici család firenzei uralkodásának kezdetén teljesedett ki: Cosimo Medici 1434-től 1464-ig uralkodott, maga is érdekes, nyitott, a művészetek iránt fogékony személyiség volt. Gyakran meglátogatta Angelico atyát, elbeszélgettek, kíváncsi volt arra, mit fest, hogyan alkot, érzékeny volt arra a titokzatos kapcsolatra, amely összefűzi az alkotást és az alkotót. Az Medici-család következő generációi is (akik egyébként, kisebb megszakításokkal, 1737-ig uralkodtak a városban), érdeklődtek a festészet, a művészet iránt, ez látható Firenze későbbi fejlődésében is, nem véletlen, hogy a város a reneszánsz képzőművészet központja lett. Brunneleschi 1420–36 között építette föl a Dóm számos építészeti újítást tartalmazó kupoláját. Fra Angelico megfestette a San Marco főoltárképét, a Mária koronázását, amely ma a Louvre-ban látható. Jelentős freskói láthatók a San Marco kolostorban, de a Vatikánban is érdemes megtekinteni az V. Miklós pápa kápolnájában található falfestményeit, melyek Szent István és Szent Lőrinc életének eseményeit ábrázolják. Számomra, habár freskói előbb keletkeztek Michelangelo és Raffaello műveinél, mintegy összefoglalják az itt szerzett élményeket. Fra Angelico a miniatúrafestészetben is kiválót alkotott: miniatúrái nem egyszerűen kicsinyítések, egészükben hatnak, mintha egy nagy képet látnánk maga előtt. Hiszen a „nagyság” nem a méretektől, a harsányságtól függ, hanem a belső értékek kifejeződését, harmóniáját jelenti.

Hámori József

Annunciáció

Barlangszobád mélyén üdvözlégys Mária, teljes malaszttal.
Angyalszárnyak suhogásában áldott vagy te az asszonyok
között.

Kopogtat szíveden a Lélek:
itt az idő a kígyó fejét széttipornod.

Téged választott kezdettől az Úr, kezdettől várja válaszod.
Téged állított mindensége közepébe, tebenned
tornyosulnak tervei.

Egyetlen kis szavadtól függ a Történelem változása.
„Nem” – mondd, és az üdvösség nagy terve összeomlik,
a próféták reménye hamuvá lesz,
s a Szeretet, mely a parttalan Isten áradni vágyó partjain
türemlik,
zokogva visszafordul önmagába.

Barlangszobád mélyén „üdvözlégys!”, így köszönt az an-
gyal.

Eljött a pillanat.

A Pokol tornácán az ősatyák sóvárgó szíve megremeg,
jövendő nemzedékek lelke sír didergőn,
a sírok lepte föld vonagló indákat növeszt karokból,
s irgalomért sikoltanak a föld alatti emberöltők: –

üdvözlégys, kegyelemmel teljes, áldott az asszonyok között.

A Teremtés lélegzetfojtva hallgat,
s Gábiél szárnyain az Isten
várakozása foszforeszkál.

Rónay György

KRISZTUS KIRÁLY ÜNNEPE

Jézus megkérdezte tanítványaitól: „Kinek tartják az emberek az Emberfiát?” „Némelyek Keresztelő Jánosnak, mások Illésnek, Jeremiásnak vagy más próféták egyikének” válaszolták. „És ti kinek tartotok engem?” – ezt is tudni akarta. Péter válaszolt: „Te vagy a Messiás, az élő Isten Fia.” Jézus elégedetten mondta: „Boldog vagy Simon, Jónás fia, mivel nem a test és a vér nyilatkoztatta ezt ki neked, hanem az én Mennyei Atyám.”

Ebben a Péterről szóló történetben világos és fontos megkülönböztetés található: mit mondanak az emberek – mit mondotok ti? Jézus arra céloz, hogy őt kétféleképpen lehet ismerni. Azoknak az embereknek konkrét ismeretük van róla, akik esetleg jelen voltak egyik csodájánál vagy prédikációjánál, és a vallástörténet nagy alakjai közé sorolja őt. Ez még ma is így van. Az ember egy ismert kategóriába akarja őt besorolni. Mértékadó emberek egyike, mondja például a filozófus Karl Jaspers, nagy próféták egyike vagy vallásalapító, vélik mások. Jézus először azt tisztázza, hogy mit gondolnak róla azok az emberek, akik végső soron csak áttételesen ismerik. A következő kérdése már a tanítványoknak szól: De ti mit gondoltok rólam? Vagyis, mit mondanak azok, akik egészen közlelről ismerik őt. Ezt a jelenetet Lukács Jézus imájával összefüggésben mutatja be. Ezzel világossá teszi, hogy mindazok, akik őt az Atyával való azonosításban ismerik, s akik sajátosságaiban, ebben a legbensőségesebb viszonyban ismerik meg, azok tudhatják valójában, ki ő. Ezzel kilépnek az általános megszokottból és felfedezik ennek az alaknak az egyedségét és egyszerűségét – annak, aki Isten Felkentje, az élő Isten Fia. Ez a szentírási hely – amely a három evangéliumban más és más formában hagyományozódott át – volt a kiin-

dulópont, amelyből a keresztény hitvallás voltaképpen kifejlődött. Pétert úgymond a hitvallás előimádkozójának tekinthetjük, s egyben annak is, aki ezért külön felelősséggel rendelkezik. Ha a három evangéliumot összehasonlítjuk, akkor látható, hogy a hitvallás lassan bővült, valamint a tanítványok és a hívők növekvő tapasztalataiban mélyült el. Márknál ez áll: „Te vagy a Messiás”; Lukácsnál: „Isten Messiása”; Máténál: „A Messiás, az élő Isten Fia”. Mit akarnak ezzel mondani? Itt fokozatosan megvilágosodik, hogy Jézus nem csak egy Messiás, amint a zsidó várakozás tekint a Messiásra, hanem benne két várakozási irányzat találkozik össze. Az egyik egy új Dávid vagy egy új Mózes, a nagy király és törvényhozó várása volt, aki Isten barátja, közvetítője, miként Dávid és Mózes is azok voltak. A másik várakozás, hogy Isten maga jön el és kézbe veszi a világ dolgait. Krisztus alakja azt jelenti, hogy ez a két irányzat egymásba torkollik. Vagyis itt van egy ember, s ebben az emberben maga Isten lép közbe. **XVI. Benedek pápa**

Én Krisztust kerestem

Én Krisztust kerestem. Nem azt, aki távol
Int felénk egy fényes, örökös hazából.

Én Krisztust kerestem, akiben a lélek
Egyszerű imával a lelkünkhöz érhet.

Én Krisztust kerestem, ki keresztjét vitte,
Földi kereszt-úton türelemre intve.

Cirénei Simon, súlya az Igének
– Velem lesz majd egykor, ki nyomomba lépett.

Kozma László

ÖNÉLETRAJZ RENDHAGYÓ MÓDON

Mi az ember célja? Föltehetjük ezt a kérdést általában, adhatunk rá bölcs válaszokat. De ismerjük-e környezetünket, akarunk-e megérteni nálunk fiatalabbakat és idősebbeket? Milyen céljai vannak egy mai fiatalnak – hallgassuk meg!

– Filozófiai szakos vagyok a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karán. És kommunikáció. Amikor megkérdezik, hogy mit tanulok, s válaszolok, döbbenten néznek rám, és aztán újabb kérdés következik: „És miből fogsz megélni?” Mire én: „Te mit tanulsz?” „Jogot.” „És te miből fogsz megélni?” De ez már társadalmi-gazdasági kérdésekhez vezet az embert. A filozófia az egyetlen olyan tudomány, amely önmagáért van, és nincsen gyakorlati haszna, mondja Arisztotelész. Gyakorlati hasznot talán csak én tudok kovácsolni belőle a saját életem, a saját magam számára. Úgy gondolom, hogy elindítja az embert egy úton, amely az önálló gondolkodás felé vezet. Talán. Az emberek ma nem szeretnek önállóan gondolkodni. Mindent készen kapnak. Divatos kifejezések: a manipuláció, a fogyasztói társadalom, a szingliség, meg az agresszió. Hangoztatjuk őket, nem teszünk ellenük, és nem tudunk mit kezdeni valakivel, aki filozófiát tanul, mert azt meg minek. Kommunikáció szakra sokan járnak, és kevesen tudnak elhelyezkedni. Ha nem tudom, hogy mit érdemes ma tanulni, akkor azt tudhatom-e, hogy mit érdemes tenni egyáltalán? Érdemes-e sokat aludni, olvasni, vagy süteményt enni? A sütemény jó dolog, szeretem. Főként öcsém süteményeit. Ő cukrász és szakács. Ebben a szakmában dolgozik, és sokat tanul a munkája mellett.

Becsülöm az erejét, a kitartását, és irigylem céltudatosságát. Én nem dolgozom, csak nyaranta és hétvégente a szüleim kicsi élelmiszerboltjában, aminek a forgalmából a családunk él. Ez az üzlet édesanyám álma volt, és megvalósította. Öcsém álma, hogy egyszer chef lesz, és jó az út, amin halad. Céltudatos és szenvedélyes emberek. Céltudatosak, mert kezdettől látják a célt, a szenvedély pedig abban van, ahogy ezt a célt megvalósítják. Megsütni egy tortát, és odafigyelni minden apró részletre, hogy a finom íze mellett esztétikai élményt nyújtson, és örömet szerezzen másoknak. Adni valakinek egy kiló kenyeret, és rámosolyogni. Szenvetélyyel tenni azt, ami a hivatásunk. Én is így szeretnék élni, mert szerintem csak így érdekes. – Fényképezni szeretnék. Pontosabban szeretek és szoktam is, de „hivatalosan” is szeretném megtanulni. Embereket, tájakat, a természet csodáit. Indiát. Oda nagyon szeretnék eljutni kiskorom óta. Ahogy Oroszországba is. – Oroszul és németül beszélek. Németül jobban, az orosz nyelv tanulása még folyamatban van. Tetszik ez a nyelv, és látok benne lehetőséget. A gimnáziumban mindkét nyelvet tanultam a latin és az angol mellett. De angolul nem beszélek jól, és nem is szeretem. Mindig irigyeltem azokat az embereket, akik sok nyelvet ismernek, s ezáltal sok különböző kultúrát. És azokat, akik tudnak hangszeren játszani. – Általános iskolában nagyon szerettem volna furulyázni tanulni, de megállapították, hogy botfülem van, így nem lehetett. Azóta énekelni sem tudok. Szeretek mindenfajta zenét, mert mindegyikben másfajta szépség van. Tanultam a zenéről, és annak az emberekre gyakorolt hatásáról. A zene hatalom. De talán más talentumokat kaptam Istentől. Hiszek Istenben. Nem azért, mert megkereszteltek, hanem azért, mert nem tudom elképzelni az életem nélküle. Gróf Juditnak hívnak. Sopronban születtem 1983-ban.

J. S. Bach: Magnificat

Akárcsak egy Bach-kantáta,
Úgy perdüljön ritmusod.
Csobogása általjárja,
Betöltsön lélek-zugot.
Tamás-templom orgonája
Mint a szellő, felzúgott.
A csendülő dallam árja
Egy ütemből szétfutott.
Tőből lugas magasára
Szaladnak szőlő-kacsok.
Halk virágzás tisztasága
Dús fürtjébe csend hajolt.
Alig sejted, s ontja már a
Mézes, sűrű illatot.
Zöldellő fürt zöld kocsánya
Összefutó dallamok.
Tamás-templom karnagyára
Égi dicsőség ragyog.
Meghajló ív, angyal szárnya
Fehérlő kottalapok.
Zendül alkony orgonája
Magnificat Máriája
A tündöklő csillagok.

Kozma László

DECEMBER

Fenyő
(Anyámnak)

Hajadból a fenyő
Tű pereg.
A nyári illatok
Hűtlenek.

Frissen kaszált fű és
Vadvirág,
Méz-cseppjével sűrű
Gyanta-ág.

Körül hó van, minden
Hófehér,
Virágos meződ be
Fogja dér.

De a fenyő-illat
Itt lebeg.
Őrzi az elillant
Kincseket.

Kozma László

EGY CSEPP EMBERSÉGEM

A hallgatók talán megbocsátják nekem, hogy nem a kultúr-történet nagy gondolkodóit, költőket, írókat idézek. És nem is egy, hanem mindjárt két csepp emberséget szeretnék megosztani mindenkivel. Szüleim iszonyú nehézségek árán vészték át az ötvenes, hatvanas, hetvenes éveket. Mai szemmel azt mondhatnánk, hogy szegények voltunk, de ezt Gábor bátyámmal sohasem éreztük. Nem éreztük a meghurcoltatásokat, a pénzügyi nehézségeket, nem tudtunk a feljelentésekről, nem értettük, miért kell virágnyelven beszélni a telefonba. Éltük az életünket, tanultunk, okosodtunk a Szent István Gimnázium legendás tanárainak segítségével. Hallgattuk a Beatlest, a Rolling Stonest. Jártunk az Ifjúsági Parkba és a Vár Klubba. Csodaként éltük át az első szerelem ízét. A családi ünnepek különösen fontosak voltak. Kiemelten a születésnapok. Ma már tudom, anyámnak és apámnak nem mindig volt lehetősége, pénze ajándéokra. Ám ezt pótolták minden alkalommal. Ha jött a jeles nap, tudtam, jön egy kártya, és rajta egy mondat. Az egyiket megtaláltam nemrég. Így szól: „Menj az utadon, és ne tántorítson el senki.

Anya és Apa! 1969. június 2.”

Ilyen és ehhez hasonló útravalókat kaptunk. Ezek az apró, de nagy jelentőségű mondatok határozzák meg azóta is hétköznapijaimat. Apám utolsó néhány szavát már nem tudta leírni. A Városmajori Klinikán feküdt, gépek, csövek között, de arra még volt ereje, hogy mondjon valamit búcsúzóul. Így hangzott: „Úgy élj, fiam, hogy becsüljenek és szeressenek.” Ez volt apám utolsó csepp embersége. Tudta: kell még néhány szó, mielőtt elmenne.

Koltay Gergely

Köszönöm Apámnak, tizennégy év távlatából a már alig hallható szavakat, és köszönöm Anyámnak, hogy megtanított élni. Köszönöm Nekik, hogy megtanítottak bennünket önmagunk maradni, magyarnak maradni egy embertelen, az emberiséghez méltatlan világban. Megtanítottak arra, hogyan kell állva maradni, büszkén az Ég felé törekedni, Istent keresni ott valahol –, mint a fenyők a Hargitán. – Szüleink nagyon vigyáztak ránk, fontosnak tartották, hogy felkészülten menjünk neki a világnak: kapjuk meg azt az alapot, amiből később lehet gazdálkodni. Ennél többet nem is adhattak, hiszen pénzük nem volt, keveset kerestek. Állandó meghurcoltatásnak voltak kitéve nagybácsink, dr. Pantol Márton miatt, aki pap volt, s akinek más bűne nem volt, mint az, hogy szervezte a kispapok oktatását, a cserkészetet. Anyám tanítónő volt, akit nagyon fiatalon kirúgtak az állásából, mert kiállt az egyházi iskolák államosítása ellen. Máriabesnyőn tanított, s egy értekezleten felszólalt. Utána sokáig nem dolgozott. Apám pénzügyi főiskolai végzettséggel a Fővárosi Tanácsnál dolgozott, de el távolították, mondván: klerikális hatás alatt áll, hiszen egy fedél alatt lakik egy pappal. Nagyon sok megpróbáltatást kellett elszenvednie, gyermekeinek azonban képes volt szilárd hitet, emberséget adni, mely megalapozta életünket.

Az légy, ki sose fél,
ki a szívek melegét
összegyűjti két karjába,
mit nem téphet senki szét.
Választott, ki a múltat
magában oldja fel,
őrző, ki érzi a hajnalt,
tudja, ébredni kell.

Koltay Gergely

Xavéri Szent Ferenc ünnepén

Nemeshegyi Péter jezsuita atyával beszélgetek az életéről. Azt kérem, foglalja össze azt, amiben a hit lényegét látja. – Jó az Isten – válaszolja. – Ebben minden benne van. Egyébként, ez a szó a japán nyelvben is hasonlóan hangzik. A mi Istenünk élő Isten, élete pedig jóság és szeretet. E világot is azért teremtette, hogy megsokasodják az élők száma. A jóság: megnyílás, önátadás, egyesülés. Isten saját életét oltja az általa teremtett világba. A keresztény hit misztériuma Isten önátadása, a Fiúisten megtestesülése. Egy emberi életben, születéstől kereszthalálig és a halálon keresztül feltámadásig, megvalósítja a világban Isten szeretetét, kinyilatkoztatja egész létével, hogy milyen végtelenül jó az Isten, hiszen aki Jézust látja, a benne tükröződő Atyát ismeri meg. A szeretet áradását először gyermekkoromban tapasztaltam meg, a szüleimen keresztül. Példát kaptam a megértésre, vallási toleranciára is, hiszen édesapám katolikus volt, édesanyám unitárius, engem katolikusnak neveltek. A Fasori Evangélikus Gimnáziumban végeztem, ahol a gyakorlatban működött az ökumenizmus: a katolikus atyák bejártak hittant tanítani. Édesanyám kitűnően énekelt, így a művészet világával is korán megismerkedtem. Édesapám Bartók Bélától tanult zongorázni, habár végül polgári foglalkozást választott, szívesen játszott. Debussy művére, A vízbe süllyedt székesegyházra emlékszem. Mintha a székesegyház az én hivatásomban bukkant volna a felszínre: habár a budapesti jogi egyetemen államtudományi doktorátust szereztem, 1944-ben beléptem a Jézus-társaságba. Elhatározásomban befolyásoltak a regnumi cserkészmozgalmokban szerzett élményeim, ezenkívül Kaszap István élete is nagy hatást gyakorolt rám.

Kozma László

ZENE ÉS HIT

A kommunista hatalomátvétel után korlátozták a rend működését. Egyházi tanulmányaimat ezért Innsbruckban folytattam. 1952-ben pappá szenteltek, 1956-ban Japánba kerülhettem, 1993-ig a tokiói Sophia Egyetemen teológiát tanítottam, többször voltam a teológiai kar dékánja. A hit átadása személyhez szóló kell legyen: nem exportálni kell, mint valami árut, bele kell testesíteni a helyi gondolkodásmódba. Többször kötöttek házasságot olyanok, ahol csak egyik fél volt hívő. Megtörtént, hogy a férj egy év múlva kérte, kereszteljem meg őt is, hiszen érzi, hogy szeretetkapcsolatban él, a felesége hiszi, hogy ez örökké fog tartani. Szeretné ő is mélyebben megélni ezt a hitet – úgy érezte, hogy a hiten át személyes kapcsolatuk is kiteljesedik. Őszintén megrendültem, természetesen megkereszteltem, hiszen valóban, Krisztus arcát egymásban kell felfedeznünk. Japánban sokszor éltem át ilyen megrendítő pillanatokat, amikor a nem-hívő rátalált a hitre, felfedezte Krisztust. Az ázsiai népek hatalmas tömegében elenyészőnek tűnhet erőfeszítésünk, de az ilyen pillanatokban átéltem a hit végtelen erejét, melyben a kevés is képes megsokszorozódni. A tokiói egyetem több mint tízezer hallgatóval rendelkezik: sikerült találnom egy olyan internacionális nyelvet, mellyel sokukat meg tudtam szólítani, ez a zene, az „elsüllyedt katedrális”. Szabadon választható zenei szemináriumot hirdettem, ennek 10 éven keresztül ezer körüli hallgatója volt évente. Mozart zenéjét választottam, melyben ott van ugyan a sötétség, de mindig átmegy a világosságba, rábízza magát az Úristenre. Hallgatóim ezt megértették, amatőr szimfonikus zenekart alakítottak, megtanulták Mozart Requiemjét, melyet saját kérésükre mise közben is előadtak.

Nemeshegyi Péter

DECEMBER 5.

Jártál-e már te a végeken,
hol mások éltek le az életem,
mások éltek le az életünk,
hol a visszanyelt szavaink
százmilliója egyszer visszaint,
s megrenget földet, eget hasít,
Ki volt, ki megállt mégis Itt?

Jártál-e már te a végeken,
hol nem a magadért érzett félelem,
de a fajtádért való érzelem
adott naponta egy csepp erőt,
hogyan ami rád vár, azt mind végigéld?
A megtartandó végekért. A végekért.

Jártál-e már te a végeken,
hol megszűnni tetszik a félelem,
de testvérek nélkül ez sem megy,
ha kezded ellöki, immár egyremegy,
hittél, s csalatkozva hű hitedben,
ráébredszen, hogy egy az egyben
csak magadban bízhat, ha lehet
s nem véd sem fajod, sem emlékezet?

Jártál-e már te a végeken,
hol százazrek gyűlnek, s a történelem
egyszer csak kimondja ítéletét:
volt egy nemzet, ki nem ismerné
önnön érdekét?

Magyar Lajos

MIKULÁS: TALÁLKOZÁS AZ ÜNNEPEL

Szent Miklós ünnepén Mikulás járja az országot. Sok házba már a délutáni órákban megérkezik, mert korábban sötétedik ilyenkor, decemberben. A lámpagyújtás meghitt pillanatában vagy kora reggel kíváncsian körülnézünk: vajon mit hozott nekünk az ünnepekre? Az ünnep előtti napok mindig közelebb hozzák egymáshoz az embereket. Én falun éltem, s emlékszem, alig volt olyan este, hogy ne ugatott volna fel a kutya az udvaron, érkező vendéget jelezve. De így volt ez a városokban is, ahol nemcsak baráti összejövetelek, de előadások, hangversenyek is színesebbé tették a hosszú téli estét. Hozzá tartozott ez a mindennapi élethez, mert egy-egy ilyen baráti találkozás nemcsak az unalmunkat űzte le, de a barátság szálait is erősítette. Aki nek pedig nem volt ideje, hogy vendégségbe járjon, az telefonon csengette fel barátait, hogy megossza belük gondjait vagy örömeit. Különösen a múlt rendszerben éhezünk az ilyen meghitt beszélgetésekre, amikor olyasmiről is mertünk véleményt mondani szűkebb társaságban, amiről egyébként hallgatnunk kellett. Sok kedves ajándékot hozott a Mikulás, főleg a gyermekeknek, de én mégis úgy érzem, hiányzik valami az ünnepi hangulatból. Szaporodnak a panaszok arról, hogy egyre többen érzik magukat egyedül, mert napokig nem nyitják rájuk az ajtót és hetekig nem berreg fel a telefonjuk. Mintha megfélemedtek volna egymásról a régi barátok, szülők és gyermekek. Ridegebbé vált körülöttünk az élet. Bezárkózunk. A szomszédom elsírta a minap: sötétedés után fél már az utcára menni. Nem jár mostanában színházba, hangversenyre. Telefonon meg azért nem beszél gyakrabban, mert drága az ő nyugdíjához. „Régi klasszikusaim közé menekülök, korán lefekszem és inkább olvasok” – panaszolta. Menekül a valóság-

tól. Délelőttönként azért járja a piacokat, hogy minél olcsóbban vásárolhasson. Este meg a klasszikusokhoz menekül. A magányba. A múltba. Elhidegültünk egymástól. Mintha elvesztettük volna azt, ami eddig összefűzött bennünket. Keresem a miétre a választ azon töprengve, hogyan is eshetett meg ilyesmi, miért maradtunk egymagunkban, gyakran békétlenkedve, levegő után kapkodva, akár a partra vetett hal? És hogy miért mondom el mindezt kedves olvasóim az idei Mikulás-járás alkalmából? Nemcsak a hosszú téli estéktől való félelmemben. Hanem azért is, mert ma mégis találkoztam a reménységgel. Ahogy Mikulás napját követően reggel hazafelé bandukoltam a derengésben, elpöfögött mellettem egy teherautó. Ámulattal láttam a rakományát: fenyőfát hozott a városba valamelyik erdőből. Amikor elrobogott mellettem, csak álltam percekig bénán: a fenyő illata még sokáig az utca kopott házai fölött kavargott. Üzenetet hozott ez a teherautó és én megértettem. A közelgő karácsony üzent a fenyőfákkal. Felnéztem az égre, s káprázó szemmel még a csillagot is látni véltem, ahogy felfénylett a téli boltozaton. Hogy mutassa az utat, mint a régi gyertya, amit a gyermekkoromban a viharlámpámba gyújtottam, amikor elindultunk az esti látogatóba. És ott az utcán, a kopott házfalnak dőlve, mélyen beszívtam a fenyőillatot, az eljövendő karácsonyra gondolva. Úgy éreztem, kiáltanom kell. Hogy ne hagyjuk elszökni magunkból a szeretetet. Keressük meg egymás kezét. Nehéz világban élünk, sokan gondok közepette gyötrődünk, fáradtan, de azért mégsem reménytelenül, kopottabban mint régen, de talán több hittel. Kapaszkodjunk egymásba és ne engedjük kihunyni a szeretetet. Ékesítsük fel szívünket az ünnepekre való várakozás reménységével, mert anélkül nem lehet igazán emberien élni...

Illés Sándor

A SZEPLŐTELEN FOGANTATÁS ÜNNEPÉN

Szűz Mária szeplőtelen fogantatását már a 9. században megünnepezték Bizáncban. A Szeplőtelen Fogantatás latinul Immaculata Conceptio, a Tihanyi-kódexben Asszonyunk Máriának foganata, zalai nevén Földtíltó Boldogasszony, illetőleg Eketíltó Boldogasszony napja a legnagyobb Mária-ünnepek egyike: Máriát kiválasztottságánál fogva nem terhelte az eredeti bűn, mint minden más anyaszülöttjét. Hazánk talán a Bizánccal való szomszédsága révén a legelsők között tartja számon. A XII. század végéről, tehát a Bizáncban nevelkedett III. Béla király idejéből származó Pray-kódex már jeles ünnepként örökíti meg. Jellemző középkori francia hagyomány szerint a Szeplőtelen Fogantatás ünnepének szerzője egy magyar pap. Magyarország királyának féltestvére. A magyar egyház az egész középkorban nagy tisztelettel ünnepelte meg ezt a napot, sőt Mátyás király uralkodása alatt Bécsre is kiterjesztette. Bonfini följegyezte azt a jámbor hagyományt, hogy 1495. december 8-án Buda népe a föllegek között megjeleni látta Máriát. 1447 óta Rómában is ünnepe volt Szűz Mária szeplőtelen fogantatásának, majd a ferences szerzetesből lett pápa, IV. Szixtusz búcsú kiváltságokkal ruházta föl a Napbaöltözött Asszony ábrázolásait. A Jelenések könyve, János prófétikus látomása (12,1) szerint: „Az égen nagy jel tűnt fel: egy asszony, öltözete a nap, lába alatt a hold, fején tizenkét csillagból korona.” Az Európai Unió zászlójának tervezőjét, a zsidó hitről katolizált Paul Levit egy csillagkoszorús Mária-szobor ihlette, innen a 12 csillag az Unió zászlajában. A Szigeti Veszedelem költője, Zrínyi Miklós fohása: „Fényes mennyei szent csillagokbul / Van köteve koronád holdbul és szép napbul; / Te, ki szűz Anya vagy és szülted Uradat / Szentséges királyné! Hivom irgalmadat.”

Bálint Sándor

TUDÁS ÉS HIT

Tudom, hogy van Isten. Ezzel a mondattal azt szeretném kifejezni, hogy a tudós a hitében nem valami homályos sejtésre támaszkodik, hanem éppen tudományos pályája szolgál bizonyítékként, éppen a természettudomány területén elért eredményei szilárdítják meg hitét. Ugyanakkor a hitben szerénynek kell lennünk. Pasteur a 19. század egyik legnagyobb tudósa volt, sokat köszönhetünk neki, például a fertőző betegségek leküzdését, a védőoltásokat. Ő mondta, hogy bárcsak akkora hite lenne, mint egy bretagnei parasztasszonynak. Aki hisz, tudja, hogy van egy időtlenség, egy teremtés, és aki teremtett, az az Isten volt. A materiális világ tehát az időben létezik, de mégis, van egy időtlenség is: a kettő együttesét elképzelni szinte lehetetlen. Mindig csak azt tudjuk elképzelni, mert az ember erre van teremtve, hogy mi az, ami véges. A hitnek mi a tartalma? A hit nagyon egyszerűen az, hogy hiszünk abban, hogy van egy teremtőnk, van egy Isten, aki igazából megteremtette a lehetőséget a számunkra, például egy tudós számára, hogy próbálja a természet titkait egy kicsit jobban kikutatni, megteremtette a lehetőséget, hogy használja az agyát, ami teremtett dolog, arra, amire egyébként való. A tudományos kutatás sohasem zárható le: Karl Popper szerint minél többet tudunk meg a természetről, annál több új megoldatlan kérdés keletkezik. A sokféle kérdés között azonban megfogalmazható a lényeg: tudjuk, hogy az élet valamikor létrejött és el is múlik, ez az egyes emberre és a világmindenségre is vonatkozik. A hitnek itt van az alapvető kérdése, hogy lesz-e utána egy másfajta élet. Én a magam részéről tudom, hogy lesz.

Hámori József

HIT ÉS TERMÉSZETTUDOMÁNY

A kevés filozófia eltávolít a vallástól, a sok visszavisz hozzá! Az első, amit Isten a hat nap munkájában alkotott, az érzéki megismeréshez szükséges fény volt, az utolsó pedig az értelem fénye.

Bacon, Francis

Einstein naponta áthaladt a Princetoni Theológia Campusán. Mindig megemelte kalapját a református kápolna, a Mille Chapel előtt. Megkérdezték, miért teszi ezt. A válasz így szólt: „Jelet akarok adni a XX. századi emberiségnek. Ma már mindenki tudja, hogy az emberiség a XX. században nem oratóriumokból él, hanem laboratóriumokból. De vissza kell adni az oratóriumait, ha nem akarjuk, hogy belepusztuljon laboratóriumaiba”.

A Biblia szerint a Teremtő az embert a föld porából formálta meg és az élet leheletét lehelte orrába. Ez a kép tükröződik a magyar és más nyelvekben is, ahol a lélegzet és a lélek szó közös eredetű. Az embert saját képmására, Istenhez hasonlatosnak teremtette. Ezen ne azt értsük, hogy fizikailag volnánk Istenhez hasonlóak. A hasonlatosság egy része az, hogy értelmesek vagyunk, Istenhez hasonló módon tudunk gondolkodni. Mi vagyunk egyedül olyanok a világban, akik képesek az elvont gondolkodásra, a világ értő szemlélésére, egymással tudatos kapcsolatra. Isten amellett, hogy teremtő, végtelen és örök létező, egyben személye Isten is. Az ember mint teremtmény, akárcsak a növények és az állatok, távol van Istentől. Az Istenhez való hasonlóság az értelmesség mellett azt is jelenti, hogy öntudatos, én-te kapcsolatra, szeretetre képes. erkölcsi lények, személyiségek vagyunk.

Végh László

RACIONÁLIS ÉS IRRACIONÁLIS

Megkönnyíti a hit megszerzését, ha valaki tudja azt, hogy nemcsak racionális dolgok vannak. Könnyebben tisztázható racionális, irracionális és hit viszonya: a hitet sokan kizárólag az irracionálishoz sorolják, pedig jóval többről van szó. Aldous Huxley Pont és ellenpont című könyvében a racionális és irracionális viszonyát a következő metaforával érzékelteti: jellemezzük világunkat egy teljes, 360 fokos körrel. Ebből 5, maximum 10 fokot ismerünk, ez a racionalitás tartománya, 350 fokot pedig nem ismerünk, ezt nevezi Huxley irracionálisnak. A racionális és az irracionális viszonya azonban a tudományos megismerésben nem végleges, át is mehetnek egymásba. Amikor valamilyen irracionális dolgot megismerünk, megmagyarázunk, abból racionális lesz. Az új dolgokkal agyunk jobb féltékéje foglalkozik. Tehát amikor például a tudományban új hipotéziseket állítunk fel, ezt is a jobb féltéke segítségével tesszük, a bal féltéke ezután kapcsolódik be a folyamatba, rögzíti az ismereteket. Hangsúlyoznunk kell, hogy itt a tudományos megismerésről, annak folyamatairól van szó. Arra a kérdésre ugyanis, hogy a hit vajon hol keletkezik az agyban, hol van az Isten az agyban, azt kell mondanunk, hogy ilyen nincs. Az Isten tökéletesen másutt van, nem az agyban, arra azonban képesek vagyunk, hogy Isten létezését felfogjuk. A tudásszerzésnek van egy agyi, racionális útja, ebben mindkét féltéke részt vesz, és van egy másik, a hitbéli megvilágosodás. Véleményem szerint az idegrendszer működéséből nem vezethető le a hit. A hittel kapcsolatos misztikus élmény nem köthető például drog vagy egyéb hatásokhoz, melyek extatikus élményeket váltanak ki. Isten nem az agyunkban létezik, de tetteinkben bizonyítanunk kell, hogy tudjuk, hogy Isten van, és ennek megfelelően cselekszünk.

Hámori József

ZENGŐ IMÁK

Bognár Z. Józsefné magyar–történelem szakos tanárnő gyűjteményt állított össze természettudósok hittel, hivatással kapcsolatos vallomásaiból. Életéről, munkájáról beszélgetve kiderül, nagyapja, Petrovics Pál a Brassó melletti Hosszúfaluban volt evangélikus lelkész a huszadik század elején. A tanári pályáról, tudományokról szóló beszélgetés egyszerre másfelé kanyarodik, benne vagyunk a történelemben, ami a család személyes sorsát jelenti. Petrovics Pál életrajzának részleteit a Gyóni Géza Irodalmi Társaság lexikonából idézem. „Hosszúfaluban, mint kezdő lelkész befejezi a templomépítést és berendezi az un. hosszúfalu-fűrészmezei egyház templomát. Ezt a szétszúllott egyházat talpra állítja, úgy szellemileg, mint anyagilag. Paplakot épít. Pénz-alapokat létesít. Anyagilag is megerősíti az egyházat. Az első világháború előtti időkben egyik vezető tényszerzője az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület fiókjának, az un. Hétfalusi Emke-körnek. A csángó-székelység gazdasági érdekei védelmében Hangya fogyasztási szövetkezeteket alapított. Mint a hosszúfalusi csángószékelyek lelkésze 1907-ben megalapította a „Csángó Újság”-ot (politikai, társadalmi és irodalmi lap) melyet sok éven át szerkesztett. Hosszúfaluban 1920 március 15-ig működhetett; ekkor „erős magyarsága” miatt távoznia kellett. Budapesten először magántisztviselő volt, majd 1928-ban az általa szervezett önálló evangélikus gyülekezet lelkészévé választották. Néhány év alatt tőkét gyűjtött, Budafokon is templomot épített. Verseskötetei jelentek meg. Trianoni zsoldárok, Jézus mindenütt, Zengő imák címmel. Az unoka erdélyi faragott keretben őrzi a nagyapa és a nagyanya képét.

Kozma László

Népszövetségnek Genfben

(Hóseás 4,1; Mikeás 6,2)

A népek mért zúdulnak,
S az Úr miért rival?
Mert pere van az Úrnak
A föld lakóival!

Mert nincsen, nincs igazság.
És nincsen szeretet;
S akárhogy is vitassák –
Nincs Istenismeret!

Petrovics Pál

Budafokon. 1936-ban. a Trianoni zsoltárok c. kötetben jelent meg Petrovics Pálnak ez a verse. Írhatta volna ma is... A család sorsában 20. századi történelmünk megpróbáltatásai tükröződnek. Miután Erdélyből kényszerűen átkerültek, a nagypapa nehezen tudott új egzisztenciát teremteni. Könyvtára még 1916-ban megsemmisült. A jogtanácsos édesapát 1945-ben a Móricz Zsigmond körterről vitték el „málenkij robotra”, amely másfél év kényszermunkát jelentett a brjanszki erdőben. Visszatérte után megbélyegzettnek számított, csak segéd munkásként tudott elhelyezkedni, végül minőségi ellenőrként ment nyugdíjba, korán meghalt. Lányát évekig nem vették föl az egyetemre, végül 1968-ban végzett magyar-történelem szakon. Férje szintén tanár, földrajz-biológia szakos, évtizedekig tanított ugyanabban a gimnáziumban. Három fiuk, tizenhat unokájuk van. Egyik fiú történész lett, szakterülete a XX. századi történelem. Úgy is mondhatnánk: az egyetemen saját családjának sorsát oktatja.

Kozma László

BIZALOM

Tanári pályám egyik legmegdöbbentőbb élménye egy látszólag „hétköznapi” dolgozat-témára adott válasz volt. „Hogyan viselkednétek, ha ti lennétek az osztályfőnök?” – erre a kérdésre kellett válaszolniuk. 15-16 éves, „önállósuló” kamaszokról volt szó, ebben a korban a gyerekek még a szülői becézés elől is félre-félrekapják a fejüket, ez az osztály a „nehezen kezelhetők” közé tartozott. Ezért őszintén meglepett a válasz, mely több dolgozatban is felbukkant: „megsimogatnám a gyerekek fejét”. Alaposabban megnéztem családi körülményeiket: többségük elvált szülő gyermeke volt, úgynevezett problémás családi háttérrel. És most, egy dolgozatban, amikor szerepet válthattak, kifejezték a szeretet, gyengédség utáni vágyukat... – Egy másik emlékezetes élményem egy látszólagos kudarchoz kapcsolódik. Hazafelé sétáltam, mikor egyszer csak egy nevető lányarc nézett rám – Zalánka néni, meg sem tetszik ismerni? – Dehogynem ismerlek meg, csakhogy... – Csakhogy megváltoztam, igaz? – Valóban megváltozott: négy évvel azelőtt le sem tudtuk osztályozni. Elvált szülők, szenvedélybeteg anyuka, a kislány narkózni kezdett, idegrohamai voltak. Végül a sokféle családi konfliktus elől sikerült vidéki nevelőotthonba menekíteni. Azóta nem tudtam róla, kudarcnak éreztem, hogy nem tudtam többet tenni érte. – Leszoktam ám a drogokról, nemsokára férjhez megyek, az érettségim is megvan. – És most miért szólítottál meg? – Én mindig tudtam, Zalánka néni hogyan gondolkodik, sokszor adott erőt, hogy éreztem, bízik bennem. – Hát így, egy véletlen találkozás során tudtam meg, hogy ez a kislány, akit elveszettnek hittem, mindvégig figyelt rám, és talán volt némi részem abban, hogy elrendeződött az élete. Sokat imádkoztam érte, és most tőle tanultam meg, hogy a végső eredmény nem egyedül a mi kezünkben van.

Bognár Z. Józsefné

DROG-RIPORT (részlet)

Csak annak segíthetünk, akit megértünk. Márpedig a drogosok segítségre szorulnak, gondolom, ebben egyetértünk. Lehet, hogy fölényes elutasításban lesz részünk. De mindenképpen meg kell próbálnunk, és minden eredményesség feltétele, hogy ismerjük valamennyire az illető gondolkodásmódját. A következő riportot egy egyetemista lány készítette egy „drogos fiúval”.

Azt gondolom, hogy nagy divat lett a mai fiatalok körében drogot használni, viszont a következményekkel egyáltalán nincsenek tisztában. Te mit gondolsz erről?

Szerintem teljesen mindegy, hogy tisztában vannak-e a következményekkel vagy sem, mert amíg az ember a saját bőrén nem tapasztalja, hogy ez így nem mehet tovább, addig bárki bármit mondhat. Tulajdonképpen én is tisztában voltam vele, hogy hova vezethet, ha nem hagyom abba, sokan mondták, hogy bele fogok halni, tönkreteszem az életem, de engem ez abszolút nem érdekelt. Most itt vagyok 21 évesen érettségi nélkül, és próbálom rendbe tenni a dolgokat magam körül.

És nálad mikor jött el az a bizonyos „ez így nem mehet tovább” pillanat?

Szerintem a legtöbb embernek, aki le akar állni a heroinról, a következő dolgokig kell eljutnia: először is, hogy megszoruljon a nyaka körül a hurok. Vagy a rendőrség vagy valami fenyegetés legyen körülötte, ami szinte kötelezi arra, hogy visszafogja magát. Akkor kell szerintem egy olyan szociális helyzet is, ami indokolttá teszi azt, hogy nincs más lehetőség, csak a rehabilitációs otthon. Abban az állapotban, amikor az ember teljesen az anyagnak a rabja és tényleg más szinte nem is érdekl, viszont ott van az a probléma, hogy

nem tud intézkedni, meg már kezd belefáradni ebbe az egészbe, meg már nem is olyan a heroin, mint kellene, akkor jön el szerintem az a pont, amikor az ember azt mondja, hogy kéne valamit csinálni.

Így kerültél le Pécsváradra.

Az első négy hónap azzal telt el, hogy szenvedtem, mint az állat, mert nagyon nehéz volt azokat a kavarodó érzéseket feldolgozni magamban, főleg anyag nélkül, amik értek. Azt megtanultam, hogy talán minden nap egyre könnyebb lesz, viszont meggyógyulni sose fogok. Így a mai napig sem érzem azt, hogy meggyógyultam, mert ezt az agyból nem lehet kitörölni, az egyetlen megoldás az, ha az ember odafigyel azokra a dolgokra, melyek problémát okozhatnak. A legjobb talán az, hogyha ugyanolyan emberek közé megy, mint ő maga, tehát ugyanúgy leállt kábítószeresek közé és velük beszél meg a dolgait, mert ők többet tudnak segíteni, mint bárki más.

És jelenleg mit teszel azért, hogy tiszta maradj?

Próbálok egy kicsit jobb ember lenni. Nagyon fontos a rendszeresség: ahogy kijöttem, egyből elkezdtem dolgozni és nem olyan munkát vállaltam, amit a legszívesebben szerettem volna, hanem olyat ami volt. Végül folyamatosan jöttek az ötletek, hogy valami iskolát is el kellene végezni. Így kezdtem el egy fodrász sulit. Van valami kulcs, amit én sem tudok, hogy mitől jött, csak egyszerűen elkezdett menni az életem. Azt éreztem, hogy képes vagyok arra, amire bárki más, és azóta ha még rossz dolgok is történnek velem, de nem okoznak akkora drámát bennem, hogy emiatt hozzányúljak az anyaghoz. Szervezett az életem, kiegyensúlyozott vagyok, van egy barátnőm. Tudom azt, hogy mennyit küzdöttem másfél éve azért, hogy úgy érezzem magam, ahogy most, és az legyen körülöttem, ami most van. És ezt tényleg nem adnám oda egy pillanatnyi érzésért, nem éri meg.

Faragó Renáta

Ne a felejtést!

Fejfájás. Ami nyugtot ad
Hirdetnek pezsgő porokat.

Félresöpröm a patikát –
Akarom: fájjon a világ!

Az okot, ne a tünetet
Oltsál pusztító tüzeket.

Idegeimen, mint az áram
Úgy fusson át, hol jajgatás van.

Ne a felejtést, drogokat,
De bántson az Egy gondolat.

Ritmusa lelkedben sajog,
Szavald a Himnuszt, Szózatot.

Míg adják-veszik a hazát
Bánkot és Tiborc panaszát.

Mely testvér-szivárványba fog:
Illyés-vers legyen otthonod.

Ne csillapítót, altatót:
Látást és hallást adjatok.

Oszoljon a lélek-homály
És gyógyulhasson, ami fáj.

Kozma László

AZ ORVOS

Az egészségüggyel mostanában sokat foglalkozik a közvélemény. A privatizáció sötét felhője lebeg a kórházak fölött. És az ember, ahogy öregszik, egyre közelebb kerül a kórházakhoz, miközben elfárad és elszürkül körülötte az élet. Jelentkeznek a betegségek is sorjában, és kétségbeesetten a kiutat keresi az ember a halál csapdájából. Kórház, szanatórium, gyógyszerezés, műtét, elfekvés: az élet sötét árnyai. Olykor felrémlik bennünk egy-egy gyógyító orvos arca, vagy egy kórterem, ahol feküdtünk egyszer: akár a lázálom. Emlékszem gyermekkorom első orvosára, „Fütyös Pistának” hívtuk magunk között, mert fütyörészve járta az utcákat, bejáratos volt minden házba. Huszárosan kunkorodó bajuszt viselt, botot lóbált a jobb kezében, bal hóna alatt meg szerény orvosi táskáját szorongatta. Mi, gyerekek, messze elkerültük, mert ránk kiáltott: „Öltsd ki a nyelved, hadd nézzem!” Kiöltöttük, és rémülten vártuk az orvosi vizsgálat eredményét, de az rendszerint elmaradt. Fütyörészve ballagott tovább a doki. Gyakran bezörgetett a kapukon, csitította a kutyákat, hívta a gazdát, benézett a konyhákba, hogy mit főznek. Sokallta a zsírt, javasolta a tejivást, megkopogtatta a gazda hátát, megcsípdeste a menyecskét, és aztán ment tovább, hogy a szomszéd házba is bekopogjon. Ő volt a falu öreg orvosa, egészségének őre. Életem során sokat gondoltam rá. Ha kiölthetném a nyelvem, hogy megnézhesse és megmondja, mi is a bajom! Közben jártam a frontot, s egyre többet a kórházak kórtermeit, és alkalmam nyílt lemérni a különbséget a régi és a mostani gyógyítás között. Nem a gyógyító műszerek között, hanem a gyógyítás emberségét illetően. Legutóbb egy zuglói kórházban feküdtem, kitűnő ellátást kaptam, de mégis ridegnek éreztem a környezetet.

Valami hiányzott: az otthonosság jólesően bizsergető melege, simogató nyugalma. A személyzet mindig magával hozta otthoni gondjait, rosszkedvét, a gyógyítás ráeső részét csak pénzkeresetnek tekintette. Úgy járt-kelt a betegek között a kórtermekben, mintha megsértették volna. Nem, nem volt udvariatlan, csak lélektelen. Nem oldódott benne szeretetté a kötelesség. A gyógyítás sokat fejlődött az utóbbi időben, sok új, korszerű ráfordítást, nagyobb figyelmet érdemelne. De a technika nem oldja meg a betegellátást, akármennyire korszerű. Ahhoz nem elegendő, hogy eredményesen gyógyítson, mert csupán a betegség megállapítására szolgál. A helyes diagnózist segítik a gépek. A kórházak legyenek ispotályok is, emberszeretetet, irgalmasság, otthoni melegség jellemezze a személyzet nehéz munkáját. Víziónyszerűen felrémlik előttem egy régi kép. Egy régi kórházi történetre gondolok. Akkor még ifjúként sokat jártam vidéki riportra. Egy ilyen utam alkalmával az egyik megyeszékhelyen rosszul lettem. Bementem az útbasó kórházba. A vizsgálat után javasolták, maradjak ott egy napig néhány vizsgálatra. Maradtam. A kórteremben egy falusi ember feküdt mellettem. Sokat beszélgettünk. Az orvos is gyakran bejött hozzánk, leült a parasztember ágyára, megfogta a kezét és bátorította. Jó tanácsokkal látta el. Másnap együtt hagytuk el a kórházat. A folyosón üldögélve izgatottan vártuk a nagyvizit végét. Aztán jött a fiatal orvos, azt hiszem Balázsnak hívták. Karon fogta az öreget, hogy kikísérje. Pont eléem értek, amikor az orvos megállt, majd szótlanul letérdelt, mert észrevette, hogy az öreg paraszt cipőfűzője kioldódott. Megkötötte. Aztán újra karon fogta. Kísértem őket a tekintetemmel. Azóta gyakran felrémlik előttem ez a kép, és melegség járja át a szívem. Az orvos! Aki gyógyít... Emberségével is...

Illés Sándor

A PACSIRTÁK KARÁCSONYA

Reményik Sándornak

Assisi Ferenc mondta egyszer: ha a császárral beszélhetnék, elrendeltetném vele, hogy a pacsirtáknak karácsony estéjén magot szórjanak a havas utakra, hadd legyen részük ünnepi lakomában e szent napon nekik is. A Szent meglátta és átérezte: milyen szörnyű dolog a napsugárhoz és nyári hőséghez szokott pacsirtának szállni havas utak, dérütött mezők, hófehér földek felett. Ha egyáltalában tudna énekelni, mit énekelne ilyenkor egy árva pacsirtapár, mit énekelne ilyenkor a pacsirta párjának holtteteme felett? Utolsó dal a megfagyott világban. Mikor ideér a Szent gondolata, hirtelen rázuhog a karácsonyi öröm forró gondolatzápora. Hiszen karácsony szálni és szeretni tanított, felfedezte a szenvedő embert, királyi művészetté avatta a jótettet, megismertette az emberekkel az élet legnagyobb örömét. Az örömszerzést. Ne féljetelek, fázó pacsirták, íme, szól a király, parancsot ad, bársonymentés, tollas süvegű, szattyánsarus apródok szórják tele a hómezőket édes, friss magvakkal, s hívogatják az éhség-és fagyverte sereget királyi lakomára. Szélzúgásban, fagyos csendben surran, röptül ezer madár, halk, sűrű motozás, s egyszer csak megszólal a pacsirták Te Deumának csengettyűszava. Igen, így képzelte ezt a Szent, maga is az Isten pacsirtája. De mi lenne másnap reggel? Vajon elég-e az, ha egyetlenegy napon csoda történik, és a havas táj felett elszórják az életmentő búzaszemeket? Élet-e egy olyan karácsony, amely egy nap kivételes hangulatát iktatja bele évenként egyszer kietlen, sötét és kihűlt életünkbe? Lehet-e pacsirtát tartani úgy, hogy egy hosszú télen át egyetlenegyszer kapjon szemet? Milyen világos: hogy ha a karácsony nem lesz mindennapi erkölcs: ünnepi romantika marad csupán. Milyen kőke-

mény valóság, hogy a pacsirták mindennap éhesek, mindennap fáznak, s őket mindennap etetni és szeretni kell. Kihűlő világban, ólomszínű ég alatt, halálítélettel telített levegőben suhannak, szállnak, hullanak a fázó, néma pacsirták: a lelkek. Mindenikben ott halványkodik egy édes nyárnak az emléke vagy álma. Mindeniknek tele van a lelke el nem énekelhetett dalokkal. Mindeniknek vonaglik fáradó szárnya, amint menekül a zord idő körülkerítő avargyűrűjéből a fény, a béke, a szeretet szigetére. Oh, mennyi ilyen lélek szálldos körülöttünk! Siessünk, halálosan sürgős a munkánk: szórjuk szét a hómezők felett a jóság búzaszemait, apró vigasztalásokat, piciny segítséket, részvétet, kézfogást, megértő hallgatást, szűkös kamránk összesöpört morzsáit, mindazt, ami tőlünk telik: éhesek a pacsirták! Hétköznaponként, estenden, mikor megáll a nagy malom, a robot nem tapos, a gond nem őrl: hallasz-e néha halk, távoli tiszta pacsirtaszót, azoknak a lelkeknek énekét, akiknek éppen a te kezéd vetett búzaszemet? Nem ismered őket, nem találkoztál velük: Isten elválasztotta a magvetőt és a pacsirtát, de a magvető hallja az ismeretlen magvető énekét, és minden pacsirta énekét mond az ő magvetőjének. Minél hősiesebb, minél állandóbb és minél győzedelmesebb az a küzdelem, hogy a pacsirták mindennap érezzék a karácsonyi gondolat örömét, annál tisztább és hallhatóbb a világháborúban önmagát tépő emberiség harci zaja és halálordítása között a pacsirták éneke.

Isten ezért az énekért tűri meg a világot. **Ravasz László**

A második világháborút befejeződése nem jelentette azt, hogy megszűntek a konfliktusok és a háborúk: soha nem volt olyan időszak, amikor az egész földön béke lett volna. A béke pacsirtái éhesek...

A CSALÁD ÜNNEPE

Esküvő előtt azt mondja az uram: – Gizike, én hat gyereket szeretnék – és megcsókolta a kezemet. Ezt olyan édesen mondta, hogy rögtön rávágtam: – Lehet. Aztán szép sorban jöttek a gyerekek: két fiú, egy lány, egy fiú... Te Giza – mondta anyósom, ki ad ennyi gyereknek enni, ki ruházza őket? – Édes mama, neked hat élő gyereked van meg 16 unokád, miért rajtam akarsz spórolni?! – Használt ruhákból varrtunk ruhát a gyerekeknek anyósommal, neki arany keze van, akár az uramé. A családban az uram a nagyfőnök, de ezt ő olyan finoman csinálja, hogy senkinek sincs kisebbségi érzése. Én is segítek neki ebben – értünk. A konyha az enyém, ide a család csak enni jöhet. Szerintem az asszony, ha kicsit is ad magára, ezt a posztot nem osztja meg a férjével. Én kiszolgálom az uramat. Sokat dolgozom, de ő kétszer annyit! Szabad idejében mindent elvállal, és csinálja zokszó nélkül. Ilyen családot tisztos színvonalon eltartani nem könnyű. A legkisebb fiam hat és fél éves. Valamelyik nap bejön a konyhába, s azt mondja: – Anyu, te olyan szép vagy ebben a babos kötényben, ha nagy leszek, elveszlek feleségül. És te miért csak apuval csókolózol? –Mit lehet erre mondani? Felkaptam és összecsókoltam. A kislányom 8 éves. Minden házimunkára befogom, a gombvarrástól a főzésig, a takarítástól a stoppolásig. Ő a konyha második főnöke. Az uram a két nagyobbik fiút néha magával viszi bedolgozni a vállalt fizikai munkába. Ha ez nincs, akkor turisztika, uszoda, foci, játék – ami ennek a korosztálynak a kedvence. De csavargás nincs, se aluljáró. Az életünknek a nemiség csak egy kelléke, de nem a központja. A házasság sokkal több ennél, magyar nyelvünk szép szava, a feleség is túlmutat ezen. Hát így élünk mi. (Egy boldog asszony, Budapest.)

Fekete Gyula: Boldog házasságok titkai

"A házasság szentség. Annak minden erejével. Egy olyan kötelék, pecsét, amit mindenki a legbensőjében hordoz; ott épül föl. Megszentelt szövetség, ami tényleg felbonthatatlan. ...Ott lehet hagyni, de nem sebek nélkül. És a bűntetés nem pálcával jön, nem az egyháztól, hanem mindenki belül, magában hordozza ezt a sebzettséget. Lehet, hogy éppen azért félnek olyan sokan a házasságtól, mert nem merik elkötelezni magukat egy életre. A társ csakis egyenrangú lehet. A Bibliában az áll, hogy Isten férfinak és nőnek teremtette az embert. Egyenlőnek. A házasság is csak akkor működik, ha egymás mellé vannak rendelve, társként, együtt-teremtésre."

Benkő Ágota agrármérnökként kezdte a pályáját, élettanból doktorált. Öt gyermeke születése az élet feltétlen tisztelőtére ébresztette rá.

Herczeg Zsuzsa

Karácsony

Aranyfény piros kalácson
Csodát tett megint Karácsony.
Színes cukorkák zöld ágon
Szívünkbe angyal-csönd szálljon.
Ma este minden jobb legyen
Ajkunkon békecsók terem.
Karunkban boldog ölelés
Találja egymást meg a kéz.
Az legyen jézusi jászol
Társadra hogyha vigyázol.
Fekete gondja derüljön,
Szemébe csillagfény gyűljön.
Sebet, ha adtál, ne fájjon
Szavadban vigaszt találjon.

Kozma László

KARÁCSONYI SZOKÁSOK KALOTASZEGEN

Karácsonykor a gyermekek betlehemet járnak; másodnap aztán istvánolnak vagy jánosolnak. A legények már karácsony előtt összeállnak és választanak egy első legényt, meg egy kócsárt, míg a többi bejáró legény marad. Ünnepszombatján kántálni mennek, folyik a tréfa és az evés-ivás hajnalhasadtáig. Karácsony első napján a délutáni templomozás után a lányos házakat köszöntik, már előzőleg megbeszélik, hogy mely „szállásokon” fogadják őket.

A bejáró legényeken kívül általános szokásban van az egész Kalotaszegen versek mondása. E versek háromfélék; az első fajta igen komoly, tárgya a Krisztus születése s az áhítat emelkedett hangján szól. A másik fajta könnyebb, vidám, rendesen tréfás tárgyú, mely mulattatást és nevetést céloz, amit rendesen el is ér; e versekben nem ritkán bámulatos megfigyelés nyilvánul. A harmadik csoportja a verseknek kérő vers, amiben a legény vagy gyermek kalácsot és krajcárt kér, hol csizmára, hol kocsokra, hol egyébre.

Jankó János: Kalotaszeg magyar népe, 1892.

Csillag vezérelte a kelet bölcseit
És a betlehemi pásztorok sergeit,
E fényes csillagnak ragyogó sugára
Elvezette őket azon hely tájára,
Hol egy istállóban, barmokkal egy sorban,
Világ megváltóját látják a jászolban;
Szívök örömeit hogy kijelentették,
Ajándékaikat lábaihoz tették;
Elmentek s hirdették az egész világnak
Hogy a betlehemi jászolban mit láttak;
Mi is, akik mostan itt köztetek állunk,

E bölcsek s pásztorok nyomdokain járunk;
Hozván e hajlékba szívünk köszöntését,
Hirdetve megváltónk áldott születését;
Mondván, hogy aki jött az Úrnak nevében,
E háznak lakóit vegye kegyelmébe;
Kicsinyét és nagyját részeltesse bővön
Idvezítésében a mennyen és földön.
Ez ő esztendőnek e néhány napjain
Ne menjen le a nap e háznak falain;

És ha majd feltűnik az új év reggele
Jöjjön el az Úrnak bőv áldása vele;
Hozzon egészséget, künn és benn is békét;
Úzzön el döghalált, háborút, jégesőt.
Öntsön el bőtermés völgyet, malmot, mezőt;
Legyen barmotoknak bő szaporodása,
Kiki szorgalmának hogy jutalmát lássa:
Végre kinek csendül élte végórája,
Várjon rá az égnek dicső koronája.

Magyarókereke

Következik az a vers, mely a gazdasszony tisztaságának kellékeit sorolja fel.

Ha akarsz magadnak venni feleséget
Ne nézd hát ő benne a külső szépséget,
Hanem az erkölcsöt és az ügyességet,
És a gyémátnál szebb szemérmességét.
Mert a mely leánynak széjjel áll a haja,
Kostos a csizmája és pendelye alja.
Derekáról lefoly kötője madzagja.
Kontyra ne erőlted, maradjon pártába.

János evangéliuma *(Ravasz Lászlónak)*

Összehajolnak Máté, Márk, Lukács,
És összedugják tündöklő fejük
Bölcső körül, mint a háromkirályok,
Rájok a Gyermekek glóriája süt.
A gyermeké, ki rejtelmesen bár
S természetfölöttin fogantatott:
De fogantatott mégis, született
S emberi lényként, tehetetlenül,
Babusgatásra várón ott piheg.
A gyermek, a nő örök anya-álma,
Szív-alatti sötétből kicsírázott
Rongyba, pólyába s egy istálló-lámpa
Sugárkörébe. Bús állati pára
Lebeg körötte: a föld gőz-köre.
A dicsfény, e bús köddel küszködik.
Angyal-ének, csillagfény, pásztorok,
Vad világban végtelen örömök
Lobognak, zengnek – mégis köd a köd.
S mindez oly nyomorún emberi
S még az angyalok Jóakarata,
Még az is emberi és mostoha.

De János messze áll és egyedül.
Nem tud gyermekről és nem tud anyáról,
Nem születésről, nem fogantatásról,
Csillag, csecsemő, angyalok kara,
Jászol, jászol-szag – József, Mária,
Rongy és pólya, királyok, pásztorok,
Induló végtelen karácsonyok:

Nem érdeklik – vagy mint rostán a szem
Kihull az ő külön történetéből,
Kihull mindez, és mindez idegen,
Apró, földízű, emberi dolog,
Nagyobb, nagyobb, ó nagyobb a Titok!
János, evangelista, negyedik,
Külön áll, világvégén valahol,
Vagy világ kezdetén, vad szikla-völgyben
S a fénytelen örvény fölé hajol.
És megfeszül a lénye, mint az íj,
Feszül némán a mélységek fölé,
Míg lényéből a szikla-szó kipattan
S körülrobajlik a zord katlanokban
Visszhangosan, eget-földet verőn,
Hogy megrendül a mindenség szive:
Kezdetben vala az Ige,
S az Ige testté lőn.

Reményik Sándor

Kezdetben volt az Ige, az Ige Istennél volt, és Isten volt az Ige, ő volt kezdetben Istennél. Minden általa lett, nélküle semmi sem lett, ami lett. Benne az élet volt, s az élet volt az emberek világossága. A világosság világít a sötétségben, de a sötétség nem fogta fel.

(János evangéliuma)

Mária és Jézus

Igével angyal-szó köszönt
És hordoztad s világra jött.
Hordozzon keresztet, halált
Meggzülje a Feltámadást.

Kozma László

JÉZUS ÉLETÉNEK IGÉZETÉBEN

Élt Siófokon egy festő, aki művészetét Jézus élete megfestésének szentelte. Rejtetten és szerényen, mintha sorsában Mestere élete tükröződne. A Balaton színei sok művész megigéztek: Muzsinszki Nagy Endre vásznain ezek a fények metafizikai, filozófiai értelmet nyertek, balatoni festményeiben mintha vallásos festményeinek fényhatásait kísérleteznék ki. Életéről Matyinkó Sebestyén Józsefet, a siófoki Kálmán Imre Múzeum igazgatóját kérdezem, aki több kiállítást rendezett képeiből, személyesen ismerte a művészt.

Muzsinszki Nagy Endre Felsőzsolcán született 1886. február 25-ikén. Az Iparművészeti Iskola díszítőfestészeti szakosztályán 1902-től 1907-ig tanult. Majd Nagybányán, a művészeti szabadiskolán Thorma János tanítványa volt. Eleinte templomfestészettel foglalkozott, 1913-ban állított kis először a Műcsarnokban. Az első világháború idején tábori festőként bejárta Galiciát, Szerbiát, Dél-Tirolt. Sok portrét, tájképet és zsáner kompozíciót fest, miközben élénk közéleti tevékenységet folytat. Az 1929-ben kiírt nemzetközi pályázaton megbízást kapott Jeruzsálemben egy 9 m²-es templomi mozaik kivitelezésére a Dormitio, más néven a Szűz Mária elszenderülése bazilika altemplomának magyar kápolnájában. A kápolna apszisa a négy magyar Árpád-házi szentet ábrázolja, középen Magyarország patrónájával, Máriával, ölében a kisdeddal. Jeruzsálemben még egy munkája hirdeti nevét, 1932-ben az Agónai (Népek temploma) bazilika számára festette meg: „Jézus imádkozik a Getszemáni kertben” c. képét. 1939-ben elnyerte a Képzőművészeti Egyesület díját. Még ebben az évben Siófokon telepedett le. 1955-től 1962-ig vezeti a Siófoki Képzőművészeti Szabadiskolát. Siófok, ahol élete felét töltötte, utcát nevezett el róla. Itt alkotta meg élete fő-

művét, „Én vagyok a világ világossága” címmel. A 243 darabból álló sorozat az Angyali üdvözlétől kíséri végig Jézus életét. Ez az esztergomi Keresztény Múzeum tulajdonában van, a művész együtt tartotta a sorozatot. Miközben a 81 grafikát, 81 színvázlatot és 81 nagyméretű olajképekből álló monumentális sorozatot készítette, úgynevezett „Balaton-képek” festésével tartotta fenn magát. Kezevonását láthatják a budapestiek a Szent Rita kápona keresztútján, a siófokiak a belvárosi templom bejárati ajtaja felett, a balatonkiliti templom kórusfelfjárójánál (Szent Cecília), a balatonszéplaki templomban (Szent Rita) Nagyberényben hunyt el 1975. január 9-én. Végakarátának megfelelően Siófokon temették el.

Nagy Endre festményei úgy mondják el Jézus születését, a Háromkirályok érkezését, mintha egy olyan pásztor beszélne el a történetet, aki maga is látta a csillagot, ott állt a betlehemi jászol mellett. Nagy Endre egyszerűsége végső leltisztultság és nyugalom, mintha olyasmit tudna, amit a modernnek nevezett társadalom már elfelejtett. Érti a fények és árnyékok beszédét a Balaton tükrén, tudja, hogy világunk teremtett világ, melynek lényegét csak alázattal lehet kifejezni. Erre az egyszerűsége csak a legnagyobbak képei, akik a magasfokú mesterségbeli tudás mellett olyan mély hittel rendelkeznek, mint a középkori ikonfestők, akik a művészi tevékenységet imádságnak tekintették. A külső fény így válik belső ragyogássá.

Karácsony

Mert rejtve küldte el közénk,
És csak egy patak tudta, hogy
Felragyogtatta, mint a fényt,
Kimondta, mint egy csillagot. **Kozma László**

Csíkсомlyói Naphimnusz

Mindenható Isten, fölséges Atyánk,
Téged dicsér minden és téged áld.
Szívünkбől száll minden ének,
Könyörgés, hála, dicséret
Hozzád kiált.

Nevedet sem vagyunk méltó kimondani,
Előtted csak dadogva tudunk szólani,
Csíkсомlyón a por is áldott,
Fölmagasztalt alkotásod,
Ki mondja ki...

Aranyban ragyog Urunk és Apánk a Nap,
Keletről nyugatra jár, rajtunk áthalad,
Őbenne lakik Máriánk
Ő lett a hazánk, pátriánk,
Tenger s a part.

Ringat, altat, eljátszik velünk Földanyánk,
Téged dicsér mikor ver s amikor megáld,
Mikor gyümölcs ragyog a fán,
Amikor elhull a virág
S hó hull reánk.

Téged dicsér, a téli égről ránk ragyog,
Szerelmünk hívogat, asszonyunk a Hold,
Feléd emeli arcunkat,
A szegénynek utat mutat
És csillagot...

Ahol az a csillag ragyog, ott él Öcsénk,
A Szél, báránnyelvet terelve száll fölénk,
Áldott légy, Uram, érte is,
Rosszaság semmi benne nincs...
Öleld körénk.

Madonna-kékben tengerárnyai hópihét,
Adtál nekünk sok húgocskát, csillag-csibét,
Tejutat, Göncölt, ragyogást,
Mint szelíd őznek álmodást
S békés ébredést.

Téged áld, Uram, a Víz, a mi szép Nénénk,
Tóból, tiszta forrásból tükröt tart elénk
Végestől a végtelenig,
Ő visz a kéklő tengerig
Kegyelmedért.

Kőkertünkben Téged áld a szomorú fűz,
Ha este jön, árnya alatt Bátyánk, a Tűz
Lobogtatja igazságát,
Megmelegíti az árvát,
Félelmet űz.

Erdőink alatt medve, farkas, róka jár,
Kezünkre száll pitypang és cinege madár,
Gyopár, sólyom, tücsök, kökény,
Téged áld minden teremtmény,
Tégedet vár.

Ki másoknak megbocsát, Téged dicsér,
Téged áld mind, ki tűri a szenvedést,
A legjobban azt szereted,
Ki életen át szenvedett
Szerelmedért.

Laudato si mi singore, áldott légy,
Ha jön a jó halál, ha eljön majd a Vég.
Boldogok, kik Benned múlnak,
Veled élnek, veled halnak.
Te vagy a fény.

Te vagy a fény.

Ferenczes István

Szerző- és névmutató

- Ady Endre 59, 73, 79; Alford, H. J. 139; Andrásfalvy Bertalan 360; Fra Angelico 362; Áprily Lajos 43, 46–47, 236; Arany János 276–77, 285, 291; Szent Arnold 22;
- Babits Mihály 73, 104; Bach, J. S. 201; Bacon, Francis 380; Bálint Sándor 45, 122–23, 177, 190, 205–7, 224, 280, 286–87, 312, 378; Baróti János 239; Baróti Szabó Dávid 141; Szent Benedek 215, 216, 242; XIV. Benedek pápa 254; XVI. Benedek pápa 217, 364–65; Beneš, Eduard 174, 180–81; Benkő Ágota 393; Benkő Elek 152, 195–96; Benkő Loránd 251; Bényei József 150–51, 204, 238–241; 268–69; 335–36; Bernády György 98; Berszán Lajos 89; Bersenyi Dániel 228; Bocskai István 256; Bodor Péter 94–95; Bocskai István 43; Bognár Z. Józsefné 382, 384; Boldizsár Zeyk Imre 200; Boldog Éva 18–19; Bors Lajos 233; Borzási Gyula 43, 343; Boulad, Henri S. J. 182, 220; Bőjte Csaba 89, 316; Bulla Béla 351;
- Czimmermann Edina 355; Czire Dénes 80–81; Czirják Árpád 94–95; Csanád Béla 133; Császár Angéla 306; Csémi István 355; Cseres Tibor 314–15; Csermely Péter 43; Csiha Kálmán 5, 330; Csobaji Zsolt 6; Csorján András 343;
- Dávid Gyula 330; Dobó István 289; Doležal, Bohumil 180–81; Duray Miklós 258–59;
- Egyed Ákos 82–83, 86, 89; Egyed Emese 40; Szent Erzsébet 76, 358–59; Elekes László 5. Erkel Ferenc 18; Faragó Renáta 385–86; Fábry Zoltán 175; Farkas Árpád 84, 232; Fehér Miklós 264; Fekete Gyula 392; Szent Ferenc 308–309; Ferenczes István 399–401; Finta József 6; Freidanemetz József 22; Fülöp G. Dénesné 148–49;

Gábor Áron 86–89; Gál Éva Emese 298–99; Gál István 5; Gál Sándor 356–57; Gerenday Béla 292; Gérecz Attila 345–47; Gergely István 10; Gijjén Sándor 355; Gondos Béla 358; Gróf Judit 366–67; Gudor Botond 179; Győrffy István 351; Gyurkovics Tibor 144, 147, 248–49;

Haáz Sándor 93; Hantó Zsuzsa 324–25; Harmath Károly 158; Hámosi József 319, 362, 379; 381; Herczeg Zsuzsa 393; Hermann Ottó 103; Holczér József 20–21, 62–63; Hollósy Simon 293–94; Horkay Barna 169; Horváth Imre 54, 55, 56–57; Hubay Miklós 54–55, 58–59;

Illés próféta 224, 244; Illés Sándor 38–39, 62–63, 120–21, 210–11, 282–83, 376–77, 388–89; Illyés Gyula 159, 349; Szent Imre 43, 198, 226, 242, 257, 342–43, 344; Imre Sándor 295–96; Szent István 198, 226, 228, 242, 257, 258–59, 301, 312, 343–44;

Jankó János 394–95; Janssen Arnold 22–23; János evangéliuma 244, 396; II. János Pál 223; Jelenits István 119; Jékely Zoltán 78; Jókai Mór 83, 230; Jordánszky Elek 281; Juhász Gyula 274–76, 278–79, 287;

Kájoni János 162–63; Kalazanci Szent József 26; Kapisztrán János 226–27; Karthauzi Névtelen 313; Károly Veronika 9; Katona György 160; Kazinczy Ferenc 168; Kempis Tamás 119; Kericsó Attila 136; Kiss Jenő 21; Koltay Gergely 371–72; Korzenszky Richárd 323; Kós Károly 5–6, 73, 74–75, 228, 352; Kossuth Lajos 90–91, 292, 310–11; Kovács Sándor 14, 16–17, 26–27, 127, 129, 289, 293, 297; Kovács Tibor 45, 136, 321; Kovács Vilmos 15; Kölcsey Ferenc 18–19, 28, 29, 30–32; Köpe Erika 10; Körmendi Lajos 262–63; Kőrösi László 5; Kövesdy Zsuzsa 324–25; Kránitz Mihály 111–12, 144–45, 214; Krátky István 343; Krizsbai Imre 140; Kurcz Ágnes 344; Kusztoz Ildikó Mária 77; Kusztoz Tibor 73;

Lakatos Györgyi 342; Lancsics Bonifác 36–37; Lászlóffy Aladár 47; Legány András 66–67; 102–103, 212–13, 320; Liszt Ferenc 100; Lukács Béla 179; Lénárd Béla 355; Lukács evangéliuma 44, 130, 322;

Magyari Lajos 138, 375; V. Majzik Mária 28–29; Márai Sándor 202, 339–41; Márk evangéliuma 118; Máté evangéliuma 244; Márkus Gábor 22–23; Márton Áron 300–301; Massagrande, Matteo 348–49; Mátéfi László 12; Matzl Péter 14; Mátéfi László 13; Matyinkó Sebestyén József 396–97; Mécs László 5, 192–94, 304–306; Medveczky Ádám 100, 107; Anthony de Mello 110; Mendöl Tibor 351; Merton, Thomas 220; Michelangelo 252–53, 356–57; Mikes Kelemen 93; Mikó Imre 92; Mindszenty József 68–69; Molnár Ambrus 11; Molnár János 143; Mónus Béla 93; Mozart, W. A. 107; Munkácsy Mihály 100, 107;

Nagy Béla 60–61; Nagy Benedek 329–331; Nagy Endre, Muzsinszki 396–97; Nagy Sándor 32; Naughton, M. J. 139; Nádudvari Tamás 164–65; Nemeshegyi Péter 373–374; Népköltészet 12–13, 52, 99, 200, 209, 234–35, 273, 350, 394–95; Nyíró József 49;

Orbán Balázs 197, 230, 234–35;

Papp Hunor 142; Páskándi Géza 330; Pásztori Tibor Endre 92–93; Péter mester 16; Petőfi Sándor 72–73, 289; Petrovics Pál 382–83; Pusztai Sándor 208;

II. Rákóczi Ferenc 14, 17, 35, 93, 124, 187, 212–13, 288, 293; Ravasz László 20, 390–91, 396; Reményik Sándor 25, 65, 172, 265–67, 311, 390, 396–97; Rónay György 270, 363;

Sánta Ibolya 260–61; Schmidt Egon 184–85; P. Sebők Anna 329–331; Sediánszky János 198–99; Serfőző Simon 8, 169; Sik Sándor 255; Somhegyi Mihály 60; Ortensio de Spinetoli 322; Sylvester János 20; Sylvester Lajos 93;

Szabó Éva 111, 113; Szabó Géza 183; Szabó Lőrinc 108–

109; Szakács Szabó Béla 94; Szaniszló Ferenc 134–35, 218–19; 222–23; Széchenyi István 73, 146; Székelyhidi Béla 32; Szilágyi Domokos 110; Szilágyi István 290–91; Szimona, Ramona 316; Szinte Gábor 48, 50–51; 356–57; Szokolay Sándor 201; Szöllősy Tibor 128–29, 284–85, 290, 292, 294;
Takáts Gyula 186; Tamási Lajos 327–28; Tamási Áron 52; Tánczos Vilmos 209; Pierre Teilhard de Chardin 139; Teleki Pál, gróf 352; Tompa László 272; Tóth Árpád 43; Cs. Tóth Éva 288; Tömördi Viktor 308–309; Török Borbála 80–81;
Umling család 76;
Végh László 380; Vincze Kecskés István 79; Víz László 245–47; Vofkori György 230–231; Vörösmarty Mihály 101, 132, 166–67, 288;
Zimányi Tibor 169; Zlinszky János 37, 64; Zrínyi Miklós 33–34.

A Korda Kiadónál megjelent és forgalmazott kiadványok

ANTHONY DE MELLO: A CSEND SZAVA

13. kiadás, 700,- Ft

ANTHONY DE MELLO: SZÁRNYALÁS

9. kiadás, 700,- Ft

ANTHONY DE MELLO: A SZÍV ÉBREDÉSE

8. kiadás, 700,- Ft

ANTHONY DE MELLO: ABSZURD EGYPERCESEK

5. kiadás, 700,- Ft

ANTHONY DE MELLO: KAPCSOLAT

2. kiadás, 800,- Ft

ANTHONY DE MELLO: FORRÁS FAKAD

3. kiadás, 680,- Ft

ANTHONY DE MELLO: A MADÁR DALA

3. kiadás, 680,- Ft

ANTHONY DE MELLO: A SZERETET ÚTJA

6. kiadás, 680,- Ft

ANTHONY DE MELLO: ÚTON ISTEN FELÉ

2. kiadás, 680,- Ft

Megrendelhető: KORDA Könyvkereskedés

6000 Kecskemét, Lestár tér. 2.

Telefon: 76/328-977

Korda Kiadó ajánlata

KOZMA LÁSZLÓ: NEMZETI KALENDÁRIUM
1500,- Ft

NEMES ÖDÖN S.J.: IMA ÉS ÉLET I-V. kötetek

GERARD W. HUGHES: AZ IRGALMASSÁG ISTENE
1200,- Ft

KOZMA LÁSZLÓ: KARÁCSONY ÜZENETE
3. kiadás, 990,- Ft

PAJOR ANDRÁS: KAMASZKÖR
1300,- Ft

JÁLICS IZABELLA: CSODÁLATOS FONAL

TERES ÁGOSTON S.J.: BIBLIA ÉS ASZTRONÓMIA
4. kiadás, 1500,- Ft

TELEKI BÉLA: KÉZIKÖNYV A CSALÁDRÓL I. kötet
2. kiadás, 1000,- Ft

TELEKI BÉLA: KÉZIKÖNYV A CSALÁDRÓL II. kötet
2. kiadás, 1300,- Ft

Megrendelhető: KORDA Könyvkereskedés
6000 Kecskemét, Lestár tér. 2.
Telefon: 76/328-977

Fogyasztói ár: 1500 Ft (Áfá-val)

Kalendáriumunk "öröknaptár": az év minden napjára mindenkor aktuális olvasnivalót állítottunk össze. A különböző műfajú írások témája Kárpát-medencében élő nemzetünk művészete, hagyományai, ünnepeink és hét-köznapijaink, történelmünk sorsfordulói. Arra törekedtünk, hogy megmutassuk, mi az a közös, ami könyvünk sokféle szereplőjét, tudóst, művészt, történelmünk hőseit és hét-köznapijaink emberét összefűzi, mi az, amit úgy fogalmazhatunk meg: hazaszeretet és hűség. Az egyes napok mozaikját igyekeztünk egy-egy téma köré fűzni, hogy a könyv egészéből, a napok egymásutánjából a magyar történelem nagyobb ideje is kirajzolódjon.

Könyvünket könyvtárak, iskolák számára, műsorok összeállításához is ajánljuk.

Kozma László

Megrendelhető:
KORDA Könyvkereskedés
6000 Kecskemét, Lestár tér 2.
Telefon: 76/328-977

